รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรม
ในศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

กันยายน 2552

จัดทำโดย
คณะเศรษฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสนอต่อ
สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์
สำนักงานศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

คำนำ

ศาลชำนัญพิเศษเป็นสถาบันศาลยุติธรรมหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์การจัดตั้งขึ้นเพื่อเน้นการมีวิธีพิจารณาที่เป็นพิเศษแตกต่างจากศาลยุติธรรมอื่นๆ อาทิ การให้มีผู้พิพากษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวโดยเฉพาะ หรือระบบการบริหารจัดการที่คล่องตัว เพื่อสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีที่สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม สร้างและผดุงความยุติธรรมให้แก่สังคมไทย ผ่านกลไกอำนาจอธิปไตยฝ่ายตุลาการ ทั้งการพิจารณาคดี ไกล่เกลี่ย ระงับข้อพิพาท และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามกฎหมาย เพื่อให้ภาคส่วนต่างๆ ในสังคมไทยอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ของสังคมไทย ส่งผลให้กิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความซับซ้อนมากขึ้น ข้อพิพาทระหว่างภาคส่วนต่างๆ จึงเพิ่มสูงขึ้นเป็นเงาตามตัวจนเกิดภาวะคดีล้นศาล ศาลชำนัญพิเศษตระหนักถึงสภาพการณ์ดังกล่าว จึงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาแนวทางการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพของศาลชำนัญพิเศษ เพื่อให้ศาลชำนัญพิเศษเป็นสถาบันหลักในการอำนวยความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ด้วยความเที่ยงธรรม รวดเร็ว เสมอภาค ภายใต้หลักนิติธรรมได้อย่างแท้จริง

โครงการการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพของศาลชำนัญพิเศษ จัดทำแนวทางการพัฒนาศักยภาพและการพัฒนาระบบงานของศาลชำนัญพิเศษให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ประกอบด้วยสาระสำคัญ 9 บท คือ (1) บทนำ (2) การทบทวนบริบทที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษ (3) การทบทวนศาลชำนัญพิเศษในต่างประเทศ (4) การรับฟังความคิดเห็น (5) สรุปบทเรียนที่ผ่านมา (6) บทวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของศาลชำนัญพิเศษ (7) แนวทางการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ (8) แนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ และ (9) บทบาทของหน่วยงานหลัก เพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

คณะที่ปรึกษาฯ ขอขอบพระคุณท่านประธานคณะกรรมการกำกับโครงการจ้างที่ปรึกษา นายรุ่งโรจน์ รื่นเริงวงศ์ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์ ที่เห็นความสำคัญของการพัฒนาการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพของศาลชำนัญพิเศษ เพื่อสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน ที่ได้ให้เวลา ข้อคิดเห็นและประเด็นสำคัญอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย

ขอขอบพระคุณท่านผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษทั้ง 5 แห่ง ได้แก่ ศาลภาษีอากร ศาลแรงงาน ศาลล้มละลาย ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลเยาวชนและครอบครัว รวมทั้ง ผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่รับบริการจากศาลชำนัญพิเศษ ได้แก่ สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิ

เด็ก กรมสรรพากร กรมศุลกากร กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมการค้าต่างประเทศ กรมทรัพย์สินทางปัญญา และกรมบังคับคดี ที่ให้โอกาส เวลา ความรู้ความเข้าใจ และข้อเสนอแนะต่างๆ ที่สำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษต่อไป

ท้ายที่สุด คณะที่ปรึกษาฯ ขอขอบพระคุณนางสาวสุนทรียา เหมือนพะวงศ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา คณะทำงานจากสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ และเจ้าหน้าที่ศาลชำนัญพิเศษ ที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คณะที่ปรึกษาฯ

กันยายน 2552

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

รายนามคณะที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. นวลน้อย ตรีรัตน์	ผู้จัดการโครงการ
ศาสตราจารย์ ดร. ปริญญา นุตาลัย	ที่ปรึกษาโครงการ
รองศาสตราจารย์ ดร. โชติชัย เจริญงาม	ที่ปรึกษาโครงการ
นาย สอนชัย สิราริยกุล	ที่ปรึกษาด้านกฎหมาย
ดร. พิชญ์ สุธีรวรรธนา	นักวิจัย
นางสาว นภัสวรรณ บุญอยู่	นักวิจัย
นางสาว วิจิตรา มหาวรากร	นักวิจัย

****

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

คำนำ i

รายนามคณะที่ปรึกษา iii

สารบัญ iv

สารบัญรูป xi

สารบัญตาราง xii

1. บทนำ 1

1.1 ที่มา 1

1.2 วัตถุประสงค์ 2

1.3 ขอบเขตการดำเนินโครงการ 2

1.4 สรุปการดำเนินงานที่สำคัญ 5

2. การทบทวนบริบทที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษ 8

2.1 บริบทและประเด็นสำคัญของระบบศาลไทย 8

2.1.1 ความหมายของศาลและระบบศาล 10

2.1.2 โครงสร้างของระบบศาล 10

2.2 ระบบการบริหารงานศาลยุติธรรม 16

2.2.1 การบริหารงานสำนักงานศาลยุติธรรม 16

2.2.2 การบริหารงานกระทรวงยุติธรรม 23

2.2.3 ระบบการบริหารงานภายในศาล 26

2.2.4 ระบบตุลาการของศาล 26

2.2.4.1 การคัดเลือกผู้พิพากษา 26

2.2.4.2 การบรรจุและแต่งตั้งผู้พิพากษา 29

2.2.4.3 การฝึกอบรมผู้พิพากษา 29

2.2.4.4 การโยกย้ายและเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษา 30

2.2.4.5 คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม 30

2.2.4.6 หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา 31

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

2.3 ความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษในแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2549-2552 32
2.3.1 วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และพันธกิจของศาลยุติธรรม 32
2.3.2 ผลผลิต และตัวชี้วัดผลผลิต 33
2.3.3 ความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษ กับเป้าหมายการให้บริการของศาลยุติธรรม 35
2.4 ศาลแรงงาน 36
2.4.1 ความสำคัญ 36
2.4.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีการพิจารณาคดี 36
2.4.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล 36
2.4.4 เขตอำนาจศาล 37
2.4.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล 37
2.4.6 ปริมาณคดีในศาล 39
2.5 ศาลภาษีอากร 41
2.5.1 ความสำคัญ 41
2.5.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีการพิจารณาคดี 41
2.5.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล 41
2.5.4 เขตอำนาจศาล 41
2.5.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล 42
2.5.6 ปริมาณคดีในศาล 43
2.6 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ 45
2.6.1 ความสำคัญ 45
2.6.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีการพิจารณาคดี 45
2.6.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล 45
2.6.4 เขตอำนาจศาล 46
2.6.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล 46
2.6.6 ปริมาณคดีในศาล 47

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

2.7 ศาลล้มละลาย 51
2.7.1 ความสำคัญ 51
2.7.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีการพิจารณาคดี 51
2.7.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล 51
2.7.4 เขตอำนาจศาล 51
2.7.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล 52
2.7.6 ปริมาณคดีในศาล 52
2.8 ศาลเยาวชนและครอบครัว 55
2.8.1 ความสำคัญ 55
2.8.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีการพิจารณาคดี 55
2.8.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล 56
2.8.4 เขตอำนาจศาล 56
2.8.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล 57
2.8.6 ปริมาณคดีในศาล 59
2.9 แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา 63
2.9.1 ความสำคัญ 63
2.9.2 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล 63
2.9.3 เขตอำนาจศาล 63
2.9.4 กระบวนพิจารณาคดีในศาล 63
2.9.5 ปริมาณคดีในศาล 64
3. การทบทวนศาลชำนัญพิเศษในต่างประเทศ **66**
3.1 ระบบกฎหมาย 66
3.2 ประเทศที่ใช้ศาลชำนัญพิเศษ (ระบบศาลคู่) 68
3.2.1 ประเทศฝรั่งเศส 68
3.2.2 ประเทศเยอรมัน 71
3.2.3 ประเทศไทย 73

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

3.3 ประเทศที่ใช้ระบบศาลเดี่ยว 73
3.3.1 ประเทศอังกฤษ 74
3.3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา 75
3.3.3 ประเทศออสเตรเลีย 80
3.3.4 ประเทศญี่ปุ่น 83
4. การรับฟังความคิดเห็น **89**
4.1 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลภาษีอากรกลาง 89
4.1.1 การประชุม 89
4.1.2 ผู้แทนจากศาลภาษีอากรกลาง 89
4.1.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 90
4.2 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลแรงงานกลาง 98
4.2.1 การประชุม 98
4.2.2 ผู้แทนจากศาลแรงงานกลาง 98
4.2.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 99
4.3 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลล้มละลายกลาง 103
4.3.1 การประชุม 103
4.3.2 ผู้แทนจากศาลล้มละลายกลาง 103
4.3.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 103
4.4 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง 109
4.4.1 การประชุม 109
4.4.2 ผู้แทนจากศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง 109
4.4.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 110
4.4.4 โดยสรุป 115
4.5 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง 116
4.5.1 การประชุม 116
4.5.2 ผู้แทนจากศาลเยาวชนและครอบครัว 116
4.5.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 116

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

4.6 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา 120

4.6.1 การประชุม 120

4.6.2 ผู้แทนจากแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา 120

4.6.3 ผู้แทนจากคณะกรรมการตรวจรับโครงการฯ และสถาบันวิจัยรพีฯ 121

4.6.4 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 121

4.7 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้รับบริการศาลชำนัญพิเศษ 127

4.7.1 การประชุม 127

4.7.2 ผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ 127

4.7.3 ผู้แทนจากคณะกรรมการตรวจรับโครงการฯ และสถาบันวิจัยรพีฯ 128

4.7.4 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 128

4.8 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลชำนัญพิเศษ 134

4.8.1 การประชุม 134

4.8.2 ผู้แทนจากคณะกรรมการกำกับโครงการจ้างที่ปรึกษา 134

4.8.3 ผู้แทนแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา 134

4.8.4 ผู้แทนจากศาลอุทธรณ์ 135

4.8.5 ผู้แทนจากศาลแรงงานกลาง 135

4.8.6 ผู้แทนจากศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง 135

4.8.7 ผู้แทนจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง 135

4.8.8 ผู้แทนจากศาลล้มละลายกลาง 135

4.8.9 ผู้แทนจากสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ 135

4.8.10 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 136

4.9 ประเด็นสำคัญจากการประชุมสัมมนาร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักของศาลชำนัญพิเศษ 140

4.9.1 การประชุม 140

4.9.2 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ 140

5. สรุปบทเรียนที่ผ่านมา **145**

5.1 ด้านผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี 145

5.1.1 สถานภาพปัจจุบัน 145

5.1.2 ข้อดี 145

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

5.1.3 ปัญหา อุปสรรค 146
5.2 ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ 148
5.2.1 สถานภาพปัจจุบัน 148
5.2.2 ข้อดี 149
5.2.3 ปัญหา อุปสรรค 149
5.3 ด้านการพัฒนาระบบการบริหารงาน 149
5.3.1 สถานภาพปัจจุบัน 149
5.3.2 ข้อดี 152
5.3.3 ปัญหา อุปสรรค 152
5.4 ด้านอื่นๆ 154
5.4.1 สถานภาพปัจจุบัน 154
5.4.2 ข้อดี 154
5.4.3 ปัญหา อุปสรรค 155
6. บทวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของศาลชำนัญพิเศษ 157
6.1 จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค 157
6.2 ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จ 162
6.2.1 ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี 162
6.2.2 ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ความรู้ 163
6.2.3 ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารงาน 164
7. แนวทางการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ 167
7.1 ด้านผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี 167
7.1.1 การบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาให้อยู่กับศาลชำนัญพิเศษ 167
7.1.2 การจัดตั้งให้มีศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ 169
7.1.3 การออกระเบียบ/ข้อบังคับศาลยุติธรรมให้ตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชำนัญพิเศษ เทียบเท่ากับตำแหน่งผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ 174
7.2 ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ 175
7.2.1 การจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ 175
7.2.2 การส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ 177

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

7.2.3 การเผยแพร่องค์ความรู้แก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง 179

7.3 ด้านการพัฒนาระบบการบริหารงาน 179

7.3.1 การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ 180

7.3.2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดี 182

7.3.3 การบริหารงานบุคคล 184

7.4 ด้านการพัฒนาระบบ e-court/ e-office และเทคโนโลยีสารสนเทศ 188

7.5 ด้านการจัดสรรงบประมาณให้แก่ศาลยุติธรรมทั้งระบบ 190

8. แนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ **192**

8.1 กระบวนการพิจารณาเพื่อจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ 192

8.2 ระบบการบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษ 200

8.2.1 การบริหารจัดการองค์กร 201

8.2.2 การบริหารจัดการองค์ความรู้ 201

8.2.3 การบริหารจัดการคดี 204

8.2.4 การบริหารงานบุคคล 205

9. บทบาทของหน่วยงานหลักเพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ **207**

9.1 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการกำหนดโครงสร้างองค์กรศาลชำนัญพิเศษ 207

9.2 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์กรศาลชำนัญพิเศษ 207

9.3 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์ความรู้ศาลชำนัญพิเศษ 208

9.4 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการบริหารงานบุคคลศาลชำนัญพิเศษ 210

9.5 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการบริหารจัดการคดีศาลชำนัญพิเศษ 211

9.6 หน่วยงานที่มีบทบาทสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ 212

บรรณานุกรม **213**

แผนการดำเนินโครงการวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรม ในศาลชำนัญพิเศษ **217**

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

สารบัญรูป

เรื่อง **หน้า**

รูปที่ 2.1	ระบบศาลไทย	9
รูปที่ 2.2	ความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษกับเป้าหมายการให้บริการของศาลยุติธรรม	35
รูปที่ 3.1	โครงสร้างระบบศาลประเทศฝรั่งเศส	68
รูปที่ 3.2	โครงสร้างและระบบศาลประเทศเยอรมัน	71
รูปที่ 3.3	โครงสร้างและระบบศาลประเทศอังกฤษ	75
รูปที่ 3.4	โครงสร้างและระบบศาลประเทศสหรัฐอเมริกา	76
รูปที่ 3.5	ระดับชั้นในการพิจารณาคดีของศาลการค้าระหว่างประเทศ ประเทศสหรัฐอเมริกา	80
รูปที่ 3.6	โครงสร้างและระบบศาลประเทศออสเตรเลีย	81
รูปที่ 3.7	ตัวอย่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของศาลที่ดินและสิ่งแวดล้อม ประเทศออสเตรเลีย	83
รูปที่ 3.8	โครงสร้างและระบบศาลประเทศญี่ปุ่น	84
รูปที่ 3.9	โครงสร้างองค์กรของศาลทรัพย์สินทางปัญญา ประเทศญี่ปุ่น	86
รูปที่ 3.10	ประเภทคดีและขอบเขตอำนาจศาลของศาลทรัพย์สินทางปัญญา ประเทศญี่ปุ่น	87
รูปที่ 5.1	การเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษาศาล	146
รูปที่ 5.2	กระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนัญพิเศษ	153
รูปที่ 7.1	การบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาให้อยู่กับศาลชำนัญพิเศษ	168
รูปที่ 7.2	การจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ โดยมีแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา	170
รูปที่ 7.3	การจัดตั้งให้มีศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ โดยไม่จำเป็นต้องมีศาลฎีกาแผนกคดีชำนัญพิเศษ	171
รูปที่ 7.4	แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ในศาลชำนัญพิเศษ	175
รูปที่ 7.5	โครงสร้างศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ	176
รูปที่ 7.6	การพัฒนาระบบบริหารงานศาลชำนัญพิเศษ	180
รูปที่ 8.1	แนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ	192
รูปที่ 8.2	การวิเคราะห์ความจำเป็นในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ	193
รูปที่ 8.3	การทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม	194
รูปที่ 8.4	การวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมในการขับเคลื่อน	196
รูปที่ 8.5	ระบบการบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษ	200

****

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

สารบัญตาราง

เรื่อง **หน้า**

ตารางที่ 2.1	ปริมาณคดีของศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาค พ.ศ. 2549-2551	39
ตารางที่ 2.2	ปริมาณคดีของศาลภาษีอากรกลาง พ.ศ. 2549-2551	43
ตารางที่ 2.3	ปริมาณคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2549-2551	48
ตารางที่ 2.4	ปริมาณคดีของศาลล้มละลายกลาง พ.ศ. 2549-2551	53
ตารางที่ 2.5	ปริมาณคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2549-2551	60
ตารางที่ 2.6	ปริมาณคดีของศาลฎีกา พ.ศ. 2549-2550	64
ตารางที่ 5.1	ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลชำนัญพิเศษ	150

****

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

1. บทนำ

1.1 ที่มา

จากการที่คดีความมีความยุ่งยาก ซับซ้อน และมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีทั่วไป จึงได้มีการจัดตั้งศาลที่มีอำนาจเฉพาะหรืออาจเรียกว่าศาลชำนัญพิเศษ โดยศาลชำนัญพิเศษเหล่านี้มีวัตถุประสงค์ คือ การเน้นการมีวิธีพิจารณาที่เป็นพิเศษแตกต่างจากศาลยุติธรรมอื่นๆ อาทิ การให้มีผู้พิพากษา มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวโดยเฉพาะ หรือระบบการบริหารจัดการที่คล่องตัว เพื่อสนับสนุนการพิจารณาพิพากษาคดีที่สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม ปัจจุบันมีศาลชำนัญพิเศษรวม 4 ศาล ประกอบด้วย ศาลแรงงาน (พ.ศ. 2522) ศาลภาษีอากร (พ.ศ. 2528) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2539) และศาลล้มละลายกลาง (พ.ศ. 2542) อย่างไรก็ดี ยังมี 1 ศาลที่ถือเป็นศาลพิเศษ คือ ศาลเยาวชนและครอบครัว (พ.ศ. 2534) เนื่องจากมีวิธีพิจารณาคดีที่เป็นพิเศษ เฉพาะเรื่องเยาวชนและครอบครัว ซึ่งแตกต่างจากการพิจารณาคดีทั่วไป ดังนั้น การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงได้กำหนดนิยามของ “ศาลชำนัญพิเศษ” ว่าหมายถึง ศาลที่มีลักษณะและวิธีการพิจารณาคดีที่เป็นพิเศษ จึงมีขอบเขตการวิจัยที่รวมทั้งศาลชำนัญพิเศษและศาลพิเศษเป็น 5 ศาล ได้แก่ ศาลแรงงาน (พ.ศ. 2522) ศาลภาษีอากร (พ.ศ. 2528) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (พ.ศ. 2539) ศาลล้มละลายกลาง (พ.ศ. 2542) และศาลเยาวชนและครอบครัว (พ.ศ. 2534) ซึ่งแม้ในปัจจุบันยังไม่เรียกว่าเป็นศาลชำนัญพิเศษ แต่คณะที่ปรึกษาเห็นว่ามีลักษณะและกระบวนพิจารณาคดีพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งและอาญาทั่วไปจึงได้นำมารวมในการศึกษาครั้งนี้

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติพบว่า ศาลชำนัญพิเศษเหล่านี้ยังมีความขัดข้องในการดำเนินงานในหลายประการด้วยกัน เช่น (1) ด้านบุคลากร ในเรื่องของระบบการคัดเลือกผู้ช่วยผู้พิพากษา และ ผู้พิพากษาเข้ามาดำรงตำแหน่ง ปัจจุบันการคัดเลือกยังคงใช้วิธีการเดียวกับระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาทั่วไป โดยเน้นการพิจารณาตามระบบอาวุโส มากกว่าการคำนึงถึงความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้คุณสมบัติของผู้พิพากษาอาจไม่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของคดีชำนัญพิเศษ ซึ่งแตกต่างจากคดีปกติทั่วไป (2) ด้านคุณสมบัติและความจำเป็นของผู้พิพากษาสมทบต่อการร่วมพิจารณาคดี (3) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบและบุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ ยังไม่มีระบบที่ชัดเจนและต่อเนื่องมากนัก (4) ด้านการบริหารจัดการ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของผู้บริหารและผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษ ไม่ยาวนานพอต่อการเสริมสร้างและพัฒนาความรู้เฉพาะด้านต่างๆ และไม่สามารถดำเนินการเชิงนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง (5) ด้านการจัดการข้อมูล การจัดการความรู้และระบบข้อมูล ยังไม่ครบถ้วน ไม่เป็นระบบและขาดการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้ง (6) ด้านการบูรณาการ ที่ยังขาดความร่วมมืออย่างเต็มที่และเป็นระบบ ระหว่างศาลชำนัญพิเศษกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

หอสมุดศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

นอกจากนี้ ในอนาคตมีความเป็นไปได้ที่จะมีการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษเพิ่มขึ้นอีก เช่น ศาลจราจร ศาลเลือกตั้ง หรือศาลสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะต้องมีการทบทวนปัญหา ความสำเร็จและบทเรียนจากการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ รวมทั้งระบบการบริหารจัดการที่ดี ที่สามารถใช้ในการกำกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ในการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนได้อย่างสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

"โครงการการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษ" มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินโครงการ ดังนี้

1. เพื่อให้ทราบถึงบทเรียนที่ผ่านมาในด้านปัญหา จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค รวมทั้งปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เหมาะสมสำหรับศาลชำนัญพิเศษ การจัดการองค์ความรู้ของศาลชำนัญพิเศษ และการพัฒนาระบบงานของศาลชำนัญพิเศษให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. เพื่อให้มีข้อเสนอแนะในด้านบทบาทของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง ที่จะสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อพัฒนาแนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสม รวมทั้งระบบการบริหารจัดการ ที่ระบุองค์ประกอบและตัวชี้วัดผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่จะตั้งขึ้นใหม่ต่อไป

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

1.3 ขอบเขตการดำเนินโครงการ

"โครงการการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษ" มีขอบเขตการดำเนินโครงการ ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์สาระสำคัญของระบบและหลักการในบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ อาทิ
    (1) แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม
    (2) โครงสร้างผลผลิตตามระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์
    (3) ตัวบทกฎหมายและระเบียบสำคัญ
2. ทบทวนหลักการ แนวทางการดำเนินงานและระบบการบริหารจัดการของศาลชำนัญพิเศษในต่างประเทศ
3. ศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานจากเอกสารของศาลชำนัญพิเศษ ทั้ง 5 แห่ง ประกอบด้วย ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้า

ระหว่างประเทศ ศาลล้มละลายกลาง และศาลเยาวชนและครอบครัว ในประเด็นต่างๆ อาทิ

(1) โครงสร้าง อำนาจหน้าที่และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในศาลยุติธรรม

(2) ระบบงานของศาลชำนัญพิเศษ

(3) การพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านความยุติธรรมเพื่อประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดี

(4) การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

(5) การให้ความรู้ด้านความยุติธรรมแก่ประชาชน

(6) การอนุวัติการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา 40 ที่ระบุว่า

"(1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง

(2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

(4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

(5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

(6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

(7) ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดี อย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

(8) ในคดีแพ่ง บุคคลมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างเหมาะสมจากรัฐ"

เรื่องของการดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรมของหน่วยงานภาครัฐ ตามมาตรา 81 ที่ระบุว่า

"(1) ดูแลให้มีการปฏิบัติ และบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็วเป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

(2) คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิด ทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและโดยบุคคลอื่น และต้องอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

(3) จัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมายที่ดำเนินการเป็นอิสระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมายของประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายนั้นประกอบด้วย

(4) จัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ดำเนินการเป็นอิสระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม

(5) สนับสนุนการดำเนินการขององค์กรภาคเอกชนที่ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว"

และเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามมาตรา 87 วรรค 3 ที่ระบุว่า

"(3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น" และ

(7) ช่องว่างระหว่างระบบงานของศาลและการบังคับใช้ เป็นต้น

4. สรุปบทเรียนที่ผ่านมาในด้านปัญหา/ จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค/ ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

5. ประชุมกลุ่มย่อย (focus group) ร่วมกับผู้แทนของศาลชำนัญพิเศษ ทั้ง 5 แห่ง เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ประกอบการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานและระบบการบริหารจัดการ ให้สอดคล้องกับบริบทการดำเนินงานจริงมากยิ่งขึ้น
6. สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใช้บริการศาลชำนัญพิเศษต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นแล้วหรือกำลังจะจัดตั้ง ประมาณ 5 -10 คนในเขตกรุงเทพและปริมณฑล เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความเชื่อมั่นในความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาพิพากษาคดีและระบบงานของศาลชำนัญพิเศษ
7. จัดการประชุมใหญ่ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องหลัก อาทิ (1) บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษในปัจจุบัน ทั้ง 5 แห่ง (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายศาลชำนัญพิเศษ ทั้งที่เป็นผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ทนายความ และองค์กรภาคประชาชน (3) ผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายของศาลยุติธรรม และ/หรือ (4) ประชาชนและภาคประชาสังคมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นแล้ว หรือที่กำลังจะจัดตั้งขึ้นในอนาคต
8. สังเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาในข้างต้น เพื่อ (1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เหมาะสมสำหรับศาลชำนัญพิเศษ การจัดการองค์ความรู้ของศาลชำนัญพิเศษ และการพัฒนาระบบงานของศาลชำนัญพิเศษให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (2) จัดทำแนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ และระบบการบริหารจัดการที่ควรจะเป็น ซึ่งระบุองค์ประกอบและตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ต่อไป และ (3) เสนอแนะบทบาทของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

1.4 สรุปการดำเนินงานที่สำคัญ

เพื่อให้การดำเนิน “โครงการการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษ” เป็นไปอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับระบบการปฏิบัติงานจริงของศาลชำนัญพิเศษ คณะที่ปรึกษาฯ จึงมีการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

- วันที่ 21 ตุลาคม 2551 คณะที่ปรึกษาฯ ได้หารือถึงโครงร่างแนวคิด/แผนการดำเนินงานที่ได้พัฒนาขึ้นเบื้องต้น ร่วมกับผู้แทนของสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์และผู้เชี่ยวชาญจากศาลชำนัญพิเศษ
- คณะที่ปรึกษาฯ ได้จัดประชุมร่วมกับศาลชำนัญพิเศษทั้ง 5 แห่ง เพื่อหารือถึงวิธีการ/กระบวนการดำเนินงานในเชิงปฏิบัติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- วันที่ 23 มกราคม 2552 ศาลภาษีอากรกลาง นำโดยนายฉันทวัธน์ วรทัต อธิบดีผู้พิพากษาศาลภาษีอากรกลาง
- วันที่ 27 มกราคม 2552 ศาลแรงงาน นำโดยนายบูรณ์ ฐาปนดุลย์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง
- วันที่ 28 มกราคม 2552 นายชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม ประธานศาลอุทธรณ์ภาค 1 ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษีอากร
- วันที่ 28 มกราคม 2552 ศาลล้มละลายกลาง นำโดยนายอนันต์ วงษ์ประภารัตน์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง
- วันที่ 29 มกราคม 2552 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง นำโดยนายไมตรี สุเทพากุล อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
- วันที่ 30 มกราคม 2552 ศาลเยาวชนและครอบครัว นำโดยนางอารีย์ เตชะหรูวิจิตร และนายเผดิม เพ็ชรกูล รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว

โดยคณะที่ปรึกษาฯ จะนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ได้รับ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษต่อไป

- วันที่ 27 มีนาคม 2552 คณะที่ปรึกษาฯ ได้นำเสนอความก้าวหน้า แก่คณะกรรมการกำกับโครงการจ้างที่ปรึกษาฯ เพื่อนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแนวทางการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น
- วันที่ 29 เมษายน 2552 คณะที่ปรึกษาฯ ได้หารือร่วมกับผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษ ทั้ง 11 แผนก ณ ห้องประชุมวินิจฉัย ชั้น 3 อาคารศาลยุติธรรม ศาลฎีกา กทม. ในสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปัญหา ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะต่างๆ ที่มีต่อแนวคิดการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพในศาลชำนัญพิเศษ เพื่อทำให้เห็นถึงระบบการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษในภาพรวม
- วันที่ 15 พฤษภาคม 2552 คณะที่ปรึกษาฯ ได้จัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้รับบริการศาลชำนัญพิเศษจากหน่วยงานภายนอกต่างๆ ณ ห้องประชุมสำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม ชั้น 5 อาคารศาลอาญา กทม. ถึงประสิทธิภาพการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ
- วันที่ 11 มิถุนายน 2552 คณะที่ปรึกษาฯ ได้จัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ ถึงแนวทางการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษที่ได้พัฒนาขึ้น กับผู้แทนจากทุกศาลชำนัญพิเศษ ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษ ณ ห้องพาโนรามา 1 ชั้น 14 โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์ กทม.

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- วันที่ 10 กันยายน 2552 คณะที่ปรึกษาฯ ได้จัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ ถึงแนวทางการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษ รวมทั้งแนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่ได้พัฒนาขึ้น ร่วมกับผู้แทนจากทุกศาลชำนัญพิเศษ ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษ สำนักงานศาลยุติธรรมและหน่วยงานที่รับบริการศาลชำนัญพิเศษ ณ โรงแรมแกรนด์เมอเคียวฟอร์จูน ถ.รัชดาภิเษก กรุงเทพฯ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

2. การทบทวนบริบทที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษ

2.1 บริบทและประเด็นสำคัญของระบบศาลไทย

ในปัจจุบันประเทศไทยจัดวางระบบศาลในระบบ “คู่ขนาน” คือ ศาลยุติธรรมและศาลอื่น เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลทหาร โดยมีหลักการสำคัญว่า นอกจากศาลทั้งปวงจะต้องเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศแล้ว ยังแยกศาลออกเป็นหลายระบบ โดยแต่ละระบบเป็นอิสระออกจากกันด้วย ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการจัดระบบศาลยืนยันตามหลักการดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ให้จัดตั้ง **ศาลรัฐธรรมนูญ (Constitutional Court)** มีอำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดว่ากฎหมายฉบับใดขัดหรือแย้งและการกระทำใดขัดต่อรัฐธรรมนูญ **ศาลยุติธรรม (Courts of Justice)** ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 218 กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่นนั้นๆ ซึ่งเฉพาะศาลยุติธรรมมีองค์ประกอบและขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป **ศาลปกครอง (Administrative Court)** จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติมาตรา 223 โดยกำหนดให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาล ซึ่งพิพาทกับเอกชน หรือคดีที่พิพาทระหว่างหน่วยราชการด้วยกันเอง อันเป็นข้อพิพาทเนื่องมาจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำที่หน่วยงานของราชการดังกล่าวต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย นอกจากนี้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครองใช้ระบบไต่สวน ซึ่งต่างจากระบบศาลยุติธรรมที่ใช้ระบบกล่าวหา และ**ศาลทหาร (Military Court)** จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 228 โดยกำหนดให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งผู้กระทำผิดเป็นข้าราชการทหารเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามมีคดีบางลักษณะที่แม้จำเลยเป็นทหารแต่ต้องขึ้นศาลยุติธรรม ได้แก่ คดีที่ทหารถูกกล่าวหาว่าร่วมกระทำผิดกับพลเรือน คดีที่ต้องดำเนินคดีในศาลคดีเด็กและเยาวชน และคดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจของศาลทหาร อนึ่งศาลแต่ละระบบที่กล่าวมาจะรับผิดชอบการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีแยกต่างหากจากกันอย่างเด็ดขาด (จรัญ ภักดีธนากุล, 2548) ดังแสดงในรูปที่ 2.1

ห้องสมุดกลางศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

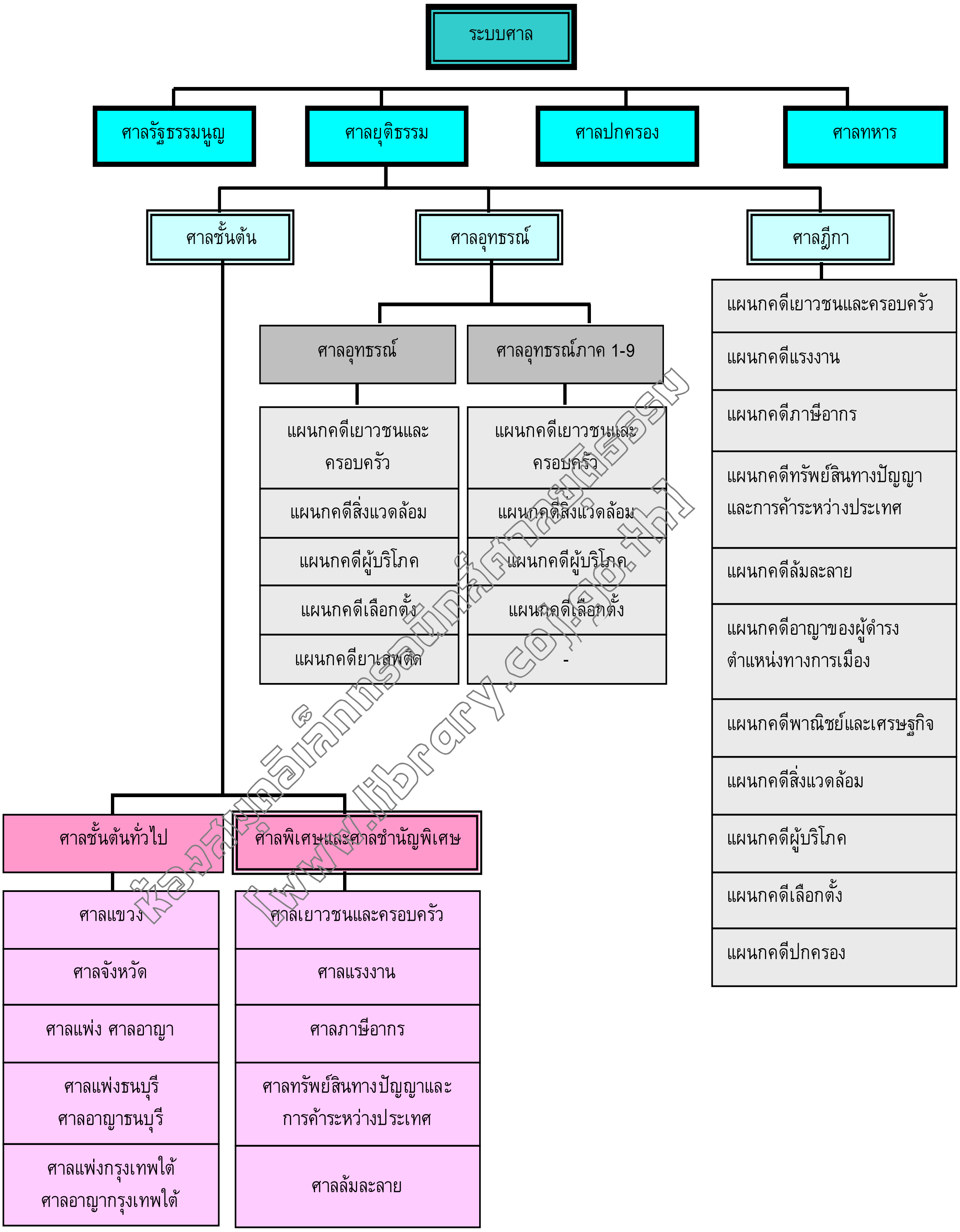

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์กิจการยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

รูปที่ 2.1 ระบบศาลไทย

2.1.1 ความหมายของศาลและระบบศาล

"ศาล" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พุทธศักราช 2477 มาตรา 1(1) และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 มาตรา 2(1) หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้น ศาลจึงมีความหมายใน 2 ลักษณะ คือ สถานที่สำหรับพิจารณาคดี เรียกว่า ศาลยุติธรรม (court) และตัวบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ให้ความยุติธรรม เรียกว่า ผู้พิพากษาหรือตุลาการ (judge)

ส่วนคำว่า "ระบบ" (system) หมายถึง กลุ่มของสิ่งที่มีลักษณะประสานเข้าเป็นสิ่งเดียวกัน ตามหลักแห่งความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน ด้วยระเบียบของธรรมชาติหรือเหตุผลทางวิชาการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 933)

ดังนั้น ระบบศาลจึงครอบคลุมความหมายทั้ง 2 ลักษณะ คือระบบโครงสร้างของศาลและระบบตุลาการ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2.1.2 โครงสร้างของระบบศาล

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน และบทบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 แบ่งศาลออกเป็น 3 ชั้น ได้แก่ ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลชั้นต้น โดยในแต่ละชั้นศาลมีองค์ประกอบและระบบการพิจารณาพิพากษาคดี ดังนี้

1) ศาลฎีกา

ศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุด มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการฎีกา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกาที่ไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมายเฉพาะ เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลายเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการ เป็นต้น และคดีที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษา รวมทั้งมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลฎีกาตามกฎหมาย (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23) คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สุด (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 23)

ศาลฎีกามีเพียงศาลเดียวตั้งอยู่ ณ อาคารเลขที่ 6 ถนนราชดำเนินใน แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27) แต่หากคดีใดมีปัญหาสำคัญ เมื่อประธานศาลฎีกาเห็นว่าควรให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ หรือเมื่อเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นการเฉพาะว่าให้คดีเรื่องใดวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140 วรรคสอง) ที่ประชุมใหญ่ศาล

ฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในวันที่มีการจัดประชุมใหญ่ แต่ทั้งนี้ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมด

ศาลฎีกามีแผนกคดีพิเศษทั้งสิ้น 11 แผนก เพื่อประโยชน์ในด้านการวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่อาศัยความชำนาญพิเศษ โดยประธานศาลฎีกาแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกามาประจำแผนกๆ ละ ประมาณ 10 คน แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาประกอบด้วยแผนกคดีที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย 11 แผนก ได้แก่

(1) แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

(2) แผนกคดีแรงงาน

(3) แผนกคดีภาษีอากร

(4) แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

(5) แผนกคดีล้มละลาย

(6) แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(7) แผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ

(8) แผนกคดีสิ่งแวดล้อม

(9) แผนกคดีผู้บริโภค

(10) แผนกคดีเลือกตั้ง

และแผนกคดีที่ศาลฎีกาแบ่งเป็นการภายใน 1 แผนกคือ

(11) แผนกคดีปกครอง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

นอกจากผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ศาลฎีกามีกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและค้นคว้าปัญหาข้อกฎหมายตลอดจนช่วยตรวจและแก้ไขปรับปรุงร่างคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อเป็นหลักประกันในด้านความถูกต้องความรวดเร็ว และความเป็นธรรมแก่ประชาชน

2) ศาลชั้นอุทธรณ์

ศาลชั้นอุทธรณ์เป็นศาลสูงถัดจากศาลชั้นต้นซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีปกติและคดีพิเศษ ที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นที่อยู่ในเขตอำนาจกับมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจวินิจฉัยได้ตามกฎหมายอื่นในเขตท้องที่ที่มิได้อยู่ในเขตศาลอุทธรณ์ภาค เว้นแต่คดีที่อยู่นอกเขตศาลอุทธรณ์จะอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ก็ได้ ทั้งนี้อยู่ในดุลพินิจของศาลอุทธรณ์ที่จะไม่ยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่อุทธรณ์เช่นนั้นก็ได้ เว้นแต่คดีนั้นจะได้โอนมาตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ศาลชั้นอุทธรณ์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ศาลอุทธรณ์ ที่รับอุทธรณ์ในคดีชำนัญพิเศษ 5 ด้าน ประกอบด้วย คดีเยาวชนและครอบครัว คดีสิ่งแวดล้อม คดีผู้บริโภค คดีเลือกตั้ง และคดียาเสพติด อีกส่วนคือ ศาลอุทธรณ์ภาค 1-9 ที่รับอุทธรณ์คดีชำนัญพิเศษ

เหมือนศาลอุทธรณ์ ยกเว้น คดียาเสพติด ที่สามารถอุทธรณ์ได้เพียงที่ศาลอุทธรณ์ โดยที่ทำการศาลชั้นอุทธรณ์ ตั้งอยู่ที่ ถนนรัชดาภิเษก แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

3) ศาลชั้นต้น

ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่คู่ความเริ่มต้นฟ้องคดี กล่าวคือเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีแพ่งและคดีอาญาในศาลชั้นต้น (original jurisdiction) หลังจากนั้นจึงจะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา คู่ความจะไปฟ้องร้องเริ่มต้นที่ศาลฎีกาที่เดียวไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น

(1) พระราชบัญญัติพรรคการเมือง
(2) บางกรณีกฎหมายบัญญัติให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจพิพากษา เช่น พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
(3) พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ. 2488 ซึ่งกำหนดให้ศาลฎีกาเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีโดยตรง ไม่ต้องผ่านศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ก่อน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ทั้งนี้ แม้ว่าศาลชั้นต้นจะเป็นศาลที่เริ่มต้นพิจารณาคดีแต่ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่มีความสำคัญและมีความสลับซับซ้อนมากเพราะมีหลายศาลและแต่ละศาลมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกัน ศาลชั้นต้นสามารถแบ่งได้เป็น

(1) ศาลแขวง
(2) ศาลจังหวัด
(3) ศาลแพ่ง ศาลอาญา
(4) ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรี
(5) ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากรุงเทพใต้
(6) ศาลเยาวชนและครอบครัว
(7) ศาลแรงงาน
(8) ศาลภาษีอากร
(9) ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
(10) ศาลล้มละลาย

ศาลชั้นต้นที่สังกัดหรือถือว่าอยู่ในกลุ่มศาลยุติธรรมได้แก่ ศาลตามข้อ 1 ถึง 5 ซึ่งถือว่าเป็นศาลที่กฎหมายพระธรรมนูญศาลยุติธรรมบัญญัติไว้ชัดเจนว่าเป็นศาลชั้นต้นและสังกัดในศาลยุติธรรม สำหรับข้อ 6 ถึง 10 เป็นศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาล

นั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น เนื่องจากการมีวิธีพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นพิเศษแตกต่างจากศาลยุติธรรมอื่นๆ หมายความว่าจะต้องมีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชนิดหรือประเภทนั้นๆ ขึ้นมา และกำหนดให้ศาลที่ตั้งขึ้นมานั้นเป็นศาลชั้นต้นและสังกัดในกลุ่มศาลยุติธรรมด้วย ศาลชั้นต้นที่จัดขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นๆ และกำหนดให้สังกัดในศาลยุติธรรมซึ่งสามารถตรวจสอบได้จากพระราชบัญญัติที่จัดตั้งศาลชั้นต้นแต่ละแห่ง ซึ่งจะมีระบุไว้ในมาตราหนึ่งมาตราใดว่าให้ศาลที่จัดตั้งขึ้นนั้นเป็นศาลชั้นต้นและสังกัดศาลยุติธรรม ซึ่งเสนอรายละเอียดในส่วนต่อไป

(1) ศาลแขวง

ศาลแขวงเป็นศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็กๆ น้อยๆ ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา เช่น คดีเล่นการพนัน โสเภณี ดังนั้น ศาลแขวงจะมีอำนาจศาลเพียงใดก็เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงนั้นกำหนดไว้ ซึ่งในที่นี้ได้แก่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวประกอบมาตรา 17 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ซึ่งกำหนดให้ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือมีคำสั่งใดๆ ซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง ดังนี้

1. ออกหมายเรียก ออกหมายอาญา ออกหมายสั่งให้ส่งคนมาจาก หรือไปยังจังหวัดอื่น
2. ออกคำสั่งใดๆ เกี่ยวกับการพิจารณาคดี เพื่อให้คดีดำเนินไปได้ตามกระบวนการพิจารณา ซึ่งมิใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี
3. ไต่สวนและวินิฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาล
4. ไต่สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย เพื่อป้องกันการกระทำความผิดและความปลอดภัยของประชาชน ซึ่งมิใช่โทษทางอาญา ได้แก่ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันทัณฑ์บน คุมตัวไว้ในสถานพยาบาล ห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง
5. ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา
6. พิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกิน 3 แสนบาท
7. พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท

ห้องสมุดวิศกรรมสถานยุติธรรม www.library.coj.go.th

สำหรับศาลแขวงที่มีอยู่ก่อน พ.ศ. 2499 ยังคงให้ทำหน้าที่ตามกฎหมายจัดตั้งศาลแขวงนั้นต่อไป ตามกฎหมายแม้จะกำหนดให้มีศาลแขวงทุกจังหวัด แต่ปัจจุบันศาลแขวงมีอยู่เพียงบางจังหวัดเท่านั้น อย่างไรก็ตามจังหวัดที่ไม่มีศาลแขวงก็สามารถนำคดีไปฟ้องได้เพราะมีพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 แม้ในท้องที่นั้นจะไม่มีศาลแขวง มีแต่เพียงศาลจังหวัดก็สามารถดำเนินการกระบวนพิจารณาเช่นเดียวกับศาลแขวงได้ โดยให้นำเอาวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัดโดยอนุโลม

การจัดตั้งศาลแขวงกระทำได้ง่ายโดยการประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาเท่านั้น

(2) ศาลจังหวัด

ศาลจังหวัดเป็นศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงที่มิได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีของประชาชนได้ทุกตัวบทกฎหมายทั้งคดีแพ่ง คดีอาญา ยกเว้น กรณีมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะไม่ให้คดีอยู่ในอำนาจศาลจังหวัด

อนึ่ง ท้องที่ที่มีศาลจังหวัดและศาลแขวงตั้งซ้อนกันอยู่นั้น ศาลจังหวัดไม่มีอำนาจรับฟ้องคดีที่เกิดขึ้นในเขตของศาลแขวงและอยู่ในอำนาจของศาลแขวง หากรับฟ้องคดีดังกล่าวไว้ด้วยเหตุใดก็ตาม ศาลจังหวัดนั้นต้องมีคำสั่งให้โอนคดีนั้นไปยังศาลแขวงที่มีเขตอำนาจทันที อย่างไรก็ตามข้อห้ามดังกล่าวนั้นไม่เกี่ยวกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 24 ซึ่งบัญญัติเป็นพิเศษว่ากรณีจำเลยถูกกล่าวหาหรือฟ้องเป็นคดีอาญาหลายข้อหาที่เกี่ยวพันกัน และข้อหาหนึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง ส่วนอีกข้อหาหนึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดซึ่งอยู่ในท้องที่เดียวกัน โจทก์มีสิทธิเลือกฟ้องคดีทั้ง 2 ข้อหานั้นต่อศาลจังหวัดซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีข้อหาที่มีโทษสูงกว่าได้

ปกติศาลจังหวัดจะตั้งอยู่ที่ตัวจังหวัด แต่ที่ตั้งอยู่ตามอำเภอต่างๆ ก็มี เช่น ศาลจังหวัดภูเขียว ศาลจังหวัดเบตง แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าศาลจังหวัดจะตั้งอยู่ที่จังหวัดหรืออำเภอก็มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเท่ากัน ยกเว้น ศาลจังหวัดมีนบุรีซึ่งตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2520 มาตรา 3 ระบุให้เป็นศาลชั้นต้นสำหรับกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ในบางจังหวัดที่มีพื้นที่กว้าง ทำให้ประชาชนต้องใช้เวลามากในการเดินทางเพื่อเข้าถึงระบบอำนวยความยุติธรรมของศาล ได้มีการจัดตั้งศาลจังหวัดขึ้นหลายศาล เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช มีถึง 3 ศาล ได้แก่ ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลจังหวัดปากพนัง และศาลจังหวัดทุ่งสง เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบอำนวย

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ความยุติธรรมของศาลยุติธรรมในพื้นที่ต่างๆ ได้รวดเร็ว ภายในระยะเวลา 2 ชั่วโมง ตามตัวชี้วัดผลผลิตที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม

สำหรับเขตอำนาจศาลจังหวัดพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 16 บัญญัติให้มีเขตอำนาจตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลจังหวัดกำหนดไว้ ซึ่งส่วนใหญ่ศาลจังหวัดจะมีเขตอำนาจตลอดเขตการปกครองของจังหวัด ส่วนจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่า 1 แห่ง ศาลที่จัดตั้งใหม่จะระบุไว้ว่ามีอำนาจในอำเภอใดบ้าง ส่วนอำเภอที่ไม่ระบุไว้ก็เป็นเขตอำนาจของศาลเดิม

การจัดตั้งศาลจังหวัดแต่ละแห่งต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ และในพระราชบัญญัตินั้นจะกำหนดไว้ชัดเจนว่าศาลจังหวัดนั้นมีเขตศาลเพียงใด

(3) ศาลแพ่ง ศาลอาญา

ศาลแพ่งและศาลอาญาตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ศาลแพ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ส่วนศาลอาญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา โดยมีเขตอำนาจตลอดท้องที่กรุงเทพมหานคร ยกเว้น ท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรี และท้องที่ที่อยู่ในเขตศาลมีนบุรี ได้แก่ เขตมีนบุรี หนองจอก และลาดกระบัง นอกจากนี้ ศาลแพ่งและศาลอาญายังมีอำนาจใช้ดุลพินิจรับคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตของศาลทั้งสองได้ หรือมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลอื่นที่มีเขตอำนาจ และศาลแพ่งยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มูลคดีเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่นอกราชอาณาจักรไทยด้วย ขณะที่ศาลอาญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นนอกราชอาณาจักรไทย

(4) ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญาธนบุรี

เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีความเจริญรวดเร็ว ประชาชนมีจำนวนมากขึ้น คดีความมาสู่ศาลมากขึ้นและไม่ได้รับความสะดวกในการเดินทาง ดังนั้น จึงจัดตั้งศาลทั้งสองขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งธนบุรี และศาลอาญาธนบุรี พ.ศ. 2520 พร้อมทั้งได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2520 มาตรา 7 และ 8 ให้ยกเลิกมาตรา 3 และ 14 ระบุให้ศาลแพ่งธนบุรี และศาลอาญาธนบุรีเป็นศาลในกรุงเทพมหานคร มีเขตอำนาจตลอดท้องที่ 9 เขต ได้แก่ เขตคลองสาน เขตตลิ่งชัน เขตธนบุรี เขตบางกอกน้อย เขตบางกอกใหญ่ เขตบางขุนเทียน เขตภาษีเจริญ เขตราษฎร์บูรณะ และเขตหนองแขม

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 19 กำหนดให้ศาลแพ่งธนบุรี และศาลอาญาธนบุรีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงทุกตัวบทกฎหมาย รวมทั้งคดีอื่นใดที่มิได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

(5) ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลอาญากรุงเทพใต้

ศาลทั้งสองจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแพ่งกรุงเทพใต้ และศาลอาญากรุงเทพใต้ พ.ศ. 2532 เพื่อให้ประชาชนผู้มีอรรถคดีและผู้เกี่ยวข้องได้รับความสะดวกและรวดเร็วในการเดินทางไปติดต่อกับศาลมากขึ้น และได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรมเพื่อให้มีบทบัญญัติที่สอดคล้องกัน โดยระบุให้ศาลทั้งสองเป็นศาลในกรุงเทพมหานคร มีเขตอำนาจตลอดท้องที่ 6 เขต ได้แก่ เขตบางรัก เขตปทุมวัน เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตพระโขนง เขตยานนาวา และเขตสัมพันธวงศ์

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 19 กำหนดให้ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ และศาลอาญากรุงเทพใต้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงทุกตัวบทกฎหมาย รวมทั้งคดีอื่นใดที่มิได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่นเช่นเดียวกับศาลแพ่ง ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา และศาลอาญาธนบุรี

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2.2 ระบบการบริหารงานศาลยุติธรรม

ตามบทบัญญัติของพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 แบ่งระบบงานของศาลยุติธรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ งานธุรการและงานพิจารณาพิพากษาคดี โดยงานธุรการ ได้แก่ การบริหารงานเพื่อให้ศาลได้ดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีไปตามกฎหมาย เช่น งานเกี่ยวกับการจัดสร้างอาคารที่ทำการศาล งานงบประมาณ งานคลัง งานพัสดุ งานการเจ้าหน้าที่ งานเกี่ยวกับการดำเนินการตามคำสั่งและคำพิพากษาของศาล เช่น การคุมความประพฤติและการบังคับคดี เป็นต้น ส่วนงานพิจารณาพิพากษาคดี หมายถึง การพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง การทำคำสั่ง การไต่สวนคำร้องคำขอต่าง ๆ การไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา และการมีคำสั่งเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล ซึ่งเป็นอำนาจเฉพาะของศาลตามหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งรับรองอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษา อนึ่ง ระบบบริหารงานศาลอาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 การบริหารงานสำนักงานศาลยุติธรรม

สำนักงานศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการยุติธรรม พ.ศ. 2543 มีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการของศาลยุติธรรม งานส่งเสริมงานตุลาการ และงานวิชาการ เพื่อเสริมสร้างให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดระบบงานที่สำคัญดังนี้

1. การบริหารราชการของสำนักงานศาลยุติธรรม

คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม หรือเรียกโดยย่อว่า ก.บ.ศ. เป็นกรรมการที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมพ.ศ. 2543 มีประธานศาลฎีกาเป็นประธาน คณะกรรมการประกอบด้วยข้าราชการตุลาการผู้ได้รับเลือกจากข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาลจำนวน 12 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการงบประมาณด้านการพัฒนาองค์การหรือด้านการบริหารจัดการจากภาคสังคมไม่น้อยกว่า 2 คน แต่ไม่เกิน 4 คน เป็นกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารราชการศาลยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการและงานธุรการของสำนักงานศาลยุติธรรม และมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- ออกระเบียบหรือประกาศหรือมีมติเพื่อการบริหารราชการศาลยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับงานบริหารราชการและงานธุรการของสำนักงานศาลยุติธรรม ให้เป็นไปตามนโยบายของประธานศาลฎีกา รวมทั้งมีอำนาจยับยั้งการบริหารราชการของศาลยุติธรรมหรือสำนักงานศาลยุติธรรมที่ไม่เป็นไปตามระเบียบประกาศ หรือมตินั้นด้วย
- ให้ความเห็นชอบในการเสนอร่างกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการ และการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนของศาลยุติธรรมต่อรัฐมนตรี
- พิจารณาให้ความเห็นชอบในการบริหารจัดการงบประมาณรายจ่ายในการบริหารราชการของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม
- พิจารณาให้ความเห็นชอบในการบริหารจัดการงบประมาณและการพัสดุของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม
- การกำหนดวันทำงาน วันหยุดราชการตามประเพณี วันหยุดราชการประจำปีและการลาหยุดราชการของข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมและลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรม
- กำหนดให้มีตราสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายใดเพื่อใช้ในการบริหารราชการศาลยุติธรรม รวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีในการทำและใช้ตราสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายนั้นด้วย
  - แต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลให้ทำการใดๆ แทน และกำหนดอัตราเบี้ยประชุมหรือค่าตอบแทนให้ผู้ซึ่งได้รับการแต่งตั้ง
  - กำกับดูแลการบริหารราชการศาลยุติธรรมให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายนี้
  - ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้เป็นอำนาจหน้าที่ของ ก.บ.ศ.

นอกจากนี้ ก.บ.ศ ยังมีอำนาจหน้าที่ซึ่งแต่เดิมกำหนดให้เป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ตามที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกำหนดไว้ เช่น การ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

แบ่งแผนกในศาล การจัดตั้ง ยุบเลิก และการเปลี่ยนแปลงเขตอำนาจของศาล และการกำหนดจำนวนผู้พิพากษาประจำศาล

2. การบริหารงานบุคคลข้าราชการศาลยุติธรรมและลูกจ้าง

คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม หรือเรียกโดยย่อว่า ก.ศ. เป็นคณะกรรมการในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการศาลยุติธรรม ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 เพื่อรองรับการบริหารงานบุคคลที่เป็นอิสระของสำนักงานศาลยุติธรรม ตามมาตรา 275 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม มีรองประธานศาลฎีกาซึ่งมีอาวุโสสูงสุดเป็นประธาน คณะกรรมการประกอบด้วย ประธานศาลอุทธรณ์ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน และเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง รวมถึงข้าราชการตุลาการซึ่งได้รับแต่งตั้งจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมชั้นศาล 1 คน ข้าราชการศาลยุติธรรมผู้ดำรงตำแหน่งระดับ 8 ขึ้นไป ซึ่งได้รับเลือกจากข้าราชการศาลยุติธรรมที่ดำรงตำแหน่งระดับหกขึ้นไป จำนวน 5 คน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาองค์กร ด้านการบริหารงานบุคคล หรือด้านการบริหารและการจัดการซึ่งเป็นบุคคลภายนอก ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมและไม่มีลักษณะต้องห้าม จำนวน 3 คน

คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม มีอำนาจออกระเบียบหรือประกาศเกี่ยวกับการอื่นของสำนักงานศาลยุติธรรมในเรื่องดังต่อไปนี้

- การกำหนดคุณสมบัติ การคัดเลือก การบรรจุ การแต่งตั้ง การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ การพัฒนา การย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน วินัยการสอบสวน และการลงโทษทางวินัย การร้องทุกข์ และการอุทธรณ์การลงโทษสำหรับข้าราชการศาลยุติธรรม
- การรักษาราชการแทนและการปฏิบัติราชการแทนในตำแหน่งของข้าราชการศาลยุติธรรม
- การกำหนดเครื่องแบบและการแต่งกายของข้าราชการศาลยุติธรรม
- การจ้างและการแต่งตั้งบุคคลเพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือชำนาญการเฉพาะด้านอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของศาลยุติธรรม รวมทั้งกำหนดอัตราค่าตอบแทนการจ้างด้วย
- การแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อดำเนินการกิจการใดๆ ตามแต่จะมอบหมาย
- การจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่นแก่ข้าราชการศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

- การรักษาทะเบียนประวัติและการควบคุมการเกษียณอายุของข้าราชการศาลยุติธรรม
- การกำหนดวิธีการและเงื่อนไขในการจ้างลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งการกำหนดเครื่องแบบ การแต่งกาย และการจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่นของลูกจ้างของสำนักงานศาลยุติธรรม
- กำหนดกิจการอื่นอันจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานบุคคล

ระเบียบหรือประกาศคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม ประธานคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมเป็นผู้ลงนาม และเมื่อได้รับความเห็นชอบจาก ก.บ.ศ. และประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วสามารถใช้บังคับได้

นอกจากนี้ ก.ศ. ยังมีหน้าที่กำหนดจำนวนและระดับของเจ้าหน้าที่ประจำศาลยุติธรรมทุกแห่ง ให้เพียงพอที่จะรับผิดชอบงานธุรการ งานช่วยค้นคว้าทางวิชาการที่สนับสนุนผู้พิพากษา รวมทั้งการประสานงานกับส่วนราชการต่างๆ และงานอื่นตามที่ศาลยุติธรรมมอบหมาย

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

3. การแบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานศาลยุติธรรม

ประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในและกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม แบ่งส่วนราชการภายในสำนักงานศาลยุติธรรมส่วนกลางออกเป็น 20 หน่วยงาน ประกอบด้วยส่วนราชการที่สูงกว่ากองและส่วนราชการที่เป็นกอง ที่มีผู้อำนวยการเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบในฐานะส่วนราชการในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม ประกอบด้วย 11 สำนัก 4 กอง 1 ศูนย์ 1 หน่วย และ 2 สถาบัน มีสำนักศาลยุติธรรมประจำภาคทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานนโยบายระหว่างสำนักงานศาลยุติธรรมส่วนกลางและสำนักงานประจำศาลภาค โดยมีสำนักงานหรือสำนักอำนวยการประจำศาลทำหน้าที่เป็นหน่วยงานธุรการให้กับศาลทั่วประเทศ ส่วนราชการภายในสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญดังต่อไปนี้

- **สำนักงานคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม** มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เสนอความเห็นต่อ ก.บ.ศ. เกี่ยวกับการบริหารราชการ การแบ่งส่วนราชการและการกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมถึงการจัดตั้งสำนักงานประจำศาล ออกระเบียบหรือประกาศการดำเนินการแจ้งคำสั่งและมติ ก.บ.ศ. ในการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการ เร่งรัด ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของส่วนราชการในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม
- **สำนักคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม** มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานราชการประจำและงานในหน้าที่ของคณะกรรมการตุลาการศาล

ยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับนโยบาย หลักเกณฑ์ ระบบ หรือมาตรฐาน รวมทั้งติดตามประเมินผลการบริหารงานบุคคล และการประเมินบุคคล รวมทั้งดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอแนะนโยบาย ระบบ หลักเกณฑ์ หรือแนวทางการพัฒนา การเสริมสร้างวินัย การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณของข้าราชการตุลาการดะโต๊ะยุติธรรม และผู้พิพากษาสมทบเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม เป็นต้น

- **สำนักคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม** มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม ดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายหลักเกณฑ์ ระเบียบ ระบบ หรือมาตรฐาน รวมทั้งการติดตามประเมินผลการบริหารงานบุคคลและประเมินผลบุคคล พัฒนาระบบข้อมูล การวางแผนกำลังคน การกำหนดตำแหน่งและอัตราเงินเดือนของข้าราชการศาลยุติธรรมและลูกจ้าง เสริมสร้างวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ มาตรฐานการลงโทษ การอุทธรณ์ ร้องทุกข์ และการพัฒนาระบบคุณธรรม
- **สำนักประธานศาลฎีกา** มีอำนาจหน้าที่เสนอความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาสั่งการของประธานศาลฎีกาในการกำหนด การประสาน การติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายประธานศาลฎีกา ดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ นิติกรรม การออกข้อกำหนดหรือคำแนะนำของประธานศาลฎีกา ดำเนินการเกี่ยวกับงานด้านเลขานุการให้แก่ประธานศาลฎีกา และรองประธานศาลฎีกา ดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาที่ประชาชนและข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมร้องทุกข์หรือร้องเรียนต่อประธานศาลฎีกาและรองประธานศาลฎีกา
- **สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ** มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเสนอแนะนโยบาย วางแผนและติดตามประเมินผลการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้พัฒนาระบบงานและกระบวนการพิจารณาของศาล ตลอดจนการปฏิบัติงานของสำนักงานศาลยุติธรรม วางระบบหรือพัฒนาระบบงานคอมพิวเตอร์ของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรมให้บริการข้อมูลและข้อสนเทศต่างๆ
- **สำนักระงับข้อพิพาท** มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริม ประสาน ดำเนินการ และพัฒนาระบบการระงับข้อพิพาททางแพ่งและพาณิชย์ และทางอาญา โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประนอมข้อพิพาทและวิธีอนุญาโตตุลาการ พัฒนา

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

กฎหมายอนุญาโตตุลาการและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ให้คำปรึกษาและเผยแพร่เกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการ การประนอมและระงับข้อพิพาท

- **สำนักการคลัง** มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี การพัสดุ อาคาร สถานที่ และยานพาหนะของสำนักงานศาลยุติธรรม และให้คำปรึกษาแก่ส่วนราชการในสำนักงานศาลยุติธรรม
- **สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม** มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับระเบียบกฎหมาย ดำเนินการเกี่ยวกับงานนิติกรรมและสัญญา งานที่เกี่ยวกับความรับผิดทางแพ่งและงานคดีที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของสำนักงานศาลยุติธรรม ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อพัฒนาระเบียบและกฎหมายการศาลและวิธีพิจารณาความ ดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายต่างประเทศ กฎหมายระหว่างประเทศ และข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางการศาล ตอบข้อหารือ ให้คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ ประสานความร่วมมือ ดำเนินการตามคำสั่งศาล การบังคับใช้กฎหมาย และการคุ้มครองสิทธิทางกฎหมายของประชาชน พัฒนาระบบ รูปแบบมาตรฐาน หลักเกณฑ์ วิธีด้านกิจการทางศาล กระบวนการพิจารณาความและระบบงานของสำนักงานศาลยุติธรรมประจำภาคและสำนักงานประจำศาล วิจัยและสนับสนุนการวิจัยเพื่อการพัฒนากฎหมายและการศาลยุติธรรม จัดทำเอกสาร วารสาร บทความทางวิชาการซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมาย
- **สำนักบริหารกลางและสวัสดิการ** อำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานอำนวยการนักบริหารและงานเลขานุการนักบริหารของสำนักงานศาลยุติธรรม พัฒนาระบบ รูปแบบ วิธีการ และปฏิบัติงานสารบรรณ รวบรวมข้อมูล พิจารณา วิเคราะห์ และกลั่นกรองเรื่อง รวมทั้งเสนอความเห็นประกอบการวินิจฉัยสั่งการของเลขาธิการสำนักงาน ส่งเสริม ประสานงาน และดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการภายในและประโยชน์เกื้อกูลของข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ลูกจ้าง และการจ้างงานประเภทอื่น ตลอดจนประสานราชการกับส่วนราชการของสำนักงานศาลยุติธรรม สำนักศาลยุติธรรมประจำภาค และส่วนราชการอื่น
- **สำนักพัฒนาระบบงาน** มีอำนาจหน้าที่ ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาระบบงานของศาลยุติธรรม รวมทั้งพัฒนาระบบ รูปแบบ มาตรฐาน หลักเกณฑ์ วิธีการหรือแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับกิจการศาล กระบวนพิจารณาความ และระบบงานของศาลยุติธรรม ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบ ดำเนินการเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ของงานตามภารกิจของหน่วยงาน และรายงานผลความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

- **สำนักแผนงานและงบประมาณ** มีอำนาจหน้าที่เสนอแนะและพัฒนานโยบายการศาลยุติธรรม จัดทำแผนแม่บทศาลยุติธรรมและแผนปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัด เสนอแนะนโยบายการจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณประจำปีของหน่วยงานในสังกัด ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนงานโครงการ การบริหารจัดการ ตลอดจนการดำเนินการตามกฎหมายและคำสั่งศาลของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม จัดทำสถิติคดีและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม พัฒนาระบบรูปแบบ หลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ มาตรฐานการงบประมาณและโครงสร้างงบประมาณของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม
- **กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์** มีอำนาจหน้าที่ประชาสัมพันธ์ผลการปฏิบัติงานของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม นโยบายและผลงานของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมถึงเสริมสร้างภาพลักษณ์และความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนกับองค์กร
- **กองออกแบบและก่อสร้าง** มีอำนาจหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ส่วนราชการในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม เกี่ยวกับการดำเนินการด้านวิศวกรรมและสถาปัตยกรรม และดำเนินการเกี่ยวกับการออกแบบก่อสร้างต่อเติม ปรับปรุง และซ่อมแซมอาคารที่ทำการ อาคารที่พักอาศัย ของศาลยุติธรรมและหน่วยงานในสังกัดศาลยุติธรรม
- **กองการต่างประเทศ** มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการและประสานงานด้านความช่วยเหลือร่วมมือทางด้านกฎหมายและการศาลยุติธรรม ดำเนินการจัดการหาล่ามให้แก่จำเลยที่เป็นชาวต่างประเทศในคดีอาญา ดำเนินการเกี่ยวกับข้าราชการไปศึกษา อบรม ดูงาน และปฏิบัติการวิจัย ณ ต่างประเทศ ด้วยทุนประเภทต่างๆ
- **กองบริหารทรัพย์สิน** มีอำนาจหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เกี่ยวกับนโยบายและดำเนินการเกี่ยวกับการพัสดุ อาคารสถานที่ และยานพาหนะของสำนักงานศาลยุติธรรม และดำเนินการเกี่ยวกับที่ดินเพื่อประโยชน์ในกิจการศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งพัฒนาระบบ รูปแบบมาตรฐาน หลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบ คู่มือปฏิบัติ นิเทศงาน ตลอดจนควบคุม กำกับดูแล และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการพัสดุแก่หน่วยงานในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- **ศูนย์วิทยบริการศาลยุติธรรม** มีอำนาจหน้าที่จัดระบบและให้บริการสารสนเทศทางกฎหมายและวิชาการของสำนักงานศาลยุติธรรม ดำเนินการและสนับสนุนการจัดหาหนังสือและทรัพยากรสารนิเทศให้กับห้องสมุดกลางและห้องสมุดประจำศาลยุติธรรม ดำเนินการเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ศาลไทยและหอจดหมายเหตุ
- **หน่วยตรวจสอบภายใน** รับผิดชอบตรวจสอบการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการบริหารงบประมาณ การเงิน การบัญชี การพัสดุและทรัพย์สิน รวมทั้งการบริหารงานด้านอื่นๆ ให้เป็นไปตามนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง และมติคณะรัฐมนตรี รวมทั้งตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนงาน งานหรือโครงการต่างๆ ว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
- **สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม** มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริม ประสานงานและวางแผนพัฒนา และดำเนินการฝึกอบรมข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมและลูกจ้าง
- **สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์** มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานด้านการวิจัยของศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม อาทิ การจัดทำนโยบาย แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการประจำปี การศึกษา การวิเคราะห์ การวิจัยกฎหมาย การจัดตั้งและจัดสรรงบประมาณประจำปีด้านการวิจัย เป็นต้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

2.2.2 การบริหารงานกระทรวงยุติธรรม

ระบบการบริหารของศาลส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรม เพื่ออำนวยความยุติธรรมให้เป็นไปโดยมีประสิทธิภาพเสริมสร้างให้ผลจากการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ โดยมีระบบงานที่สำคัญ ดังนี้

1. **กระทรวงยุติธรรม** เป็นหน่วยงานหลักของกระบวนการยุติธรรม ในการดำเนินการเพื่อพัฒนากฎหมาย และระบบบริหารจัดการของกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นเอกภาพ โปร่งใส คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งช่วยเหลือและให้ความรู้แก่ประชาชนทางกฎหมาย เพื่อป้องกัน ปราบปราม แก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมในสังคมและอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ การบังคับคดี ทางแพ่ง บังคับคดีทางอาญา บำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด
2. **สำนักรัฐมนตรี** วิเคราะห์กลั่นกรองเรื่องเพื่อเสนอต่อรัฐมนตรี เสนอความเห็นประกอบการวินิจฉัยสั่งการ ดำเนินการ เรื่องราวร้องทุกข์ที่ได้ร้องเรียน หรือ ร้องขอความช่วยเหลือต่อรัฐมนตรี

3. **สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม** เสนอแนะนโยบายและยุทธศาสตร์ของกระทรวงให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล นโยบายรัฐมนตรี จัดทำแผนแม่บทกระทรวงยุติธรรม การบริหารงานบุคคล การบริหารการเงิน การประชาสัมพันธ์ ดำเนินการเกี่ยวกับกฎหมายในความรับผิดชอบของกระทรวงยุติธรรม
4. **กรมคุมประพฤติ** การดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดมาเสนอต่อศาล เพื่อวินิจฉัยว่าจะสมควรรอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้นตามประมวลกฎหมายอาญาหรือไม่ ดำเนินการควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิด ซึ่งศาลพิพากษาให้รอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษไว้ ตลอดจนศึกษาและวิจัยหาสาเหตุในการที่จำเลยกระทำความผิด ประเมินผลการคุมความประพฤติ
5. **กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ** ระบบการบริหารจัดการรวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดำเนินการและส่งเสริมการระงับข้อพิพาทในสังคม ดำเนินการคุ้มครองพยานตามกฎหมาย จัดทำระบบมาตรการและดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม ส่งเสริมดำเนินการและปฏิบัติการตามแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชน
6. **กรมบังคับคดี** มีหน้าที่เกี่ยวกับงานบังคับคดีแพ่ง งานบังคับคดีล้มละลายของศาลทั่วราชอาณาจักร และงานสำนักงานวางทรัพย์ ตลอดจนทำหน้าที่ชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนบริษัทหรือนิติบุคคลอื่น ในฐานะผู้ชำระบัญชีตามคำสั่งศาล
7. **กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน** มีภารกิจในการดำเนินการพิทักษ์และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด ส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและชุมชน โดยใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม และมาตรการอื่นๆ ดำเนินการด้านคดีอาญา คดีครอบครัว กำกับการปกครองและการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ป้องกัน พัฒนาและสงเคราะห์ตลอดจนติดตามประเมินผลเด็กและเยาวชน
8. **กรมราชทัณฑ์** ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งตามกฎหมาย กำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ นโยบายของกระทรวง หลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา
9. **กรมสอบสวนคดีพิเศษ** มีภารกิจในการป้องกัน ปราบปรามและควบคุมอาชญากรรมพิเศษ ได้แก่ อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ อาชญากรรมที่มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้อง อาชญากรรมข้ามชาติ องค์กรอาชญากรรมรวมทั้งอาชญากรรมอื่นที่สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบ อย่างร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของประเทศ การพัฒนาระบบรูปแบบวิธีการและมาตรการในการป้องกันปราบปราม และควบคุมอาชญากรรมพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

10. **สำนักงานกิจการยุติธรรม** ดำเนินงานเกี่ยวกับงานธุรการของคณะกรรมการการยุติธรรมแห่งชาติ จัดทำนโยบายแผนยุทธศาสตร์และแนวทางการบริการงานยุติธรรมของประเทศเพื่อเสนอต่อคณะกรรมการฯศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะนโยบายการตั้งและจัดสรรงบประมาณในกระบวนการยุติธรรม เสนอแนะ สนับสนุน และดำเนินการพัฒนากฎหมายและระบบงานในกระบวนการยุติธรรม
11. **สถาบันนิติวิทยาศาสตร์** มีภารกิจรับผิดชอบงานธุรการของคณะกรรมการมาตรฐานงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ การแต่งตั้ง เพิกถอน และกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ช่วยผู้ปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐานที่คณะกรรมการฯ กำหนดรับเรื่องร้องทุกข์จากบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายจากการประพฤติผิดหลักเกณฑ์มาตรฐาน หรือจรรยาบรรณของผู้ปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ ดำเนินการขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อเป็นค่าตอบแทนการปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์ การพิสูจน์บุคคลสูญหาย
12. **สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด** ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกฎหมายว่าด้วยมาตรการในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำผิดเกี่ยวกับ ยาเสพติด อำนวยการเร่งรัดกำกับติดตามการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

อย่างไรก็ดี บางหน่วยงานภายใต้การบริหารงานของกระทรวงยุติธรรม เคยเป็นหนึ่งในกระบวนการดำเนินการของศาล อาทิ กรมคุมประพฤติ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กรมบังคับคดีและกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยปัจจุบันได้มีการแยกหน่วยงานเหล่านี้ออกมาจากกระบวนการศาลอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินการบางอย่างขาดความต่อเนื่องและยากต่อการประสานงาน/การบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ดังนั้น จึงควรมีการทบทวนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน รวมทั้งการพัฒนาระบบการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน อาทิ การจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือและแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน เป็นต้น

และหน่วยงานที่ไม่สังกัดกระทรวงยุติธรรมแต่อยู่ในบังคับบัญชารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้แก่

1. **สำนักงานอัยการสูงสุด** คุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยทำหน้าที่ทนายแผ่นดินและยังรับดำเนินการทางศาลให้แก่ประชาชนที่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ รับให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย ตลอดจนช่วยทำนิติกรรมสัญญา และประนอมข้อพิพาทให้แก่ประชาชน และเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้แก่ประชาชน
2. **สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน** ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด โดยเก็บรวบรวมตรวจสอบ ศึกษาและวิเคราะห์รายงานและข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการทำ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

ธุรกรรม เผยแพร่ความรู้ ให้การศึกษาฝึกอบรมในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานตามกฎหมายให้แก่ประชาชน และกำหนดมาตรการและดำเนินการต่างๆ เพื่อเป็นการตัดวงจร อาชญากรรมการฟอกเงิน ซึ่งเป็นผลกระทบร้ายแรงต่อสังคม

2.2.3 ระบบการบริหารงานภายในศาล

การบริหารงานภายในศาล หมายถึงการดำเนินการบริหารงานของแต่ละศาล เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลนั้นๆ เป็นไปโดยเรียบร้อย การบริหารงานภายในเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของผู้พิพากษาที่เป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานของศาลนั้น เช่น ประธานศาลฎีกามีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของศาลแพ่ง และผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดมีหน้าที่รับผิดชอบการบริหารงานของศาลจังหวัด

ซึ่งการบริหารงานของศาลมีการจัดระบบและแบ่งงาน กล่าวคือ ในแต่ละศาลมีผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาล เป็นหัวหน้างานธุรการของศาล และในแต่ละศาลจะแบ่งงานเป็นแผนกต่างๆ ได้แก่ (1) ส่วนบริหารงานทั่วไป ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสารบรรณและงานธุรการ งานบริหารบุคคล งานรักษาความปลอดภัย อาคาร สถานที่ งานพัสดุ งานการเงิน บัญชี และงบประมาณ (2) ส่วนประชาสัมพันธ์และบริการประชาชน ทำหน้าที่ผลิตสื่อและเผยแพร่ข่าวสารประชาสัมพันธ์ รวมทั้งให้บริการประชาชนด้านต่างๆ อาทิ ให้คำปรึกษาแนะนำด้านกฎหมาย บริการเขียนคำร้อง คำคู่ความ (3) ส่วนคดี ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานคดีต่างๆ เช่น การรับฟ้องคดี การเก็บสำนวนความและเอกสาร งานสารบบและคำพิพากษา การออกหมาย (4) ส่วนช่วยพิจารณาคดี ประกอบด้วย กลุ่มงานนิติกร กลุ่มงานหน้าบัลลังก์ กลุ่มงานกิจการผู้พิพากษาสมทบ (ถ้ามี) และศูนย์นัดคู่ความ ทำหน้าที่ในการประสานงานและสนับสนุนการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลให้เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ (5) ส่วนงานกิจการพิเศษและการต่างประเทศ (ถ้ามี) ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานวิชาการ งานวิเทศสัมพันธ์

[www.library.coj.go.th]

2.2.4 ระบบตุลาการของศาล

ในการดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลนั้น บุคคลที่มีบทบาทและมีความสำคัญที่สุด คือ “ผู้พิพากษา” ซึ่งในแต่ละประเทศมีระบบการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาแตกต่างกันไป เช่น อาจใช้วิธีการเลือกตั้งดังเช่นในบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกา หรือใช้วิธีการแต่งตั้งโดยอำนาจทางการเมือง เช่น ผู้พิพากษาของศาลรัฐบาลกลางประธานาธิบดีของสหรัฐเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้ง โดยความเห็นชอบของวุฒิสภา หรือใช้วิธีการสอบคัดเลือกหรือคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าวิธีการแตกต่างกันอย่างไร ล้วนแล้วแต่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ ความต้องการได้ผู้พิพากษาที่ดี มีความสามารถเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคม เช่นเดียวกับ ระบบตุลาการของศาลไทย ซึ่งมีระบบการดำรงตำแหน่งและยึดหลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

2.2.4.1 การคัดเลือกผู้พิพากษา

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 การบรรจุข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้สั่งบรรจุและแต่งตั้งโดยมี 3 วิธีการ ได้แก่ การสอบคัดเลือก การทดสอบความรู้หรือการคัดเลือกพิเศษ ซึ่งแต่ละวิธีการกำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

คุณสมบัติเบื้องต้นของผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือ ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษ เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการ รวมทั้งแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(2) ผู้สมัครสอบคัดเลือกหรือผู้สมัครทดสอบความรู้ ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษ ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์

(3) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(4) เป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภา

(5) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี

(6) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

(7) ไม่เป็นผู้อยู่ระหว่างถูกสั่งให้พักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น

(8) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

(9) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(10) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการหรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในระเบียบของคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) และ

(11) เป็นผู้ที่ผ่านการตรวจร่างกาย และจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์จำนวนไม่น้อยกว่าสามคนซึ่ง ก.ต.กำหนด และ ก.ต. ได้พิจารณารายงานของคณะกรรมการแพทย์แล้วเห็นว่าสมควรรับสมัครได้

นอกจากนี้ **ผู้สมัครสอบคัดเลือก** ต้องมีคุณวุฒิและได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

(1) เป็นนิติศาสตร์บัณฑิต หรือสอบไล่ได้ปริญญาหรือประกาศนียบัตรทางกฎหมายจากต่างประเทศ ซึ่ง ก.ต. เทียบไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

(2) สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
(3) ได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายเป็นจ่าศาล รองจ่าศาล เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานบังคับคดี หรือพนักงานคุมประพฤติของศาลยุติธรรม พนักงานอัยการ นายทหารเหล่าพระธรรมนูญ ทนายความ หรือประกอบวิชาชีพอย่างอื่นที่เกี่ยวเนื่องกับกฎหมายตามที่ ก.ต. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสองปี ทั้งนี้ ให้ ก.ต. มีอำนาจออกระเบียบกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพนั้นๆ ด้วย

กรณี **ผู้สมัครทดสอบความรู้** ต้องมีคุณวุฒิและได้ประกอบวิชาชีพดังต่อไปนี้
(1) สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
(2) มีคุณวุฒิอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้
- สอบไล่ได้ปริญญาหรือประกาศนียบัตรทางกฎหมายจากต่างประเทศโดยมีหลักสูตรเดียวไม่น้อยกว่าสามปี ซึ่ง ก.ต.เทียบไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือสอบไล่ได้ปริญญาเอกทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่ง ก.ต. รับรอง
- สอบไล่ได้ปริญญาหรือประกาศนียบัตรทางกฎหมายจากต่างประเทศโดยมีหลักสูตรเดียวไม่น้อยกว่าสองปี หรือหลายหลักสูตรรวมกันไม่น้อยกว่าสองปี ซึ่ง ก.ต.เทียบ ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ระบุไว้เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี
- สอบไล่ได้ปริญญาโททางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ซึ่ง ก.ต. รับรอง และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ระบุไว้เป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี
- เป็นนิติศาสตร์บัณฑิตชั้นเกียรตินิยมและได้ประกอบวิชาชีพเป็นอาจารย์ในคณะนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นเวลาไม่น้อยห้าปี
- เป็นนิติศาสตร์บัณฑิตและเป็นข้าราชการศาลยุติธรรมที่ได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายในตำแหน่งตามที่ ก.ต. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหกปี และเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมรับรองว่ามีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ความสามารถดีและมีความประพฤติดีเป็นที่ไว้วางใจว่าจะปฏิบัติหน้าที่ข้าราชการตุลาการได้
- สอบไล่ได้ปริญญาโทหรือปริญญาเอกในสาขาวิชาที่ ก.ต.กำหนด และเป็นนิติศาสตร์บัณฑิต และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ระบุไว้ หรือได้ประกอบวิชาชีพตามที่ ก.ต.กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสามปี
- สอบไล่ได้ปริญญาตรีหรือที่ ก.ต.เทียบไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีในสาขาวิชาที่ก.ต. กำหนด และได้ประกอบวิชาชีพตามที่ ก.ต. กำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี จนมีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพนั้นและเป็นนิติศาสตร์บัณฑิต

กรณี **ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษ** ต้องมีคุณวุฒิและได้ประกอบวิชาชีพดังต่อไปนี้
(1) มีคุณวุฒิอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- เป็นหรือเคยเป็นศาสตราจารย์หรือรองศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัยของรัฐ
- เป็นหรือเคยเป็นอาจารย์ในคณะนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยของรัฐเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี
- เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญหรือข้าราชการประเภทอื่นในตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไป
- เป็นหรือเคยเป็นทนายความมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี

(2) สอบไล่ได้ตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

(3) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ดีเด่นในสาขาวิชากฎหมายตามที่ ก.ต. กำหนด และ

(4) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีบุคลิกภาพ มีความประพฤติ และทัศนคติที่เหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ข้าราชการตุลาการ

2.2.4.2 การบรรจุและแต่งตั้งผู้พิพากษา

ประธานศาลฎีกาเป็นผู้สั่งบรรจุและแต่งตั้งผู้ช่วยผู้พิพากษา โดยให้ผู้สอบคัดเลือกที่ได้คะแนนสูงได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาก่อนผู้ที่ได้รับคะแนนต่ำลงมาตามลำดับแห่งบัญชีสอบคัดเลือก หากได้คะแนนเท่ากันให้จับสลากเพื่อจัดลำดับในระหว่างผู้ที่ได้คะแนนเท่ากันนั้น เมื่อได้รับการบรรจุและแต่งตั้งแล้ว ผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาล จะต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา และได้รับการศึกษาอบรมจากสำนักงานศาลยุติธรรมมาแล้ว ตามระยะเวลาที่ประธานศาลฎีกากำหนดโดยความเห็นชอบของ ก.ต. แต่ต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งปี และผลของการศึกษาอบรมเป็นไปตามมาตรฐานของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่า เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริต ความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบ และความประพฤติเหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษา ทั้งนี้ ให้มีการประเมินผลของการศึกษาอบรมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมกำหนด เมื่อ ก.ต.ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งข้าราชการตุลาการ ให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาล ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาผู้นั้นต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์

2.2.4.3 การฝึกอบรมผู้พิพากษา

ผู้ช่วยผู้พิพากษาจะต้องรับการอบรมจากสำนักงานศาลยุติธรรม ตามระยะเวลาที่ประธานศาลฎีกากำหนด โดยความเห็นชอบของก.ต. แต่ต้องไม่น้อยกว่า 1 ปี ผลการฝึกอบรม ต้องเป็นไปตามมาตรฐานของ ก.บ.ศ. ซึ่งต้องปรากฏว่าเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความรู้ความสามารถความรับผิดชอบและความประพฤติเหมาะสม การฝึกอบรมผู้พิพากษากำหนดให้มีการอบรม 3 ประเภท คือ

1. <u>การอบรมปฐมนิเทศ</u> เป็นการบรรยายและดูงานตามศาลและหน่วยงานราชการต่างๆ

2. <u>การอบรมด้านการพิจารณาพิพากษาคดี</u> เป็นการศึกษาอบรมภาคปฏิบัติของศาลต่างๆ ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา โดยมีผู้พิพากษาอาวุโสในศาลต่างๆ แนะนำอบรม ทั้งนี้จะมีการประเมินผลการอบรมเป็นระยะตามความเหมาะสม
3. <u>การอบรมภาควิทยาการ</u> เป็นการบรรรยายในวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับความรู้รอบตัว ศีลธรรมจรรยา ความประพฤติ โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญมาบรรยาย ตลอดจนการดูงานนอกสถานที่ การดูงานศาลภาคต่างๆ รวมทั้งการดูงานศาลต่างประเทศ

สำนักงานศาลยุติธรรมยังมีการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษต่างๆ แก่ผู้พิพากษา เช่น หลักสูตรกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาในศาลพิเศษและศาลชำนัญพิเศษ อาทิ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา กฎหมายเศรษฐกิจ ฯลฯ

2.2.4.4 การโยกย้ายและเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษา

ระบบการแต่งตั้งและเลื่อนขั้นของผู้พิพากษาเป็นระบบอาวุโส โดยพิจารณาจากลำดับที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาในครั้งแรก โดยการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งข้าราชการตุลาการที่มิใช่ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา การโยกย้ายแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่งข้าราชการตุลาการ และการงดการเลื่อนขั้นเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งต้องได้รับความเห็นชอบจาก ก.ต. ซึ่งตำแหน่งข้าราชการตุลาการมีดังนี้ ประธานศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ผู้พิพากษาศาลฎีกา ประธานศาลอุทธรณ์ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค รองประธานศาลอุทธรณ์ รองประธานศาลอุทธรณ์ภาค ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ภาค ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษา ศาลอุทธรณ์ภาค อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาภาค รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาประจำศาลและผู้ช่วยผู้พิพากษา นอกจากนี้ ก.ต.อาจออกประกาศกำหนดให้มีตำแหน่ง ข้าราชการตุลาการที่เรียกชื่ออย่างอื่นอีกได้

2.2.4.5 คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม

คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม "ก.ต." ประกอบด้วย

(1) ประธานศาลฎีกาเป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ทรงคุณวุฒิสิบสองคน ซึ่งข้าราชการตุลาการ เว้นแต่ผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาเป็นผู้เลือกจากข้าราชการตุลาการในแต่ละชั้นศาล ดังนี้

- ศาลฎีกา ให้เลือกจากข้าราชการตุลาการที่ดำรงตำแหน่งในศาลฎีกาในตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา จำนวนสี่คน

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- ศาลอุทธรณ์ ให้เลือกจากข้าราชการตุลาการที่ดำรงตำแหน่งในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคในตำแหน่งที่ไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค จำนวนสี่คน
- ศาลชั้นต้น ให้เลือกจากข้าราชการตุลาการผู้มีอาวุโสสูงสุดหนึ่งร้อยคนแรกในศาลชั้นต้น ซึ่งมิใช่ข้าราชการตุลาการที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาอาวุโส จำนวนสี่คน

(3) กรรมการตุลาการศาลยุติธรรมผู้ทรงคุณวุฒิสองคน ซึ่งวุฒิสภาเลือกจากบุคคลซึ่งไม่เป็นหรือเคยเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายนี้

อนึ่ง ห้ามมิให้กรรมการบริหารศาลยุติธรรมเป็นกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมในคราวเดียวกัน และให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นเลขานุการ ให้ ก.ต. แต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรมจำนวนไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการ

นอกจากนี้ ก.ต.มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ทำการใดๆ อันอยู่ในอำนาจหน้าที่ของ ก.ต. แล้วรายงานต่อ ก.ต. ได้ โดยให้ ก.ต. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมประจำชั้นศาลชั้นศาลละหนึ่งคณะ มีอำนาจหน้าที่กลั่นกรองเสนอความเห็นเกี่ยวกับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง รวมทั้งการลงโทษข้าราชการตุลาการในชั้นศาลนั้นต่อ ก.ต. เพื่อประกอบการพิจารณา

ในกรณีที่จะต้องมีการเสนอเรื่องเกี่ยวกับการแต่งตั้ง การโยกย้ายแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง รวมทั้งการลงโทษข้าราชการตุลาการ ให้เลขานุการ ก.ต. เสนอเรื่องให้คณะอนุกรรมการตามมาตรา 47 วรรคสอง พิจารณาจัดทำความเห็นภายในระยะเวลาที่ ก.ต. กำหนด แล้วรวบรวมความเห็นนั้นเสนอที่ประชุม ก.ต. เพื่อประกอบการพิจารณาองค์ประกอบ หลักเกณฑ์ วิธีการแต่งตั้ง และวิธีดำเนินงานของคณะอนุกรรมการตามมาตรา 47 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ต. กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

2.2.4.6 หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติรับรองความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย โดยหลักการที่สำคัญซึ่งรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้เป็นการประกันความเป็นอิสระของผู้พิพากษามี ดังนี้

- การยืนยันหลักการว่าผู้พิพากษามีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดี โดยบัญญัติหลักการนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญ
- การยืนยันหลักการว่าอำนาจตุลาการหรืออำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นของศาลโดยเฉพาะ ศาลเท่านั้นที่เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการชี้ขาดวินิจฉัยข้อพิพาท การตั้ง

หอสมุดรัฐสภา www.library.co.th

หน่วยงานขึ้นมาเป็นพิเศษเพื่อให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีใดไม่อาจทำได้

- การให้มีองค์กรคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม หรือ "ก.ต." ทำหน้าที่ให้ความคุ้มครองแก่ผู้พิพากษาในเรื่องความมั่นคงในการทำงาน ทั้งบรรจุแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่งและขั้นเงินเดือน

2.3 ความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษในแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2549-2552

ศาลชำนัญพิเศษ ดำเนินการภายใต้การกำกับดูแลของศาลยุติธรรม ดังนั้น การดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษจำเป็นต้องสอดคล้องกับทิศทางและเป้าหมายในการดำเนินงานของศาลยุติธรรม ด้วยเหตุนี้ คณะที่ปรึกษาฯ จึงได้ทบทวนวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ พันธกิจ ผลผลิตและตัวชี้วัดต่างๆ ของศาลยุติธรรม ดังที่ระบุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2549-2552 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2.3.1 วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และพันธกิจของศาลยุติธรรม

วิสัยทัศน์ของศาลยุติธรรม คือ การมุ่งหวังให้

“ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันหลักในการอำนวยความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ด้วยความเที่ยงธรรม รวดเร็ว และเสมอภาค ภายใต้หลักนิติธรรม”

โดยมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานเชิงรุก ที่จะสร้างพลังในการอำนวยความยุติธรรมแก่สังคม จำนวน 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1	การรักษาความเข้มแข็งและมุ่งสู่ความเป็นเลิศในการอำนวยความยุติธรรม
ยุทธศาสตร์ที่ 2	การเพิ่มศักยภาพระบบสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรม
ยุทธศาสตร์ที่ 3	การประสานความร่วมมือกับยุทธศาสตร์ชาติด้านข้อพิพาทในเชิงเศรษฐกิจภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย
ยุทธศาสตร์ที่ 4	การสนับสนุนและพัฒนาความร่วมมือด้านการยุติธรรม ทั้งในและระหว่างประเทศ
ยุทธศาสตร์ที่ 5	การให้บริการประชาชนและสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

และมีพันธกิจที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ดังนี้

พันธกิจที่ 1 การอำนวยความยุติธรรม

- การพิจารณาพิพากษาคดี
- การไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่น

- การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

พันธกิจที่ 2 การสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรม

พันธกิจที่ 3 การประสานความร่วมมือกับยุทธศาสตร์ชาติด้านข้อพิพาทในเชิงเศรษฐกิจภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

พันธกิจที่ 4 การสนับสนุนและพัฒนาความร่วมมือด้านการยุติธรรม ทั้งในและระหว่างประเทศ

พันธกิจที่ 5 การให้บริการประชาชนและสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.3.2 ผลผลิต และตัวชี้วัดผลผลิต

<u>ผลผลิตที่ 1</u> ผลงานด้านการอำนวยความยุติธรรม

(1) ปริมาณคดีแล้วเสร็จ หมายถึง คดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล (คดีค้างมารวมกับคดีรับใหม่) และได้มีการพิจารณาพิพากษาคดีจนแล้วเสร็จในปีนั้น
   - ปริมาณคดีในศาลฎีกา แล้วเสร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ภายในปี 2552
   - ปริมาณคดีในศาลชั้นอุทธรณ์แล้วเสร็จ ภายในปี 2552 ดังนี้
     - คดีแล้วเสร็จภายใน 6 เดือน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 45
     - คดีแล้วเสร็จเกิน 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี ไม่เกินร้อยละ 30
     - แล้วเสร็จเกิน 1 ปี แต่ไม่เกิน 2 ปี ไม่เกินร้อยละ 20
   - ปริมาณคดีในศาลชั้นต้นแล้วเสร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ภายในปี 2552

(2) ศาลยุติธรรมมีการเสนอร่างกฎหมาย แก้ไข ปรับปรุงกฎหมายใหม่เพื่อพัฒนาระบบศาลและอำนวยความยุติธรรม อย่างน้อยปีละ 5 เรื่อง

(3) ประชาชนสามารถเข้าถึงระบบอำนวยความยุติธรรมของศาลยุติธรรมในพื้นที่ต่างๆ ภายในระยะเวลา 2 ชั่วโมง ภายในปี 2552

(4) ปริมาณคดีแพ่งที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลชั้นต้น คิดเป็นร้อยละ 30 ของปริมาณคดีที่ฟ้องร้องต่อศาลในปี 2549 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 40 ภายในปี 2552

(5) ปริมาณคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 65 ของปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ภายในปี 2552

(6) ข้อพิพาทที่เข้าสู่การดำเนินการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการแล้วเสร็จ คิดเป็นร้อยละ 65 ของจำนวนข้อพิพาทที่เข้าสู่การพิจารณาภายใน ปี 2552

(7) มีดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยศาลยุติธรรม ตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น ขั้นตอน และระยะเวลา โดยผู้เกี่ยวข้องร้อยละ 80 มีความพึงพอใจ และมีการประกาศดัชนีชี้วัดให้ประชาชนทราบอย่างชัดเจน

(8) ประชาชน ผู้เกี่ยวข้อง จำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 มีความเชื่อมั่นว่าศาลยุติธรรม สามารถเป็นที่พึ่งในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่สาธารณชนได้อย่างน่าพอใจ ภายในปี 2552 โดยมีการสำรวจจากองค์กรที่น่าเชื่อถือ ทุกระยะเวลา 2 ปี

<u>ผลผลิตที่ 2</u> ผลงานด้านการสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรม

(1) กฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารศาลยุติธรรม ได้รับการทบทวนยกเลิก และปรับปรุงให้ทันสมัยทุกปี และเอื้อต่อการบริหารจัดการที่ดี ภายในปี 2552

(2) ระบบการทำงานด้านการบริหารจัดการของสำนักงานศาลยุติธรรม เข้าสู่ระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (e-office) ภายในปี 2552

(3) งานสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ตามดัชนีชี้วัดที่กำหนด

(4) ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง จำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีความพึงพอใจในระบบสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรม

<u>ผลผลิตที่ 3</u> ผลงานด้านการสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรมสำหรับข้อพิพาทที่ส่งผลกระทบเชิงเศรษกิจ และกฎหมายได้รับการบัญญัติหรือปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

(1) ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติในด้านการอำนวยความยุติธรรมภายใต้หลักนิติธรรม

(2) กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ ได้รับการเสนอแก้ไขตามระดับมาตรฐานระหว่างประเทศ และสอดคล้องกับประเทศไทย

(3) ผู้เกี่ยวข้องจำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีความพึงพอใจในการประสานความร่วมมือกับยุทธศาสตร์ชาติในด้านการอำนวยความยุติธรรม

<u>ผลผลิตที่ 4</u> ผลงานด้านการประสานความร่วมมือด้านการยุติธรรม

(1) หน่วยประสานความร่วมมือด้านการยุติธรรมได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการภายในปี 2549 มีการนำผลการประสานความร่วมมือไปปฏิบัติให้บรรลุวัตถุประสงค์

(2) รายงานการพัฒนาความสัมพันธ์ ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลในประเทศต่าง ๆ ภายในปี 2549 และมีการจัดทำรายงานความก้าวหน้าทุกปี

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

<u>ผลผลิตที่ 5</u> ผลงานด้านการบริการประชาชนและสังคม

(1) ประชาชนได้รับความรู้ทางกฎหมาย และการปฏิบัติตัวเมื่อมาศาลยุติธรรม จำนวนไม่น้อยกว่า 4 ล้านคนต่อปี ภายในปี 2552

(2) ประชาชน และผู้มีวิชาชีพทางกฎหมาย ใช้บริการข้อสนเทศทางกฎหมายของศาลยุติธรรม ไม่น้อยกว่า 1,000,000 คน/ปี ภายในปี 2552

(3) ความคิดเห็นที่ได้รับจากการรับฟังเรื่องราวร้องทุกข์ได้ถูกนำมาพิจารณา เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการบริหารจัดการงานศาลยุติธรรม ภายในปี 2552

(4) ผลการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการต่อการให้บริการ มีความพึงพอใจไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ภายในปี 2552

2.3.3 ความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษ กับเป้าหมายการให้บริการของศาลยุติธรรม

เพื่อให้ผลการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ตอบสนองต่อเจตนารมณ์ในการให้บริการประชาชนของศาลยุติธรรม คณะที่ปรึกษาฯ จึงได้มีการทบทวนหลักการของโครงสร้างผลผลิตตามระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ ที่จะช่วยให้เห็นความเชื่อมโยงการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษ กับเป้าหมายการให้บริการของศาลยุติธรรม ทั้งในมิติของผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

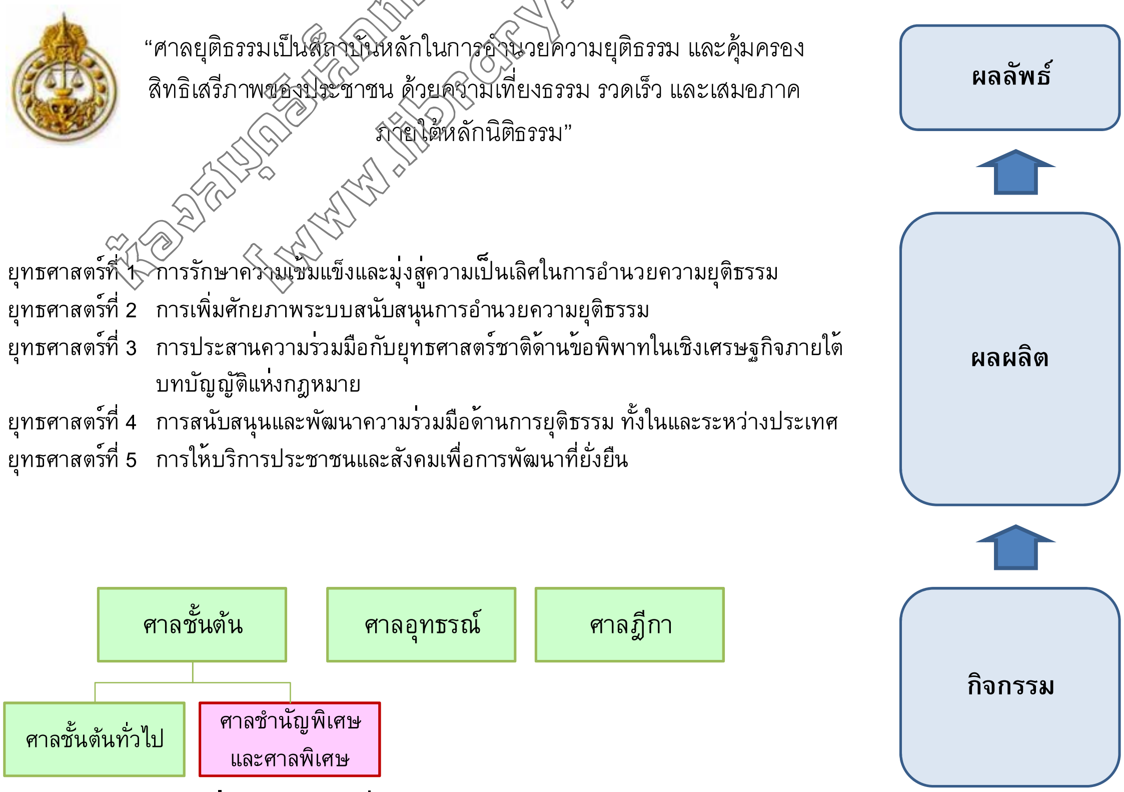

รูปที่ 2.2 ความเชื่อมโยงเชิงยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษ
กับเป้าหมายการให้บริการของศาลยุติธรรม

2.4 ศาลแรงงาน

2.4.1 ความสำคัญ

ด้วยคดีศาลแรงงานเป็นคดีที่มีลักษณะแตกต่างไปจากคดีแพ่งและคดีอาญาโดยทั่วไป เพราะเป็นข้อขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน หรือเกี่ยวกับสิทธิของนายจ้างและลูกจ้างตามกฎหมาย อีกทั้ง ปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้สภาพการจ้างและการทำงานเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ปัญหาทางด้านแรงงานมีความซับซ้อนและปริมาณมากขึ้น อันเป็นเหตุให้ข้อพิพาทที่ขึ้นสู่ศาลมีความยุ่งยากตามไปด้วย

ข้อขัดแย้งดังกล่าวควรได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาแรงงาน ทั้งการดำเนินคดีควรเป็นไปโดยสะดวก ประหยัด รวดเร็ว และเสมอภาคเป็นธรรม เพื่อให้คู่ความมีโอกาสประนีประนอมยอมความ และสามารถกลับไปทำงานร่วมกันโดยไม่เกิดความรู้สึกเป็นอริต่อกัน จึงจำเป็นต้องมีวิธีพิจารณาคดีโดยยกเว้นขั้นตอนและวิธีการหลายกรณีที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องจัดตั้งศาลแรงงานขึ้น รวมทั้งมีการปรับปรุงกระบวนการดำเนินคดีให้มีความเหมาะสมกับสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.4.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีพิจารณาคดี

ศาลแรงงาน จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

2.4.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล

ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ (1) คดีพิพาทเกี่ยวด้วยสิทธิหรือหน้าที่ตามสัญญาจ้างแรงงาน หรือตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง (2) คดีพิพาทเกี่ยวด้วยสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน และกรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมายดังกล่าว (3) คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงาน คณะกรรมการ หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม กฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน (4) คดีอันเกิดแต่มูลละเมิดระหว่างนายจ้างและลูกจ้างสืบเนื่องจากข้อพิพาทแรงงานหรือเกี่ยวกับการทำงานตามสัญญาจ้างแรงงาน (5) ข้อพิพาทแรงงานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานขอให้ศาลแรงงานชี้ขาดตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน และคดีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลแรงงาน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2.4.4 เขตอำนาจศาล

ปัจจุบันศาลแรงงานกลางมีเขตอำนาจครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร นนทบุรี และปทุมธานี และในระหว่างที่ยังไม่ได้จัดตั้งศาลแรงงานภาค หรือศาลแรงงานจังหวัดนั้น ศาลแรงงานกลางมีอำนาจครอบคลุมพื้นที่ทั่วราชอาณาจักร หากมีความต้องการในการจัดตั้งศาลแรงงานจังหวัดขึ้นในจังหวัดใด ให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ ซึ่งจะต้องระบุเขตอำนาจศาลนั้นไว้ด้วย

<u>เขตอำนาจศาลในปัจจุบัน ประกอบด้วย</u>

ศาลแรงงานกลาง	มีเขตอำนาจครอบคลุมพื้นที่ 6 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม สมุทรสาคร นนทบุรี และปทุมธานี
ศาลแรงงานภาค 1	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ ลพบุรี ชัยนาท สระบุรี สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง
ศาลแรงงานภาค 2	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครนายก มุกดาหาร ปราจีนบุรี ระยอง และสระแก้ว
ศาลแรงงานภาค 3	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ สุรินทร์ อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี
ศาลแรงงานภาค 4	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม มหาสารคาม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด เลย สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู และอุดรธานี
ศาลแรงงานภาค 5	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน
ศาลแรงงานภาค 6	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี
ศาลแรงงานภาค 7	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม และสุพรรณบุรี
ศาลแรงงานภาค 8	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ กระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช พังงา ภูเก็ต ระนอง และสุราษฎร์ธานี
ศาลแรงงานภาค 9	มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ ตรัง นราธิวาส ปัตตานี พัทลุง ยะลา สงขลา และสตูล

2.4.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานจึงกำหนดให้มีการพิจารณาคดีแรงงานที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากกระบวนพิจารณาในศาลทั่วไป ดังนี้

- **องค์คณะผู้พิพากษาในกระบวนพิจารณาคดีแรงงาน** ประกอบด้วย ผู้พิพากษา 3 ฝ่าย คือ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการ ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง ได้แก่ ผู้แทนจากสมาคมนายจ้างรัฐวิสาหกิจ และผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง ได้แก่ ผู้แทนจากสหภาพแรงงาน จำนวนฝ่ายละเท่าๆ กันร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี แต่กระบวนพิจารณานอกจากการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดี ผู้พิพากษาของศาลแรงงานคนใดคนหนึ่งมีอำนาจกระทำหรือออกคำสั่งใดๆ ได้ โดยจะให้มีผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้
- **การแต่งตั้งผู้พิพากษา** พระมหากษัตริย์จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งผู้พิพากษาศาลแรงงานจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในปัญหาแรงงาน
- **การแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบ** พระมหากษัตริย์จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบจากบุคคลซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างโดยวิธีการที่กฎหมายกำหนด
- **คุณสมบัติผู้พิพากษาสมทบ** มีการแก้ไขกฎหมายโดยกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมของผู้ที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ อาทิ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับสัญชาติไทย อายุสามสิบปีบริบูรณ์ ภูมิลำเนาหรือที่ทำงานอยู่ในเขตศาลแรงงานนั้นไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ไม่เป็นข้าราชการการเมืองหรือเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง และก่อนเข้ารับตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบจะต้องได้รับการอบรมความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับศาลแรงงาน อำนาจหน้าที่และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ในการนี้ กฎหมายกำหนดให้ผู้พิพากษาสมทบดำรงตำแหน่งได้คราวละสามปีและสามารถแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่อไปได้
- **กระบวนพิจารณาคดีในศาลแรงงานใช้ระบบไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทเป็นสำคัญ** กล่าวคือ ให้ศาลแรงงานไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน โดยให้ถือว่าคดีแรงงานมีลักษณะพิเศษอันควรระงับลงได้ด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อที่ทั้งสองฝ่ายจะได้มีความสัมพันธ์กันต่อไป และไม่ว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลแรงงานมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันได้เสมอ แต่หากคู่กรณี (นายจ้าง-ลูกจ้าง) ไม่สามารถตกลงกันได้ ศาลก็จะพิจารณาตัดสินชี้ขาดตามบัญญัติแห่งกฎหมายโดยคำนึงถึงความเป็นธรรม และความสงบเรียบร้อย
- **การพิจารณาคดีติดต่อกันและกระบวนพิจารณาเพื่อค้นหาความจริง** เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ได้ความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ให้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

ศาลแรงงานมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลแรงงานเรียกมาเองให้ศาลแรงงานเป็นผู้ซักถามพยานเอง คู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลแรงงานเท่านั้น และเพื่อให้คดีเสร็จโดยรวดเร็วให้ศาลแรงงานนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน เว้นแต่มีเหตุจำเป็นที่สำคัญและศาลแรงงานจะเลื่อนครั้งหนึ่งได้ไม่เกินเจ็ดวัน

- **การอุทธรณ์** คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแรงงาน ให้อุทธรณ์ได้เฉพาะในข้อกฎหมายไปยังศาลฎีกาโดยตรงภายในกำหนด 15 วัน นับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น โดยให้ศาลฎีกาพิจารณาและมีคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีแรงงานโดยเร็ว

2.4.6 ปริมาณคดีในศาล

ข้อมูลสถิติคดีของศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาค เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2549 2550 และ 2551 พบว่า ปริมาณคดีมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น (ตารางที่ 2.1)

ตารางที่ 2.1 ปริมาณคดีของศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาค พ.ศ. 2549-2551

ปี พ.ศ.	**ปริมาณคดี** (ค้างมา+รับใหม่)	**ดำเนินคดีเสร็จไป**		**อยู่ระหว่างดำเนินการ**	
	จำนวนคดี	จำนวนคดี	ร้อยละ	จำนวนคดี	ร้อยละ
2549	19,740	13,933	70.58	5,807	29.42
2550	23,087	14,367	62.23	8,720	37.77
2551	25,496	20,331	79.74	5,165	20.26

ที่มา: รายงานประจำปี 2550 และ 2551 สำนักงานศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลแรงงาน

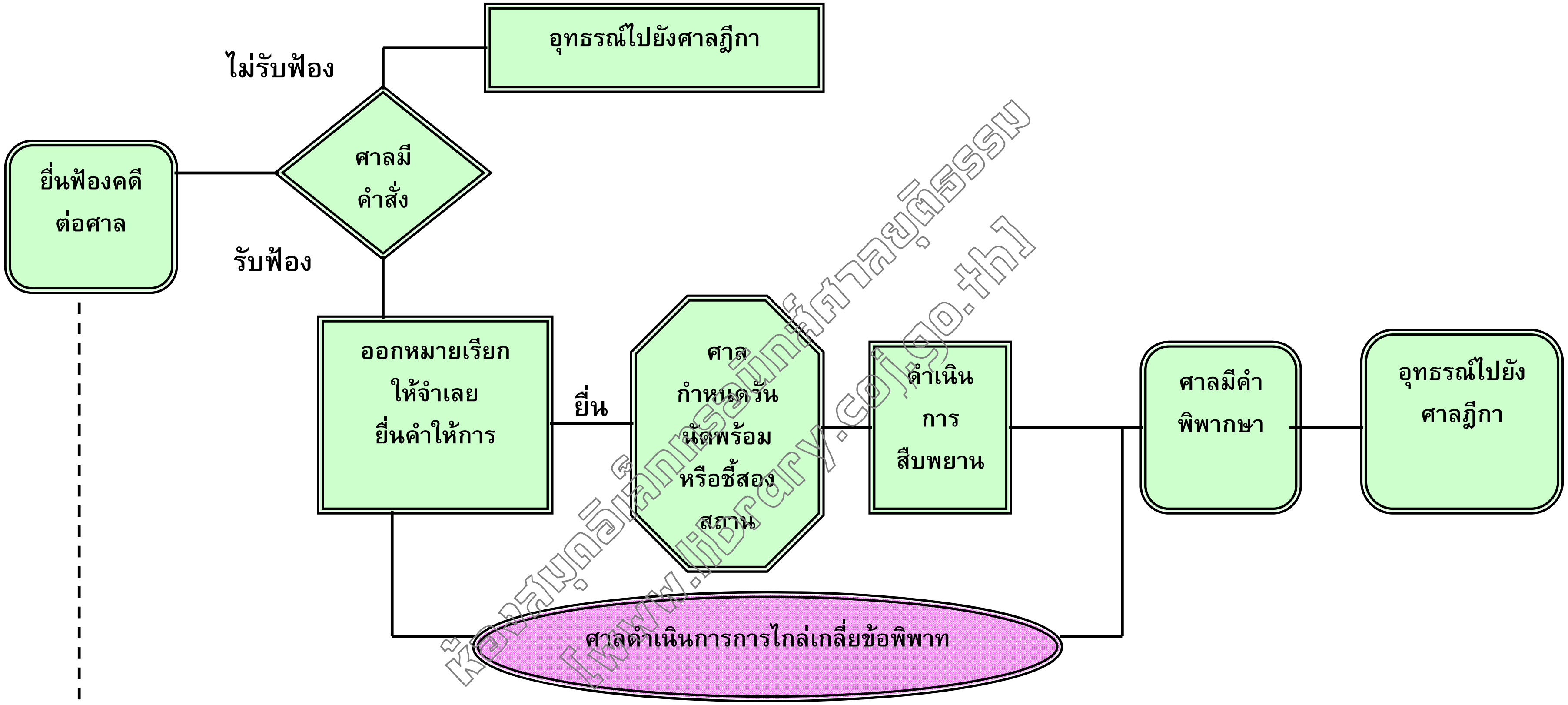

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

กรณี ที่กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่ าด้ วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน บัญญัติให้ร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติตามขั้ นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ ต้องดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้แล้วก่อน

2.5 ศาลภาษีอากร

2.5.1 ความสำคัญ

ศาลภาษีอากรได้รับการพัฒนาจากแผนกคดีภาษีอากรในศาลแพ่ง โดยเหตุผลที่จัดตั้งศาลภาษีอากรเนื่องจาก คดีภาษีอากรเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากคดีแพ่งโดยทั่วไป กล่าวคือ เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการพาณิชย์กับหน่วยงานของรัฐผู้ใช้อำนาจบังคับ อันเนื่องมาจากการประเมินหรือการจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งหากได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาทางด้านภาษีอากรโดยเฉพาะ ก็จะทำให้การพิจารณาคดีภาษีอากรเป็นไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงสมควรจัดตั้งศาลภาษีอากรขึ้นเพื่อพิจารณาคดีภาษีอากร โดยมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษ และยกเว้นขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบางอย่าง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวยิ่งขึ้น

2.5.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีพิจารณาคดี

ศาลภาษีอากรกลาง จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528

2.5.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล

ศาลภาษีอากรมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่เกี่ยวกับภาษีอากรตามประมวลรัษฎากร ภาษีศุลกากร ภาษีสรรพสามิต ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย ภาษีบำรุงท้องที่ อากรค่าภาคหลวงทุกชนิด แสตมป์ยาสูบ รวมถึงค่าธรรมเนียมและเงินอื่นๆ ตามที่กำหนดในมาตรา 3 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร ประกอบด้วย (1) คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานหรือคณะกรรมการตามกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร (2) คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องของรัฐในหนี้ค่าภาษีอากร (3) คดีพิพาทเกี่ยวกับการขอคืนค่าภาษีอากร (4) คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามข้อผูกพันซึ่งได้ทำขึ้นเพื่อประโยชน์แก่การจัดเก็บภาษีอากร และ (5) คดีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจศาลภาษีอากร

2.5.4 เขตอำนาจศาล

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากร และวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร กำหนดให้ศาลภาษีอากรกลางมีเขตอำนาจครอบคลุมท้องที่ 6 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ สมุทรสาคร นครปฐม นนทบุรี และปทุมธานี ส่วนจังหวัดอื่นนอกจากนี้ หากมีคดีภาษีอากรเกิดขึ้นจะยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัด หรือศาลภาษีอากรกลางก็ได้ โดยการรับคดีเป็นดุลพินิจของศาลภาษีอากรกลาง (มาตรา 33)

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [http://www.library.coj.go.th]

2.5.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล

- **เงื่อนไขการยื่นฟ้องคดีต่อศาล** การฟ้องคดีภาษีอากรกำหนดให้ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนของประมวลรัษฎากร หรือกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรนั้นๆ ให้ครบถ้วนเสียก่อนจึงจะมีอำนาจฟ้อง เช่น คดีที่พิพาทกันตามประมวลรัษฎากร โจทย์ซึ่งเป็นราษฎรฟ้องกรมสรรพากร จะต้องอุทธรณ์การประเมินของเจ้าพนักงานภายใน 30 วันก่อน และจะต้องยื่นฟ้องภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยอุทธรณ์ ซึ่งเกือบทุกประเภทภาษีได้กำหนดบทบัญญัติลักษณะนี้ไว้ แต่อย่างไรก็ตามบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ ก็อาจกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติม อาทิ พระราชบัญญัติภาษีโรงเรือนและที่ดิน พ.ศ. 2475 กำหนดให้โจทก์จะต้องชำระค่าภาษีอากรตามการประเมินให้ครบถ้วนก่อนจึงจะมีอำนาจฟ้อง เป็นต้น
- **องค์คณะผู้พิพากษา** การนั่งพิจารณาและพิพากษาต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนจึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีภาษีอากร แต่การดำเนินกระบวนพิจารณานอกจากการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดี ผู้พิพากษาศาลภาษีอากรคนใดคนหนึ่งมีอำนาจกระทำหรือออกคำสั่งใดๆ ได้
- **การแต่งตั้งผู้พิพากษา** พระมหากษัตริย์จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้แต่งตั้งผู้พิพากษาศาลภาษีอากรจากข้าราชการตุลาการ ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม และเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในปัญหาภาษีอากร
- **ไม่มีผู้พิพากษาสมทบในศาลภาษีอากร** เนื่องจากอาจก่อให้เกิดปัญหาในด้านความเป็นกลางของผู้พิพากษาสมทบ เพราะผู้พิพากษาสมทบจากการแต่งตั้งต้องเป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านภาษีอากร และอาจต้องมาจากฝ่ายผู้ประกอบการหรือเอกชนอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเอนเอียงในการแสดงความเห็นในคดีได้
- **ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ** ศาลภาษีอากรอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ และให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักตามระเบียบกำหนด
- **ระยะเวลาพิจารณาคดี** ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายจัดตั้งหรือตามที่ศาลภาษีอากรกำหนด ศาลภาษีอากรมีอำนาจย่นหรือขยายได้ตามความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม
- **การออกข้อกำหนด** เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยสะดวกรวดเร็วและเที่ยงธรรม อธิบดีผู้พิพากษาศาลภาษีอากรกลางโดยอนุมัติประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานใช้บังคับในศาลภาษีอากรได้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

⌖ **การอุทธรณ์** คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลภาษีอากรให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้โดยตรงภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ยกเว้นคำสั่งให้จำคุก กักขัง หรือปรับผู้ใดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คำสั่งเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา หรือคำสั่งเกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้อุทธรณ์ฎีกาตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คำสั่งเกี่ยวกับวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา และในคดีที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาทไม่เกินห้าหมื่นบาท ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง เว้นแต่ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นในศาลภาษีอากรได้ทำความเห็นแย้งไว้หรือได้รับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรือถ้าไม่มีความเห็นแย้งหรือคำรับรองเช่นว่านี้ ต้องได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาศาลภาษีอากรกลาง

2.5.6 ปริมาณคดีในศาล

ข้อมูลสถิติคดีของศาลภาษีอากรกลาง เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2549 2550 และ 2551 พบว่า ปริมาณคดีในศาลภาษีอากรกลางมีจำนวนไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับศาลชำนัญพิเศษอื่นๆ และยังมีแนวโน้มลดจำนวนลง (ตารางที่ 2.2)

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

ตารางที่ 2.2 ปริมาณคดีของศาลภาษีอากรกลาง พ.ศ. 2549-2551

ปี พ.ศ.	**ปริมาณคดี** (ค้างมา+รับใหม่)	**ดำเนินคดีเสร็จไป**		**อยู่ระหว่างดำเนินการ**	
	จำนวนคดี	จำนวนคดี	ร้อยละ	จำนวนคดี	ร้อยละ
2549	749	556	74.23	193	25.77
2550	536	348	64.93	188	35.07
2551	533	377	70.73	156	29.27

ที่มา: รายงานประจำปี 2550 และ 2551 สำนักงานศาลยุติธรรม

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลภาษีอากร

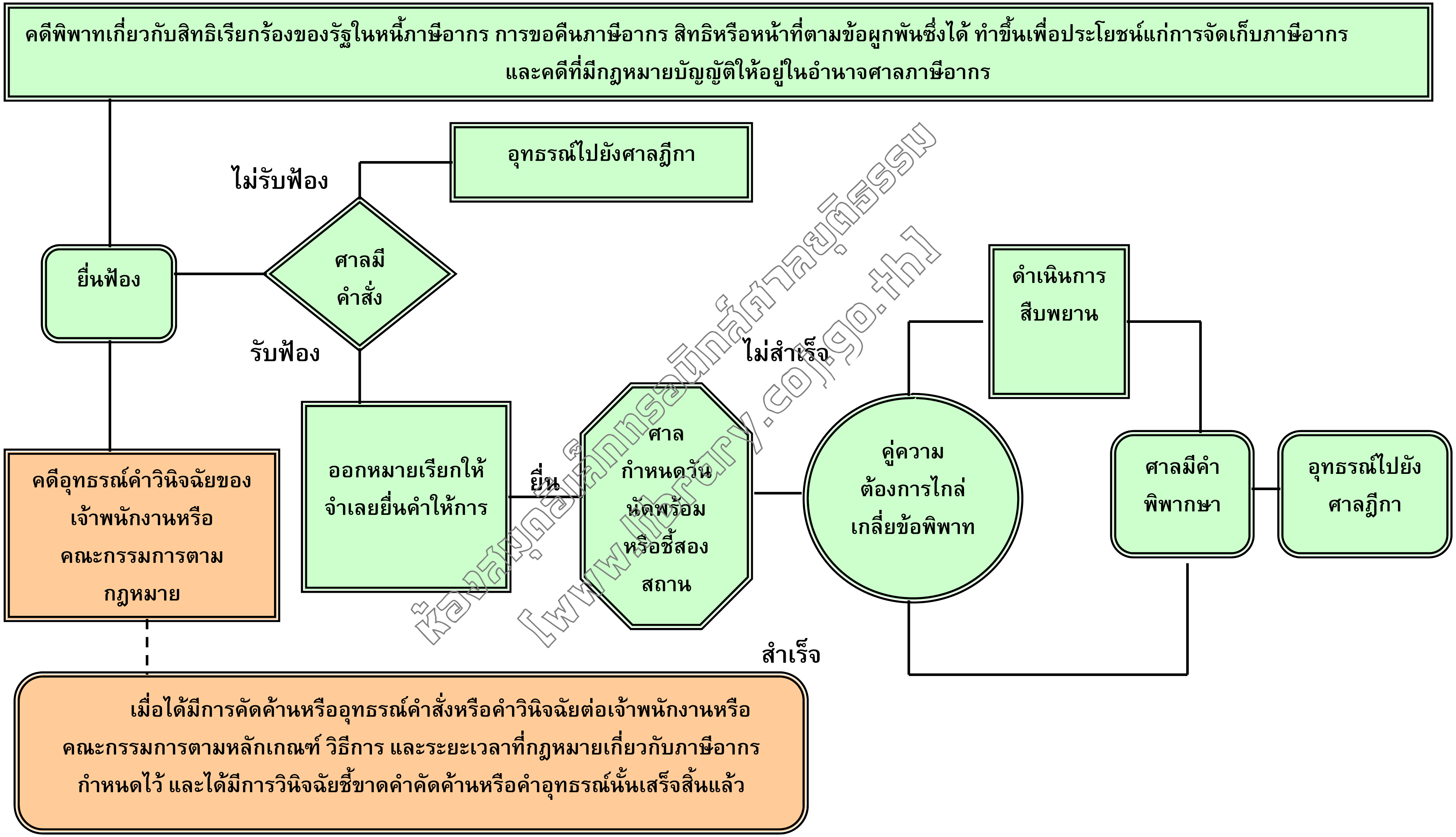

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2.6 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

2.6.1 ความสำคัญ

เนื่องจากคดีทรัพย์สินทางปัญญาและคดีการค้าระหว่างประเทศ มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีทั่วไป จึงได้มีการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขึ้น เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษาและบุคคลภายนอกซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เข้ามาร่วมพิจารณาและพิพากษาคดีด้วย ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน เป็นไปอย่างเที่ยงธรรม รวดเร็ว เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2.6.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีพิจารณาคดี

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2.6.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศดังต่อไปนี้ คดีอาญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ (1) คดีอาญาเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ และสิทธิบัตร (2) คดีอาญาเกี่ยวกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึง มาตรา 275 (3) คดีแพ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และคดีพิพาทตามสัญญาถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือสัญญาอนุญาตให้ใช้สิทธิ (4) คดีแพ่งอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 271 ถึงมาตรา 275 (5) คดีแพ่งเกี่ยวกับการซื้อขาย แลกเปลี่ยนสินค้า หรือตราสารการเงินระหว่างประเทศ หรือการให้บริการระหว่างประเทศ การขนส่งระหว่างประเทศ การประกันภัยและนิติกรรมอื่นที่เกี่ยวเนื่อง (6) คดีแพ่งเกี่ยวกับเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ออกเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมตาม (5) การส่งเงินเข้ามาในราชอาณาจักรหรือส่งออกไปนอกราชอาณาจักร ทรัสต์รีซีท รวมทั้งการประกันเกี่ยวกับกิจการดังกล่าว (7) คดีแพ่งเกี่ยวกับการกักเรือ (8) คดีแพ่งเกี่ยวกับการทุ่มตลาด และการอุดหนุนสินค้าหรือการให้บริการจากต่างประเทศ (9) คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่เกี่ยวกับข้อพิพาทในการออกแบบวงจรรวม การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ ชื่อทางการค้า ชื่อทางภูมิศาสตร์ที่แสดงถึงแหล่งกำเนิดของสินค้า ความลับทางการค้าและการคุ้มครองพันธุ์พืช (10) คดีแพ่งหรือคดีอาญาที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ (11) คดีแพ่งเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทตาม (3) ถึง (10)

อย่างไรก็ตาม คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวไม่อยู่ในอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

กรณีที่มีปัญหาว่าคดีใดอยู่ในเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ หรือไม่ ไม่ว่าปัญหาดังกล่าวจะปรากฏในศาลใด ให้เสนอปัญหานั้นให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาเป็นที่สุด

2.6.4 เขตอำนาจศาล

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง มีเขตอำนาจครอบคลุม 6 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการและสมุทรสาคร ส่วนจังหวัดอื่นนอกจากนี้อยู่ในเขตอำนาจของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาค แต่ขณะนี้ยังไม่มีการจัดตั้งศาลดังกล่าวขึ้นศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จึงมีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร

2.6.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ จึงกำหนดให้มีการพิจารณาคดีติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดี เว้นแต่มีเหตุจำเป็น นอกจากนี้ อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง โดยอนุมัติประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณา และการรับฟังพยานหลักฐานใช้บังคับในศาลได้ ทำให้การดำเนินคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ สะดวก รวดเร็ว และประหยัดอันเป็นลักษณะพิเศษ ซึ่งแตกต่างจากศาลทั่วไป

- **กระบวนพิจารณาที่มีลักษณะพิเศษ** การติดต่อกับศาลอื่นอาจทำโดยโทรสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น แทนการติดต่อทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษหรือประกอบกัน อนุญาตให้ทำการสืบพยานบุคคลที่อยู่นอกศาลโดยระบบการประชุมทางจอภาพ (video conference)ได้ คู่ความในคดีทรัพย์สินทางปัญญาสามารถยื่นคำขอให้คุ้มครองชั่วคราวก่อนฟ้องคดีได้ อนุญาตให้คู่ความเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริง หรือความเห็นของพยานแทนการซักถามต่อหน้าศาล อนุญาตให้ไม่ต้องทำคำแปลเอกสารภาษาอังกฤษส่งต่อศาล หากเอกสารนั้นมิใช่พยานหลักฐานในประเด็นหลักแห่งคดี อนุญาตให้รับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ กรณีมีเหตุฉุกเฉินและจำเป็น จะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ยึดหรืออายัดเอกสารหรือวัตถุที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานไว้ก่อนก็ได้
- **ระบบไกล่เกลี่ย** ภายหลังจากคู่ความได้นำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว คู่ความอาจตกลงกันเลือกระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยก็ได้ ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีการที่สะดวกและไม่ยุ่งยากซับซ้อนอย่างการดำเนินการในศาล ในการนี้ศาลได้อำนวยความสะดวกแก่คู่ความ ที่เลือกใช้วิธีการไกล่เกลี่ยโดยจัดให้มีห้องไกล่เกลี่ย ซึ่งมีบรรยากาศผ่อนคลายสำหรับการเจรจาปรึกษาหารือ หากคู่ความเป็นชาวต่างประเทศ ก็ได้จัดให้มีการไกล่เกลี่ยเป็นภาษาอังกฤษด้วยและศาลได้ออกระเบียบ ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง

ประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้การดำเนินการมีความเหมาะสม เป็นธรรม สะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพปัจจุบันถือได้ว่าการไกล่เกลี่ยในศาลประสบผลสำเร็จ อย่างดียิ่ง โดยคู่ความต่างพอใจในระบบการไกล่เกลี่ยทั้งผลของการไกล่เกลี่ย และความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อกันซึ่งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จะพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความต่อไปไม่หยุดยั้ง

- **องค์คณะผู้พิพากษา** องค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ประกอบด้วย ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนและผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่งคน ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นจะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก แต่อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศคนใดคนหนึ่งมีอำนาจดำเนินกระบวนพิจารณาหรือออกคำสั่งใดๆ นอกจากการนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีได้ และเมื่อศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเห็นสมควร อาจจะให้ศาลอื่นหรือเจ้าพนักงานศาลทำการสืบพยานหลักฐานส่วนใดส่วนหนึ่งแทนได้ การสืบพยานหลักฐานดังกล่าวจะกระทำในศาลหรือนอกศาลก็ได้
- **การอุทธรณ์** คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาได้โดยตรงภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ในคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามกฎหมาย กำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปีหรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงเว้นแต่ จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก หรือศาลรอการลงโทษหรือศาลรอการกำหนดโทษ หรือศาลลงโทษปรับเกินห้าพันบาท ในคดีแพ่งที่ราคาทรัพย์สินหรือจำนวนทุนทรัพย์พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์ไม่เกินสองแสนบาท ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่ผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณา คดีนั้นได้ทำความเห็นแย้งไว้หรือรับรองว่ามีเหตุอันควรอุทธรณ์ได้ หรืออธิบดีอนุญาตให้อุทธรณ์เป็นหนังสือ

2.6.6 ปริมาณคดีในศาล

ข้อมูลสถิติคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2549 2550 และ 2551 พบว่า ปริมาณคดีแพ่งมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น ขณะที่คดีอาญามีจำนวนลดลง และเมื่อพิจารณาความสามารถในการพิจารณาคดีทั้ง 2 ประเภทของศาลมีความแตกต่างกันชัดเจน กล่าวคือ ศาลสามารถพิจารณาคดีอาญาได้อย่างรวดเร็ว กล่าวคือ สามารถพิจารณาคดีเสร็จไปได้มากกว่าร้อยละ 90 ของคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาทั้งหมดในแต่ละปี และมีแนวโน้มจำนวนคดีเก่าที่ค้างข้ามปีลดลง ขณะที่การพิจารณาคดีแพ่งมีความล่าช้าและจำนวนคดีค้าง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลยุติธรรม www.library.coj.go.th

ข้ามปีมีมากกว่าร้อยละ 50 ของคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาทั้งหมดในแต่ละปี รวมทั้งมีแนวโน้มเกิดภาวะคดีล้นศาล (ตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3 ปริมาณคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2549-2551

ปี พ.ศ.		ปริมาณคดี (ค้างมา+รับใหม่)	ดำเนินคดีเสร็จไป		อยู่ระหว่างดำเนินการ	
		จำนวนคดี	จำนวนคดี	ร้อยละ	จำนวนคดี	ร้อยละ
2549	คดีแพ่ง	1,158	538	46.46	620	53.54
	คดีอาญา	7,291	6,925	94.98	366	5.02
	รวม	**8,449**	**7,463**	**88.33**	**986**	**11.67**
2550	คดีแพ่ง	1,240	546	44.03	694	55.97
	คดีอาญา	6,832	6,533	95.62	299	4.38
	รวม	**8,072**	**7,079**	**87.70**	**993**	**12.30**
2551	คดีแพ่ง	1,278	594	46.48	684	53.52
	คดีอาญา	6,682	6,194	92.70	488	7.30
	รวม	**7,960**	**6,788**	**85.28**	**1,172**	**14.72**

ที่มา: รายงานประจำปี 2550 และ 2551 สำนักงานศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

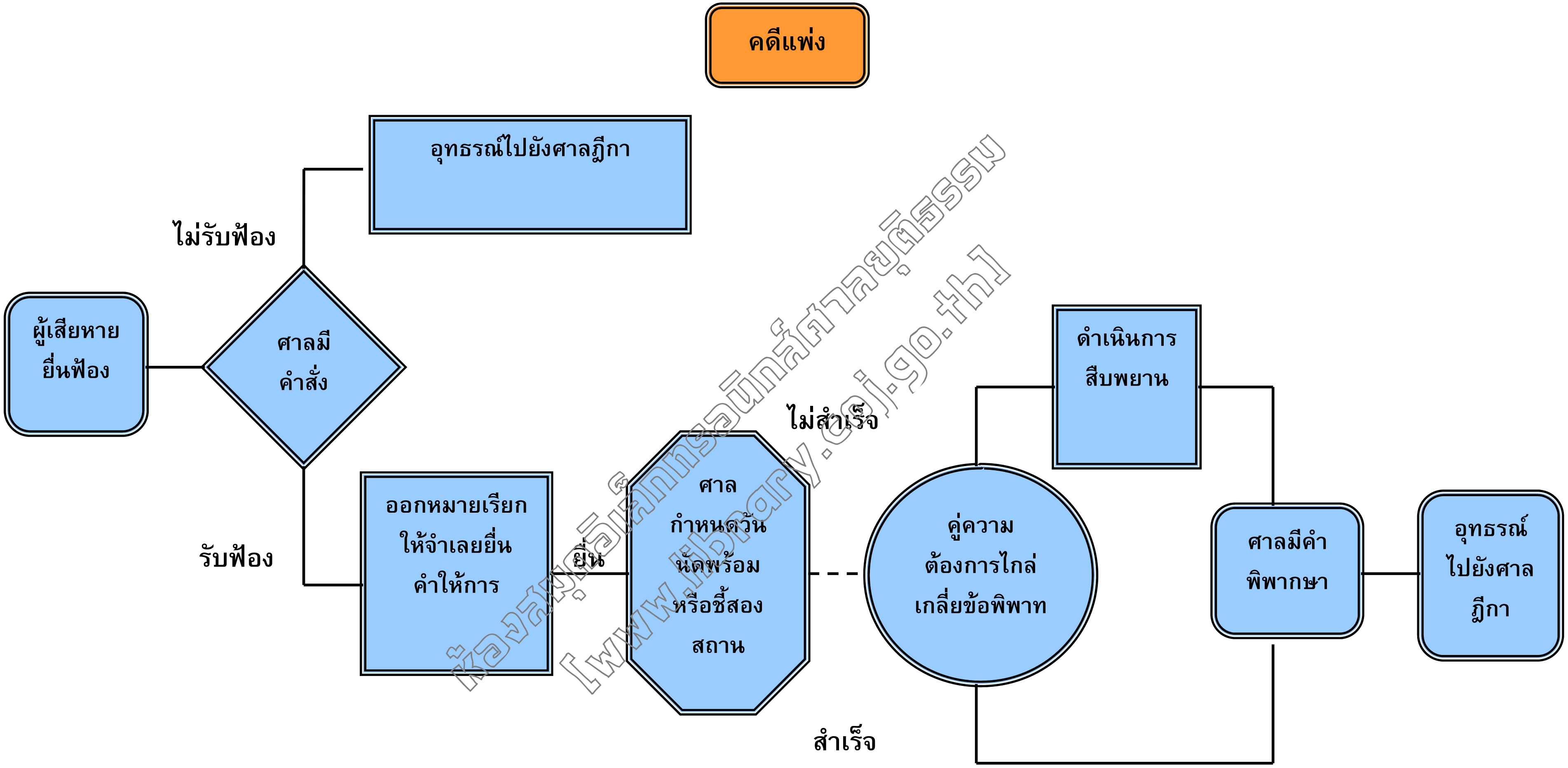

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

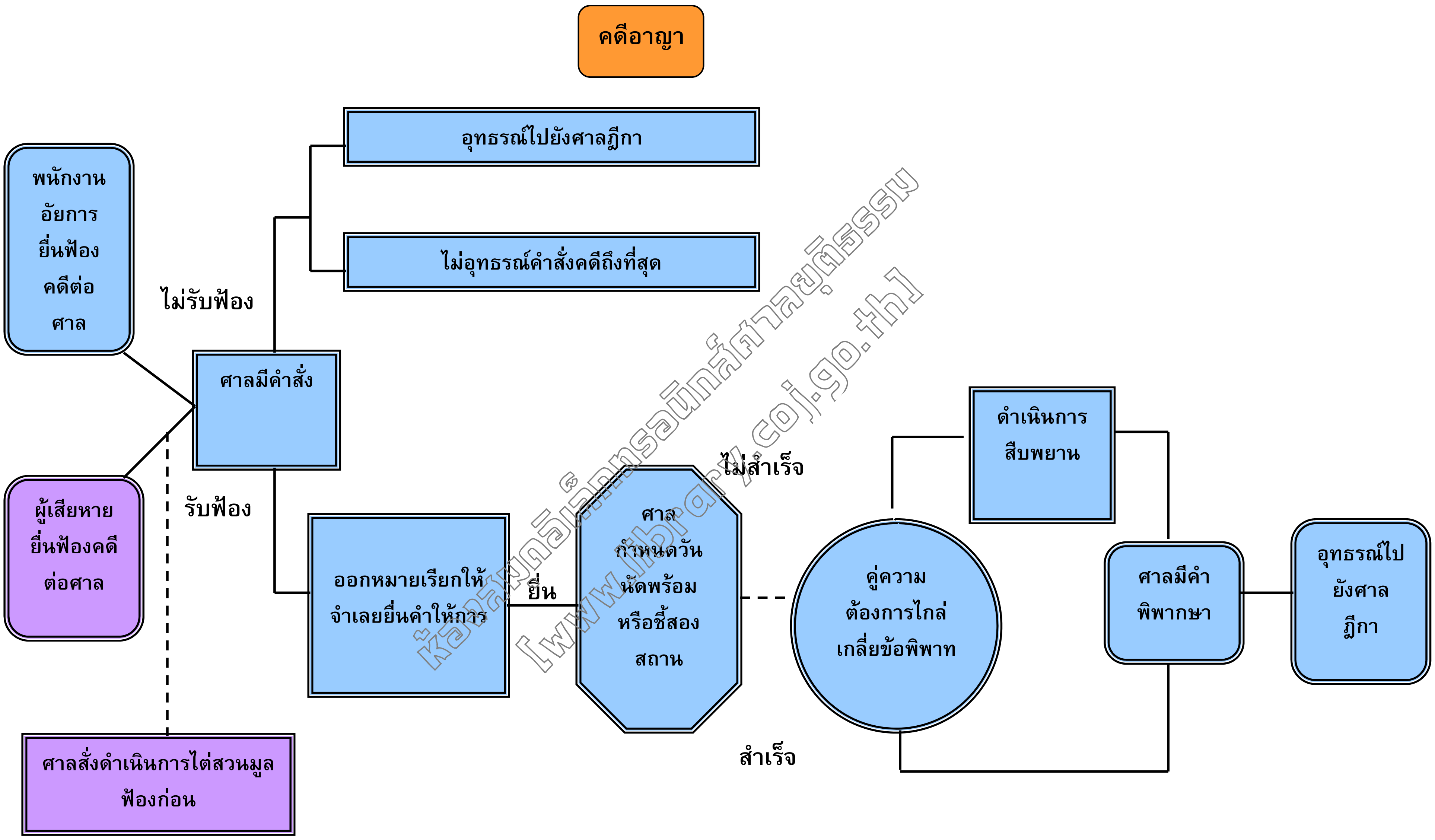

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

2.7 ศาลล้มละลาย

2.7.1 ความสำคัญ

เนื่องจากคดีล้มละลายเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งโดยทั่วไป ซึ่งโดยผลของคดีล้มละลายย่อมกระทบต่อเศรษฐกิจโดยส่วนรวม อีกทั้งกระบวนการฟื้นฟูกิจการจะมีบทบาทในการช่วยให้เจ้าหนี้และลูกหนี้สามารถหาข้อยุติได้ง่ายขึ้นในการปรับโครงสร้างหนี้และทำให้มีผลทางกฎหมาย และหากได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยล้มละลายโดยเฉพาะแล้ว ย่อมทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาสามารถดำเนินไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น จึงสมควรจัดตั้งศาลล้มละลายขึ้น เพื่อพิจารณาคดีล้มละลายโดยเฉพาะและให้มีวิธีพิจารณาคดีล้มละลายโดยเหมาะสม

2.7.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีพิจารณาคดี

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ศาลล้มละลาย จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

2.7.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล

ศาลล้มละลายมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายและรวมถึงคดีแพ่งที่เกี่ยวพันกันกับคดีดังกล่าวด้วย ได้แก่ คดีที่ฟ้อง/ร้องขอให้ลูกหนี้ล้มละลาย คดีร้องขอฟื้นฟูกิจการ คดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย คดีอาญาที่การกระทำเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทและบทใดบทหนึ่งเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย และคดีอาญาที่การกระทำเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันในความผิดที่เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งบางกรรมเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาว่าด้วยล้มละลาย ส่วนบางกรรมไม่เป็นความผิดตามกฎหมายอาญาว่าด้วยล้มละลาย คดีแพ่งที่เกี่ยวพันกับคดีตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย เช่น คดีอันเกี่ยวกับการขอรับชำระหนี้ ทวงหนี้ เพิกถอนการฉ้อฉล หรือการโอนหนี้ของลูกหนี้ เพิกถอนการกระทำของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ หรือคดีหักลบกลบหนี้ เป็นต้น

2.7.4 เขตอำนาจศาล

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย กำหนดให้ศาลล้มละลายกลางมีเขตอำนาจครอบคลุมตลอดพื้นที่กรุงเทพมหานคร แต่ในระหว่างที่ยังไม่ได้จัดตั้งศาลล้มละลายภาคนั้น ศาลล้มละลายกลางมีอำนาจครอบคลุมพื้นที่ทั่วราชอาณาจักร คดีล้มละลายที่เกิดขึ้นนอกเขตศาลล้มละลายกลางจะยื่นฟ้องต่อศาลล้มละลายกลางก็ได้

2.7.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลล้มละลายให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย ซึ่งลักษณะเป็นพิเศษแตกต่างจากกระบวนพิจารณาทั่วไป ดังนี้

- **การพิจารณาคดีต่อเนื่องและรวดเร็ว** ให้ศาลล้มละลายดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดีให้ศาลล้มละลายรีบทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว
- **การสืบพยาน** ศาลล้มละลายอาจจะให้ศาลอื่นหรือเจ้าพนักงานศาลทำการสืบพยานหลักฐานส่วนใดส่วนหนึ่งแทนก็ได้ และการสืบพยานหลักฐานดังกล่าวจะกระทำในศาลหรือนอกศาลก็ได้
- **การให้ความเห็นโดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ** ศาลล้มละลายอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องแจ้งให้คู่ความทุกฝ่ายทราบ ขณะเดียวกันคู่ความก็มีสิทธิที่จะขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวได้เช่นกัน
- **องค์คณะผู้พิพากษา** การนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีในศาลล้มละลายต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนเป็นองค์คณะ
- **การอุทธรณ์** คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแรงงาน ให้อุทธรณ์ไปยังศาลฎีกาโดยตรงภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ยกเว้น ห้ามอุทธรณ์ในคำพิพากษาหรือคำส่งต่อไปนี้ (1) คำพิพากษายกฟ้อง หรือคำสั่งยกคำร้องหรือคำร้องขอให้ล้มละลาย (2) คำสั่งยกคำร้องขอให้ฟื้นฟูกิจการ (3) คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน (4) คำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด (5) คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีแพ่ง ที่เกี่ยวพันกับคดีตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม www.library.coj.go.th

2.7.6 ปริมาณคดีในศาล

ข้อมูลสถิติคดีของศาลล้มละลายกลาง เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2549 2550 และ 2551 พบว่า ปริมาณคดีมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างมาก เมื่อพิจารณาจำนวนคดีที่อยู่ระหว่างการดำเนนการในปี พ.ศ. 2551 จะเห็นว่าศาลก็ยังคงประสบปัญหาจำนวนคดีเก่าที่ค้างข้ามปีจำนวนสูง (ตารางที่ 2.4)

ตารางที่ 2.4 ปริมาณคดีของศาลล้มละลายกลาง พ.ศ. 2549-2551

ปี พ.ศ.	ปริมาณคดี (ค้างมา+รับใหม่)	ดำเนินคดีเสร็จไป		อยู่ระหว่างดำเนินการ	
	จำนวนคดี	จำนวนคดี	ร้อยละ	จำนวนคดี	ร้อยละ
2549	18,364	9,027	49.16	9,337	50.84
2550	25,012	16,303	65.18	8,709	34.82
2551	25,734	10,229	39.75	15,505	60.25

ที่มา: รายงานประจำปี 2550 และ 2551 สำนักงานศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลล้มละลาย

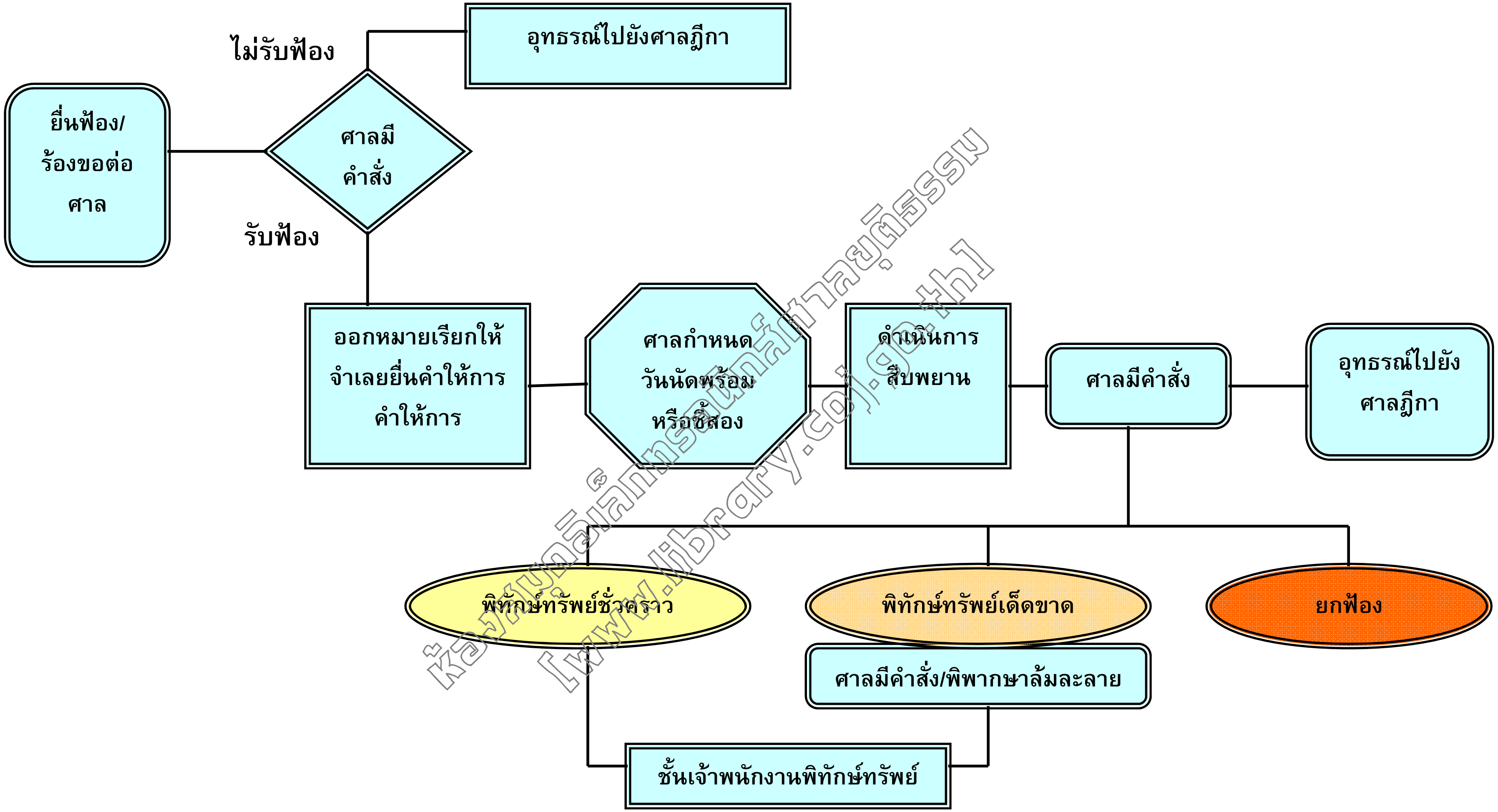

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

2.8 ศาลเยาวชนและครอบครัว

2.8.1 ความสำคัญ

เนื่องจากการที่เด็กหรือเยาวชนมีวุฒิภาวะทางร่างกายและจิตใจที่ยังไม่เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ อีกทั้งยังขาดความรู้สึกผิดชอบในการประพฤติปฏิบัติต่างๆ ดังนั้น การที่เด็กหรือเยาวชนกระทำผิด จึงอาจเป็นเพราะได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี หรือได้รับการศึกษาอบรมที่ไม่ถูกต้องจาก ครอบครัวของเด็กและเยาวชนเอง หรือจากสังคมภายนอก ซึ่งหล่อหลอมจิตใจของเด็กและเยาวชน ให้เห็นผิดเป็นชอบหรือเข้าใจค่านิยมของสังคมผิดไป

ด้วยเหตุนี้ เด็กและเยาวชนจึงควรได้รับการพิจารณาและพิพากษาลงโทษแตกต่างจากผู้ใหญ่ ซึ่งมีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี แต่กฎหมายที่ใช้บังคับอยู่นั้นมีบทบัญญัติไม่เหมาะสมในการพิจารณา พิพากษาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนหลายประการ เช่น (1) มิได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการเปรียบเทียบปรับคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด (2) ศาลไม่อาจควบคุมการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของผู้อำนวยการสถานพินิจได้อย่างเต็มที่ (3) ไม่มีบทบัญญัติที่เร่งรัดให้พนักงานสอบสวนรีบส่งสำนวนการสอบสวนเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาล (4) ศาลไม่อาจแต่งตั้งบุคคลภายนอกมาเป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติได้ อีกทั้ง (5) การพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับครอบครัวเป็นอำนาจของศาลธรรมดา ไม่มีวิธีการเป็นพิเศษที่ช่วยเหลือและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส สามี ภริยา และบุตรได้อย่างเต็มที่ จึงมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน

โดยศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งเด็กและเยาวชนกระทำผิดและคดีเกี่ยวกับครอบครัวที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา โดยปรัชญาหรือเจตนารมณ์สำคัญคือ ในคดีอาญามุ่งคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน ซึ่งควรได้รับการฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศและเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า ยิ่งกว่าการที่จะลงโทษ อย่างไรก็ดี ในการพิจารณาคดีนั้น ให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพและภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชนซึ่งแตกต่างกันเป็นคนๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง ส่วนในคดีแพ่งหรือคดีครอบครัวมุ่งที่จะปกป้องคุ้มครองประโยชน์ของผู้เยาว์ ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงและสงบสุขของครอบครัวที่มีผลนานัปการต่อเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์

2.8.2 กฎหมายจัดตั้งและกฎหมายวิธีพิจารณาคดี

ศาลเยาวชนและครอบครัว จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลยุติธรรม www.library.coj.go.th

2.8.3 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล

ศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี 4 กลุ่มสำคัญ คือ (1) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็ก (บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์) หรือเยาวชน (บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์) กระทำความผิด (2) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้โอนมาตามมาตรา 61 ซึ่งได้แก่ คดีที่บุคคลที่อายุยังไม่เกินยี่สิบปีบริบูรณ์กระทำความผิดและศาลพิจารณาโดยคำนึงถึงร่างกาย สติปัญญา สุขภาพ ภาวะแห่งจิตและนิสัยแล้วเห็นว่าบุคคลนั้นยังมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กหรือเยาวชน (3) คดีครอบครัว ได้แก่ คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใดๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว และ (4) คดีที่ศาลจะต้องพิพากษาหรือสั่งเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

2.8.4 เขตอำนาจศาล

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 กำหนดให้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง มีเขตอำนาจครอบคลุมตลอดพื้นที่กรุงเทพมหานคร ส่วนจังหวัดอื่นๆ มีศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด 8 ศาล คือ ศาลเยาวชนและครอบครัวประจำจังหวัดสงขลา นครราชสีมา เชียงใหม่ อุบลราชธานี ระยอง สุราษฎร์ธานี นครสวรรค์ และขอนแก่น โดยในแต่ละจังหวัดที่มีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นให้มีเขตอำนาจครอบคลุมตลอดพื้นที่ปกครองจังหวัดนั้นๆ ส่วนในจังหวัดอื่นๆ ให้จัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาล และมีเขตอำนาจเช่นเดียวกับศาลที่ตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวนั้น โดยแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดใดจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ซึ่งต่อมาได้มีการออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดดังนี้

พ.ศ. 2538 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดชลบุรี ศาลจังหวัดตรัง ศาลจังหวัดนครปฐม ศาลจังหวัดนราธิวาส ศาลจังหวัดปทุมธานี ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด และศาลจังหวัดอุดรธานี

พ.ศ. 2543 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดกาญจนบุรี ศาลจังหวัดนครพนม ศาลจังหวัดปัตตานี ศาลจังหวัดสตูล และศาลจังหวัดสิงห์บุรี

พ.ศ. 2545 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดฉะเชิงเทรา ศาลจังหวัดเพชรบุรี ศาลจังหวัดเพชรบูรณ์ ศาลจังหวัดลำพูน ศาลจังหวัดศรีสะเกษ ศาลจังหวัดสุโขทัย และศาลจังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. 2546 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดยะลา และศาลจังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. 2547 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดสุรินทร์ ศาลจังหวัดกำแพงเพชร ศาลจังหวัดชัยภูมิ ศาลจังหวัดเชียงราย ศาลจังหวัดตราด ศาลจังหวัดแพร่ ศาลจังหวัดสระแก้ว และศาลจังหวัดหนองบัวลำภู และเปิดทำการศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดลพบุรี

พ.ศ. 2548 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดกาฬสินธุ์ ศาลจังหวัดน่าน ศาลจังหวัดพัทลุง ศาลจังหวัดมุกดาหาร ศาลจังหวัดเลย ศาลจังหวัดสกลนคร ศาลจังหวัดสมุทรสงคราม ศาลจังหวัดหนองคาย ศาลจังหวัดอุตรดิตถ์ และศาลจังหวัดอุทัยธานี

พ.ศ. 2549 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดกระบี่ ศาลจังหวัดชัยนาท ศาลจังหวัดชุมพร ศาลจังหวัดตาก ศาลจังหวัดนครนายก ศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ศาลจังหวัดปราจีนบุรี ศาลจังหวัดพะเยา ศาลจังหวัดพังงา ศาลจังหวัดพิจิตร ศาลจังหวัดมหาสารคาม ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศาลจังหวัดยโสธร และศาลจังหวัดระนอง

พ.ศ. 2549 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดยะลา และศาลจังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. 2551 เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดครบทุกจังหวัดทั่วประเทศ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2.8.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาล

เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว จึงกำหนดให้มีการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาลทั่วไป ดังนี้

- **การแยกห้องพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนต่างหากและเป็นการพิจารณาลับ** คือ ไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีเข้าฟังการพิจารณาพิพากษา และในการโฆษณาคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลยังห้ามมิให้ระบุชื่อหรือแสดงข้อความใดๆ ที่จะทำให้รู้จักตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เป็นการประจานเด็ก
- **การพิจารณาคดีไม่เคร่งครัดตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** กล่าวคือ ศาลจะพยายามสร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง โดยผู้พิพากษาจะไม่สวมครุยหรือไม่นั่งบัลลังก์ ส่วนการพิจารณาจะมีลักษณะเหมือนการปรึกษาหารือ เพื่อหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน รวมทั้งการถามพยานไม่เคร่งครัดเหมือนในศาลธรรมดา
- **องค์คณะผู้พิพากษา** องค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเด็กและเยาวชนแตกต่างกันในแต่ละคดี คือ

- คดีแพ่งที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี จึงเป็นองค์คณะพิจารณาคดีได้
- คดีแพ่งที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วย ให้ผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้
- คดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปีและ/หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ผู้พิพากษาศาลเยาวชนเพียงคนเดียว มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้โดยไม่ต้องมีผู้พิพากษาสมทบ เว้นแต่ อธิบดีฯหรือหัวหน้าศาลสั่งให้ผู้พิพากษาอีก 1 คนร่วมเป็นองค์คณะ หรือ อธิบดีฯ หรือหัวหน้าศาลสั่งให้ผู้พิพากษาสมทบเพียง 1 คนร่วมเป็นองค์พิจารณาก็ได้ (ผู้พิพากษาสมทบร่วมพิจารณาคดีเท่านั้น ไม่มีอำนาจพิพากษาคดี แต่ถ้าอธิบดีฯหรือหัวหน้าศาลตั้งผู้พิพากษาสมทบ 2 คนโดยอย่างน้อย 1 คนเป็นสุภาพสตรี ถือว่าเป็นกรณีตั้งผู้พิพากษาสมทบให้เป็นองค์คณะพิจารณาและพิพากษาคดีด้วย ผู้พิพากษาสมทบจึงจะมีอำนาจพิพากษาคดีได้)
- คดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างเกิน 3 ปีและ/หรือปรับเกิน 60,000 บาท ต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี จึงเป็นองค์คณะพิจารณาคดีได้

⌖ **ผู้พิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวต้องมีความรู้เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน** โดยมีจิตวิทยาและความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด และในการพิจารณาต้องมีผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาเข้าร่วมพิจารณาคดีด้วย

⌖ **การควบคุมตัวเด็กและเยาวชนในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาคดี** โดยมีบริการสถานแรกรับของสถานพินิจ เพื่อแยกการควบคุมตัวเด็กและเยาวชนไม่ให้ปะปนกับผู้ใหญ่

⌖ **มีเจ้าหน้าที่ผู้มีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษ** เช่น แพทย์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ พนักงานคุมประพฤติ ช่วยในการตรวจพิเคราะห์ทางการและจิต รวมทั้งช่วยในการสืบเสาะข้อเท็จจริง และควบคุมตรวจสอบรายงานความประพฤติ

⌖ **มีกรอบระยะเวลาในการฟ้องคดีอาญา** พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบจำต้องรีบดำเนินการสอบสวนและส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลให้ทันกำหนดเวลาฟ้องคดีภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนถูกจับกุม

ห้องสมุดศาลรัฐธรรมนูญ www.library.coj.go.th

- **ศาลมีสำนวนประกอบการพิจารณาทั้งในด้านกฎหมายและประวัติทางสังคมของเด็ก** ได้แก่ รายงานข้อเท็จจริงของผู้อำนวยการสถานพินิจ โดยเฉพาะในคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์มีผลประโยชน์หรือมีส่วนได้เสียให้ศาลฟังความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในเขตอำนาจเสียก่อน
- **การแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมาย** เด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยจะมีทนายความแก้ต่างคดีแทนไม่ได้ แต่ให้มีที่ปรึกษากฎหมายปฏิบัติหน้าที่แทน
- **หลักการพิพากษาคดี** ศาลต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน ซึ่งควรได้รับการฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตนเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ และศาลต้องคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพและภาวะแห่งจิตของเด็กหรือเยาวชน ซึ่งแตกต่างกันเป็นคนๆ ไป และลงโทษหรือเปลี่ยนโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง แม้จะได้กระทำความผิดร่วมกันก็ตาม ส่วนในคดีแพ่งหรือคดีครอบครัวมุ่งที่จะปกป้องคุ้มครองประโยชน์ของผู้เยาว์ ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นคงและสงบสุขของครอบครัวที่มีผลนานัปการต่อเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้เยาว์
- **ระบบไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความ** ในคดีครอบครัวให้ความสำคัญต่อการตกลงประนีประนอมยอมความมากยิ่งกว่าที่จะให้คดียุติโดยคำพิพากษา โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว นอกจากนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวยังสามารถแต่งตั้งให้บุคคลอื่นเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยได้ด้วย
- **การอุทธรณ์และฎีกา** การอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัวเกี่ยวกับดุลพินิจในการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนในคดีอาญาต้องห้ามอุทธรณ์และฎีกาตามมาตรา 121 แต่การอุทธรณ์และฎีกาในเนื้อหาของคดี เช่น อุทธรณ์หรือฎีกาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง หรือพยานหลักฐานไม่น่าเชื่อถือ ย่อมอุทธรณ์และฎีกาได้ตามหลักเกณฑ์ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สำหรับการอุทธรณ์และฎีกาในคดีแพ่งไม่มีบทบัญญัติเป็นพิเศษแต่เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

2.8.6 ปริมาณคดีในศาล

ข้อมูลสถิติคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร เปรียบเทียบระหว่างปีพุทธศักราช 2549 2550 และ 2551 พบว่า ปริมาณคดีมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น แต่เมื่อพิจารณาความสามารถในการพิจารณาคดีของศาล พบว่า ศาลสามารถพิจารณาคดีได้อย่างรวดเร็ว กล่าวคือ สามารถพิจารณาคดีเสร็จไปได้มากกว่าร้อยละ 80 ของคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาทั้งหมดในแต่ละปี และมีแนวโน้มจำนวนคดีเก่าที่ค้างข้ามปีลดลง (ตารางที่ 2.5)

ตารางที่ 2.5 ปริมาณคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วราชอาณาจักร พ.ศ. 2549-2551

ปี พ.ศ.	ปริมาณคดี (ค้างมา+รับใหม่)	ดำเนินคดีเสร็จไป		อยู่ระหว่างดำเนินการ	
	จำนวนคดี	จำนวนคดี	ร้อยละ	จำนวนคดี	ร้อยละ
2549	52,049	44,162	84.85	7,887	15.15
2550	55,184	47,223	85.57	7,961	14.43
2551	55,508	48,307	87.03	7,201	12.97

ที่มา: รายงานประจำปี 2550 และ 2551 สำนักงานศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว

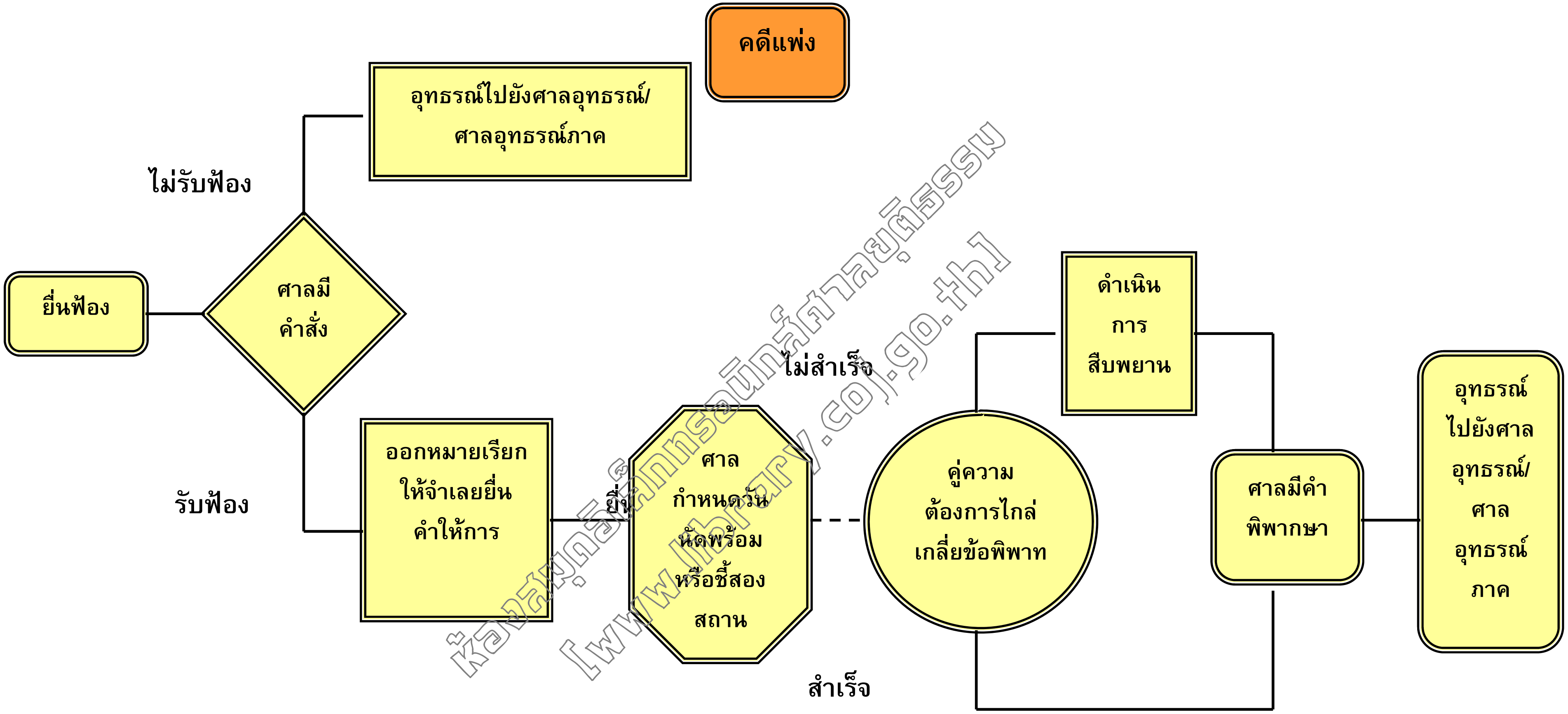

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

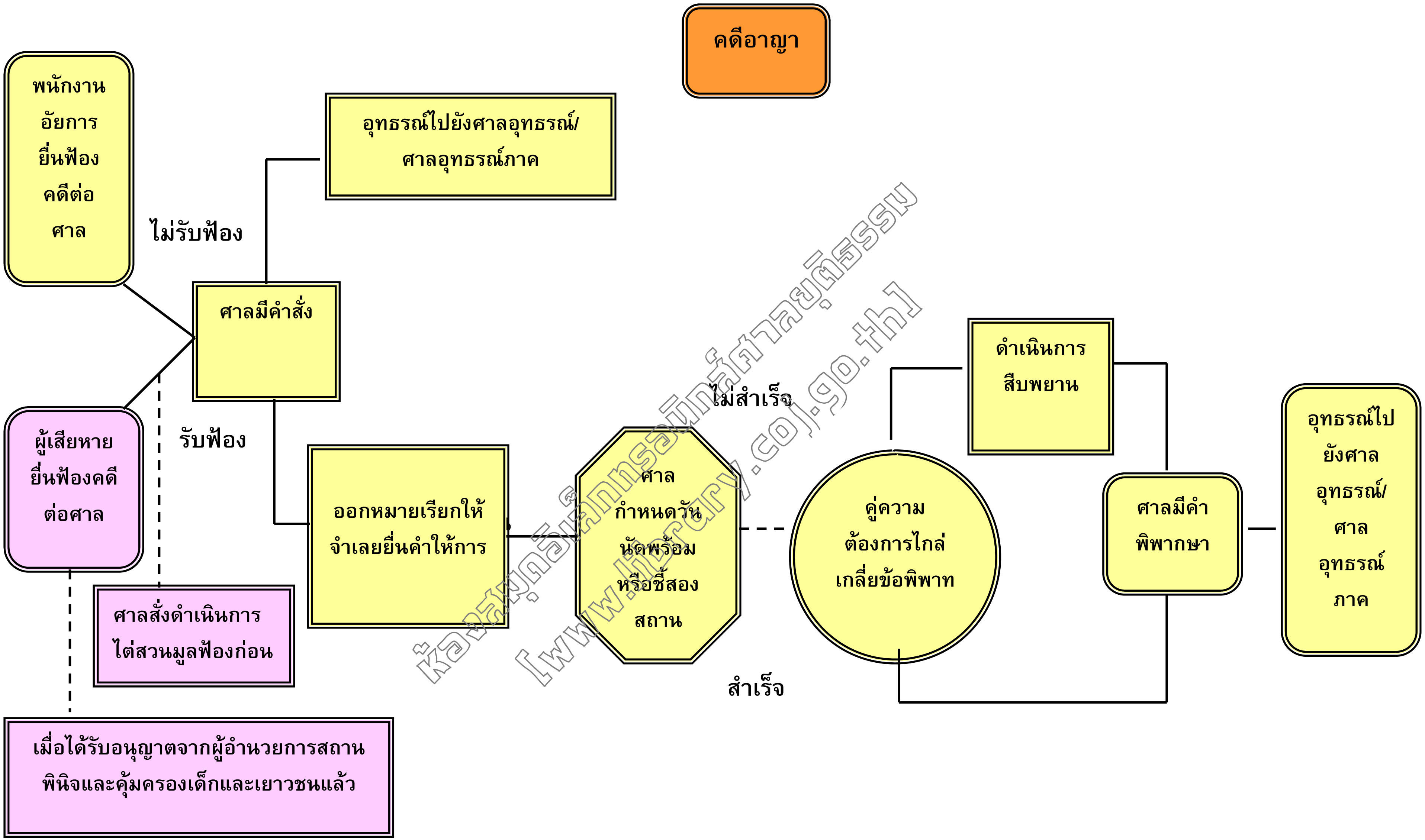

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2.9 แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา

2.9.1 ความสำคัญ

เนื่องจากศาลฎีกาเป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุดที่มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร ซึ่งคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สุด คดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาจึงมีหลากหลายประเภทคดี ดังนั้น จึงมีการจัดตั้งแผนกคดีพิเศษขึ้นทั้งสิ้น 11 แผนก เพื่อประโยชน์ในด้านการวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่อาศัยความชำนาญพิเศษ อันจะทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาสามารถดำเนินไปโดยรวดเร็วและเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น เป็นหลักประกันในด้านความถูกต้องและความเป็นธรรมแก่ประชาชน

2.9.2 ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล

แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการฎีกา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลชั้นต้นโดยตรงต่อศาลฎีกาที่ไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมายเฉพาะ เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลายเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการ เป็นต้น และคดีที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษา รวมทั้งมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลฎีกาตามกฎหมาย

2.9.3 เขตอำนาจศาล

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม กำหนดให้ศาลฎีกามีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร

2.9.4 กระบวนพิจารณาคดีในศาล

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลล้มละลายให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฎีกา ซึ่งลักษณะสำคัญ ดังนี้

- **การพิจารณาคดี** เพื่อประโยชน์ในด้านการวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่อาศัยความชำนาญพิเศษ ศาลฎีกาจึงจัดตั้งเป็นแผนกคดีพิเศษทั้งสิ้น 11 แผนก ได้แก่ แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว แผนกคดีแรงงาน แผนกคดีภาษีอากร แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ แผนกคดีล้มละลาย แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ แผนกคดีสิ่งแวดล้อม แผนกคดีผู้บริโภค แผนกคดีเลือกตั้งและแผนกคดีปกครอง โดยในแต่ละแผนกประธานศาลฎีกาจะแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกามาประจำประมาณ 10 คน
- **กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา** นอกจากผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ศาลฎีกามีกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและค้นคว้าปัญหาข้อกฎหมาย ตลอดจนช่วยตรวจและแก้ไขปรับปรุงร่างคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อเป็นหลักประกันในด้านความถูกต้องความรวดเร็ว และความ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

เป็นธรรมแก่ประชาชน

- **องค์คณะผู้พิพากษา** การนั่งพิจารณาและพิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 3 คน (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27) แต่หากคดีใดมีปัญหาสำคัญ เมื่อประธานศาลฎีกาเห็นว่าควรให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ หรือเมื่อเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นการเฉพาะว่าให้คดีเรื่องใดวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 140 วรรคสอง) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในวันที่มีการจัดประชุมใหญ่ แต่ทั้งนี้ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมด

2.9.5 ปริมาณคดีในศาล

ข้อมูลสถิติคดีของศาลฎีกาเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2550 พบว่า ปริมาณทั้งคดีแพ่งและคดีอาญามีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้น และเมื่อพิจารณาความสามารถในการพิจารณาคดีทั้ง 2 ประเภทของศาลมีทิศทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ การพิจารณาคดีมีความล่าช้าและจำนวนคดีค้างข้ามปีมีมากกว่าร้อยละ 50 ของคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาทั้งหมดในแต่ละปี รวมทั้งมีแนวโน้มเกิดภาวะคดีล้นศาลโดยเฉพาะในคดีอาญาที่มีจำนวนคดีอยู่ระหว่างดำเนินการในสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวนคดีอาญาค้างในศาลคิดเป็นร้อยละ 71.24 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 74.54 ในปี พ.ศ. 2550 (ตารางที่ 2.6)

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ตารางที่ 2.6 ปริมาณคดีของศาลฎีกา พ.ศ. 2549-2550

ปี พ.ศ.		ปริมาณคดี (ค้างมา+รับใหม่)	ดำเนินคดีเสร็จไป		อยู่ระหว่างดำเนินการ	
		จำนวนคดี	จำนวนคดี	ร้อยละ	จำนวนคดี	ร้อยละ
2549	คดีแพ่ง	15,010	4,099	27.31	10,911	72.69
	คดีอาญา	18,918	5,440	28.76	13,478	71.24
2550	คดีแพ่ง	18,091	5,357	29.61	12,734	70.39
	คดีอาญา	21,049	5,359	25.46	15,690	74.54
2551	รวม	44,531	15,236	34.21	29,295	65.79

ที่มา: รายงานประจำปี 2550 และ 2551 สำนักงานศาลยุติธรรม

การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลฎีกา

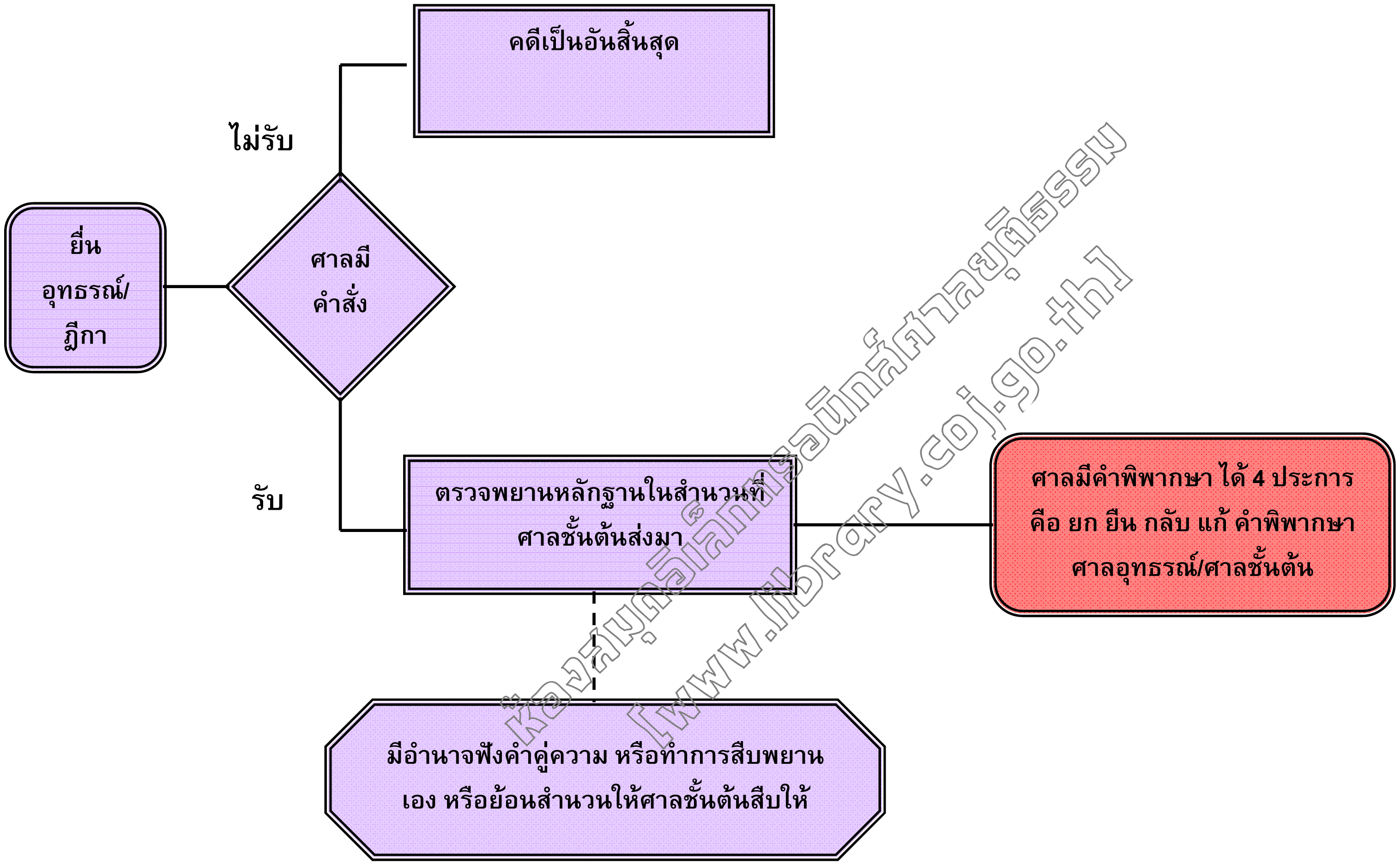

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

3. การทบทวนศาลชำนัญพิเศษในต่างประเทศ

เพื่อให้ทราบถึงระบบศาลชำนัญพิเศษในต่างประเทศ คณะที่ปรึกษาฯ จึงได้ทบทวนระบบศาลชำนัญพิเศษในต่างประเทศ โดยเป็นประเทศที่มีบทบาทสำคัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ระบบกฎหมาย

ระบบหรือสกุลกฎหมายในโลกปัจจุบันอาจแบ่งได้เป็น 3 สาย คือ

1. ระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (Civil Law System)

- มีอยู่ในประเทศที่วิชานิติศาสตร์พัฒนาจากกฎหมายโรมัน
- วัตถุประสงค์หลักจะจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนจึงมีฐานเป็นกฎหมายเอกชน
- สาเหตุที่เรียกกฎหมายในสกุลนี้ว่า "ระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวล" เพราะมีการรวบรวมจัดระเบียบข้อกฎหมายไว้ในรูป "ประมวลกฎหมาย" หรือระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (civil law system)
- ปรัชญาเมธีแห่งสกุลนี้สนใจทางด้านการสร้างทฤษฎี (วิชาการ) มากกว่าจะคำนึงถึงการนำกฎหมายไปปฏิบัติ (วิชาชีพ)
- ถือเอาตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญกว่าคำพิพากษาของศาล หรือความคิดเห็นของนักกฎหมาย
- สกุลนี้ถือว่ากฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน เป็นคนละส่วนกัน
- ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายนี้ ได้แก่ ประเทศอิตาลี ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศญี่ปุ่น ประเทศไทย เป็นต้น

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม www.library.coj.go.th

2. ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law System)

- คอมมอนลอว์เป็นผลของการที่ผู้พิพากษาปฏิบัติหน้าที่ของตนในการระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณี เป็นการแก้ไขปัญหาคดีเฉพาะหน้าที่มากกว่าการวางหลักเกณฑ์เพื่อไว้ใช้ในอนาคต
- มีรากเหง้ามาจากลัทธิศักดินา (feudalism) ซึ่งกระจายเป็นกลุ่มอยู่ทั่วประเทศอังกฤษและมีจารีตประเพณีของตนเอง
- ไม่ว่าท้องถิ่นใดหากมีคดีคล้ายคลึงกันก็ต้องใช้หลักของคดีแรกเป็นบรรทัดฐาน
- กฎหมายสกุลนี้พัฒนาจากกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร คือนำเอาจารีตประเพณีและคำพิพากษาซึ่งเป็นบรรทัดฐานในสมัยก่อนมาใช้
- บางครั้งเรียกว่า "สกุลกฎหมายที่เกิดจากศาล" (judge made law)

- มุ่งสร้างความสงบมากกว่าที่จะวางแนวสร้างทฤษฎี (เน้นวิชาชีพมากกว่าวิชาการ)
- ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายนี้ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ (ต้นแบบ) และประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ (ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมประเทศอังกฤษหรือรับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษ)

3. กฎหมายสังคมนิยม

วิชานิติศาสตร์ที่มีพื้นฐานจากกฎหมายโรมันซึ่งสร้างขึ้นโดยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยในยุโรป นักนิติศาสตร์สังคมนิยมต้องการสร้างเงื่อนไขสำหรับระเบียบสังคมขึ้นใหม่

- อ้างว่าได้สะท้อนเจตจำนงของประชาชนภายใต้แนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ
- ลักษณะของกฎหมายจึงหนักไปทางด้านกฎหมายมหาชน (public law) มากกว่ากฎหมายเอกชน (private law)
- เกิดขึ้นในสหภาพโซเวียตหลังการปฏิวัติใหญ่เมื่อ ค.ศ.1917 และประเทศอื่นๆ บริวารของโซเวียต
- เป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกับกฎหมายในสกุลโรมาโน เยอรมานิค แต่มีส่วนต่างสำคัญคือ
- สกุลโรมาโน เยอรมานิค พัฒนามาเป็นลำดับโดยอาศัยระยะเวลา โดยอาศัยเหตุผลและเหตุการณ์เป็นตัวอยู่เบื้องหลังการออกกฎหมาย สกุลสังคมนิยมอาศัยการเมืองผลักดันออกการกฎหมาย
- สกุลโรมาโนเยอรมานิคถือว่ากฎหมายอาญาต้องใช้อย่างเคร่งครัด สกุลสังคมนิยมยอมรับการลงโทษบุคคลโดยการออกกฎหมายย้อนหลัง และการลงโทษโดยวิธีเทียบเคียงความผิดสกุลสังคมนิยม คำนึงถึงเป้าหมาย “สร้างความทัดเทียมในสังคม” มากกว่าวิธีการขั้นตอน แม้จะต้องออกกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ
- สกุลสังคมนิยมถือว่ารัฐมีอำนาจจำกัดการมีสิทธิในทรัพย์สินของเอกชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ให้ความสำคัญแก่กฎหมายมหาชนมากกว่ากฎหมายเอกชน

ห้องสมุดศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

3.2 ประเทศที่ใช้ศาลชำนัญพิเศษ (ระบบศาลคู่)

ระบบศาลคู่ หมายถึง ระบบศาลของประเทศที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งและคดีอาญาเท่านั้น ส่วนการวินิจฉัยชี้ขาดคดีปกครองนั้นอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลปกครองซึ่งมีระบบศาลและระบบผู้พิพากษาแยกต่างหากจากระบบศาลและระบบผู้พิพากษาของศาลยุติธรรม

ผลจากการใช้ระบบกฎหมายที่ต่างกัน นำไปสู่การจัดระบบศาลที่ต่างกัน กล่าวคือ ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (Civil Law System) ซึ่งได้แก่ ประเทศอิตาลี ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส จะมีการจัดระบบศาลเป็นแบบ ระบบศาลคู่ ประกอบด้วย

1) ศาลยุติธรรม
2) ศาลอื่น (ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลทหาร)

ผลจากการจัดระบบศาลคู่นี้เอง นำมาสู่การจัดระบบ ศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งส่วนใหญ่จัดเอาศาลชำนัญพิเศษมาอยู่ในโครงสร้างของศาลยุติธรรม แต่บางประเทศจัดเอาไปไว้ในศาลอื่นแยกต่างหากจากศาลยุติธรรม ดังเช่น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

3.2.1 ประเทศฝรั่งเศส

3.2.1.1 โครงสร้างและระบบศาล

ระบบศาลในประเทศฝรั่งเศสแบ่งออกเป็น ศาลปกครอง ศาลยุติธรรมในคดีแพ่งและศาลยุติธรรมในคดีอาญา

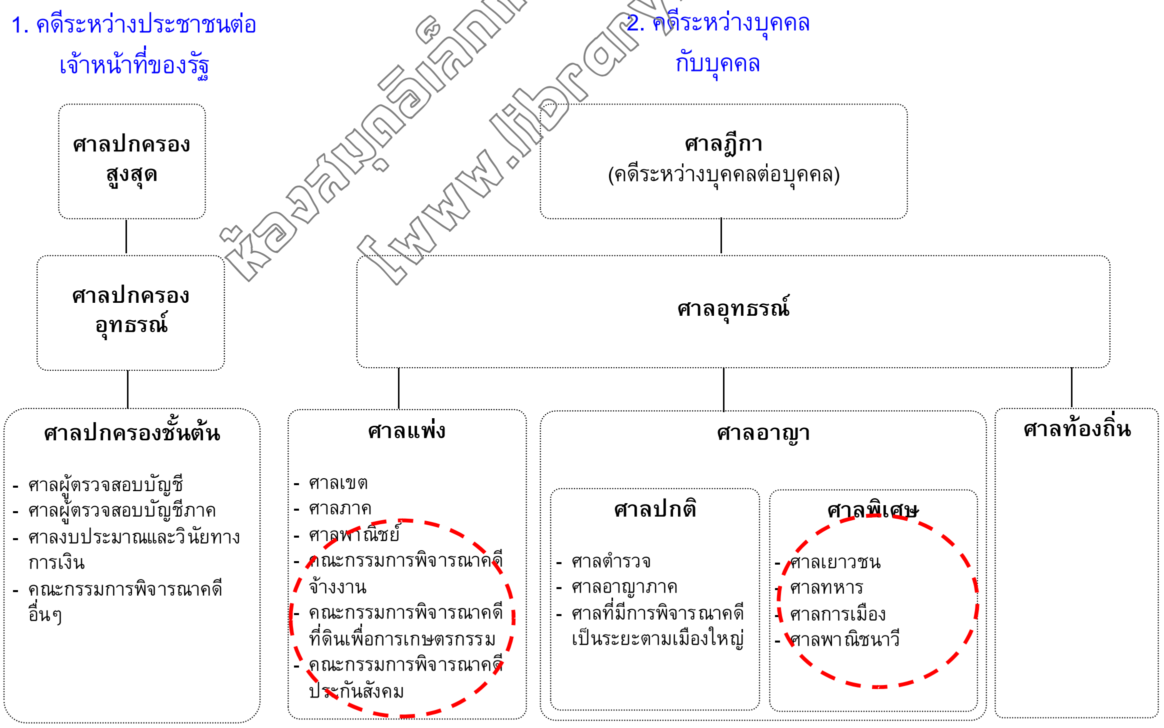

ที่มา: (1) สถานเอกอัคราชทูตฝรั่งเศส ณ กรุงวอชิงตัน (2007) "ระบบยุติธรรมฝรั่งเศส"; (2) กระทรวงยุติธรรม, ประเทศฝรั่งเศส

รูปที่ 3.1 โครงสร้างระบบศาลประเทศฝรั่งเศส

1) ศาลยุติธรรมในคดีแพ่ง (Civil Courts)

ศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุกประเภท

- ได้แก่ ศาลเขต ซึ่งในแต่ละจังหวัดจะมีศาลตั้งอยู่อย่างน้อย 1 แห่ง
- ศาลเขตเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุกประเภท ที่กฎหมายมิได้กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลใดศาลหนึ่งโดยเฉพาะ คดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์สูงกว่า 7,622 ยูโร หรือคดีที่ไม่สามารถกำหนดทุนทรัพย์ได้ เช่น คดีเกี่ยวกับสภาพบุคคล คดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์
- องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน
- กรณีคดีไม่สามารถเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลทันที จะมีผู้พิพากษาผู้เตรียมความพร้อมของคดี ทำหน้าที่รวบรวมรายละเอียดและเอกสารของคดีให้ครบถ้วนสมบูรณ์

ศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้โดยเฉพาะ

- ศาลภาค
  - มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 7,622 ยูโร และคดีที่กฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะให้เป็นอำนาจของศาลภาค เช่น คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาเช่า ค่าอุปการะเลี้ยงดู คดีหมิ่นประมาท
- ศาลพาณิชย์
  - มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างผู้ประกอบการพาณิชย์ หรือคดีพิพาทในเรื่องนิติกรรมทางพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น และคดีที่มีการร้องขอให้ฟื้นฟูกิจการและการชำระบัญชี
  - ผู้พิพากษาในศาลพาณิชย์ เป็นผู้ประกอบการพาณิชย์ที่ได้รับการเลือกตั้งจากผู้ประกอบการด้วยกัน
  - องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน ยกเว้นกฎหมายกำหนดให้กระทำได้โดยผู้พิพากษาคนเดียว
- คณะกรรมการพิจารณาคดีจ้างงาน
  - มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยหรือพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทที่เกิดจากสัญญาจ้างแรงงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง
  - คณะกรรมการพิจารณาคดีจ้างงาน ประกอบด้วย ที่ปรึกษาอย่างน้อย 4 คน ที่ได้รับการเลือกตั้งจากฝ่ายลูกจ้างและฝ่ายนายจ้างฝ่ายละครึ่งหนึ่ง
  - องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน ยกเว้นกฎหมายกำหนดให้กระทำได้โดยผู้พิพากษาคนเดียว

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

- คณะกรรมการพิจารณาคดีประกันสังคม
  - มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในเรื่องการประกันสังคม เช่น ค่าชดเชยอุบัติเหตุจากการทำงาน
  - องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษาของศาลเขตเป็นประธาน และมีผู้พิพากษาอีก 2 คน โดยเป็นตัวแทนของฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างฝ่ายละคน

2) ศาลยุติธรรมในคดีอาญา (Criminal Courts)

ศาลที่ทำหน้าที่ไต่สวนคดี

- ศาลเขต ทำหน้าที่ในการไต่สวนคดี โดยการร้องขอให้ศาลไต่สวนคดีทำได้ 2 วิธี คือ พนักงานอัยการประจำศาลยื่นคำฟ้องเพื่อให้มีการไต่สวนคดี หรือคู่ความในคดีที่เป็นผู้เสียหายยื่นคำฟ้องต่อศาลไต่สวนคดี

ศาลที่ทำหน้าที่พิพากษาคดี

- ศาลมหันตโทษ
  - มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีมหันตโทษ (ความผิดรุนแรง เช่น คดีฆาตกรรม คดีลักทรัพย์โดยมีอาวุธ)
  - องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน โดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะต้องเป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ที่มีเขตอำนาจ และผู้พิพากษาอีก 2 นาย ต้องเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์หรือผู้พิพากษาศาลจังหวัดแห่งท้องที่ และคณะลูกขุนจำนวน 9 คน ซึ่งได้จากการจับสลากเลือกจากผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนผู้มีสิทธิเลือกตั้งประจำปีของท้องที่ ซึ่งมีอายุ 23 ปี ขึ้นไป
- ศาลมัชฌิมโทษ
  - ศาลจังหวัดเป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลมัชฌิมโทษในคดีอาญา โดยมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีมัชฌิมโทษ ซึ่งเป็นคดีที่มีโทษจำคุกหรือโทษปรับไม่เกิน 3,750 ยูโร
- ศาลตำรวจ
  - ศาลแขวงเป็นศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลตำรวจ มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีลหุโทษ ที่มีโทษปรับไม่เกิน 3,000 ยูโร
  - องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษา 1 คน

3) ศาลอุทธรณ์ (Appeal Courts)

- ศาลอุทธรณ์เป็นศาลในลำดับชั้นที่สอง มีเขตอำนาจกว้างขวาง พิจารณาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาจากศาลชั้นต้นในทุกคดีที่ไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ตามกฎหมาย

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

4) ศาลฎีกา (Supreme Court)

- ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุด โดยจะพิจารณาคดีที่มีการฎีกาขึ้นมาจากศาลอุทธรณ์

3.2.2 ประเทศเยอรมัน

3.2.2.1 โครงสร้างและระบบศาล

ประเทศเยอรมัน แยกศาลชำนัญพิเศษออกไปเป็นเอกเทศต่างหากจากศาลยุติธรรม ได้แก่ ศาลภาษีอากร ศาลสังคม และศาลแรงงาน (กรณีศาลปกครองเป็นศาลที่แยกต่างหากจากศาลยุติธรรม แต่ไม่ถือว่าเป็นศาลชำนัญพิเศษ)

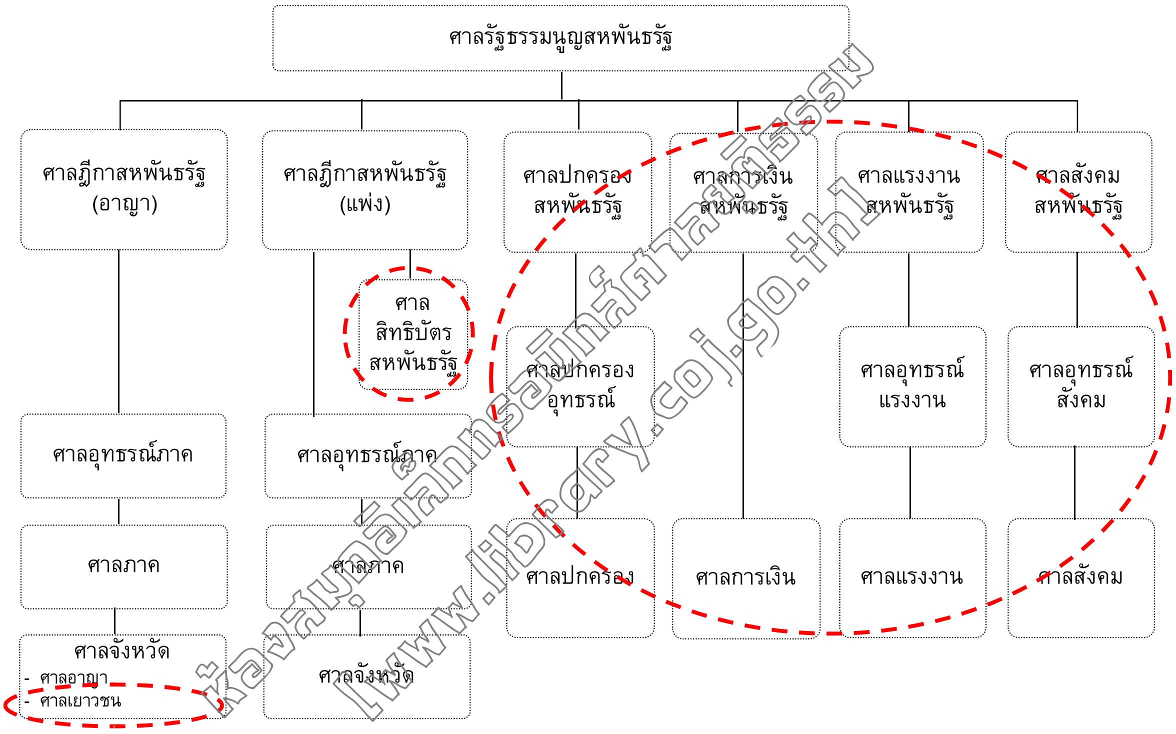

ที่มา: กระทรวงยุติธรรม: www.bmj.bund.de

รูปที่ 3.2 โครงสร้างและระบบศาลประเทศเยอรมัน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

จากรูปที่ 3.2 จะเห็นได้ว่าคดีเกี่ยวกับสิทธิบัตร ยังไม่ได้แยกออกมาพิจารณาคดีดังเช่นในศาลชำนัญพิเศษอื่นๆ

1) ศาลอาญาและศาลแพ่ง

ศาลจังหวัด

- ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง เกี่ยวกับการรับจดทะเบียนตามกฎหมายแพ่ง เช่น การรับจดทะเบียนพาณิชย์ จดทะเบียนสมาคม จดทะเบียนตั้งสหกรณ์ เป็นต้น

- ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กน้อย อำนาจพิจารณารับคำร้องที่ยังอยู่ในขั้นของ “คำเตือน” “หมายเตือน” หรือ “ใบเตือน” ตามกฎหมายต่างๆ
- องค์คณะพิพากษาคดี ดำเนินกระบวนพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนเดียว

ศาลภาค

- ศาลภาคมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง เกี่ยวกับทรัพย์สินทั่วๆ ไป ที่มีจำนวนทุนทรัพย์ที่พิพาท ไม่เกิน 5000 ยูโร และโดยไม่ต้องพิจารณาทุนทรัพย์ มีอำนาจพิพากษาคดีค่าเช่า คดีเด็ก คดีครอบครัว ฯลฯ นอกจากนี้ ยังเป็นศาลที่มีอำนาจออกคำบังคับโทษต่างๆ ในคดีที่ต้องมีการขายทรัพย์สินทอดตลาด คดีล้มละลาย คดีผู้จัดการมรดก มีอำนาจในการแต่งตั้งผู้ปกครองผู้เยาว์
- ศาลภาคมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษสูงขึ้น
- องค์คณะพิพากษาคดี มี 2 ประเภท คือ (1) ผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจในการพิจารณาและตัดสิน กรณีความผิด "ลหุโทษ" และ (2) ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น 1 คน กับ ผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน และในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษอย่างหนึ่งอย่างใด อาจเพิ่มองค์คณะเป็น ผู้พิพากษา 2 คน และผู้พิพากษาสมทบมากกว่า 2 คนก็ได้

ศาลอุทธรณ์ภาค

- ศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจพิจารณาคำคัดค้านคำพิพากษาที่ตัดสินโดยศาลชั้นต้น และพิจารณาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์เกินกว่า 5000 ยูโร และคดีอื่นๆ ที่ศาลชั้นต้นไม่มีอำนาจ
- องค์คณะพิพากษาคดี มีรูปแบบ 3 แบบ แตกต่างไปตามความร้ายแรงของคดี คือ

  <u>แบบที่ 1</u> Kleine Strafkammer ประกอบด้วย ผู้พิพากษา 1 คน กับผู้พิพากษาสมทบ 2 คน

  <u>แบบที่ 2</u> Große Strafkammer ประกอบด้วย ผู้พิพากษา 2-3 คน กับผู้พิพากษาสมทบ 2 คน และ

  <u>แบบที่ 3</u> Schwurgericht ประกอบด้วย ผู้พิพากษา 3 คน กับผู้พิพากษาสมทบ 2 คนเท่านั้น

ศาลฎีกา

- ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดและเป็นศาลชั้นสุดท้ายที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญา มีอำนาจพิจารณาการคัดค้าน "ปัญหาข้อกฎหมาย" ที่พิจารณาจากศาลชั้นต้น และพิจารณาปัญหา "ข้อเท็จจริง" หรือ พิจารณาการคัดค้านคำพิพากษาที่

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

ตัดสินในชั้นอุทธรณ์ โดยคำพิพากษาในชั้นนี้ถือเป็น "ที่สุด" เป็นศาลชั้นต้นในคดีอาญาพิเศษ คดีร้ายแรง หรือคดีอาญาที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งรัฐ

- องค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี ประกอบด้วย ผู้พิพากษาจำนวน 5 คน

2) ศาลชำนัญพิเศษ

ศาลชำนัญพิเศษมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเฉพาะ 3 ลักษณะ ได้แก่ คดีการเงิน คดีแรงงาน และคดีสังคม ซึ่งแต่ละศาลประกอบด้วย 3 ชั้นศาล ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลแห่งสหพันธรัฐ ยกเว้น ศาลการเงินที่มี 2 ชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้นและศาลแห่งสหพันธรัฐ เท่านั้น โดยแต่ละศาลมีอำนาจดังนี้

ศาลการเงิน

- ศาลการเงินมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีข้อพิพาทเกี่ยวกับภาษี

ศาลแรงงาน

- ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาจ้างงานและข้อตกลงการจ้างงาน

ศาลสังคม

- ศาลสังคมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีข้อพิพาทเกี่ยวกับระบบประกันสังคม เช่น ค่าชดเชยการว่างงาน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

3.2.3 ประเทศไทย

3.2.3.1 โครงสร้างและระบบศาล

ใช้ระบบศาลคู่มาตั้งแต่เริ่มมี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และราวๆ ปี พ.ศ. 2542 ก็มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาศาลปกครอง พ.ศ. 2542 มาใช้ ต่อมาศาลปกครองก็เปิดทำการปี พ.ศ. 2544 ถือว่าประเทศไทยเริ่มระบบศาลคู่มาตั้งแต่นั้น โดยมีศาลคู่กัน คือ

1. ศาลยุติธรรม (มีศาลชำนัญพิเศษรวมอยู่ ได้แก่ ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลแรงงาน และศาลล้มละลาย)
2. ศาลอื่นๆ ได้แก่ ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลทหาร

ทั้งนี้ โปรดดูรายละเอียดศาลชำนัญพิเศษของประเทศไทยเพิ่มเติมในบทที่ 2

3.3 ประเทศที่ใช้ระบบศาลเดี่ยว

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (common law system) ซึ่งได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศแคนาดา ประเทศนิวซีแลนด์ ประเทศมาเลเซีย

ประเทศสิงคโปร์ จะมีการจัดระบบศาลเป็นแบบ ระบบเดี่ยว คือ มีศาลยุติธรรมเพียงศาลเดียว ดังนั้น ศาลชำนัญพิเศษจะถูกจัดอยู่ในศาลยุติธรรมทั้งหมด ส่วนศาลชั้นไหนจะมีระบบพิจารณาคดีอย่างไร เป็นเรื่อง "ลำดับชั้นศาล" ดังเช่น

3.3.1 ประเทศอังกฤษ

3.3.1.1 โครงสร้างและระบบศาล

(1) สภาขุนนาง

- สมาชิกสภาขุนนางแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ
  - สมาชิกสภาขุนนางฝ่ายคริตจักร
  - สมาชิกสภาขุนนางฝ่ายฆราวาสแบ่งเป็น สมาชิกสภาขุนนางที่มีเชื้อสายสายราชวงศ์ที่เป็นชาย สมาชิกสภาขุนนางที่ได้รับตำแหน่งโดยการสืบทอดทางสายโลหิต สมาชิกสภาขุนนางชาวสกอต สมาชิกสภาขุนนางที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตลอดชีวิต และสมาชิกสภาขุนนางที่เป็นนักกฎหมาย
- ศาลสภาขุนนางมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัย หรือตีความอย่างน้อยต้องเป็นปัญหาข้อพิพาทหรือคดีที่มีลักษณะประการใดประการหนึ่งดังต่อไปนี้
  - เกี่ยวข้องหรือส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของประเทศชาติ สาธารณะประโยชน์โดยส่วนรวม หรือประชาชนโดยส่วนรวม
  - เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญของอังกฤษทั้งส่วนที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และส่วนที่เป็นลายลักษณ์อักษร
  - เกี่ยวข้องกับกฎหมายมหาชน หรือเกี่ยวข้องกับหลักการสาระสำคัญ หรือบทบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษรทั่วไป
- นอกจากนี้ สภาขุนนางยังมีหน้าที่พิจารณา/ทบทวนกฎหมาย โดยมีอำนาจทบทวนร่างพระราชบัญญัติที่ผ่านการพิจารณาจากสภาสามัญชน และสามารถยับยั้งร่างกฎหมายไว้ชั่วเวลาหนึ่งเท่านั้น (ไม่เกิน 1 ปี) นอกจากนี้ ในกรณีที่คดีมีความสำคัญสำหรับสาธารณชน สภาขุนนาง ก็จะเป็นผู้พิจารณาฎีกาในขั้นสุดท้าย ดังนั้น สภาขุนนาง จึงมีหน้าที่สำคัญ คือ เป็นศาลสูงสุดของประเทศ ทั้งนี้ ในอนาคตหน้าที่นี้ของสภาขุนนางจะหมดไป เนื่องจาก Constitutional Reform Act 2005 กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลฎีกาของสหราชอาณาจักรขึ้นในปี 2009
- คุณสมบัติของตุลาการสภาขุนนาง ได้แก่ (1) เป็นผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายที่มีความรู้ความสามารถ และมีประสบการณ์สูงเป็นที่ยกย่อง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

ของประชาชนโดยทั่วไป (2) เป็นสมาชิกสภาขุนนางและมีคุณสมบัติเป็นสมาชิกสภาขุนนางที่เป็นนักกฎหมาย

(2) ศาลอุทธรณ์ แยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ศาลอาญาและศาลแพ่งเท่านั้น ซึ่งรับพิจารณาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นทุกประเภทศาล

(3) ศาลสูง เป็นศาลชั้นต้นที่แยกการพิจารณาคดีที่มีลักษณะเฉพาะ ออกเป็นแผนกต่างๆ ตามประเภทคดี เช่น แผนกคดีการค้า แผนกคดีพาณิชย์นาวี แผนกคดีครอบครัว แผนกคดีล้มละลาย ศาลแขวงซึ่งมีพิจารณาคดีที่เป็นความผิดลหุโทษ เป็นต้น

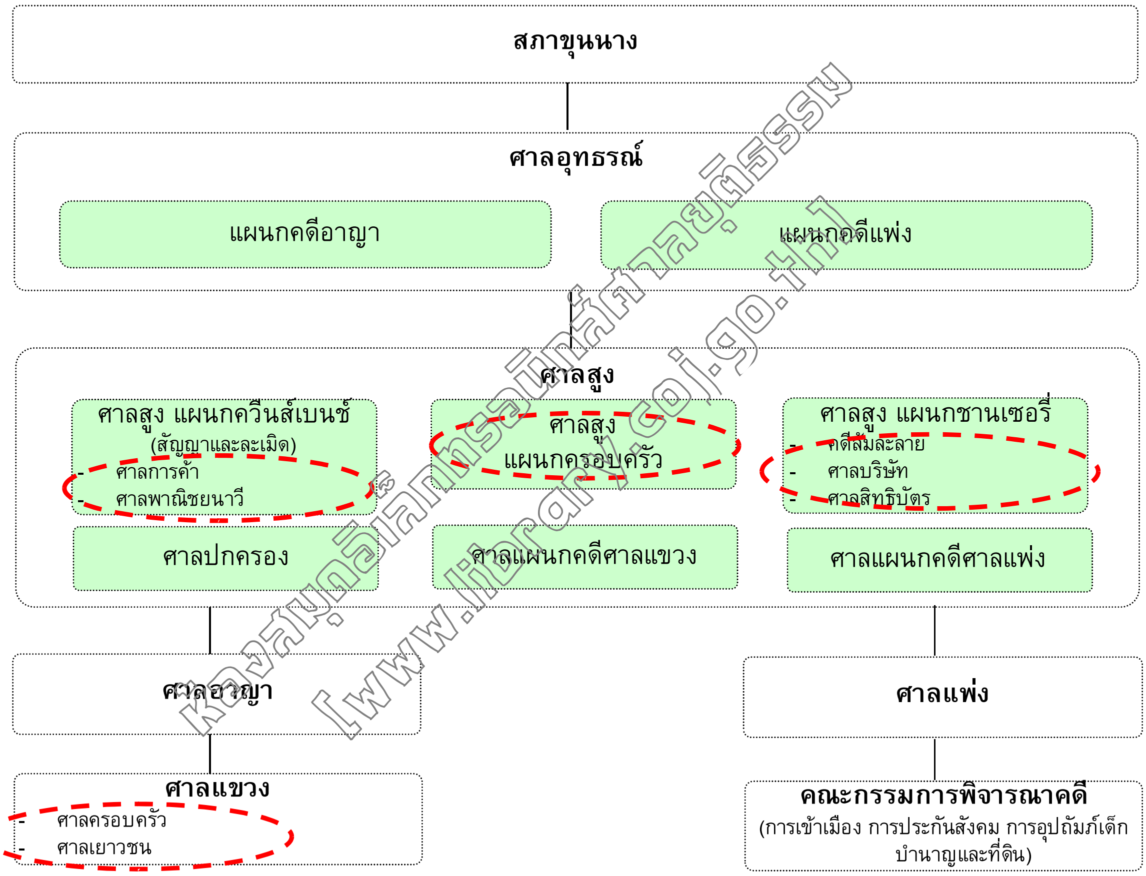

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

ที่มา: (1) บริการศาลในสมเด็จพระเจ้าพระบรมราชินีนาถ

รูปที่ 3.3 โครงสร้างและระบบศาลประเทศอังกฤษ

3.3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.2.1 โครงสร้างและระบบศาล

ประเทศสหรัฐอเมริกามีทั้งศาลสูงของสหรัฐและศาลระดับมลรัฐ แต่ทั้งหมดก็ถือว่าเป็นศาลยุติธรรมประเภทเดียว

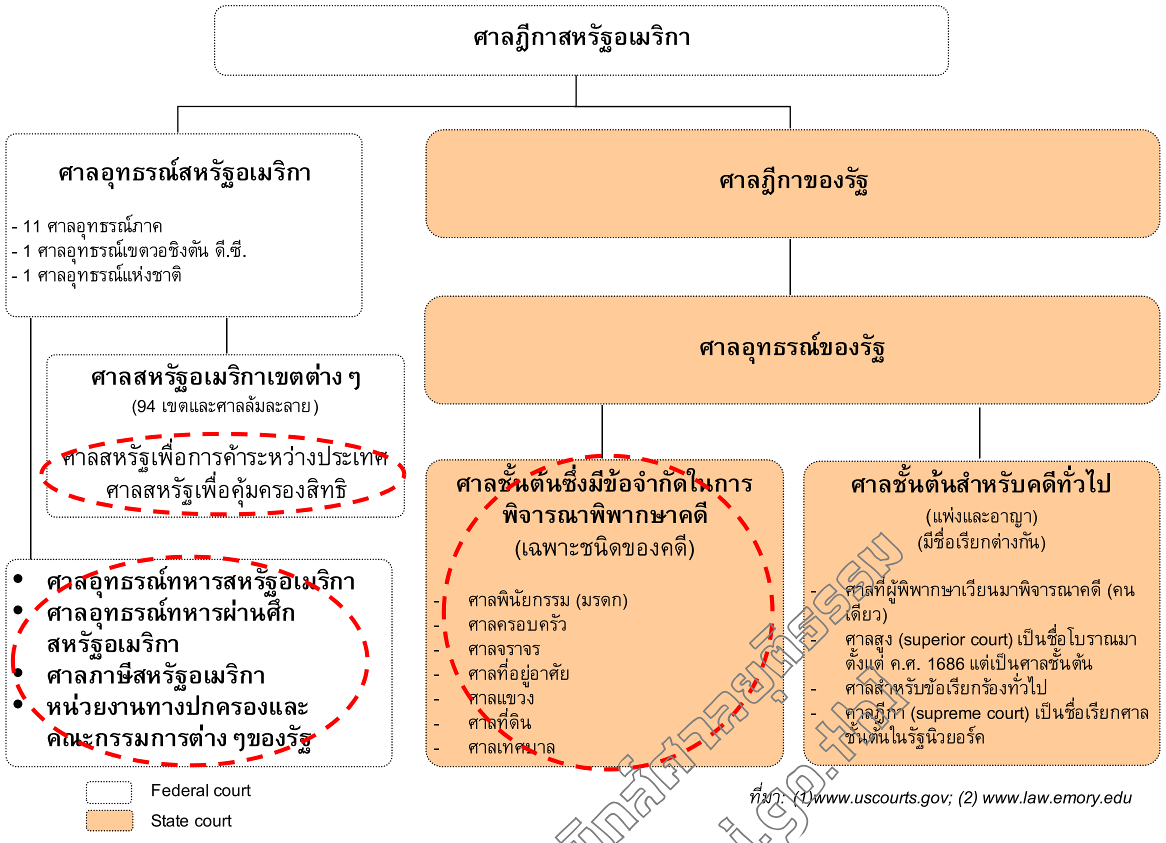

รูปที่ 3.4 โครงสร้างและระบบศาลประเทศสหรัฐอเมริกา

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

สหรัฐอเมริกาใช้ระบบศาลเดี่ยว แต่แบ่งออกเป็นศาลรัฐบาลกลางและศาลมลรัฐ ซึ่งศาลจะมีเขตอำนาจเหลื่อมทับกัน โดยศาลรัฐบาลกลาง มิได้ถูกจำกัดอำนาจให้พิจารณาเฉพาะคดีที่เกี่ยวกับกฎหมายรัฐบาลกลาง และศาลมลรัฐก็เช่นกัน ส่วนการฟ้องคดีที่ศาลใดขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ทางคดี

1) ระบบศาลของรัฐบาลกลาง

ศาลชั้นต้น

- ประกอบด้วย ศาลจังหวัด และศาลพิเศษอื่นๆ ที่รัฐสภาสหรัฐได้จัดตั้งขึ้น
- ศาลเขต เป็นศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาสืบพยานและมีคำพิพากษาในคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลของตน ซึ่งมีด้วยกันทั้งหมด 94 ศาล โดยในแต่ละเขตจะมีศาลเขตอย่างน้อย 1 ศาล และเกือบทุกคดีที่เป็นคดีตามกฎหมายรัฐบาลกลาง จะต้องทำการพิจารณาที่ศาลนี้
- ผู้พิพากษาศาลเขตได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีสหรัฐ ด้วยความเห็นชอบของวุฒิสภา และอยู่ในตำแหน่งตลอดชีวิตตราบเท่าไม่มีความประพฤติเสียหาย ในระบบศาลชั้นต้นของรัฐบาลกลาง ผู้พิพากษาอาวุโสที่มีอายุการทำงานมากที่สุด จะดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าศาล หรับผิดชอบจ่ายคดีให้ผู้พิพากษาอื่น

- องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษาคนเดียว
- ศาลชั้นต้นพิเศษอื่นๆ รับผิดชอบคดีที่มีลักษณะเฉพาะเรื่อง เช่น ศาลสหรัฐเพื่อการค้าระหว่างประเทศ ศาลสหรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิ เป็นต้น

ศาลอุทธรณ์

- ศาลอุทธรณ์เป็นศาลในลำดับชั้นที่สอง โดยมีทั้งหมด 13 ศาล แบ่งเป็นศาลอุทธรณ์ภาค 11 ภาค ศาลอุทธรณ์แห่งชาติ และศาลอุทธรณ์เขตวอชิงตัน ดี.ซี.
- ศาลในแต่ละภาคจะพิจารณาคดีที่มาจากศาลเขตในภาคของตน นอกจากนี้ การอุทธรณ์จากหน่วยงานทางปกครอง ก็ทำการพิจารณาที่ศาลอุทธรณ์ภาคนั้นๆ
- ศาลอุทธรณ์เขตวอชิงตัน ดี.ซี. มีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลจังหวัดเขตวอชิงตัน ดี.ซี. และคดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของหน่วยงานบริหารต่างๆ เช่น คณะกรรมการการค้าแห่งชาติ คณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์แห่งชาติ
- ศาลอุทธรณ์แห่งชาติ เป็นศาลพิเศษพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์เกี่ยวกับภาษี ทรัพย์สินทางปัญญา การค้าระหว่างประเทศ
- องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน แต่ในคดีสำคัญอาจให้พิจารณาคดีโดยที่ประชุมใหญ่ ประกอบด้วยผู้พิพากษาทุกคนในศาลนั้น

ศาลฎีกา

- ศาลฎีกาสหรัฐอเมริกาเป็นศาลสูงสุด โดยจะพิจารณาคดีที่มีการฎีกาขึ้นมาจากศาลอุทธรณ์ภาคต่างๆ
- ในบางกรณีมีการพิจารณาและสืบพยานเช่นเดียวกับศาลชั้นต้นที่ศาลฎีกาด้วย ใน 2 กรณี คือ คดีที่เอกอัครราชทูตของสหรัฐเป็นคู่ความ และคดีที่มลรัฐหรือรัฐบาลกลางเป็นคู่ความ
- ศาลฎีกาประกอบด้วย ผู้พิพากษาจำนวน 9 คน เป็นประธานศาลฎีกา 1 คน และองค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษา 6 คน

2) ระบบศาลของมลรัฐ

มลรัฐแต่ละมลรัฐมีอำนาจอธิปไตยที่จะบริหารกิจการในมลรัฐ แต่ละมลรัฐจึงมีระบบศาลของตนเอง ซึ่งมีลักษณะและโครงสร้างแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม มลรัฐส่วนใหญ่ยังคงจัดโครงสร้างของศาลเป็น 3 ระดับ เช่นเดียวกับศาลรัฐบาลกลาง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

ศาลชั้นต้น

- ศาลชั้นต้นหลัก เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค่อนข้างกว้าง อาจพิจารณาเฉพาะคดีแพ่งหรือเฉพาะคดีอาญา หรือทั้งคดีแพ่งและอาญา คดีที่กฎหมายมลรัฐมิได้บัญญัติให้เป็นอำนาจของศาลอื่นจะอยู่ในอำนาจของศาลชั้นต้นประเภทนี้หมด
- ศาลชั้นต้นหลักของมลรัฐต่างๆ มีชื่อเรียกที่หลากหลาย เช่น ศาลเขต ศาลภาค ศาลแพ่ง
- ศาลชั้นต้นพิเศษ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีประเภทใดประเภทหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น ศาลพินัยกรรม (มรดก) ศาลครอบครัว ศาลจราจร โดยอาจจัดตั้งเป็นส่วนหนึ่งของศาลชั้นต้นหลัก หรือแยกต่างหากจากศาลชั้นต้นหลัก

ศาลอุทธรณ์

- มีโครงสร้างคล้ายกับศาลอุทธรณ์ของรัฐบาลกลาง โดยเป็นศาลที่มีเขตอำนาจกว้างขวาง พิจารณาอุทธรณ์จากศาลชั้นต้น และคดีส่วนใหญ่ในมลรัฐจะตัดสินถึงที่สุดที่ศาลนี้ แต่มีอำนาจจำกัดในคดีที่อุทธรณ์มาจากหน่วยงานทางปกครอง
- ชื่อเรียกก็จะแตกต่างกันไปตามแต่ละรัฐ เช่น ศาลอุทธรณ์หรือศาลสูง

ศาลสูงสุดหรือศาลฎีกา

- ทุกมลรัฐจะมีศาลฎีกา 1 ศาล เป็นศาลสูงสุดของมลรัฐ มีจำนวนผู้พิพากษาไม่เท่ากันในแต่ละมลรัฐ แต่ส่วนใหญ่มีจำนวน 9 คน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

3.3.2.2 ตัวอย่างศาลชำนัญพิเศษในศาลยุติธรรม

ศาลการค้าระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา

- ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล
  - คดีที่เกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศุลกากรสหรัฐอเมริกา
  - คดีเกี่ยวกับคำวินิจฉัยด้านการค้าระหว่างประเทศของกระทรวงแรงงานสหรัฐอเมริกา และกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา
  - คดีที่เกี่ยวกับใบอนุญาตต่างๆ ทางศุลกากร
  - คดีที่เกี่ยวกับความขัดแย้งทางการค้าระหว่างประเทศในความรับผิดชอบของคณะกรรมการและสำนักงานการค้าระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาภายใต้กระทรวงพาณิชย์ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการต่อต้านการทุ่มตลาดและการชดเชย

- คดีทางแพ่งเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศทั้งในกรณีที่บุคคล/องค์กรได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกาในเรื่องการค้าและการนำเข้า และกรณีที่หน่วยงานของรัฐได้รับความเสียหายจากการค้าและการนำเข้า

- เขตอำนาจศาล
  - มีเขตอำนาจศาลทั่วประเทศและมีเขตอำนาจนอกประเทศด้วย
- ผู้พิพากษาและองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี
  - ประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวน 9 คน โดยต้องมาจากพรรคการเมืองเดียวกันไม่เกิน 5 คน
  - ผู้พิพากษาได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดี และความก้าวหน้าในหน้าที่การงานอยู่ในความรับผิดชอบของประธานศาลฎีกาสหรัฐอเมริกา
  - องค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี ประกอบด้วยผู้พิพากษาจำนวน 1 คน ยกเว้นกรณีคดีสำคัญจะประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 คน
  - ผู้พิพากษาดำรงตำแหน่งตลอดชีพ และได้รับค่าตอบแทนในระดับเดียวกับผู้พิพากษาของศาลเขต
- ลักษณะพิเศษของวิธีพิจารณาคดี
  - มีวิธีการพิจารณาคดีเป็นของตนเอง ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับวิธีพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป
  - เนื่องจากมีเขตอำนาจศาลทั่วประเทศ การพิจารณาคดีจึงสามารถทำได้ ณ ศาลเขตแห่งใดก็ได้ รวมถึงสามารถพิจารณาคดีโดยใช้วิธี telephone conference ได้
  - การพิจารณาคดีมีทั้งแบบการพิจารณาคดีแบบศาลชั้นต้น และการพิจารณาคดีแบบคณะลูกขุน
  - สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาไปยังศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาได้
- การพิจารณาคดีโดยลูกขุน
  - ลูกขุน หมายถึง ประชาชนทั่วไปที่ได้รับคัดเลือกให้ทำหน้าที่พิจารณา และชี้ขาดตัดสินคดี มี 2 ประเภท (1) ลูกขุนเล็ก มีหน้าที่พิจารณาคดี และทำการชี้ขาดข้อเท็จจริงทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา (2) ลูกขุนใหญ่ ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญา และมีคำสั่งฟ้องคดีถ้าปรากฏหลักฐานชัดเจน และอาจได้รับมอบหมายให้สอบสวนกรณีใดกรณีหนึ่งเป็นการเฉพาะได้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

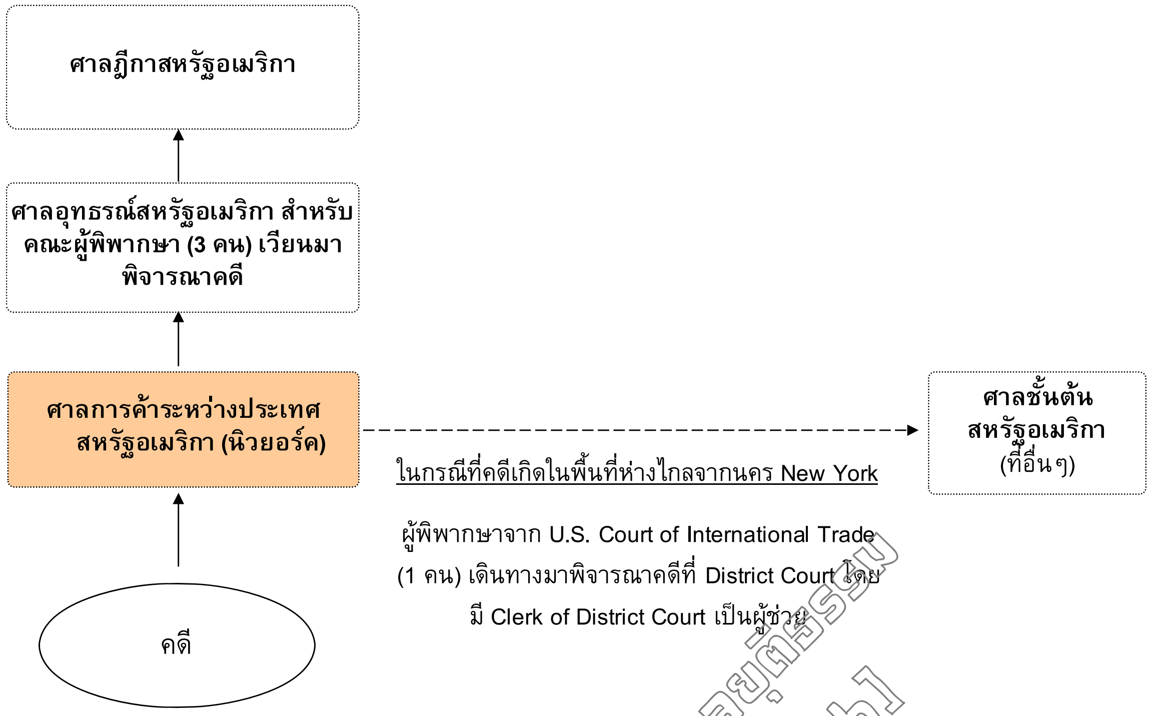

ที่มา: ศาลการค้าระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา

รูปที่ 3.5 ระดับชั้นในการพิจารณาคดีของศาลการค้าระหว่างประเทศ ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.3 ประเทศออสเตรเลีย

3.3.3.1 โครงสร้างและระบบศาล

กรณีประเทศออสเตรเลีย จะมีระบบและโครงสร้างทำนองเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา ดังรายละเอียดในรูปที่ 3.6

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

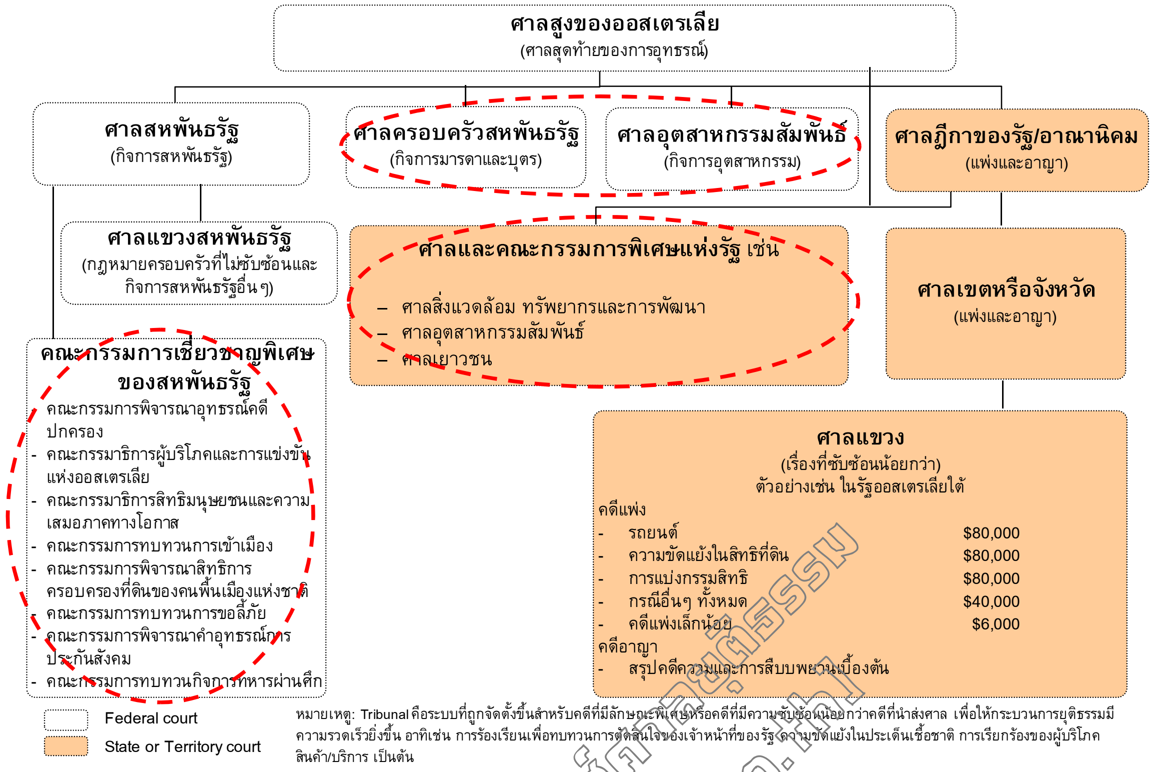

ที่มา: (1) Attorney-General's Department, Australian Government; (2) Australian Law Postgraduate Network; (3) Lawlink New South Wales, NSW Government.

รูปที่ 3.6 โครงสร้างและระบบศาลประเทศออสเตรเลีย

3.3.3.2 ตัวอย่างศาลชำนัญพิเศษในศาลยุติธรรม

ศาลที่ดินและสิ่งแวดล้อม

- ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล
  - คดีแพ่งและคดีอาญาที่เกี่ยวกับประเด็นที่ดินและสิ่งแวดล้อม
- เขตอำนาจศาล
  - เป็นศาลพิเศษทั้งในระบบคดีแพ่งและคดีอาญา
- ผู้พิพากษา
  - ผู้พิพากษามีสถานะทางตำแหน่งเทียบเท่ากับผู้พิพากษาของศาลฎีกาของรัฐ
  - หัวหน้าองค์คณะผู้พิพากษา 1 คน ผู้พิพากษา 5 คน และผู้ดำรงตำแหน่งรักษาการผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้ดูแลคณะผู้พิพากษา 1 คน
  - ผู้พิพากษาอาวุโส 1 คน ผู้พิพากษา 8 คน และผู้ดำรงตำแหน่งรักษาการผู้พิพากษา 15 คน
  - นายทะเบียน 1 คน และ ผู้ช่วยนายทะเบียน 1 คน (ทำหน้าที่บริหารจัดการงานธุรการของศาล)

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม www.library.coj.go.th

- ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ
    - ใช้ระบบองค์คณะผู้พิพากษา ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ทางด้านต่างๆ เช่น การบริหารจัดการของรัฐ การวางผังเมือง วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม การประเมินราคาที่ดิน วิศวกรรม สถาปัตยกรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิของชนพื้นเมือง เป็นต้น โดยอาจจะจ้างงานแบบเต็มเวลาหรือบางเวลา โดยในแต่ละคดีอาจจะมีผู้พิพากษามากกว่าหนึ่งคนได้
- ลักษณะพิเศษของวิธีพิจารณาคดี
    - การยื่นฟ้องคดีทำได้ 3 รูปแบบ (1) ยื่นฟ้องด้วยตัวเอง (2) ยื่นฟ้องทางโทรศัพท์ และ (3) ยื่นฟ้องทางอินเตอร์เน็ท (e-court)
    - การไต่สวน อาจจะใช้ทั้งแบบภายนอกศาล (on-site hearing) และแบบภายในศาล (in-court hearing) ทั้งนี้การไต่สวนแบบภายนอกศาล จะไม่ถูกจดบันทึกยกเว้นคำตัดสินของผู้พิพากษา แต่การไต่สวนแบบภายในศาลจะถูกจดบันทึก
    - มีการใช้วิธีการไกล่เกลี่ย 3 รูปแบบ ได้แก่
        (1) การประนีประนอม (conciliation)
        (2) การไกล่เกลี่ย (mediation) และ
        (3) การประเมินแบบเป็นกลาง (neutral evaluation)
    - ค่าใช้จ่ายต่างๆ มีอัตราแตกต่างกันตามประเภทของคดี และความรุนแรงของคดีในแต่ละประเภท
- การพัฒนาองค์ความรู้
    - บุคลากรของศาล เพิ่มพูนความรู้โดยการตีพิมพ์ผลงานและเข้าร่วมงานสัมมนาทางวิชาการทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ
    - บุคลากรของศาลส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับงานของศาลแก่สังคมผ่านกิจกรรมทางสังคมต่างๆ
- การบริหารจัดการ
    - มีการจัดทำตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของศาลที่ดินและสิ่งแวดล้อมใน 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) ผลการดำเนินงานในเชิงปริมาณคดี (2) ความเข้าถึงศาล และ (3) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังรายละเอียดในรูปที่ 3.7

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

1. ผลการดำเนินงาน (Court Performance)

- จำนวนคดีใหม่
- จำนวนคดีถอนฟ้อง
- จำนวนคดีที่ไกล่เกลี่ยได้
- จำนวนคดีที่ยุติโดยการตัดสินของศาล
- จำนวนคดีค้าง
- สัดส่วนจำนวนคดีที่ไกล่เกลี่ยได้ต่อคดีทั้งหมด

2. การเข้าถึงศาล (Access to Court)

- ค่าใช้จ่าย
- การกระจายตัวของคดีในพื้นที่ต่างๆ
- การเข้าถึงศาลโดยผู้พิการ
- การเข้าถึงข้อมูลและความช่วยเหลือของศาล
- การเข้าถึงศาลของบุคคลที่ไม่ใช่คู่คดี เช่น ผู้สนใจทั่วไป
- การเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ย
- การมีส่วนร่วมของสังคม
- การที่งานศาลตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

3. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency)

- ระยะเวลาพิจารณาคดีแล้วเสร็จ เช่น
    - 95% ของจำนวนคดีทั้งหมดของคดีประเภท Class 1 , 2 และ 3 ควรแล้วเสร็จภายใน 6 เดือน
    - จำนวนคดีที่แล้วเสร็จนานกว่า 12 เดือน ไม่ควรมีจำนวนเกิน 10%
    - เวลาที่ใช้ในการพิจารณาพิพากษาไม่ควรเกิน 24 เดือน
- ระยะเวลาประกาศคำตัดสิน เช่น
    - 50% ของจำนวนคดีทั้งหมด ต้องประกาศคำตัดสินภายใน 14 วัน หลังการไต่สวนครั้งสุดท้าย
    - 75% ของจำนวนคดีทั้งหมด ต้องประกาศคำตัดสินภายใน 30 วัน หลังการไต่สวนครั้งสุดท้าย
    - 100% ของจำนวนคดีทั้งหมด ต้องประกาศคำตัดสินภายใน 90 วัน หลังการไต่สวนครั้งสุดท้าย
- อัตราการสะสางคดี (clearance rate) คือสัดส่วนจำนวนคดีที่แล้วเสร็จต่อจำนวนคดีใหม่ภายในช่วงระยะเวลาเดียวกัน
- จำนวนครั้งที่ฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องต้องมาดำเนินการต่างๆเกี่ยวกับคดีก่อนการเริ่มไต่สวนคดี เช่น การมาให้ข้อมูลเบื้องต้นของคดี เป็นต้น (หากมีจำนวนมากเท่าใด ย่อมความหมายว่า การพิจารณาคดีมีต้นทุนมากขึ้นด้วยทั้งต้นทุนของศาลและผู้เกี่ยวข้อง)
- จำนวนคดีที่มีการอุทธรณ์ในศาลขั้นสูงกว่า และอัตราการอุทธรณ์ที่ประสบความสำเร็จ (หมายเหตุ: ตัวชี้วัดนี้ถูกแนะนำให้จัดเก็บ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ตัวชี้วัดที่เหมาะสมในการวัดคุณภาพของการพิจารณาคดีและการจัดการงานศาลก็ตาม)

ที่มา: The Land and Environmental Court of NSW (2007) "Annual review 2007".

รูปที่ 3.7 ตัวอย่างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของศาลที่ดินและสิ่งแวดล้อม ประเทศออสเตรเลีย

3.3.4 ประเทศญี่ปุ่น

3.3.4.1 โครงสร้างและระบบศาล

ประเทศญี่ปุ่นใช้ระบบกฎหมายซิวิลลอว์ (civil law) ซึ่งควรใช้ระบบศาลคู่ แต่กลับใช้ระบบศาลเดี่ยว (เหมือนกับที่ประเทศไทยเคยใช้ในอดีต) โดยแบ่งออกเป็น (1) ศาลชั้นต้นประกอบด้วย ศาลแขวง ศาลเขต และศาลครอบครัว (2) ศาลอุทธรณ์ และ (3) ศาลฎีกา ดังรูปที่ 3.8

[www.library.coj.go.th]

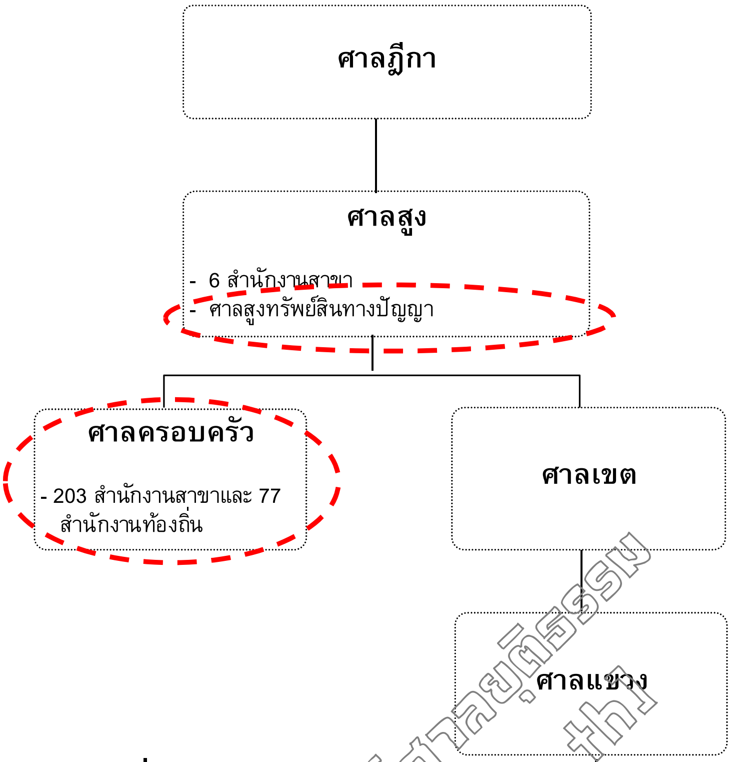

รูปที่ 3.8 โครงสร้างและระบบศาลประเทศญี่ปุ่น

1) ศาลชั้นต้น

ศาลแขวง

- ศาลจังหวัดมีจำนวน 438 แห่งทั่วประเทศ โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่มีจำนวนทุนทรัพย์ไม่เกิน 900,000 เยน คดีไกล่เกลี่ยประนีประนอม และคดีอาญาที่มีโทษปรับหรือคดีลหุโทษ
- องค์คณะพิพากษาคดี ดำเนินกระบวนพิจารณาโดยผู้พิพากษาคนเดียว

ศาลเขต

- ศาลจังหวัดมีจำนวน 50 แห่ง และมีสำนักงานสาขา 203 แห่งทั่วประเทศ โดยมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญาทุกประเภทที่กฎหมายมิได้กำหนดให้เป็นอำนาจศาลใดโดยเฉพาะ
- องค์คณะพิพากษาคดี พิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษา 1 คน ยกเว้นคดีที่กำหนดให้พิจารณาและตัดสินโดยองค์คณะมากกว่า 1 คน หรือคดีอาญาที่มีโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 1 ปี

ศาลครอบครัว

- ศาลครอบครัวมีจำนวน 50 แห่ง สำนักงานสาขา 203 แห่ง และมีสำนักงานท้องถิ่น 77 แห่ง ทั่วประเทศ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีคดีเกี่ยวกับครอบครัว และคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำผิด โดยเกณฑ์อายุที่อยู่ในอำนาจศาล ได้แก่ บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี อนึ่ง การพิพากษาคดีจะใช้การพิจารณาจากรายงานของเจ้าหน้าที่ประกอบกับการรับฟังข้อเท็จจริงในศาล
- องค์คณะพิพากษาคดี พิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษา 1 คน

2) ศาลสูง

- ศาลสูงหรือศาลอุทธรณ์มีจำนวน 8 แห่งในเมืองขนาดใหญ่ เช่น โตเกียว โอซาก้า นาโกย่า และมีสำนักงานสาขา 6 แห่งทั่วประเทศ
- มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวง ศาลเขตและศาลครอบครัว
- องค์คณะพิพากษาคดี ประกอบด้วย ผู้พิพากษาจำนวน 3 คน

3) ศาลฎีกา

- ศาลฎีกามีจำนวน 8 แห่งในเมืองขนาดใหญ่ เช่น โตเกียว โอซาก้า นาโกย่า และมีสำนักงานสาขา 6 แห่งทั่วประเทศ เช่นเดียวกับศาลสูง
- มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลสูง
- ผู้พิพากษาศาลฎีกาประกอบด้วย ประธานศาลฎีกา 1 คน และผู้พิพากษาจำนวน 14 คน
- องค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี แบ่งเป็น องค์คณะปกติมีผู้พิพากษา 5 คน โดยจะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาเบื้องต้น หากมีปัญหาข้อกฎหมายที่ยุ่งยากจึงส่งไปยังที่ประชุมใหญ่พิจารณา โดยองค์คณะที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วยผู้พิพากษา 15 คน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

3.3.4.2 ตัวอย่างศาลชำนัญพิเศษในศาลยุติธรรม

ศาลทรัพย์สินทางปัญญา

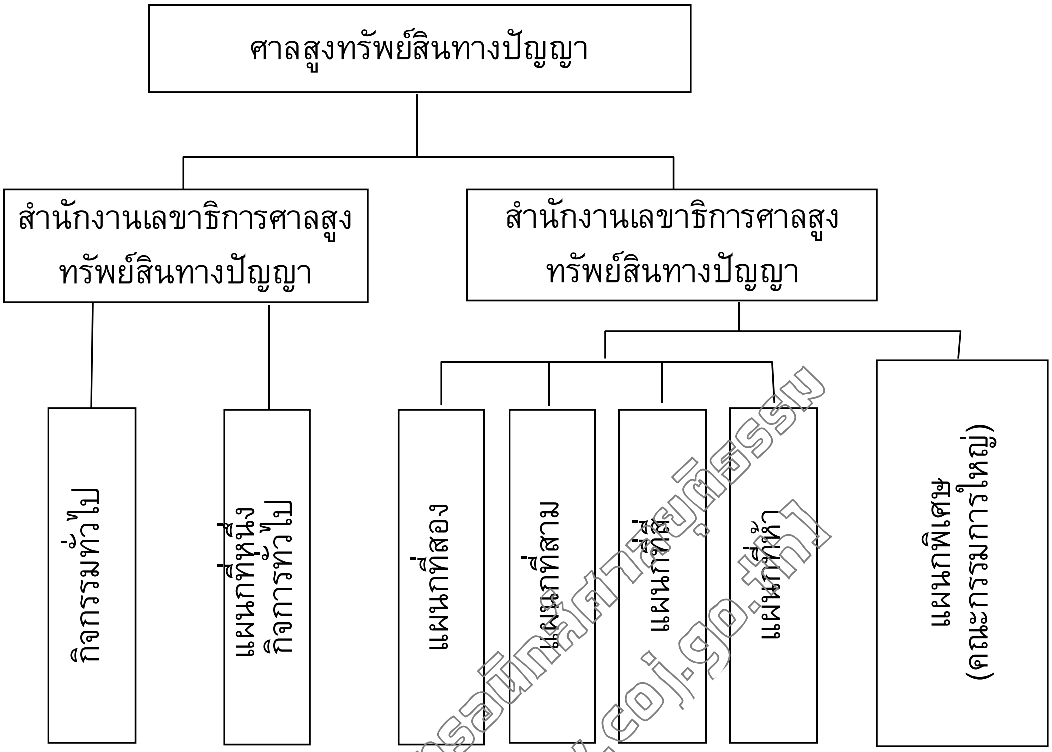

ที่มา: ศาลสูงทรัพย์สินทางปัญญา, ประเทศญี่ปุ่น

รูปที่ 3.9 โครงสร้างองค์กรของศาลทรัพย์สินทางปัญญา ประเทศญี่ปุ่น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- ชั้นศาล เป็นระดับศาลอุทธรณ์
- ประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาล (ดูรายละเอียดในรูปที่ 3.10)
  - คดีเกี่ยวกับคำตัดสินของสำนักงานสิทธิบัตรประเทศญี่ปุ่น ในการให้สิทธิบัตรและสิทธิต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (มีจำนวนประมาณ 70% ของคดีความทั้งหมด)
  - คดีแพ่งทั่วไปเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา
- เขตอำนาจศาล
  - สำหรับคดีเกี่ยวกับคำตัดสินของสำนักงานสิทธิบัตรประเทศญี่ปุ่น ให้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลสูงทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นศาลพิเศษระดับศาลสูง ตั้งอยู่ที่เขตโตเกียว
  - สำหรับคดีแพ่งทั่วไปเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา ให้ยื่นฟ้องคดีในชั้นต้นต่อศาลเขตของเขตต่างๆ และในส่วนของการอุทธรณ์จะต้องอุทธรณ์ไปยัง

ศาลสูงทรัพย์สินทางปัญญา หรือศาลสูงของจังหวัดนั้นๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะคดีตามที่กฎหมายบัญญัติ

- คดีทั้งสองประเภทสามารถยื่นฎีกาได้ที่ศาลฎีกา

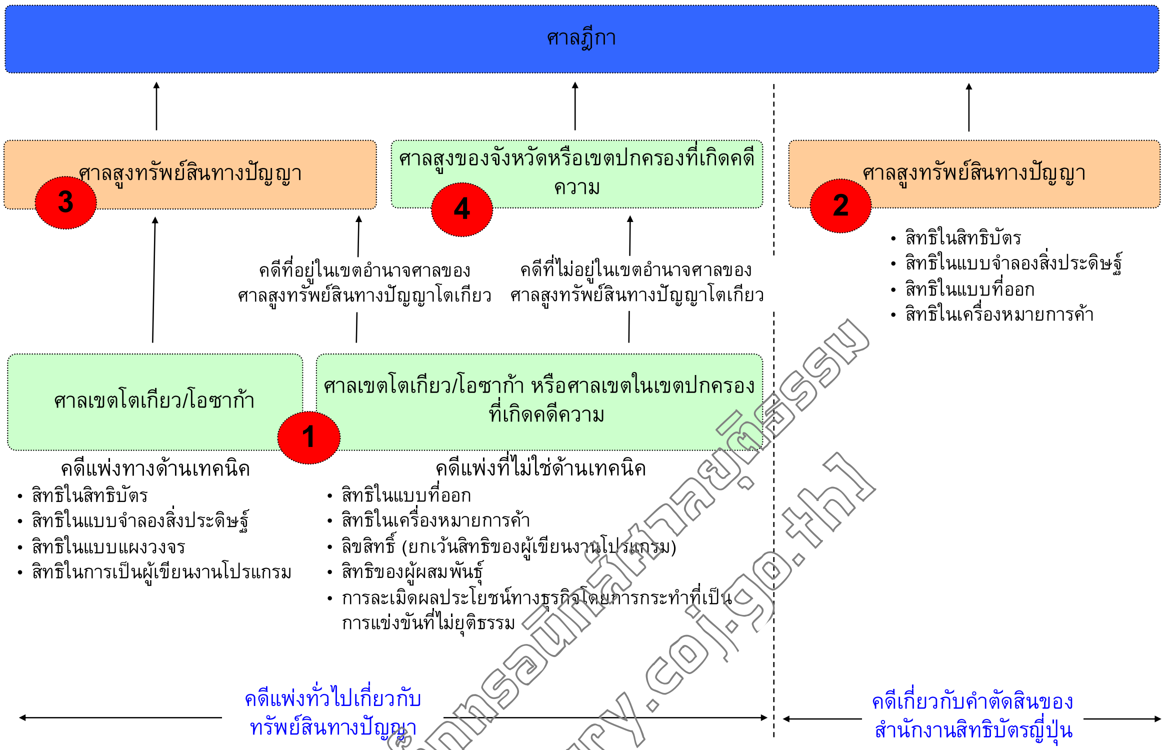

ที่มา: ศาลสูงทรัพย์สินทางปัญญา, ประเทศญี่ปุ่น

รูปที่ 3.10 ประเภทคดีและขอบเขตอำนาจศาลของศาลทรัพย์สินทางปัญญา ประเทศญี่ปุ่น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- บุคลากรหลัก ประกอบด้วย
  - หัวหน้าผู้พิพากษา
  - ผู้พิพากษา
  - เจ้าหน้าที่ค้นคว้าวิจัย
  - เลขานุการศาล
  - เจ้าหน้าที่ศาล
  - ที่ปรึกษาทางด้านเทคนิค
- ผู้พิพากษาและองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดี
  - องค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี กรณีปกติประกอบด้วย ผู้พิพากษาจำนวน 3 คน หรือในคดีพิเศษผู้พิพากษาจำนวน 5 คน
- ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

- มีทีมเจ้าหน้าที่ค้นคว้าวิจัย ทำหน้าที่ค้นคว้าวิจัยองค์ความรู้ทางด้านเทคนิคต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาของผู้พิพากษา
- จัดให้มีระบบการใช้ที่ปรึกษาทางด้านเทคนิค ในการให้ข้อมูลประกอบการพิจารณาคดี โดยสร้างระบบรายชื่อที่ปรึกษาที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านต่าง ๆ อาทิเช่น นักวิชาการ นักวิทยาศาสตร์ นักกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ลักษณะการจ้างเป็นแบบไม่ประจำ โดยมีวาระจ้างงาน 2 ปี และจะมาทำหน้าที่ก็ต่อเมื่อได้รับเลือกและมอบหมายกับคดี

⌖ ลักษณะพิเศษของวิธีพิจารณาคดี

- ใช้ระบบทีมเจ้าหน้าที่ค้นคว้าวิจัย และระบบที่ปรึกษาทางด้านเทคนิค ในการให้ข้อมูลทางด้านเทคนิคกับผู้พิพากษา

⌖ การพัฒนาองค์ความรู้

- มีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างผู้พิพากษากับที่ปรึกษาฯ เพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนาการพิจารณาคดี
- สนับสนุนให้ผู้พิพากษาเข้าร่วมงานสัมมนาต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่งานของศาลสู่สาธารณะและพัฒนาองค์ความรู้ของผู้พิพากษา ทั้งระดับภายในและต่างประเทศ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

4. การรับฟังความคิดเห็น

เพื่อให้การดำเนิน "โครงการการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษ" เป็นไปอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับระบบการปฏิบัติงานจริงของศาลชำนัญพิเศษ คณะที่ปรึกษาฯ จึงมีจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ที่ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องในหลายมิติ ได้แก่ (1) ผู้ดำเนินการ ตั้งแต่ผู้บริหาร ผู้พิพากษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้พิพากษาสมทบและตัวแทนจากศาลชำนัญพิเศษทั้ง 5 แห่ง คือ ศาลภาษีอากรกลาง ศาลแรงงาน ศาลล้มละลายกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง และศาลเยาวชนและครอบครัว (2) ผู้พิจารณาพิพากษาคดีชำนัญพิเศษในศาลสูง กล่าวคือ ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษทั้ง 11 แผนก (3) ผู้รับบริการศาลชำนัญพิเศษ จากหน่วยงานภายนอกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ และ (4) ผู้แทนของสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ ซึ่งสาระสำคัญจากการประชุมสรุปได้ ดังนี้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

4.1 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลภาษีอากรกลาง

4.1.1 การประชุม

ครั้งที่ 1 วันศุกร์ที่ 23 มกราคม 2552 เวลา 10.00-12.00 น.
ณ ห้องประชุม 3A ชั้น 3 อาคารสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ ถ.รัชดาภิเษก กรุงเทพฯ

ครั้งที่ 2 วันพุธที่ 28 มกราคม 2552 เวลา 10.00-12.00 น.
ณ ห้องประธานศาลอุทธรณ์ภาค 1 ชั้น 3 อาคารศาลอุทธรณ์ ถ.รัชดาภิเษก กรุงเทพฯ

4.1.2 ผู้แทนจากศาลภาษีอากรกลาง

ครั้งที่ 1

1. นายฉันทวัธน์ วรทัต	อธิบดีผู้พิพากษา
2. นายปีติ นาถะภักติ	รองอธิบดีผู้พิพากษา
3. นายสรายุทธ์ วุฒยาภรณ์	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ
4. นายประภาศ คงเอียด	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ
5. นายวิทยา ทิพย์เนตร	ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการศาลภาษีอากรกลาง

ครั้งที่ 2

นายชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม	ประธานศาลอุทธรณ์ภาค 1

4.1.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

(1) ด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

<u>ปรัชญาของศาล</u>

- ศาลชำนัญพิเศษไม่ควรแบ่งเป็นศาลย่อย หรือมีมากศาล เนื่องจากบางคดีต้องการองค์ความรู้เชิง "สหวิทยาการ" ที่ต้องการการบูรณาการองค์ความรู้ในหลายๆด้าน การรวมศาลชำนัญพิเศษเข้าด้วยกัน (เช่น เป็นแผนกต่างๆในศาลแพ่ง/อาญา) จะช่วยให้การระดมผู้พิพากษา/ผู้เชี่ยวชาญ ทำได้สะดวกและเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีมากกว่า
- ตัวอย่างประเทศออสเตรเลีย ศาลชั้นต้นจะรวมคดีแพ่ง อาญา ภาษีอากร ก่อสร้าง ฯลฯ เข้าด้วยกัน ไม่มีการแยกศาลชำนัญพิเศษ ทำให้ศูนย์รวมอยู่ที่เดียวกัน เกิดการบูรณาการกันได้ง่าย ในขณะที่ประเทศไทย เช่นกรณีคดีหนีภาษี กลับเข้าไปสู่ภายใต้การพิจารณาคดีของศาลอาญา ทำให้การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล/ข้อคิดเห็น/ความเชี่ยวชาญจากผู้พิพากษาศาลภาษีอากรมีน้อยมาก
- เหตุผลในการแยกหลายศาลของประเทศไทย อาจมาจากเรื่องบุคลากร (มีตำแหน่งผู้พิพากษามากขึ้น) หรืองบประมาณ (งบเพื่อการก่อสร้าง/งบดำเนินการมากขึ้น)
- ดังนั้น หากเป้าหมายอยู่ที่การพิจารณาคดี/การให้บริการประชาชน จึงควรมุ่งเน้นรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพให้อยู่กับศาลนานที่สุด มากกว่าการบริหารจัดการ (บุคลากร/งบประมาณเพิ่ม)
- ศาลภาษีอากรกลาง เปรียบเสมือนศาลอุทธรณ์ เนื่องจากลำดับการอุทธรณ์คดีในลำดับต่อไปคือศาลฎีกา
- ความเชี่ยวชาญของบุคลากรมีความสำคัญต่อการพิจารณาคดีอย่างมาก

<u>เส้นแบ่งอำนาจศาลและอำนาจหน้าที่</u>

- ศาลภาษีฯ มีเขตอำนาจเฉพาะในเขตกรุงเทพและปริมณฑล หากมีคดีความในจังหวัดอื่น ให้ส่งเรื่องเข้าศาลจังหวัดและส่งต่อมาที่ศาลภาษีอากรกลาง เนื่องจากปริมาณผู้พิพากษาไม่เพียงพอในการออกนอกพื้นที่
- เส้นแบ่งอำนาจศาลและอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลและหน่วยงานภายในศาลยุติธรรมมีระบุไว้ชัดเจน ในพ.ร.บ.จัดตั้งศาลฯว่าด้วยขอบเขตอำนาจศาล ที่ดำเนินการและชี้ขาดโดยคณะกรรมการวินิจฉัยฯ ในการดูแลและระบุคดีที่ไม่ชัดเจน ว่าอยู่ในขอบเขตของศาล/หน่วยงานใด
- แต่อย่างไรก็ดี ยังพบปัญหาสำคัญคือมีคดีจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภาษีและอากร เช่น คดีฉ้อโกงภาษี สรรพสามิตหรือสินค้าผิดกฎหมาย แต่คดีกลับไปอยู่

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

ภายใต้ความดูแลของศาลอาญาแทน เป็นต้น จึงเห็นควรให้มีการแก้ไขกฎหมายให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

- ศาลภาษีฯ ไม่มีปัญหาในการดำเนินงานกับหน่วยงานด้านการยุติธรรมภายนอก เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคดีแพ่ง แต่ในบางศาล เช่น ศาลเยาวชนฯ เมื่อการสิ้นสุดการพิจารณาคดี ศาลจะไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงการดูแลเยาวชนของหน่วยงานที่รับช่วงดำเนินการต่อ เช่น กรมพินิจฯ ได้เลย
- ข้อเสนอแนะ ควรมีการแก้ไข พ.ร.บ. จัดตั้งศาลภาษีอากรกลาง (ปัจจุบันมีศาลฯกลางและจังหวัด) ให้มีศาลภาษีอากรภาค เช่นเดียวกับศาลเยาวชนฯ เพื่อให้เหมาะสมกับปริมาณคดีที่เกิดขึ้นและคุ้มค่างบประมาณที่จัดสรร (เดิม การมีศาลระดับจังหวัด อาจมีขนาดเล็กเกินไป ไม่คุ้มค่างบประมาณและบุคลากรที่จะจัดตั้ง)

(2) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ด้านความยุติธรรม/นิติธรรม

<u>การเสริมสร้างองค์ความรู้</u>

- ผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญคดีภาษี หายาก มีจำนวนน้อย ประกอบกับการที่ศาลฯ มีผู้พิพากษาที่จบต่างประเทศน้อยมาก
- การพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐาน มีอยู่บ้างจากหลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของส่วนกลาง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรด้านการบริหาร/ธุรการ ไม่ค่อยมีหลักสูตรวิชาเฉพาะ ทำให้แต่ละศาลชำนัญพิเศษจะมีการพัฒนาหลักสูตรพัฒนาบุคลากรกันเอง ซึ่งในศาลภาษีฯ มีการจัดฝึกอบรมใหญ่ปีละ 1 ครั้ง โดยสถาบันฯของศาลภาษีฯ
- การพัฒนาองค์ความรู้/ความชำนัญด้านการภาษีและอากร ส่วนใหญ่อยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่าองค์กร ประกอบกับการเรียนรู้/พัฒนาองค์ความรู้ของผู้พิพากษาขึ้นอยู่กับความสนใจและเครือข่ายของแต่ละบุคคล
- ปัญหาสำคัญของการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ คือ “ความต่อเนื่อง” เช่น การโยกย้ายผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ สู่การเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ (และอาจจะอยู่อีกนาน) ซึ่งมีคดีที่ต้องการความเชี่ยวชาญน้อย ด้วยเหตุนี้ทำให้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของบุคลากรหายไป แนวทางการแก้ไขของปัญหานี้ คือ การปรับปรุงระเบียบการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาให้อยู่ในศาลชำนัญพิเศษได้เทียบเท่ากับหัวหน้าคณะศาลอุทธรณ์ (อยู่ในศาลชั้นต้น แต่อาวุโสเทียบเท่าศาลสูง)
- การพัฒนางานวิจัยของผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาองค์ความรู้/ความเชี่ยวชาญได้มากกว่าการพัฒนางานวิจัยในศาลปกติ
- ปัจจุบันศาลฯ มีการดำเนินการเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ของบุคลากรในด้านต่างๆ อาทิ
    - การเขียนบทความของผู้พิพากษา ลงในวารสารของศาล

หอสมุดรัฐสภาศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- การประชุมสัมมนาทางวิชาการภายในศาล การเชิญและเข้าร่วมการสัมมนากับหน่วยงานภายนอกเป็นระยะ
- การจัดหลักสูตรการฝึกอบรม/พัฒนาความรู้เฉพาะเรื่อง ทั้งนี้ ในปัจจุบันได้มีการพัฒนาสถาบันฯ เรียบร้อยแล้ว ซึ่งระบุแผนการฝึกอบรมตลอดปี ให้ผู้สนใจได้ทราบล่วงหน้า
- การเป็นวิทยากรบรรยาย ให้กับสถาบันอุดมศึกษา
- ดูงานต่างประเทศบ้าง (ส่วนใหญ่เป็นโควต้าจากส่วนกลาง)

- โดยส่วนใหญ่พบว่าบุคลากรรุ่นเยาว์ มีความสนใจและกระตือรือร้นในการฝึกอบรม/หาความรู้ใหม่ๆ มากกว่ารุ่นอาวุโส (ระดับหัวหน้าคณะ/ผู้พิพากษาอาวุโส)
- การพัฒนาองค์ความรู้ของผู้พิพากษา จะเพิ่มเติมและรองรับการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัตได้อย่างมาก หากมีการดำเนินงาน/กิจกรรม อื่นๆ นอกเหนือจากงานศาลเพียงอย่างเดียว เช่น การพัฒนางานวิจัย การอบรมสัมมนา การเขียนบทความ การแลกเปลี่ยน/รับฟังข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานภายนอก เป็นต้น
- ยังไม่พบระบบการลาพักจากงานประจำ เพื่อภารกิจพิเศษ (subbatical leave) ของผู้พิพากษา เช่น การเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาสามารถย้ายไปทำงานในศาลต่างประเทศได้ 1 ปี เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และพัฒนาบุคลากรศาลได้
- ถึงแม้จะมีการแยกศาลชำนัญพิเศษ แต่การดำเนินงานก็ยังคงมีวัฒนธรรมการทำงานเหมือนกระทรวงยุติธรรม

<u>การจัดการองค์ความรู้</u>

- การบริการของห้องสมุด ยังคงเป็นระบบเอกสาร (paper-based)
- ห้องสมุดมี CD คำพิพากษาให้บริการ
- ศาลชำนัญพิเศษควรมีการเผยแพร่คำพิพากษาอย่างน้อย คำพิพากษาคดีของศาลชั้นต้น หากมีของศาลฎีกาด้วยยิ่งดี เพื่อให้ (1) ผู้พิพากษาเพิ่มความระมัดระวังในการพิพากษาคดี (2) สนับสนุนให้ผู้พิพากษามีความเห็นส่วนตัวในคำพิพากษา เพื่อกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการทางกฎหมาย (3) สร้างชื่อเสียงที่ดีให้กับศาล (4) เปิดโอกาสในการเรียนรู้และเพิ่มช่องทางการเข้าถึงของประชาชน
- การจัดการองค์ความรู้ด้านการภาษีและอากร ส่วนใหญ่อยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่าองค์กร

(3) ด้านการพัฒนาระบบงานศาลพิเศษ

<u>การบริหารจัดการการพิจารณาคดี (Case Management)</u>

- ศาลภาษีอากรมีจำนวนคดีความน้อย สาเหตุอาจมาจาก (1) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูง (2) ผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษีอากรมีน้อย และ

ห้องสมุดศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

(3) หน่วยงาน/บุคคลต่างๆ ไม่ค่อยอยากมีปัญหากับหน่วยงานจัดเก็บ (กรมสรรพากร กรมศุลกากร กรมสรรพสามิต)

- คดีความของศาลภาษีและอากร จำนวนกว่าร้อยละ 90 เป็นคดีที่ภาครัฐเป็นจำเลย
- ศาลภาษีและอากรไม่ค่อยมีคดีค้างศาล คดีส่วนใหญ่ใช้ระยะเวลาพิจารณาคดีไม่เกิน 1 ปี
- ปัญหาด้านความรวดเร็วในการพิจารณาคดี ส่วนใหญ่จะมีสาเหตุมาจาก (1) ระบบการดำเนินงาน (2) การให้อำนาจ (empowerment) ยังไม่เต็มที่เท่าที่ควร
- การไกล่เกลี่ยคดีความที่มีผู้พิพากษาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย มักจะไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องยอดหนี้ แต่มักจะประสบความสำเร็จเรื่องระยะเวลา คือ จะมีการขยายระยะเวลาออกไป
- ค่าธรรมเนียมขึ้นศาล เดิมคิดจากร้อยละของทุนทรัพย์ตั้งแต่ก่อนขึ้นศาล (แบบเหมาจ่าย) ซึ่งจะไม่สัมพันธ์กับปริมาณงานและระยะเวลาที่ผู้พิพากษาจะต้องใช้ ทั้งนี้ แนวทางการแก้ไข เสนอให้มีการเก็บค่าธรรมเนียมเดียว เท่ากันทุกคดีและไม่ขึ้นกับทุนทรัพย์ โดยพิจารณาได้จากสถิติคดีที่ผ่านมา (ปัจจุบันได้มีการดำเนินการแก้ไขในส่วนนี้แล้ว)
- การจ่ายภาษีอากร ศาลอนุญาตให้มีการทุเลาการชำระภาษีเงินได้ โดยใช้สินทรัพย์ค้ำประกันได้ (ยกเว้น ภาษีโรงเรือน) ให้เสร็จสิ้นก่อน จึงจะมีสิทธิ์ฟ้องร้องและนำคดีขึ้นสู่ศาลได้
- ค่าตัดสินคดีควรมีมูลค่าสูง เพื่อประโยชน์ให้คู่ความชั่งใจและพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ว่าจะชนะคดี ก่อนดำเนินการให้ศาลพิจารณาคดี
- การพิจารณาคดีของศาล ศาลจะพิจารณาเกินคำขอไม่ได้ เช่น หากโจทก์ไม่ขอรับดอกเบี้ย ศาลก็จะไม่สามารถพิจารณาในส่วนนี้ได้ ถือว่าละเลยไม่ติดใจ หากคดีชนะโจทก์ก็จะได้รับคืนเฉพาะเงินต้น
- องค์คณะผู้พิพากษา เดิมมี 2 คน (1 คนเป็นเจ้าของสำนวน) แต่ในบางกรณีที่มีความเห็นขัดแย้ง ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ อนุโลมให้ขอความคิดเห็นจากบุคคลที่ 3 เพื่อประกอบการพิจารณาคดีได้ โดยส่วนใหญ่บุคคลที่ 3 อาจมีความเชี่ยวชาญและความเข้าใจคดีน้อยกว่าอีก 2 คนมาก ดังนั้น ความเห็นของบุคคลที่ 3 จะกลายเป็นความคิดเห็นท้ายสุดทันที ซึ่งอาจไม่ค่อยเหมาะสมนัก ทั้งนี้ ปัจจุบันเสนอให้มีการพิจารณาคดี โดยองค์คณะผู้พิพากษาที่มีจำนวนเป็นเลขคี่ตั้งแต่ต้น (ส่วนใหญ่เป็น 3 คน)
- คดีที่มีแนวโน้มจะมีปริมาณมากในอนาคต คือ การเกษียณก่อนอายุ (early retirement) ที่จะฟ้องร้องต่อศาลภาษี ถึงการขอรับคืนเงินภาษี ณ ที่จ่ายของผู้ว่าจ้าง
- ลักษณะการพิพากษา
    - แบบเดิม จะเป็นแบบเฉพาะเรื่อง (ผู้พิพากษาไม่มีองค์ความรู้ชัดเจน ไม่ลึก)

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

- o แบบใหม่ จะเขียนเป็นหลักเกณฑ์มากขึ้น (มีองค์ความรู้ในการพิจารณาที่ชัดเจน)

- ผู้พิพากษาส่วนใหญ่เห็นว่า การเลื่อนตำแหน่งสู่การเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์จะดีกว่า เนื่องจากงานดีกว่า สบายกว่า งานไม่หนักเท่าการเป็นผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา
- ศาลภาษีอากร ไม่มีผู้พิพากษาสมทบ แต่จะมีผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ friends of the court มาให้ข้อมูลประกอบการพิจารณาคดี
- กรณีศาลไม่รับฟ้อง เนื่องจาก (1) เกินกำหนดยื่นฟ้อง และ (2) ภาษีโรงเรือนที่บังคับให้ผู้เสียภาษีชำระภาษีที่ประเมินเสียก่อน ก่อนมาฟ้องศาล
- คดีที่เข้าสู่ศาลฎีกา ส่วนใหญ่จะเป็นคดีด้านข้อกฎหมาย
- ปัญหาที่ทำให้มีคดีความอยู่ในระดับศาลสูงเป็นจำนวนมาก (15,000-16,000 คดี) คือ ศาลสูงดำเนินการซ้ำซ้อนกับศาลชั้นต้น กล่าวคือ มีการทบทวนเอกสาร และสืบพยาน ทั้งที่ควรพิจารณาถึงความขัดแย้งในข้อกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มความเข้มแข็งของการพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น จากการเพิ่มคุณภาพผู้พิพากษาก่อนรับเป็นเจ้าของสำนวน ให้มีคุณวุฒิ/ประสบการณ์ที่พร้อม
- หนึ่งในตัวชี้วัดการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาที่สำคัญ คือ จำนวนคดีที่รับผิดชอบ ในศาลภาษีอากรกลาง กำหนดให้ผู้พิพากษารับผิดชอบ 8 คดีต่อเดือน สำหรับหัวหน้าคณะผู้พิพากษารับผิดชอบ 6 คดีต่อเดือน โดยปกติแล้ว คดีภาษีจะยากและต้องอ่านเอกสารมาก ทำให้ใช้เวลานาน ในการทำคดีออกมาให้ดีและรอบคอบที่สุด ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้พิพากษาไม่นิยมทำคดียาก เนื่องจากคดียากหรือง่าย ก็นับเป็น 1 คดีเท่ากัน
- การพิจารณาคดีของผู้พิพากษาศาลฎีกาในแผนกคดีภาษีอากร โดยส่วนใหญ่จะมีผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาที่มีคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ย้ายมาจากการเป็นอธิบดีหรือรองอธิบดีศาลภาษีอากรกลาง เป็นผู้ตั้งเรื่องและทำสำนวนให้ เนื่องจากผู้พิพากษาศาลฎีกา จะยุ่งและมีภาระงานมาก
- การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานต่างๆ สามารถดำเนินการได้โดยใช้มติคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม
- ผลการพิพากษาคดีของศาลฎีกา ไม่ส่งผลให้จำเลย ที่ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานภาครัฐกลับไปปรับปรุงแก้ไขข้อกฎหมายหรือกระบวนการดำเนินงาน ทั้งนี้ บางส่วนเห็นว่าผลการพิจารณาเป็นเฉพาะบางกรณีและเป็นความเห็นของผู้พิพากษาบางท่านเท่านั้น ดังนั้น ผลการพิจารณาคดีควร (1) มีผลบังคับใช้กับคู่ความ (2) ควรระบุหรือมีการตีความที่ชัดเจน และ (3) สามารถนำไปปรับแก้กฎหมายได้

หอสมุดรัฐสภา www.library.go.th

การพัฒนาระบบการบริหารงานศาลพิเศษ

ที่มาและวิธีการคัดเลือก

- การแต่งตั้งบุคลากรของศาลภาษีอากรกลาง ตาม พ.ร.บ. มาตรา 14 กำหนดให้แต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการดำเนินงาน ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม แต่ในทางปฏิบัติพบว่าให้น้ำหนักกับการแต่งตั้งตามระบบอาวุโส มากกว่าการคำนึงถึงความรู้ความสามารถ
    - การคัดเลือกผู้พิพากษาศาลภาษี ได้จาก 3 ด้าน คือ
        (1) มีคุณวุฒิ หรือ วุฒิการศึกษาด้านภาษีอากรโดยตรง ซึ่งปัจจุบันมีน้อยมาก
        (2) มีประสบการณ์จากหน่วยงานสำคัญ เช่น มีประสบการณ์ทำงานอยู่ในกรมสรรพากรมานาน
        (3) ไม่มีองค์ความรู้โดยตรง แต่มาฝึกอบรมเพิ่มเติม
- ปัจจุบัน การคัดเลือกบุคลากรหลักจะเป็นไปตามระบบอาวุโส โดยมีคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเป็นผู้พิจารณาและตัดสินใจ โดยมากผู้พิพากษาจากศาลชำนัญพิเศษ จะเข้าสู่การเป็นผู้ช่วยพิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ที่จะรับผิดชอบคดีทั่วไปและดำรงตำแหน่งนานเกิน 10 ปี ก่อนที่จะเข้าสู่การดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อไป มากกว่าการพิจารณาตามระบบความเชี่ยวชาญ ทำให้
    - การพัฒนาองค์ความรู้/ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาคงที่/ลดลง ไม่ต่อเนื่อง
    - ผู้พิพากษาไม่ทราบว่าอนาคตจะได้ไปศาลใด ทำให้ขาดการเตรียมความพร้อม
    - ศาลชำนัญพิเศษ ไม่สามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดีไว้ได้ ในขณะที่ปริมาณคดีมีมากอย่างต่อเนื่อง
    - การขึ้นเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ในแผนกคดีพิเศษของศาลฎีกา ยิ่งต้องการความเชี่ยวชาญมากกว่าคดีทั่วไป
- อย่างไรก็ดี ข้อดีของระบบอาวุโส คือ ความมั่นคงในอาชีพ (security)
- การปฏิบัติดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับแนวคิด/วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศาล ที่ระบุไว้ในประกาศ พ.ร.บ.
- ตัวอย่างที่สำคัญ คือ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพย์สินทางปัญญาฯ ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรงานสัมมนานานาชาติทุกปี ขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองอธิบดี และเป็นบุคคลที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่จะขึ้นเป็นอธิบดีในลำดับถัดไป แต่ด้วยความอาวุโสยังไม่เพียงพอ ต่อการเลื่อนขั้นในลำดับต่อไป ทำให้มีการแต่งตั้งบุคคลจากศาลอื่น ผู้ซึ่งมีความเชี่ยวชาญน้อยกว่ามาเป็นอธิบดี และจำเป็นต้องย้ายผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาฯ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

ไปสู่ศาลอื่น (ศาลแรงงาน) ทำให้เสียโอกาสในการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้/ความเชี่ยวชาญที่ต่อเนื่อง

- ในอดีต นายจรัญ ภักดีธนากุล ได้มีการเสนอให้คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมพิจารณาเทียบตำแหน่งตามระบบอาวุโส และการสร้างความก้าวหน้าในศาลชำนัญพิเศษ โดยมีผู้พิพากษา 2 ท่าน ได้รับการแต่งตั้ง ประกอบด้วย
    - นายพลประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา จากเดิมดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลภาษีอากรกลาง
    - นายกำธร โพธิ์สุธิวัฒนกุล จากเดิมดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลภาษีอากรกลาง
- โดยมีผู้พิพากษาจากศาลแรงงานอีก 1 ท่าน คือ นายรุ่งโรจน์ รื่นเริงวงศ์ ก็ได้รับการแต่งตั้งในระบบนี้ เช่นเดียวกัน
- จากนั้น 9 ปีได้มีการปรับปรุงโครงสร้างศาลยุติธรรมใหม่ ตามรัฐธรรมนูญปี 40 ทำให้เข้าสู่ระบบอาวุโสตามเดิม
- การพัฒนาความก้าวหน้าแบบเติบโตในศาลชำนัญพิเศษนี้ เป็นระบบเดียวกับประเทศเยอรมัน ที่ใช้กับศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและศาลปกครอง
- การพัฒนาระบบความก้าวหน้าข้างต้น อาจหาข้อมูล/กฎหมาย/มติอ้างอิงได้ที่กองงานคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม
- ผู้พิพากษาอาวุโสบางท่านไม่เคยทำคดีภาษีอากรมาก่อน ดังนั้น จึงควรแต่งตั้งบุคลากร โดยพิจารณาจากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ควบคู่ไปกับความอาวุโส
- ข้อเสนอแนะการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ (career path) ของบุคลากรในศาลชำนัญพิเศษ คือ การผลักดันให้ผู้พิพากษามีทางเลือกในความก้าวหน้าได้ในศาลชำนัญพิเศษ โดยมีตำแหน่ง เงินเดือนและความอาวุโสเทียบเทียบเท่ากับระบบปกติ (เข้าสู่ศาลอุทธรณ์) และสามารถต่อยอดเข้าสู่แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาได้เหมือนกัน เพื่อให้สามารถรักษา/พัฒนาองค์ความรู้ให้อยู่คู่กับศาลชำนัญพิเศษได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ แนวคิดนี้สามารถทำได้โดยการออกพระราชบัญญัติหรือแก้ไขระเบียบการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษา

การโยกย้าย

- จะมีเพียงการโยกย้ายบุคลากรตามวาระเท่านั้น โดยจะไม่มีการโยกย้ายที่ผิดปกติ แต่การพักราชการกรณีผิดวินัยสามารถทำได้
- ควรเน้นบทบาทของอธิบดีในเชิงตุลาการ มากกว่างานธุรการ โดยถ่ายเทงานธุรการ การเงิน และการงบประมาณให้ผู้อำนวยการฯ รับผิดชอบ รวมทั้งเพิ่มอำนาจให้กับอธิบดีในการโยกย้ายและบริหารจัดการบุคลากรภายในองค์กร

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
(www.library.coj.go.th)

ระยะเวลาในการดำเนินงาน (term)

- ปัจจุบัน ระยะเวลาในการดำเนินงานของผู้บริหารคราวละ 2 ปี ซึ่งยังถือว่าน้อยมาก หากประสงค์ให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง
- อัตรากำลัง แบ่งเป็นบุคลากรฝ่ายตุลาการ จำนวน 24 คน และข้าราชการและลูกจ้างประจำ/ชั่วคราว จำนวน 54 คน

งบประมาณ

- สำนักงานศาลยุติธรรม (ส่วนกลาง) จะเป็นผู้จัดสรรงบประมาณมาเป็นรายไตรมาส โดยแบ่งเป็นงบประจำหรืองบบุคลากรกว่า 80% (16 ล้านบาท) ซึ่งถือว่าเพียงพอ และงบลงทุน 20% (1.3 ล้านบาท) โดยมีงบพัฒนาบุคลากรน้อยมาก
- ค่าธรรมเนียมที่ศาลภาษีฯ ได้รับ จะส่งคืนส่วนกลางทั้งหมด โดยแบ่งให้สำนักงานศาลยุติธรรมร้อยละ 50 และคงคลังร้อยละ 50 ไม่ได้เข้าศาลภาษีฯ เพื่อปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานเลย
- ผู้พิพากษาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงบประมาณเลย เป็นหน้าที่ของเลขาธิการศาลยุติธรรม (ส่วนกลาง) ที่จะจัดสรรให้

การสร้างแรงจูงใจ

- การเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษาสู่การเป็นผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ มีแรงจูงใจมากกว่า เนื่องจากมีคดีน้อยกว่าและได้รับเงินและรถประจำตำแหน่ง ในขณะที่การเป็นอธิบดี จะไม่ได้รับทั้งเงินและรถประจำตำแหน่ง

(4) ด้านการพัฒนาการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

- การกระจายหลายศาล อาจไม่ได้สะท้อนถึงการเพิ่มการบริการ/การเข้าถึงของประชาชน ได้มากเท่ากับการบริหารจัดการ

(5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน/บุคคลทั่วไป/นิติบุคคล

- หน่วยงานหลัก (กรมสรรพากร กรมศุลกากร กรมสรรพสามิต ฯลฯ) ควรเป็นเจ้าภาพ ซึ่งมีบทบาทหลักในการให้ความรู้กับประชาชน
- ศาลชำนัญพิเศษ ควรมีการเผยแพร่กฎหมายและคำพิพากษาอย่างง่ายให้กับประชาชน
- ศาลชำนัญพิเศษ ควรเปิดระบบสมาชิกให้กับประชาชน/นิติบุคคล ที่ต้องการสำเนาสำนวน/คำพิพากษาคดีฉบับย่อของศาล โดยอาจคิดค่าใช้จ่ายในการถ่ายเอกสารในระดับต้นทุน หากผู้สนใจต้องการสำนวน/คำพิพากษาคดีฉบับเต็ม สามารถติดต่อได้ที่ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานศาลยุติธรรมต่อไป

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

(6) ด้านการอนุวัตการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 เรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และ มาตรา 87 เรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- การปฏิบัติให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญกำหนดในมาตรา 40 ว่า
  - มาตรา 40 (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
  - มาตรา 40 (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนพิจารณาฯ และ
  - มาตรา 40 (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ได้อยู่ในจิตวิญญาณของผู้บริหารศาลยุติธรรมอยู่แล้ว แต่ในทางปฏิบัติอาจมีข้อจำกัด
- มาตรา 87 วรรค 3 ว่าด้วยเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับฯ ศาลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนร้องเรียนได้โดยตรงต่อหัวหน้าศาล/อธิบดี คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม หรือประธานศาลฎีกา (ตามพ.ร.บ.ข้าราชการตุลาการ มาตรา 61)
- เห็นด้วยกับแนวคิดในการให้มีผู้แทนองค์กรอิสระ (NGOs) เข้ามามีบทบาทหลักในการติดตามและตรวจสอบระบบตุลาการ จากเดิมเป็นผู้แทนจากวุฒิสภา เพื่อให้เป็นผู้แทนประชาชนอย่างแท้จริง

4.2 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลแรงงาน

4.2.1 การประชุม

วันอังคารที่ 27 มกราคม 2552 เวลา 10.00-12.00 น.

ณ ห้องประชุม ชั้น 3 อาคาร 2 ศาลแรงงานกลาง ถ.พระราม 4 กรุงเทพฯ

4.2.2 ผู้แทนจากศาลแรงงานกลาง

1. นายบูรณ์ ฐาปนดุลย์	อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง
2. นายสุชาติ ตระกูลเกษมสุข	รองอธิบดีฯ
3. นายสาธุ เพ็ชรไชย	รองอธิบดีฯ
4. นายเกษมสันต์ วิลาวรรณ	ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลแรงงานกลาง
5. นายวิทยา ทาระ	เลขานุการศาลแรงงานกลาง
6. นางสาวฉันทนา เจริญศักดิ์	ผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง
7. นายนำชัย เผือนพิพัฒน์	ผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานกลาง
8. นายธีระ วิริยะสกุลวงศ์	ผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานกลาง
9. นายสัญชัย สิงคารวนิช	ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลแรงงานกลาง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

4.2.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

(1) ด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

<u>ปรัชญาของศาล</u>

- แนวคิด/หลักการจัดตั้งศาลแรงงาน เป็นไปตามที่ระบุไว้ใน พ.ร.บ.ฉบับแรก

<u>เส้นแบ่งอำนาจศาลและอำนาจหน้าที่</u>

- การดำเนินการควรลดขั้นตอนและความยุ่งยากในขั้นตอนการบังคับคดี เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทน/ค่าชดเชยเร็วที่สุด
- เสนอแนะให้มีการแก้กฏหมาย ของหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่ดูแลลูกจ้าง

(2) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ด้านความยุติธรรม/นิติธรรม

<u>การเสริมสร้างองค์ความรู้</u>

- ศาลแรงงานมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรเอง แบ่งเป็น
  - ผู้พิพากษา มีการจัดฝึกอบรมเป็นประจำ ตามวาระการโยกย้ายประจำปี เพื่อให้ข้อมูล สถานการณ์ ปัญหาต่างๆที่พบก่อนการปฏิบัติงานในศาลแรงงาน
  - ผู้พิพากษาสมทบ มีการจัดฝึกอบรมตามที่ระบุไว้ในกฏหมาย
- ศาลแรงงานมีการจัดสัมมนาระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง เพื่อให้ข้อมูล ทำความเข้าใจ และป้องปรามข้อพิพาทที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต
- ศาลแรงงานมักไม่ค่อยพบปัญหา ในเรื่องความเชี่ยวชาญและการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาสมทบ อาจเป็นเพราะทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างได้มีโอกาสคัดสรรและเลือกผู้แทนของตนเองมาก่อนแล้ว

<u>การจัดการองค์ความรู้</u>

- มีการจัดเก็บสถิติข้อมูลคดีรายเดือน สำหรับใช้งานภายในศาลแรงงานเอง และจัดส่งตามแบบฟอร์มของส่วนกลาง (สำนักงานศาลยุติธรรม) แบบราย 6 เดือน

(3) ด้านการพัฒนาระบบงานศาลพิเศษ

<u>การบริหารจัดการการพิจารณาคดี (Case Management)</u>

- ศาลแรงงานมีปริมาณคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จสูงถึง 61% ของคดีความทั้งหมด ซึ่งถือว่าสูงสุดในประเทศ สาเหตุหลักอาจมาจากความสัมพันธ์ที่เคยมีมาระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- การพิจารณาคดี อ้างอิงกับระบบแรงงานสัมพันธ์ หรือระบบไตรภาคี ที่มีผู้แทนจาก 3 ฝ่าย คือ ผู้พิพากษาจากศาลแรงงาน ผู้พิพากษาฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาฝ่ายลูกจ้าง
- เนื่องจากคู่ความของศาลแรงงานมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือมีโอกาส ความรู้ ความสามารถ ฐานะและสถานะทางสังคมที่ต่างกัน ศาลแรงงานจึงมีระบบช่วยคู่ความดังนี้
  - จัดหานิติกรหรือที่ปรึกษาให้ กรณีที่ลูกจ้างไม่มีนิติกร
  - ไม่มีค่าธรรมเนียม
  - ลดขั้นตอน/กระบวนการให้น้อยลง และ
  - ดำเนินคดีด้วยความสะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม
- ด้วยเหตุนี้ ทำให้ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นระบบไต่สวนมากกว่าระบบกล่าวหา ดังนั้น ผู้พิพากษาในศาลแรงงานจะต้องทำงานหนักมาก เนื่องจากจะต้องใช้เวลาในการศึกษา ค้นคว้าและคิดพิจารณาข้อมูลคดี
- ปริมาณคดีของศาลแรงงานจะแปรผกผันกับระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ หากประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจที่ดี มีการจ้างงานสูง จะทำให้มีคดีที่ขึ้นสู่ศาลน้อย แต่ในอนาคต ระบบเศรษฐกิจมีแนวโน้มถดถอย ทำให้ศาลแรงงานจะต้องเตรียมความพร้อมมากขึ้น เพื่อรองรับคดีข้อพิพาทระหว่างนายจ้างและลูกจ้างที่มีแนวโน้มจะสูงขึ้น
- ศาลแรงงานมีวิธีการนับจำนวนคดีความต่างจากศาลอื่น กล่าวคือ หากมีคดีฟ้องร้องนายจ้าง 1 คน โดยลูกจ้าง 300 คน จะถือเป็น 300 สำนวน 300 คดีความ เนื่องจากมีการเรียกร้อง เงื่อนไขและค่าเสียหากแตกต่างกัน ในขณะที่ศาลอื่น จะถือเป็น 1 สำนวน
- คดีค้างศาลส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ทำให้มีการไกล่เกลี่ยยากกว่าคดีที่นายจ้างเป็นภาคเอกชน
- สาเหตุหลักของปริมาณคดีค้างศาลแรงงานที่มาก คือ
  - การเลื่อนนัดของคู่ความ
  - ปริมาณคดี ที่เป็นคดีกลุ่ม (กลุ่มลูกจ้าง) ที่ส่วนใหญ่จะมีการพิจารณาคดีพร้อมๆ กัน
  - ระยะเวลาการฟ้อง เช่น การฟ้องในช่วงปลายปี ทำให้การรายงานผลประมาณคดีมีจำนวนมาก
- ระยะเวลาการพิจารณาคดี จะเริ่มต้นการนับที่การนัดแรก ในอดีตมีปริมาณคดีน้อยจะเริ่มต้นนัดเร็ว แต่ปัจจุบันช้าลง เนื่องจากมีปริมาณคดีและภาระงานของผู้พิพากษาที่มากขึ้น

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- เพื่อประโยชน์ในการวัดความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการดำเนินงานให้สะท้อนความเป็นจริง ศาลแรงงานจึงมีความเห็นว่า ควรมีการวัดตามจำนวนครั้งที่นัดพิจารณาคดีความจริงๆ (ไม่รวมนัดแล้วเลื่อน) ตั้งแต่คดีดำจนถึงคดีแดง

<u>การพัฒนาระบบการบริหารงานศาลพิเศษ</u>

- ศาลแรงงานควรมีการจัดการและกระจายปริมาณคดี ให้เหมาะกับความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาแต่ละท่าน ให้ผู้พิพากษาแต่ละท่านรับผิดชอบทั้งคดีที่มีความยากและง่าย ผสมกันไป เพื่อรักษาบุคลากรที่มีขีดความสามารถให้สามารถทำงานได้ในระยะยาว ไม่ให้ทำงานหนักเกินไป
- เงินชดเชยตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่พึงได้รับน้อยเกินไป
- ศาลแรงงานควรมีระบบค่าธรรมเนียมในการเลื่อนนัดให้กับทั้งคู่ความและศาล เนื่องจากมีต้นทุนเชิงเวลาและการเตรียมตัวของผู้พิพากษา/คู่ความ

ที่มาและวิธีการคัดเลือก

- การคัดเลือกบุคลากรตามระบบอาวุโส มีทั้งข้อดีและข้อเสีย
  - ข้อดี คือ ความมั่นคงในอาชีพ โดยสามารถเห็นความก้าวหน้าในวิชาชีพที่ชัดเจน (career path)
  - ข้อเสีย คือ อาจได้รับบุคคลในตำแหน่งที่ไม่เหมาะสมกับความเชี่ยวชาญ/ประสบการณ์มากนัก

ผู้พิพากษาสมทบ

- ผู้พิพากษาสมทบของศาลแรงงานมาจากสมาคมนายจ้าง ที่เกิดจากการรวมตัวกันของผู้ประกอบการที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกัน ตามที่ระบุโดยกระทรวงแรงงาน เป็นจำนวนอย่างน้อย 3 บริษัท/นิติบุคคล
- ผู้พิพากษาสมทบจะคัดเลือก โดยระบบเลือกตั้ง
- ผู้พิพากษาสมทบมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานมากถึง 30-40 ข้อ
- คุณสมบัติเบื้องต้นของผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง คือ (1) เป็นผู้นำในกลุ่มสหภาพ และ (2) มีความรู้ความสามารถ อาทิ ผ่านการอบรมแรงงานสัมพันธ์ กฎหมาย ค่าชดเชย หรือกฎเกณฑ์/ระเบียบของบริษัท เป็นต้น
- พบปัญหาในการคัดเลือก คือ จากเดิมผู้พิพากษาสมทบ 1 สมาคม มีสิทธิออกเสียงได้ 1 เสียง แต่ปัจจุบัน ผู้พิพากษาสมทบที่มีรายชื่อผู้ในหลายสมาคม สามารถออกเสียงได้หลายเสียง
- ทั้งนี้ ในอนาคต ศาลแรงงานควรพัฒนาเป็นระบบการคัดสรร 2 ชั้น โดยให้ฝ่ายนายจ้าง/ลูกจ้างคัดเลือกกันเองทางหนึ่ง ศาลแรงงานพิจารณาให้ความเห็นอีกทางหนึ่ง แล้วให้คณะกรรมการคัดเลือก (จากส่วนกลาง) เป็นผู้พิจารณาตัดสินใจ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

- ผู้พิพากษาสมทบได้รับค่าป่วยการ วันละ 500 บาท โดยไม่สัมพันธ์กับปริมาณคดีที่รับผิดชอบต่อวัน ปัจจุบัน อยู่ในระหว่างการขอปรับขึ้นเป็น 1,000 บาท

เวลาที่สามารถอุทิศให้ได้

- ผู้พิพากษาสมทบส่วนใหญ่จะต้องมีความรู้ความสามารถและมีเวลาให้

ระยะเวลาในการดำเนินงาน (term)

- ปัจจุบัน อธิบดีมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปี (จากเดิม 1 ปี)

งบประมาณ

- งบประมาณที่ได้รับน้อยมาก เมื่อเทียบกับผลลัพธ์และผลกระทบจากการพิจารณาคดีของศาล ศาลมุ่งเน้นการทำงานด้านการพิจารณาคดีและเชิงวิชาการ มากกว่าการต่อสู้เพื่องบประมาณ ส่งผลให้งบประมาณที่ศาลได้รับน้อยมาก โดยเฉพาะหลังจากการแยกตัวออกจากกระทรวงยุติธรรม

การสร้างแรงจูงใจ

- พัฒนาระบบความก้าวหน้าในอาชีพ ให้สามารถเติบโตได้ในศาลชั้นต้น

(4) ด้านการพัฒนาการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

- ไม่มี

(5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน/บุคคลทั่วไป/นิติบุคคล

- ปัจจุบัน ลูกจ้างไม่มีความรู้ว่า หากเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้น ถึงแม้ว่าศาลแรงงานจะมีนิติกรบริการให้ข้อมูล ดังนั้น ควรให้ความรู้ประชาชน/ลูกจ้าง ถึงวิธีดำเนินการร้องเรียนหรือใช้สิทธิที่ใด (ศาลแรงงานหรือศาลแพ่ง) มีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร และให้ทันท่วงทีภายในระยะเวลาที่กำหนดได้อย่างไร
- ดังนั้น ศาลแรงงานควรมีการดำเนินการพัฒนาเป็นประมวลกฎหมายแรงงาน ที่ระบุให้ผู้เสียหายสามารถร้องเรียนที่ใดที่หนึ่ง (clearing house) และหน่วยงานนั้นจะให้คำแนะนำและประสานงานต่อไป

(6) ด้านการอนุวัตการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 เรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และ มาตรา 87 เรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ศาลแรงงานมีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากคู่ความที่มีลักษณะพิเศษ ส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างที่ขาดโอกาสและยากจน ดังนั้น ศาลแรงงานจึงจัดให้มีตัวช่วย ประกอบด้วย
    - หานิติกรให้
    - ไม่มีค่าธรรมเนียม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- มีกระบวนการที่น้อยและเรียบง่าย
- ดำเนินคดีให้รวดเร็วและเป็นธรรม (ใช้ระบบไต่สวนมากกว่าระบบกล่าวหา)

- ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้พิพากษาศาลแรงงานจะทำงานหนัก เพราะต้องใช้เวลาและกำลังในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลมาก

4.3 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลล้มละลายกลาง

4.3.1 การประชุม

วันพุธที่ 28 มกราคม 2552 เวลา 14.00-16.00 น.

ณ ห้องประชุม ชั้น 4 ศาลล้มละลายกลาง ถ.แจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ

4.3.2 ผู้แทนจากศาลล้มละลายกลาง

1. นายอนันต์ วงษ์ประภารัตน์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง
2. นายสถาพร วิสาพรหม รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลล้มละลายกลาง
3. นายทรงกลด มั่นสิงห์ เลขานุการศาลล้มละลายกลาง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

4.3.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

(1) ด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

<u>ปรัชญาของศาล</u>

- ศาลล้มละลายกลางมีความแตกต่างจากศาลพิเศษอื่น เนื่องจากคดีความที่รับผิดชอบมีความเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจและระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก ทำให้จำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพสูง มีองค์ความรู้ที่หลากหลาย เช่น ด้านการบัญชี การเงิน ธุรกิจและการบริหารจัดการ นอกเหนือจากด้านนิติศาสตร์เพียงอย่างเดียว
- ศาลล้มละลายกลางรับผิดชอบทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา
- คดีความที่ขึ้นสู่ศาลล้มละลายกลางส่วนใหญ่ จะเป็นคดีฟ้องร้อง เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของเจ้าหนี้

<u>เส้นแบ่งอำนาจศาลและอำนาจหน้าที่</u>

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542 ระบุอำนาจในการพิจารณาคดีไว้อย่างชัดเจน ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ทำให้ข้อพิพาทในเรื่องขอบเขตอำนาจศาลแทบจะไม่มี
- การแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม ในการทำงานร่วมกับกรมบังคับคดีก่อให้เกิดความไม่คล่องตัวในการดำเนินงานร่วมกับกรมบังคับคดีหลายประการ คือ

- o ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานลดลง
- o การบูรณาการดำเนินงานลดลง
- o การมีส่วนร่วมลดลง ศาลเข้าไปปรับปรุง/จัดการได้ยาก เนื่องจากศาลไม่ใช่ผู้บังคับบัญชาโดยตรง

- ปัจจุบันมีการเสนอให้กรมบังคับคดีย้ายกลับมาอยู่กับศาล เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

<u>ด้านการบังคับคดี</u>

- ศาลมีอำนาจในการติดตามกระบวนการบังคับคดี ภายหลังสิ้นสุดการพิจารณาคดีน้อยมาก โดยศาลจะได้รับเพียงรายงานผลการดำเนินงานจากเอกสารเท่านั้น ปัจจุบันมีแนวความคิดที่จะเสนอคณะกรรมการกฤษฎีกา ให้แก้ไขกฎหมายเพื่อให้กรมบังคับคดีมาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของศาล เพื่อบังคับให้มีการดำเนินงานตามผลการพิจารณาคดี และเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างครบกระบวนการ

(2) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ด้านความยุติธรรม/นิติธรรม

<u>การเสริมสร้างองค์ความรู้</u>

- การพัฒนาองค์ความรู้ให้กับบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน มีต้นทุนเชิงงบประมาณและเวลาสูง
- ผู้พิพากษามีวัฒนธรรมในการดำเนินงาน ที่ค่อนข้างเก็บตัว มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมน้อย ทั้งนี้ เพื่อรักษาความเป็นกลางและป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจจะเกิดขึ้น
- ศาลล้มละลายสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมการประชุมสัมมนากับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภายนอกด้านธุรกิจ เช่น การฝึกอบรมกับตลาดหลักทรัพย์ฯ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และเพิ่มความเข้าใจในการเชิงธุรกิจมากยิ่งขึ้น
- อย่างไรก็ดี พบปัญหาในเชิงปฏิบัติ ในเรื่องของงบประมาณที่จำกัด ผู้พิพากษาที่สนใจเสริมสร้างความรู้เพิ่มเติมจะต้องใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัว เป็นต้น

<u>การจัดการองค์ความรู้</u>

- ศาลล้มละลายกลางสนับสนุนให้ผู้พิพากษาเขียนบทความลงในวารสารของศาลล้มละลาย
- ศาลล้มละลายกลางมีระบบ Intranet และบริการข้อมูลพื้นฐานแก่ทนายความและประชาชนทั่วไป ให้สามารถเข้าถึงได้ เช่น การตรวจสอบรายชื่อของผู้ที่ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เป็นต้น

<u>การเผยแพร่องค์ความรู้</u>

- ศาลล้มละลายกลางมีการเผยแพร่ข้อมูลพื้นฐานผ่านเว็บไซต์ เพื่อให้ผู้สนใจและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย อาทิ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- พระราชบัญญัติล้มละลาย
- กฎกระทรวงว่าด้วยการจดทะเบียนและการกำหนดคุณสมบัติผู้ทำแผน และผู้บริหารแผนฟื้นฟูกิจการ
- ข้อกำหนดคดีล้มละลาย

บทความ

- วิธีพิจารณาคดี
- การฟ้องคดีล้มละลาย
- คดีฟื้นฟูกิจการ
- ขอปล่อยชั่วคราว
- ทำอย่างไรเมื่อถูกพิทักษ์ทรัพย์
- ข้อกำหนดคดีล้มละลาย
- ฯลฯ

ผลงานวิจัย (บทคัดย่อ)

- บทบาทของกฎหมายล้มละลายและศาลล้มละลายต่อเศรษฐกิจไทย
- การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการปรับโครงสร้างหนี้ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบศาลล้มละลายกลางกับสำนักงานคณะกรรมการเพื่อส่งเสริมการปรับปรุงโครงสร้างหนี้
- ผลกระทบจากกระบวนการปรับโครงสร้างหนี้ที่จะนำไปสู่การพัฒนากฎหมายและพัฒนาการใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการทางศาลล้มละลายกลางกับกระบวนการของบรรษัทบริหารสินทรัพย์ไทย
- ปัจจัยหลักของแผนฟื้นฟูกิจการที่ดี : ผลต่อการพิจารณาคดีของศาลเพื่อความสำเร็จของธุรกิจและเศรษฐกิจไทย
- กระบวนการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้กับการแก้ปัญหาหนี้สินของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในศาลล้มละลายกลาง
- ผลกระทบของกระบวนการฟื้นฟูกิจการโดยศาลล้มละลายกลางที่มีต่อกิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ (อยู่ระหว่างดำเนินการ)

- ศาลล้มละลายกลางมีการจัดทำและเผยแพร่เอกสารเผยแพร่ให้กับผู้สนใจ ดังนี้
  - คู่มือการมาติดต่อศาล โดยระบุสาระสำคัญที่เน้นการปฏิบัติตน เมื่อมาศาลล้มละลาย อาทิ ขั้นตอนการติดต่อศาลล้มละลาย การติดต่อราชการงานส่งคำร้อง คู่ความและเอกสารทางคดี การประกันตัว หลักทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกัน ขั้นตอนการขอปล่อยตัวชั่วคราว การรับฟ้อง เบอร์ติดต่อศาล

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ล้มละลายในแผนกต่างๆ ค่าธรรมเนียม/ค่าใช้จ่าย รวมทั้งกระบวนการ/วิธีการอุทธรณ์ เป็นต้น

  - จุลสารศาลล้มละลายกลาง แบบรายไตรมาส ซึ่งประกอบด้วยบทความของผู้พิพากษาและนักวิชาการ ผลงานวิจัย สถิติคดี ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกา หรือคดีสำคัญอื่นๆ เป็นต้น

- ศาลล้มละลายสนับสนุนให้บุคลากร รับเชิญเป็นวิทยากรให้กับมหาวิทยาลัยหรือหน่วยงานต่างๆ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้แก่ประชาชน
- ศาลล้มละลายได้จัดนิทรรศการเกี่ยวกับงานศาลล้มละลาย เนื่องในวันศาลยุติธรรมครบรอบ 125 ปี เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับประชาชน
- ศาลล้มละลายมีหลักสูตรการฝึกอบรมนักศึกษาฝึกงาน จากมหาวิทยาลัยนเรศวร

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

(3) ด้านการพัฒนาระบบงานศาลพิเศษ

การบริหารจัดการการพิจารณาคดี (Case Management)

- ปัจจุบัน ศาลล้มละลายกลางไม่ได้มีการนำผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็น ประกอบการพิจารณาคดี (อาทิ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบัญชี การเงิน ธุรกิจ)
- คดีฟื้นฟูกิจการ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการบังคับคดีแพ่ง ที่ศาลล้มละลายกลางตัดสินคดีไปแล้ว ไม่สำเร็จ อาทิ ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ตามผลการพิจารณาคดีได้ ทั้งนี้ศาลเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ส่งคำขอเข้าโครงการฟื้นฟูกิจการได้
- พบว่าบางคดี ลูกหนี้รายเดียวแต่มีเจ้าหนี้จำนวนมาก
- คดีความที่ขึ้นสู่ศาลล้มละลายกลางส่วนใหญ่ จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ ในช่วงที่ระบบเศรษฐกิจดี กิจการจะมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีคดีล้มละลายน้อย ในขณะที่ หากระบบเศรษฐกิจตกต่ำ ลูกหนี้ไม่สามารถชำระได้ตามกำหนด ทำให้มีคดีล้มละลายและคดีฟื้นฟูกิจการขึ้นสู่ศาลมากขึ้น ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจน ในช่วงปี พ.ศ. 2542 ที่ประเทศไทยเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้มีคดีล้มละลายขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก
- วิธีการนับปริมาณคดี คือ กรณีที่มีลูกหนี้ 1 ราย และเจ้าหนี้หลายราย ก็จะนับเป็น 1 คดี
- สถิติคดีที่ค้างศาลเป็นจำนวนมาก สาเหตุอาจมาจาก
  - วิธีการจัดทำสถิติคดี คือ รวมคำร้องขอชำระหนี้อยู่ในหมวดคดีที่ค้าง
  - ในคดีล้มละลายและคดีฟื้นฟูกิจการ ศาลให้โอกาสองค์กร/บุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น พนักงานภาครัฐ เจ้าของกิจการขนาดใหญ่ โดยการเลื่อนระยะเวลาการพิจารณาพิพากษาคดีและพิทักษ์ทรัพย์ เพื่อให้ลูกหนี้มีโอกาสในการชำระหนี้ก่อนจะมีผลการพิจารณาคดี

- การไกล่เกลี่ยและยอมความในคดีที่ขึ้นสู่ศาลล้มละลายกลาง มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จ ยกเว้นกรณีที่เจ้าหนี้มีประกัน
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฯ กำหนดให้ศาลล้มละลายสามารถขอความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประกอบการพิจารณาคดีได้ แต่ปัจจุบัน ศาลล้มละลายกลางไม่ได้นำระบบผู้ทรงคุณวุฒิมาใช้ เนื่องจากเห็นว่าคดีล้มละลายและฟื้นฟูกิจการมีมูลค่าสูงมาก การนำบุคคลภายนอกมามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีของศาล อาจจะทำให้เกิดข้อกังขาในเรื่องการรักษาความเป็นกลางของศาลได้
- เนื่องจากคดีที่ขึ้นสู่ศาลล้มละลายกลางเป็นคดีพิเศษ จึงมีผู้พิพากษาเป็นจำนวนมากอยากมาลองทำงานและมีประสบการณ์ในการพิจารณาคดีของศาลชำนัญพิเศษ แต่ทำงานอยู่กับศาลได้ไม่นาน ทำให้องค์ความรู้ไม่ต่อเนื่อง และย้ายผู้พิพากษาคนใหม่มาปฏิบัติงานแทน ตามวาระการโยกย้ายประจำปี ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมเพิ่มเติม

<u>การพัฒนาระบบการบริหารงานศาลพิเศษ</u>

- ข้อกำหนดคดีล้มละลาย พ.ศ. 2549 ข้อ 14 ระบุให้คู่ความอีกฝ่ายที่ประสงค์จะนำพยานบุคคลเข้าสืบ อาจยื่นบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นแทนการเบิกความโดยทำเป็นคำร้องยื่นส่งศาลและคู่ความอีกฝ่าย ก่อนวันนัดสืบพยานไม่น้อยกว่า 7 วันหรือตามดุลพินิจศาล ทำให้กระบวนการพิจารณามีความรวดเร็วยิ่งขึ้น
- อัตรากำลังของศาลล้มละลายมีน้อยมาก โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่พิทักษ์ทรัพย์ ในการดูและติดตามทรัพย์สินของลูกหนี้ เพื่อชำระต่อให้กับเจ้าหนี้
- ค่าธรรมเนียมในการฟ้องร้องคดีล้มละลายของศาลล้มละลายกลางน้อยมาก เพียง 500 บาทต่อคดี สำหรับคำฟ้องขอฟื้นฟูกิจการ เพียง 1,000 บาท โดยคิดเท่ากันทุกคดี ทั้งนี้ ควรมีการพิจารณาค่าธรรมเนียมเป็นร้อยละของมูลค่าสินทรัพย์ทั้งหมด
- งบประมาณที่ศาลล้มละลายกลางได้รับส่วนใหญ่เป็นงบประมาณด้านบุคลากร โดยจะมีงบประมาณ เพื่อพัฒนาศาลล้มละลายกลางน้อยมาก เช่น งบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากร งบประมาณเพื่อการพัฒนาฐานข้อมูล อันจะเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดี เป็นต้น

ผู้พิพากษา

- ความก้าวหน้าในวิชาชีพ (career path) ของผู้พิพากษาไม่ชัดเจน มีการโยกย้ายบ่อยตามวาระการโยกย้ายประจำปี ทำให้ผู้พิพากษาขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาองค์ความรู้ และขาดแรงจูงใจในการดำเนินงานกับศาลล้มละลายกลางอย่างต่อเนื่อง
- การบริหารจัดการคดี ควรพิจารณาระบบการจัดการปริมาณคดีแก่ผู้พิพากษาอย่างเหมาะสม โดยให้ผู้พิพากษามีเวลานอกเหนือจากงานคดีไว้สำหรับการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้เพิ่มเติม

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- ปัจจุบันศาลล้มละลายกลางมีผู้พิพากษาจำนวน 25 คน แบ่งเป็น อธิบดีผู้พิพากษา 1 คน รองอธิบดีผู้พิพากษา 2 คน ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ 4 คน ผู้พิพากษาอาวุโส 4 คน ผู้พิพากษา 13 คน เลขานุการศาล 1 คน แต่มีผู้พิพากษาเพียง 3 คนที่จบการศึกษาทางด้านคดีล้มละลายโดยตรง
- ผู้พิพากษาที่ย้ายมาจากศาลปกติ มักจะทำงานอยู่กับศาลล้มละลายได้ไม่นาน
- ศาลล้มละลายกลาง พัฒนาบุคลากรในระดับสากลได้ไม่ทันกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การพิจารณาคดีล้มละลายของหน่วยงานระหว่างประเทศ (บริษัทต่างชาติ ฟ้องร้องลูกหนี้ ซึ่งเป็นบริษัทในประเทศไทย) เป็นต้น
- อยากให้มีโครงการสนับสนุนทุนการศึกษา ให้แก่ผู้พิพากษาในการหาองค์ความรู้เฉพาะทางเพิ่มเติม อาทิ ความรู้ทางด้านการเงิน การบัญชี ธุรกิจ และการค้าระหว่างประเทศ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว
- แผนกคดีล้มละลาย เป็นแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ไม่อยากไป เนื่องจากมีภาระงานมาก
- การคัดเลือกและบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษา ควรคัดเลือกและแต่งตั้งผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ โดยพิจารณาจาก
    - วุฒิการศึกษา และ
    - วิชาที่เลือกสอบเป็นผู้พิพากษา ที่ระบุให้สอบกฎหมายพิเศษเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
- การบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษา ก็ควรบรรจุให้อยู่ในศาลพิเศษนั้น หลักการนี้จะทำให้ผู้พิพากษาสามารถพัฒนาองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญและความก้าวหน้าในวิชาชีพในศาลชำนัญพิเศษ โดยไม่ต้องมีการโยกย้ายศาลบ่อยแล้วส่งต่อสู่การเป็นผู้พิพากษาในศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษ

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

การสร้างแรงจูงใจ

- ระบบการพิจารณาความดีความชอบของศาลล้มละลายกลาง อธิบดีจะเป็นผู้ให้ความเห็นในผลงานของบุคลากรเบื้องต้น และนำเสนอแก่คณะกรรมตุลาการศาลยุติธรรมเป็นผู้พิจารณาและอนุมัติต่อไป
- ศาลล้มละลายกลางสนับสนุนการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรในการดำเนินงาน โดยการเพิ่มพูนความรู้เชิงธุรกิจ จากการสนับสนุนทุนการศึกษา และการฝึกอบรมกับหน่วยงานภายนอกอย่างต่อเนื่อง

(4) ด้านการพัฒนาการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

- การเปิดเผยคำพิพากษาของทั้งศาลชั้นต้นและศาลฎีกา จะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถเข้าถึง ตรวจสอบและเพิ่มพูนองค์ความรู้ได้

(5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน/บุคคลทั่วไป/นิติบุคคล

- ศาลล้มละลายกลางได้จัดสัมมนาเรื่อง "ประชาสัมพันธ์เชิงรุก เสริมสร้างความรู้ด้านกฎหมายล้มละลายและวิธีการพิจารณาคดีล้มละลายให้แก่ประชาชนทั่วไป"

(6) ด้านการอนุวัตการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 เรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และ มาตรา 87 เรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ศาลชำนัญพิเศษควรมีการพัฒนาวิชาชีพ (career path) ให้ผู้พิพากษาสามารถเติบโตได้ในศาลขั้นต้น โดยสามารถเทียบอาวุโสเท่ากับศาลอุทธรณ์ แล้วขึ้นสู่การเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาในแผนกคดีพิเศษได้เลย ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษา จะเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง
- เห็นด้วยกับแนวคิดที่จะแต่งตั้งบุคคลภายนอก 2 ท่าน มาเป็นผู้แทนในคณะกรรมตุลาการศาลยุติธรรม เพื่อทำหน้าที่หลักในการตรวจสอบการดำเนินงานและการแต่งตั้งบุคลากรในด้านต่างๆ

4.4 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

4.4.1 การประชุม

วันพุธที่ 29 มกราคม 2552 เวลา 10.00-12.00 น.

ณ ห้องประชุม ชั้น 14 ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ถ.พญาไท กรุงเทพฯ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

4.4.2 ผู้แทนจากศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

1.	นายไมตรี สุเทพากุล	อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
2.	นายสอนชัย สิราริยกุล	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
3.	นายชะยิน สุนทรสิงคาล	เลขานุการศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

4.4.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

(1) ด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

<u>ปรัชญาของศาล</u>

- การพิจารณาคดีข้อพิพาทของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เป็นคดีที่ต้องการองค์ความรู้/ความเชี่ยวชาญพิเศษ
- ขอบเขตการพิจารณาคดีครอบคลุมถึง (1) ทรัพย์สินทางปัญญา (2) การค้าระหว่างประเทศ และ (3) พาณิชย์นาวี ซึ่งล้วนมีเนื้อหา/กฎหมายแยกออกจากกัน ดังนั้น เพื่อให้ครอบคลุมถึงขอบเขตคดีที่รับผิดชอบอย่างแท้จริง ควรเปลี่ยนชื่อศาลเป็น “ศาลทรัพย์สินทางปัญญา การค้าระหว่างประเทศและพาณิชย์นาวี”
- จุดอ่อนของศาล คือ (1) ทำงานในระดับจุลภาค (2) การดำเนินงานเชิงรับ (passive action) กล่าวคือ ศาลจะดำเนินการตามคำร้องเรียน (3) ผลคำพิพากษาส่งผลเป็นรายคดี ไม่ใช่ภาพรวมเหมือนศาลปกครอง
- ด้วยข้อจำกัดหลาย ๆ อย่างในการดำเนินงาน ทำให้การปฏิบัติตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฯ ไม่สามารถดำเนินการได้โดยเคร่งครัด
- หลายประเทศทั่วโลก ไม่ได้มีการแยกเป็นศาลพิเศษ แต่จะให้อยู่รวมเป็นแผนกคดีพิเศษในศาลชั้นต้น ทำให้ผู้พิพากษาได้มีโอกาสอยู่ในตำแหน่งเป็นระยะเวลานาน มีระยะเวลาในการเสริมสร้างความชำนัญพิเศษ อีกทั้ง ผู้พิพากษาส่วนใหญ่พัฒนามาจากการเป็นทนายความ และก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้พิพากษาเมื่อมีวัยวุฒิและคุณวุฒิที่สูง และจะดำรงตำแหน่งอยู่ในศาลไปอีกนาน ซึ่งแตกต่างจากระบบศาลในประเทศไทย

<u>เส้นแบ่งอำนาจศาลและอำนาจหน้าที่</u>

- ศาลทรัพย์สินฯ มีอำนาจในการจัดตั้งได้ในระดับภาค ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฯ แต่ปัจจุบันมีเพียงศาลทรัพย์สินฯกลาง เนื่องจากปริมาณคดีที่ยังไม่มากเพียงพอ
- ขอบเขตศาลและประเภทคดีที่ขึ้นสู่ศาลทรัพย์สินฯ ได้ระบุไว้อย่างชัดเจน แต่ในสาระของคดี มักมีประมวลอื่นมาร่วมด้วย เช่น ประมวลแพ่ง/อาญา/พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค เช่น คดีการผลิต DVD ภาพยนต์ สาระหลักคือการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนต์ แต่จะมีสาระอื่นสอดแทรกในการพิจารณาคดีด้วย เช่น ความผิดทางแพ่ง เป็นต้น
- การพิจารณาคดีดังกล่าว จะยึดกับหลักการดั้งเดิมเป็นสำคัญ จากกรณีตัวอย่าง จะต้องยึดการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหลักในการพิจารณาคดี โดยศาลทรัพย์สินฯ สามารถนำกฎหมาย/ประมวลอื่นที่เกี่ยวข้องมาใช้ได้ แต่ศาลอื่นจะนำกฎหมายจากศาลทรัพย์สินฯ ไปประกอบการพิจารณาไม่ได้
- ความแตกต่างหลังจากแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม คือ

ห้องสมุดกลางสถาบันพระปกเกล้า [www.library.kpi.ac.th]

  - o ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร
  - o ความไว้เนื้อเชื่อใจ
  - o กระบวนการดำเนินงานหลังสิ้นสุดการพิจารณาคดี

(2) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ด้านความยุติธรรม/นิติธรรม

การเสริมสร้างองค์ความรู้

- ผู้พิพากษาที่จบการศึกษาโดยตรงจากต่างประเทศ มีน้อย
- การศึกษาต่อต่างประเทศของผู้พิพาษา มีน้อย
- ปัจจุบัน มหาวิทยาลัยต่างประเทศ สนับสนุนทุนการศึกษาให้กับบุคลากรของศาลทรัพย์สินฯ ปีละประมาณ 1 คน แต่ก็ยังถือว่าน้อยมาก
- ศาลทรัพย์สินฯ มีการจัดฝึกอบรมผู้พิพากษาเป็นระยะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิพากษาเข้าใหม่ เนื่องจากเห็นว่าโลก มีการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ อย่างรวดเร็ว
- ศาลทรัพย์สินฯ เป็นศาลชำนัญพิเศษที่มีการสัมมนาในระดับสากลมากที่สุด ทั้งที่ศาลทรัพย์สินฯ เป็นผู้เชิญ เป็นผู้เข้าร่วมและเป็นวิทยากร ทั้งนี้ ผู้พิพากษาทุกคนจะมีโอกาสเข้ารับการสัมมนาและหมุนเวียนกันไป
- ทางเลือกในการพัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับบุคลากรศาลทรัพย์สินฯ อย่างเป็นระบบ คือ
  - o ขยายงานของวิทยาลัยตุลาการให้ครอบคลุมทุกศาลชำนัญพิเศษ
  - o ให้มีสถาบัน/วิทยาลัยของแต่ละศาลชำนัญพิเศษ
  - o เพิ่มหลักสูตรการฝึกอบรมของทุกศาลชำนัญพิเศษและให้ดำเนินการโดยสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมศาลยุติธรรมเพียงแห่งเดียว ซึ่งเป็นทางเลือกที่น่าจะดีที่สุด โดยจัดให้มีคณะอนุกรรมการของแต่ละศาลชำนัญพิเศษ เพื่อออกแบบและนำเสนอหลักสูตรให้กับสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมศาลยุติธรรม

การเผยแพร่องค์ความรู้

- ปัจจุบัน ศาลทรัพย์สินฯ มีการเผยแพร่ผลการพิพากษาคดีแบบย่อ โดยเลือกเผยแพร่เพียงบางคดี ในอนาคตศาลทรัพย์สินฯ จะเพิ่มผลการพิพากษาคดีเป็นภาษาอังกฤษ

(3) ด้านการพัฒนาระบบงานศาลพิเศษ

การบริหารจัดการการพิจารณาคดี (Case Management)

- ระบบการพิจารณาคดี อยากให้การอุทธรณ์สิ้นสุดที่ศาลอุทธรณ์ โดยอาจมีแผนกคดีพิเศษต่างๆ ภายใต้ศาลอุทธรณ์ และอนุญาตให้มีการฎีกาเฉพาะคดีที่มีข้อพิพาทในเชิงกฎหมายเท่านั้น ในเรื่องนี้ อาจดำเนินการได้โดยการแก้กฎหมาย

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม library.coj.go.th

- ศาลทรัพย์สินฯ ควรมีระบบเปิดในการบันทึกข้อมูล ปริมาณและสถิติคดีที่ผู้พิพากษาแต่ละคนรับผิดชอบ ที่เปิดเผยให้ทุกคนได้รับรู้และเข้าถึงได้ เพื่อให้ทราบการกระจายตัวของปริมาณคดีที่ผู้พิพากษารับผิดชอบและช่วยเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบริหารจัดการคดีที่ดี
- สาเหตุของความล่าช้าในการพิจารณาคดี เกิดจาก
  - การเลื่อนนัดของของคู่ความ โดยเฉพาะฝ่ายจำเลย
  - ขอเปลี่ยนทนายความ
- ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว สามารถแก้ไขได้โดย
  - การใช้ระบบนัดคู่ความที่ต่อเนื่อง
  - การคิดค่าปรับหรือค่าเสียเวลา ให้กับคู่ความและศาลฯ
  - การบันทึกสาเหตุหลักของการเลื่อนนัด (ปัจจุบันศาลทรัพย์สินฯได้มีการดำเนินการในส่วนนี้แล้ว)
- โครงสร้างพื้นฐานและวัสดุอุปกรณ์ เพื่อการดำเนินงานของศาลทรัพย์สินฯ มีปริมาณเพียงพอ ทั้งนี้ส่วนกลาง (สำนักงานศาลยุติธรรม) จะเป็นผู้จัดสรรและบริหารจัดการ โดยให้ศาลทรัพย์สินฯ เป็นผู้ตั้งเรื่องและจัดทำคำขอ เพื่อส่งให้ส่วนกลางอนุมัติ
- ศาลทรัพย์สินฯ ขาดบุคลากรที่เชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศของศาล

<u>การพัฒนาระบบการบริหารงานศาลพิเศษ</u>

ที่มาและวิธีการคัดเลือก

- ที่มาและวิธีการคัดเลือกผู้พิพากษาของศาลทรัพย์สินฯ เหมือนศาลปกติ คือ คัดเลือกบุคลากรตามระบบอาวุโส ทั้งนี้ ระบบอาวุโสมีข้อดีและข้อเสีย ดังนี้
  - ข้อดี คือ มีความมั่นคงในอาชีพ และป้องกันระบบการวิ่งเต้นเพื่อเลื่อนตำแหน่ง
  - ข้อเสีย คือ ขาดการสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงาน
- ศาลทรัพย์สินฯ พบการหมุนเวียน/โยกย้ายเจ้าพนักงานคดีและเจ้าหน้าที่ธุรการสู่ศาลอื่นเป็นประจำ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาองค์ความรู้
- ศาลทรัพย์สินฯ ไม่พบปัญหาในด้านความสามารถ/องค์ความรู้พื้นฐานของบุคลากรในการปฏิบัติงาน
- แต่สิ่งที่ศาลทรัพย์สินฯ พบว่าเป็นปัญหา คือ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความกล้าในการตัดสินใจ และการบูรณาการร่วมกันของบุคลากร
- ระบบการพัฒนาวิชาชีพ (career path) ควรพัฒนาได้ตั้งแต่ศาลชั้นต้น และเติบโตได้ทั้งในสายการบริหารและสายวิชาการ

หอสมุดกลางศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

ผู้พิพากษา

- ศาลทรัพย์สินฯ ควรพัฒนาให้มีระบบการเติบโตในวิชาชีพของผู้พิพากษาได้ในศาลชั้นต้น โดยสามารถเทียบอาวุโสเท่าศาลอุทธรณ์ แล้วขึ้นสู่การเป็นผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา แผนกคดีพิเศษได้เลย โดย
    - ในระยะสั้น อาจอ้างอิงมติคณะกรรมการตุลาการ
    - ในระยะยาว จะต้องแก้กฎหมาย
- ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินฯ ที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งสู่การเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา แผนกทรัพย์สินฯ ได้มีบทบาทหลักในการยกร่างคดีให้กับผู้พิพากษาศาลฎีกามากถึง 50% ของคดีทั้งหมด ทำให้เห็นว่า บุคลากรจากศาลทรัพย์สินฯ มีคุณภาพและสามารถดำเนินงานได้ทันที
- ภาระงานของการเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา จะประเมินตามจำนวนคดีความที่รับผิดชอบ กล่าวคือ ผู้พิพากษาจะต้องรับผิดชอบคดี 8 คดีต่อเดือน และ 6 คดีต่อเดือน สำหรับหัวหน้าคณะผู้พิพากษา ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับความยากง่ายของคดีและระยะเวลาที่ผู้พิพากษาจะต้องใช้ ทั้งนี้ ควรใช้เป็นระบบถ่วงน้ำหนัก (weighted) ตามความยากง่ายของคดีและระยะเวลาที่ผู้พิพากษาจะต้องใช้ เป็นต้น
- ภาระงานของการเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น จะไม่มีการควบคุมจำนวนคดี เหมือนในศาลฎีกา

นิติกร

- นิติกรที่มีความสามารถ จะอยู่กับศาลทรัพย์สินได้ไม่นาน ส่วนใหญ่จะลาออกเมื่อสอบเนติ/เป็นผู้พิพากษาได้ เนื่องจากค่าตอบแทนที่ได้รับต่างกันและจูงใจอย่างมาก
- ศาลทรัพย์สินฯ ควรสร้างระบบวิชาชีพ (career path) ให้กับนิติกร เพื่อให้สามารถเข้าสู่การเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาได้ โดยให้มีเงินเดือน/ค่าตอบแทนต่างๆ ใกล้เคียงกับฝ่ายตุลาการ
- ในระเบียบบริหารข้าราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 24 ที่สามารถให้ใช้ระเบียบ ก.พ.ร. ได้โดยอนุโลมนั้น สามารถดำเนินการแก้ไขได้ โดยกำหนดอัตราค่าจ้างได้เอง เหมือนศาลปกครอง

ผู้พิพากษาสมทบ

- ผู้พิพากษาสมทบของศาลทรัพย์สินฯ ปัจจุบันมี 177 คน ได้รับค่าตอบแทนวันละ 1,000 บาท ดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปี มาจากสาขาวิชาชีพที่หลากหลาย เช่น นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร แพทย์ นักชีววิทยา เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนข้อมูลเชิงเทคนิคในแต่ละสาขาวิชาชีพ ในการพิจารณาคดี
- การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ จะดำเนินการใน 5 ขั้นตอนหลัก คือ
    - จัดฝึกอบรมผู้ที่สนใจสมัครเป็นผู้พิพากษาสมทบ เป็นระยะเวลา 5 วัน
    - ดำเนินการสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- ศาลทรัพย์สินฯ จัดให้มีคณะอนุกรรมการคัดสรร จำนวน 2 คณะ เพื่อประเมินและคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบจากคุณสมบัติและผลการสอบคัดเลือก
- นำเสนอผลการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบเบื้องต้น ให้กับคณะกรรมการคัดสรร (ชุดใหญ่) ซึ่งมีองค์ประกอบจากผู้แทนของหน่วยงานต่างๆ ภายนอกเป็นจำนวนมากกว่าครึ่ง เป็นผู้พิจารณาผลการคัดเลือก
- นำเสนอผลการคัดเลือกของคณะกรรมการคัดสรร (ชุดใหญ่) เพื่อนำเสนอให้กับคณะกรรมตุลาการศาลยุติธรรมเป็นผู้อนุมัติและแต่งตั้ง

- การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ เป็นไปตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม ซึ่งใช้มาตั้งแต่แยกศาลออกจากกระทรวงยุติธรรม จนถึงทุกวันนี้
- ระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบของศาลทรัพย์สินฯ ยากที่สุด เนื่องจากมีระบบการพิจารณาคุณสมบัติที่เข้มข้น
- ผู้พิพากษาสมทบจะไม่สามารถขาดเกิน 3 ครั้ง ขณะการพิจารณาพิพากษาคดี เว้นแต่มีการแจ้งให้ศาลทราบถึงความจำเป็นล่วงหน้า
- ศาลทรัพย์สินฯ ควรพัฒนาระบบวิชาชีพ (career path) ให้ชัดเจนตั้งแต่ศาลชั้นต้นและเติบโตได้ทั้งในสายการบริหารและสายวิชาการ

ผู้ทรงคุณวุฒิ

- ศาลทรัพย์สินฯ ได้มีความร่วมมือกับผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ อาทิ ผู้เชี่ยวชาญการเดินเรือทางทะเล ในการให้ข้อมูลเชิงเทคนิค เพื่อประกอบการพิจารณาคดี โดยมีค่าป่วยการ เป็นรายชั่วโมง ตามระยะเวลาในการเป็นพยาน
- ในด้านที่มาของผู้ทรงคุณวุฒิ ทนายอาจเป็นผู้เสนอหรือศาลอาจเป็นผู้จัดหาให้ ทั้งนี้โดยส่วนมากศาลจะเป็นผู้จัดสรรให้ เพื่อความเป็นกลางและป้องกันข้อพิพาทที่อาจจะเกิดขึ้น
- ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นประโยชน์อย่างมากในการพิจารณาคดีของศาลทรัพย์สินฯ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

(4) ด้านการพัฒนาการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

- ไม่มีการสัมภาษณ์ในส่วนนี้เนื่องจากเวลาหมด

(5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน/บุคคลทั่วไป/นิติบุคคล

- ไม่มีการสัมภาษณ์ในส่วนนี้เนื่องจากเวลาหมด

(6) ด้านการอนุวัตการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 เรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และ มาตรา 87 เรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- จากมาตรา 87 เห็นด้วยกับแนวคิดที่จะให้มีผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน ในคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม เป็นผู้แทนที่มาจากหน่วยงานอิสระหรือผู้แทนประชาชน เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานใน 2 มิติหลักดังนี้
    - สาระ/เนื้อหาของคำพิพากษา ที่เปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้
    - ความประพฤติของผู้พิพากษา ซึ่งโดยปกติสังคมจะสังเกตและตรวจสอบอยู่แล้ว ตามกรอบจริยธรรมของสังคม

4.4.4 โดยสรุป

- ความจำเป็นของผู้พิพากษาสมทบในการเป็นองค์คณะทุกคดี ควรมีการทบทวน ทั้งนี้ศาลทรัพย์สินฯ สามารถดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้มีผู้พิพากษาสมทบเฉพาะในกรณีที่จะเป็น หรือที่ต้องการความเชี่ยวชาญจริงๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพ คุ้มค่ากับงบประมาณและระยะเวลาในการทำงานของผู้พิพากษาสมทบ กรณีนี้ อาจแก้ไขได้โดยการแก้กฎหมาย/พ.ร.บ. (มาตรา 19) ที่ระบุให้การพิจารณาคดีของศาลทรัพย์สินฯ ต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่า 2 คนและผู้พิพากษาสมทบ 1 คน จะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้
- ด้านวิชาชีพของบุคลากรศาลทรัพย์สินฯ ควรจัดให้มีหลักสูตรเฉพาะของเจ้าหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งนิติกร ให้สามารถพัฒนาวิชาชีพได้อย่างมั่นคง เหมือนวิทยาลัยพยาบาล ทั้งนี้ อาจพัฒนาให้มีประกาศนียบัตร/ปริญญา ภายหลังการฝึกอบรม เพื่อรับรองวิทยฐานะและรองรับการปฏิบัติงานของศาลฯ ให้มีความรู้ที่พร้อมในการปฏิบัติงานได้ทันที ศาลทรัพย์สินฯ ควรออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ให้กับสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการ
- การคัดเลือกบุคลากร ควรให้อำนาจศาลชำนัญพิเศษมีส่วนร่วมในการพิจารณา โดยมีคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเป็นผู้สนับสนุน/รับรอง ทั้งนี้ ในเบื้องต้นอาจขึ้นทะเบียนบุคลากรที่ได้รับการคัดเลือกไว้ก่อน เป็นระยะเวลา 2 ปี เพื่อเป็นระยะทดลองงานและฝึกอบรมเสริมสร้างองค์ความรู้ ก่อนเข้ารับทำงานจริง

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

4.5 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนศาลเยาวชนและครอบครัว

4.5.1 การประชุม

วันศุกร์ที่ 30 มกราคม 2552 เวลา 10.00-12.00 น.

ณ ห้องประชุม ชั้น 3 ศาลเยาวชนและครอบครัว ถ.ราชินี กรุงเทพฯ

4.5.2 ผู้แทนจากศาลเยาวชนและครอบครัว

1.	นางอารีย์ เตชะหรูวิจิตร	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
2.	นายเผดิม เพ็ชรกูล	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
3.	นางปารณี มงคลศิริภัทรา	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
4.	นางจารุนันท์ อึ้งภากรณ์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
5.	นางประกายรัตน์ ต้นธีระวงศ์	ผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดนนทบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
6.	นางวรรณดี สุวรรณสมภพ	ผู้พิพากษาสมทบศาลจังหวัดนนทบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

4.5.3 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

(1) ด้านโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

<u>ปรัชญาของศาล</u>

- เจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว คือ มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของเยาวชน ให้มีโอกาสในการบำบัดฟื้นฟู มากกว่าการลงโทษตามกฎหมาย
- ศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับการจัดตั้งให้เป็นศาลพิเศษ เนื่องจากศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลที่จำเป็นจะต้องมีวิธีการพิจารณาคดีที่เป็นพิเศษ เนื่องจากคู่ความเป็นเยาวชนและครอบครัว ซึ่งไม่เหมือนกับศาลชำนัญพิเศษอื่น ที่มีความจำเป็นทางด้านความรู้อย่างชัดเจน

<u>เส้นแบ่งอำนาจศาลและอำนาจหน้าที่</u>

- ปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัว เปิดครบทุก 76 จังหวัด และมีโครงการเปิดในระดับอำเภอโดยมี 5 อำเภอนำร่อง อาทิ สมุย เบตง เป็นต้น เนื่องจากนโยบายเพิ่มการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชน และเพื่อป้องกันไม่ให้เยาวชนและครอบครัว ขึ้นสู่การพิจารณาคดีของศาลปกติ ซึ่งใช้วิธีการพิจารณาคดีทั่วไป ไม่สามารถพิจารณาคดีโดยอ้างอิงพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวได้

- ทั้งนี้ การเปิดศาลเยาวชนและครอบครัวในระดับอำเภอ อาจมีความจำเป็นและใช้ประโยชน์ได้ไม่มากนัก เนื่องจากยังไม่มีการเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ อาทิ จำนวนผู้พิพากษา บุคลากร เครื่องมือ งบประมาณ การบังคับคดี เป็นต้น
- พบความไม่คล่องตัวในการดำเนินงาน ร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในเชิงปฏิบัติ อาทิ การติดขัดในการเข้าไปเยี่ยมและติดตามเยาวชนหลังการพิจารณาคดี เป็นต้น
- การดำเนินงานของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากปัจจุบัน กรมพินิจฯ ไม่ได้ตั้งอยู่ในทุกจังหวัดเหมือนศาลเยาวชนฯ
- จึงเห็นว่า หากมีการปรับปรุงโครงสร้างการดำเนินงาน โดยให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มาอยู่กับศาลเยาวชนฯ น่าจะสนับสนุนการดำเนินงานได้โดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะการวางแผนการฟื้นฟูให้กับเด็กและเยาวชน

(2) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ด้านความยุติธรรม/นิติธรรม

<u>การเสริมสร้างองค์ความรู้</u>

- ศาลเยาวชนฯ เห็นด้วยกับหลักการที่จะให้มีการเพิ่มหลักสูตรเฉพาะ ที่พัฒนาและเสนอแนะโดยศาลเยาวชนและครอบครัว และมอบให้กับสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมเป็นผู้ดำเนินการ
- ศาลเยาวชนฯ มีการศึกษาดูงานต่างประเทศ รวมทั้งมีวิทยากรจากต่างประเทศมาบรรยายและให้ความรู้กับศาลเยาวชนอยู่บ้าง

<u>การจัดการองค์ความรู้</u>

- ปัจจุบัน ศาลฯ มีการแต่งตั้งคณะทำงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อดำเนินการรวบรวม จัดเก็บและเผยแพร่กิจกรรมและองค์ความรู้ให้กับผู้สนใจผ่านเว็บไซต์ เพื่อเพิ่มช่องทางการเข้าถึงองค์ความรู้พื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมให้กับประชาชน

(3) ด้านการพัฒนาระบบงานศาลพิเศษ

<u>การบริหารจัดการการพิจารณาคดี (Case Management)</u>

- กระบวนการพิจารณาคดี จะมีแตกต่างจากศาลอื่น เนื่องจากคู่ความเป็นเยาวชน ทำให้วิธีการและการใช้ดุลพินิจประกอบการพิจารณาคดีที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน ปัจจุบัน คดีที่ไม่ร้ายแรง จะเน้นการใช้วิธีการ/โครงการฟื้นฟู ในชั้นศาลระหว่างการพิจารณาคดี เพื่อให้โอกาสแก่เยาวชนในการแก้ตัว ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกลับคืนสู่สังคม

ห้องสมุดสำนักงานกิจการยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- โครงการฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ในระหว่างการพิจารณาคดี มีหลายรูปแบบ อาทิ ค่ายจริยธรรมและคุณธรรม ค่ายครอบครัวสัมพันธ์ กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น
- ศาลเยาวชนฯ จะเน้นการพิจารณาไกล่เกลี่ย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีครอบครัว เพื่อส่งเสริมสถาบันครอบครัวและลดปัญหาสังคมที่อาจจะเกิดขึ้น
- จากสถิติเด็กและเยาวชนหลังจากสิ้นสุดการพิจารณาคดี และกลับสู่สังคม พบว่ามีการกระทำความผิดซ้ำถึง ร้อยละ 21
- คำพิพากษาสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา รวมทั้งการพิพากษาและการพิจารณาคดีที่อาจจะมีหลายครั้ง เพื่อให้โอกาสเยาวชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ด้วยเหตุนี้ ทำให้คดีขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากผู้พิพากษาที่เคยรับผิดชอบคดีได้ถูกโยกย้ายไปที่อื่น และผู้พิพากษาใหม่ที่โยกย้ายมาตามวาระประจำปี จะต้องทำความเข้าใจคดีใหม่ เป็นต้น
- ปัจจุบัน ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดให้มีที่ปรึกษากฎหมาย หรือทนายขอแรง ให้กับเยาวชน โดยมีคุณสมบัติเบื้องต้น คือ จะเป็นทนายความ หรือ ที่ปรึกษาด้านกฎหมายก็ได้
- ศาลฯ ได้จัดกิจกรรมจำนวนมากที่เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน มีโอกาสปรับปรุงพฤติกรรมในระหว่างการพิจารณาคดี ทำให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว มีภาระงานเพิ่มขึ้นมาก รวมทั้งใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีปริมาณคดีค้างศาลจำนวนมาก

<u>การพัฒนาระบบการบริหารงานศาลพิเศษ</u>

- ระบบวิชาชีพ (career path) ของบุคลากร ควรมีการปรับปรุงให้พัฒนาอย่างต่อเนื่องได้ในสายเฉพาะทาง โดยอาวุโสเทียบเท่าศาลปกติ และไม่ต้องมีการโยกย้าย เพื่อรักษาความเป็นเลิศในองค์ความรู้เฉพาะด้านไว้อย่างต่อเนื่อง
- เห็นควรว่าศาลเยาวชนและครอบครัว ควรมีการบูรณาการกับองค์กรอื่นๆ เพื่อมาสนับสนุนกระบวนการพิจารณาคดีมากขึ้น
- พบปัญหาด้านอัตรากำลัง โดยมีลูกจ้างชั่วคราวมากกว่าลูกจ้างประจำ (ลูกจ้างชั่วคราวจำนวน 42 คน และลูกจ้างประจำ จำนวน 32 คน) ปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวได้ดำเนินการขอกรอบอัตรากำลังเพิ่ม เพื่อให้บุคลากรศาลฯมีเวลาในการศึกษาหาองค์ความรู้เพิ่มเติม
- ศาลเยาวชนและครอบครัวจะไม่มีเจ้าหน้าที่ธุรการไว้สำหรับสนับสนุนการดำเนินงานของผู้พิพากษาสมทบ ผู้พิพากษาสมทบแต่ละคนต้องจัดหา/จัดจ้างเอง

ผู้พิพากษา

- ศาลเยาวชนและครอบครัวมีการฝึกอบรมผู้พิพากษาใหม่ ถึงวิธีการ/ขั้นตอนการพิจารณาคดีและการใช้ดุลพินิจประกอบการพิจารณาคดี ที่เกิดขึ้นกับเด็กได้อย่างเหมาะสม เช่น การใช้วิธีการ/โครงการฟื้นฟูให้กับเด็กและเยาวชนก่อนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีจริง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- ผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวส่วนใหญ่ จะมีความรักและเมตตาที่จะทำคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

ผู้พิพากษาสมทบ

- ผู้พิพากษาสมทบของศาลเยาวชนและครอบครัวจะไม่มีองค์ความรู้/ความเชี่ยวชาญเฉพาะที่ชัดเจนเหมือนศาลอื่น แต่จะเน้นประสบการณ์ที่ผ่านมา เช่น การมีบุตร หรือ การเลี้ยงดูเด็ก เป็นต้น และเพิ่มพูนประสบการณ์ให้ภายหลังโดยการฝึกอบรม/การอ่านสำนวน
- ศาลเยาวชนและครอบครัวสนับสนุนให้ผู้พิพากษาสมทบ สร้างเครือข่ายกับนักสังคมสงเคราะห์/นักจิตวิทยา จากสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ เพื่อนำความรู้เชิงวิชาการ มาออกแบบกระบวนการฟื้นฟูและเยียวยาเยาวชน
- ปัจจุบัน ศาลเยาวชนและครอบครัวมีผู้พิพากษาสมทบประมาณ 4,000 คนทั่วประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นอาสาสมัคร โดยได้รับค่าป่วยการวันละ 500 บาท ซึ่งจะนำส่งเข้ากองทุนทั้งหมด เพื่อเป็นกองทุนในการสนับสนุนโครงการฟื้นฟูให้กับเด็กและเยาวชน
- ภายหลังจากผลการพิจารณาคดี ผู้พิพากษาสมทบจะติดตามเยาวชนในสถานพินิจเป็นระยะ โดยจะสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานตามความจำเป็น
- ศาลเยาวชนและครอบครัวมีแผนการฝึกอบรมให้กับผู้พิพากษาสมทบของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางตลอดทั้งปี โดยเฉพาะหลักสูตรกฎหมาย จิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์และจริยธรรม
- ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดสัมมนาผู้พิพากษาสมทบระดับภูมิภาคปีละ 1 ครั้ง และทั่วประเทศทุก 2 ปี
- ความจำเป็นผู้พิพากษาสมทบ จะจำเป็นก็ต่อเมื่อเป็นคดีความที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน โดยผู้พิพากษาสมทบจะมีบทบาทหลักในการช่วยดูแลฟื้นฟูและไกล่เกลี่ยคดี หากเป็นคดีอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน การมีเพียงผู้พิพากษาในการพิจารณาคดีก็น่าจะเพียงพอ

การโยกย้าย

- ศาลเยาวชนและครอบครัวพบปัญหาการโยกย้ายบุคลากร ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการพัฒนาองค์ความรู้ และได้รับบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่ไม่ตรงกับความต้องการ

(4) ด้านการพัฒนาการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

- ศาลเยาวชนและครอบครัว จัดให้มีโปรแกรมการฝึกอบรมซ่อมมอเตอร์ไซค์ ร่วมกับบริษัทยามาฮ่า เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสในการฝึกวิชาชีพ และจะได้รับประกาศนียบัตร

หอสมุดรัฐสภา www.library.go.th

หลังจบหลักสูตรการฝึกอบรม และผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถใช้ไปสมัครงานที่บริษัทยามาฮ่าได้

(5) ด้านการให้ความรู้แก่ประชาชน/บุคคลทั่วไป/นิติบุคคล

- ไม่มีการสัมภาษณ์ในส่วนนี้เนื่องจากเวลาหมด

(6) ด้านการอนุวัตการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 เรื่องสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และ มาตรา 87 เรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน

- ปัจจุบัน พบปัญหาเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะในด้านการบูรณาการระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัว กับกรมพินิจฯ ศาลจะได้รับเพียงการรายงานผลการดำเนินงานจากเอกสาร การย้ายกรมพินิจฯมาอยู่กับศาล เป็นแนวคิดที่ดีและจะช่วยให้การดำเนินงานได้อย่างสิ้นสุดกระบวนการ มีเอกภาพ และลดการซ้ำซ้อนในการดำเนินกิจกรรมระหว่างศาลกับกรมพินิจฯ เช่น กระบวนการฟื้นฟูเยียวยาเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

4.6 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา

4.6.1 การประชุม

วันที่ 29 เมษายน 2552 เวลา 10.00 – 12.00 น.

ณ ห้องประชุมวินิจฉัย ชั้น 3 อาคารศาลยุติธรรม ศาลฎีกา สนามหลวง กรุงเทพฯ

4.6.2 ผู้แทนจากแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา

1. นางเปรมใจ กิติคุณไพโรจน์	ประธานแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลฎีกา
2. นายวิวัฒน์ ว่องวัฒน์ไวทย์	เลขานุการแผนกคดีภาษีอากรในศาลฎีกา
3. นายนวรัตน์ กลิ่นรัตน์	เลขานุการแผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในศาลฎีกา
4. นายวิรัตน์ วิศิษฏ์วงศ์กร	เลขานุการแผนกคดีล้มละลายในศาลฎีกา
5. นายวินัย เรืองศรี	เลขานุการแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลฎีกา
6. นายคันฉัตร์ พลรัตน์	เลขานุการแผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจในศาลฎีกา
7. นายอนุรักษ์ สง่าอารีย์กูล	เลขานุการแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา
8. นายสมชาย อุดมศรีสำราญ	เลขานุการแผนกคดีเลือกตั้งในศาลฎีกา
9. นายสรเพชญ กฤติยาวงศ์	เลขานุการแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา

4.6.3 ผู้แทนจากคณะกรรมการตรวจรับโครงการฯ และสถาบันวิจัยพีฯ

1. นายรุ่งโรจน์ รื่นเริงวงศ์ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์ (อดีต รองประธานศาลฎีกา)
2. นายสอนชัย สิราริยกุล รองอธิบดีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง
3. นางสาวสุนทรียา เหมือนพะวงศ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา

4.6.4 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

(1) แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

- ระบบการคัดเลือกผู้พิพากษา ควรพิจารณาถึงประสบการณ์จากงานคดีเด็กและเยาวชน และคุณสมบัติทางด้านอายุ กล่าวคือ ผู้พิพากษาควรมีอายุพอสมควร รวมทั้งพิจารณาถึงคุณสมบัติประกอบอื่นๆ เช่น มีความรู้ทางโลก ทางธรรม มีความเมตตา หรือ ผ่านการมีครอบครัวหรือดูแลเด็กมาก่อน
- ดังนั้น ผู้พิพากษาสมทบจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญต่อการพิจารณาคดี
- การระบุคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ ควรดำเนินการให้ชัดเจนและเป็นระบบเดียวกัน
- ความจำเป็นของการมีศาลเยาวชนและครอบครัวในทุกจังหวัด หรือศาลเยาวชนและครอบครัว ควรมีเพียงในระดับภาค เพื่อลดปริมาณงานให้กับอธิบดีที่จำเป็นต้องดำเนินกิจกรรมในทุกจังหวัด
- ด้านการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก ควรมีการระบุให้ชัดว่าสถานพินิจฯ ควรอยู่ภายใต้การดูแลของศาลหรือไม่

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

(2) แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ

<u>ผู้พิพากษา</u>

- การมีระบบการโยกย้ายหรือเลื่อนขั้น ตามระบบอาวุโสที่เข้มแข็งมาก ดังนั้น ควรจะมีระบบการบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษา/ผู้พิพากษาที่คำนึงถึงความรู้เฉพาะด้าน ที่ตรงกับความชำนาญของคดีนั้นๆ

<u>ระบบงบประมาณ</u>

- ทิศทางการนำเสนอโครงการของศาล มีแนวโน้มจะเน้นการไปดูงานต่างประเทศ แบบไม่มีเป้าหมายและข้อกำหนดที่ชัดเจน จึงเสนอให้มีระบบการพิจารณาให้ผู้พิพากษาที่ไปศึกษาดูงานในเรื่องนั้นๆ กลับมาทำคุณประโยชน์ให้กับศาล ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดูงาน
- การพัฒนาให้ระบบงบประมาณ เป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนาคลังสมอง ตำรา ห้องสมุดของศาลให้ทั่วถึง

ผู้พิพากษาสมทบ

- ทัศนคติของการเป็นผู้พิพากษาสมทบส่วนใหญ่ในปัจจุบัน คือ เพื่อเกียรติยศ ศักดิ์ศรี และจิตอาสา
- การจัดสรรเวลาในการพิจารณาคดีกับเวลาของผู้เชี่ยวชาญไม่ลงตัว โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญที่ยิ่งเก่ง ยิ่งมีความเชี่ยวชาญ ก็จะยิ่งมีเวลาว่างน้อย ทำให้ผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถมาร่วมให้ข้อเสนอแนะประกอบการพิจารณาคดีได้ จึงต้องออกจากระบบการพิจารณาคดีไปโดยปริยาย

การสร้างแรงจูงใจ

- การระบุให้บุคลากรแต่ละระดับได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม

การบริหารจัดการ

- ระบบข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร (คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม) ควรเป็นระบบเดียว ที่มีการบูรณาการและเชื่อมโยงจากฐานข้อมูลอื่นๆ ไม่ควรกระจัดกระจายอยู่ในแต่ละหน่วยงาน ทั้งนี้ เสนอให้รวมฐานข้อมูลกลางไว้ภายใต้ศาลฎีกา

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

(3) แผนกคดีล้มละลาย

บุคลากร

- การสรรหา/สร้างบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในคดีล้มละลาย ทำได้ยากมาก สาเหตุหนึ่งอาจมาจาก การที่ไม่เคยมีระบบที่ระบุคุณสมบัติของบุคลากรแต่ละตำแหน่งและแต่ละศาลที่ประสงค์ให้ชัดเจน
- ดังนั้น เสนอให้มีการระบุตำแหน่งและการบรรจุเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาตั้งแต่ก่อนสอบเข้าว่าเมื่อสอบเข้าได้ จะต้องอยู่ที่ศาลใด และมีวิชาชีพเป็นอย่างไร (career path) เพื่อให้มีการยินยอมรับและสร้างความเต็มใจตั้งแต่ต้น
- บุคคลภายนอกอาจเห็นว่างานของผู้พิพากษาเป็นเพียงงานบนบัลลังก์ แต่ในความเป็นจริง ผู้พิพากษามีภาระงานอีกมาก ทั้งในการอ่านสำนวน เก็บรวมรวมข้อมูลประกอบการพิจารณาคดี เป็นต้น
- ผู้บริหารระดับสูง มักไม่ให้ความสำคัญกับคดีพิเศษ
- บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ ต้องการคนที่มีประสบการณ์ บุคลากรที่จบใหม่/จบโดยตรง การได้รับบุคลากรที่จบใหม่/จบโดยตรง ก็ไม่ได้หมายความว่าจะทำงานในคดีพิเศษได้เลย จำเป็นต้องมีระยะเวลาในการเรียนรู้ระบบงาน และลักษณะพิเศษของคดี
- สถานที่ตั้งของศาล ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เช่น สถานที่ตั้งอยู่ใจกลางเมือง รถติด ทำให้ผู้พิพากษาไม่อยากไปบรรจุและทำงานที่นั่น เป็นต้น
- ระบบในการสร้างและคัดเลือกคนของศาลที่ไม่ชัดเจน ทั้งนี้ ศาลอาจรับคนน้อยลงก็ได้ แต่ควรได้รับคนที่เก่งจริง

- ระบบการโยกย้ายผู้พิพากษาวาระ 1 ปี น้อยเกินไป เสนอให้เป็น 2 ปี เพื่อสร้างความต่อเนื่อง

การบริหารจัดการคดี

- ระบบการจัดการคดีจะเป็นลักษณะนับปริมาณคดีที่รับผิดชอบ ผู้พิพากษาที่เก่งจะได้รับคดียาก ซึ่งต้องใช้เวลามาก มากกว่าคดีง่าย แต่จำนวนนับภาระงานเป็น 1 คดี เหมือนกัน ซึ่งอาจจะไม่เหมาะสมนัก จึงเสนอให้มีระบบการจัดการคดีที่หลายหลาย และมีภาระคดีหนัก-เบา ต่างกัน
- เห็นด้วยกับแนวคิดในการจัดตั้งศาลอุทธรณ์ชำนัญพิเศษ เพื่อรักษาองค์ความรู้ในคดีชำนัญพิเศษของผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ให้ต่อเนื่องจนถึงศาลฎีกา
- ปัญหาปริมาณคดีล้นศาล ส่งผลให้ผู้พิพากษาไม่สามารถทำงานโดยละเอียดได้ เนื่องจากไม่มีเวลาคิดพิจารณาคดีอย่างเพียงพอ ดังนั้น จึงสนับสนุนแนวคิดที่ให้คดีสิ้นสุดที่ศาลอุทธรณ์ ซึ่งคดีจะได้รับการพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนและสามารถเผยแพร่ได้มากขึ้น และให้มีเฉพาะคดีข้อกฎหมาย/คดีที่สำคัญจริงๆ ขึ้นสู่ศาลฎีกา

การบูรณาการ

- ศาลควรมีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ในการพัฒนาเว็บไซต์ เช่น ศาลล้มละลาย ที่ทำโดยไม่รองบประมาณ โดยเป็นความร่วมมือกับธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

(4) แผนกคดีภาษีอากร

การแต่งตั้งโยกย้าย

- ระบบการแต่งตั้งและโยกย้าย ยึดกับระบบอาวุโสมากเกินไป ทำให้ยากที่จะดึงดูดคนที่มีความสามารถ มาทำงานในตำแหน่งที่เหมาะสมได้ เช่น ผู้พิพากษาบางท่านจบการศึกษาระดับปริญญาโทและเอกด้านภาษีอากร แต่ไม่ได้รับการคัดเลือกให้ทำคดีด้านภาษีอากร ปัจจุบันทำคดีทั่วไปอยู่ที่จังหวัดนราธิวาส เป็นต้น
- ความไม่ต่อเนื่องในองค์ความรู้ของผู้พิพากษาต่อการปฏิบัติงานในศาลสูง คือ ผู้พิพากษาที่เคยผ่านศาลชำนัญพิเศษมาเมื่อ 10 กว่าปีก่อน หรืออาจไม่เคยผ่านคดีชำนัญพิเศษมาก่อน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีพิเศษในศาลฎีกา
- ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาในศาลฎีกา มีเพียง 1-3 ปี ก็เกษียณอายุราชการ และแนวโน้มในอีก 10-15 ปีข้างหน้า ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งจะน้อยกว่านี้มาก
- ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ในกองผู้ช่วยผู้พิพากษา ส่วนใหญ่จะเป็นผู้พิพากษาศาลชั้นต้นหรืออุทธรณ์ ที่อยู่มานานกว่า 5 ปี ขึ้นไป ซึ่งช่วยงานผู้พิพากษาศาลฎีกาได้มาก

- ในอดีต ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาได้รับค่าตอบแทนพิเศษ ที่สามารถดึงดูดคนที่มีความสามารถได้

<u>องค์ความรู้</u>

- เสนอให้มีศูนย์วิจัย ที่เป็นศูนย์ในการรวบรวมองค์ความรู้เชิงวิชาการให้แก่ศาล
- องค์ความรู้แต่ละแผนก (สหวิชา) เกี่ยวโยงกัน การแยกศาลพิเศษอย่างชัดเจนในศาลชั้นต้น อาจทำให้ยากแก่การบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันข้ามศาล ในขณะที่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา จะทำได้ง่ายกว่า

<u>งบประมาณในการสร้างคลังสมอง</u>

- การศึกษาดูงาน/ศึกษาต่อของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ ควรพิจารณาให้สอดคล้อง/สนับสนุนงานที่จะทำในอนาคต เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า
- การกำหนดให้มีระบบผูกพัน ให้บุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรม/ศึกษาต่อ/ดูงานเพิ่มเติมกลับมาช่วยงานศาลชำนัญพิเศษนั้นๆ

(5) แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

- ปัญหาและที่มาของคดีส่วนใหญ่อยู่ที่พฤติกรรมของนักการเมือง มากกว่าระบบการปฏิบัติงาน
- แนวโน้มปริมาณคดีมีมากขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุหลักเกิดจากผลของการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ในคดีชี้แจงทรัพย์สิน ดังนี้

ปี พ.ศ.	2545	2546	2547	.....	2550	2551	เม.ย. 52
ปริมาณคดี	1	1	1	.....	2	21	6

- แนวโน้มปริมาณคดีมีสูงขึ้น เช่น คดีสำคัญในปัจจุบัน (คดีกล้ายาง คดีหวยบนดิน คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน) ที่มีผู้ต้องหาจำนวนมาก แต่โครงสร้างอัตรากำลังในปัจจุบันไม่รองรับ โดยจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาองค์คณะ จำนวน 9 คน ในแต่ละคดี ทำให้ต้องดึงผู้พิพากษาจากแผนกอื่นมาช่วย ส่งผลกระทบถึงคดีในศาลฎีกาทั้งหมด ในขณะที่ผู้ช่วยผู้พิพากษาก็มีเพียง 9 คน แต่ต้องรับผิดชอบทุกคดี เป็นต้น
- เสนอให้มี "ทีมวิชาการ" ของศาลฎีกา เพื่อเพิ่มคุณภาพการพิจารณาคดีและสร้างความน่าเชื่อถือในผลการพิจารณาคดี

(6) แผนกคดีพาณิชย์

- คดีพาณิชย์จะไม่มีการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ จะมีเฉพาะที่ศาลฎีกาเพียงแห่งเดียว ทำให้การสร้างความเชี่ยวชาญของบุคลากรในด้านนี้ ทำได้ยากยิ่ง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- คดีผู้บริโภคมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ และส่วนใหญ่ก็จะเกี่ยวข้องกับคดีพาณิชย์
- ดังนั้น ศาลจึงควรมีการระบุทิศทางที่แน่นอนของการมีคดีพาณิชย์ อาทิ การรวมและแยกเป็นศาลผู้บริโภคและพาณิชย์ เป็นต้น

(7) แผนกคดีเลือกตั้ง

- คดีเลือกตั้ง มีขอบเขตการพิจารณาคดีที่ครอบคลุมทั้งคดีแพ่ง (เช่น กรณีคดีเลือกตั้งใหม่ที่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น) และคดีอาญา
- โดยหลักการแล้ว ศาลไม่จำเป็นต้องชำนัญพิเศษ แต่ผู้พิพากษาควรชำนัญพิเศษ กล่าวคือ ไม่เน้นความเชี่ยวชาญขององค์กร แต่เน้นความเชี่ยวชาญของบุคลากร
- ปัญหาภาระงานของผู้พิพากษามีมาก ไม่สัมพันธ์กับปริมาณคดีในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ทำให้การพิจารณาคดีล่าช้า ไม่สามารถนัดความได้
- ผู้พิพากษาในแผนกนี้ จะหายากมาก เนื่องจาก
    - ต้องคำนึงถึงภาระงานในการปฏิบัติงาน ที่กำหนดโดยศาลฎีกา
    - ต้องไปทำงานในศาลชั้นต้น แต่ไม่นับรวมเป็นภาระงาน (ส่วนใหญ่เป็นงานฝาก) ทำให้ถือว่าเป็นภาระในการทำงาน
- ศาลควรมีระบบการสรรหาบุคลากรเข้าสู่แผนกในศาลอุทธรณ์ และเนื้องานที่ควรจะเป็นอย่างชัดเจน
- แนวทางที่นำเสนอ ควรมีองค์กรที่ชัดเจนและรับผิดชอบโดยตรง เช่น ศาลเลือกตั้งโดยตรง เพื่อลดภาระที่ต้องทำงานหลายด้าน (จากแนวโน้มรัฐธรรมนูญ ที่จะให้คดีเลือกตั้งคงอยู่กับศาลยุติธรรม) อย่างไรก็ดี ควรระมัดระวังในเรื่องของการแทรงแซงอำนาจศาลจากกลุ่มนักการเมือง
- คำพิพากษาทุกเรื่อง ต้องผ่านการประชุมแผนกในศาลฎีกา ก่อนเผยแพร่ผลการพิจารณาคดี ถือเป็นข้อดี แก่ผู้พิพากษาให้มีความระมัดระวังในการพิจารณาคดี
- การประชุมและข้อกฎหมาย ควรมีระบบเข้าที่ประชุมใหญ่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในอนาคต
- ผู้ช่วยผู้พิพากษา
    - ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกามีน้อย ไม่สอดคล้องกับการทำงาน/ความเชี่ยวชาญที่ต้องการ
    - ผู้ช่วยผู้พิพากษาฯ มีบทบาทอย่างมากในการช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ทั้งช่วยสืบพยาน สรุปข้อมูลคดี ตั้งคำถามและช่วยยกร่างสำนวน เป็นต้น
    - ปัจจุบัน ศาลฎีกาให้ระบบการฝึกงานระหว่างผู้ช่วยพิพากษาฯ กันเอง
    - ปัญหาความต่อเนื่อง ผู้ช่วยผู้พิพากษาฯ อยู่ได้ไม่นาน
    - ข้อเสนอ คือ ให้สร้างกรอบอัตรากำลังผู้ช่วยผู้พิพากษาฯ ให้ชัดเจน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

(8) แผนกคดีสิ่งแวดล้อม

- แผนกคดีสิ่งแวดล้อม มีขอบเขตการพิจารณาคดีที่ครอบคลุมทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา
- คดีชำนัญพิเศษ จะเป็นการวินิจฉัยตามข้อกฎหมายเป็นหลัก แต่คดีสิ่งแวดล้อมจะใช้ระบบข้อเท็จจริงมากกว่า
- กระบวนการพิจารณาคดีของศาลชำนัญพิเศษต่างกัน บางศาลเน้นการไต่สวน แต่บางศาลเน้นการให้ระบบกล่าวหา
- ผู้วินิจฉัยชี้ขาดของแต่ละศาลชำนัญพิเศษที่ต่างกัน (ผู้พิพากษาสมทบ/ผู้เชี่ยวชาญ)
- ศาลสูงไม่มีระบบผู้พิพากษาสมทบ ทำให้การพิจารณาคดีแตกต่างจากคดีทั่วไป
- ความเชี่ยวชาญจะเกิดเฉพาะในแผนกคดีพิเศษ
- แนวคิดในการจัดให้มีศาลอุทธรณ์ชำนัญพิเศษนั้น สำคัญมาก ทั้งนี้ ควรมีการกำหนดองค์ประกอบ องค์ความรู้และความอาวุโสที่ชัดเจน
- ถ้ากระทรวงสิ่งแวดล้อมกับศาลสิ่งแวดล้อมทำงานใกล้ชิดกันมาก คดีความขึ้นสู่ศาลจะน้อยลง

(9) ผู้พิพากษาสอนชัย สิราริยกุล รองอธิบดีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

- ระบบวิชาชีพ (career path) ของผู้พิพากษา ให้อยู่ในเส้นทางของความชำนัญพิเศษตลอดไป
- ปัจจุบัน ผู้บริหารศาลชำนัญพิเศษได้เริ่มมีการหารือในหลักการนี้แล้ว
- ศาลชั้นต้น เน้นการพิจารณาพิพากษาตาม “ข้อเท็จจริง” ซึ่งมีผู้พิพากษาสมทบเป็นผู้ให้ข้อมูลประกอบการพิจารณาคดี แต่ศาลสูง เน้นการพิจารณาพิพากษาตาม “ข้อกฎหมาย” ไม่มีระบบผู้พิพากษาสมทบ ทำให้ระบบศาลสูงอาจขาดข้อมูลประกอบการพิจารณาคดีประกอบกับการเขียนรายละเอียดผลการพิจารณาคดีที่ไม่ละเอียด จะส่งผลเสียต่อชื่อเสียงของศาลได้

(10) ผู้พิพากษาสุนทรียา เหมือนพะวงศ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา

- ทางออกของการพิจารณาคดีและศาลชำนัญพิเศษ คือ
    - ให้มีระบบส่งต่อคดีพิเศษในศาลชั้นต้น และส่งเข้าศาลอุทธรณ์ (เฉพาะศาลเยาวชนฯ) หรือศาลฎีกา อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือ
    - แยกระบบศาลพิเศษออกมา จากคดีปกติ และพิจารณาแยกตั้งแต่ศาลชั้นต้นจนถึงศาลสูง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- การพัฒนาให้มีคณะกรรมการศาลชำนัญพิเศษในระดับประเทศ โดยอาจมีคณะอนุกรรมการที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละเรื่อง รองรับและขับเคลื่อนการดำเนินงานในด้านต่างๆ
- ทั้งนี้ ควรมีการระบุเกณฑ์/องค์ประกอบให้ชัดเจนว่า บุคลากรควรมีคุณสมบัติและประสบการณ์อย่างไร

(11) สรุปการประชุม โดยนายรุ่งโรจน์ รื่นเริงวงศ์ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์ (อดีตรองประธานศาลฎีกา)

- ผู้พิพากษาอาวุโส ควรเน้นให้ไปอยู่ที่ศาลชำนัญพิเศษ เพราะสามารถเป็นที่ปรึกษา/พี่เลี้ยงให้แก่ศาลชำนัญพิเศษได้
- การบรรจุผู้พิพากษาให้อยู่กับศาลชำนัญพิเศษตลอดไป ควรตกลงกันตั้งแต่การสอบบรรจุเข้า
- องค์ความรู้ของผู้พิพากษา
    - การคัดเลือกบุคลากรที่ไม่สัมพันธ์กับตำแหน่งและความเชี่ยวชาญ
    - ระบบการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรศาล ควรให้มีพันธะผูกพันหลังจบการศึกษา/ผ่านการฝึกอบรม
- การบริหารจัดการ
    - การจัดให้มีศาลอุทธรณ์ชำนัญพิเศษ ที่จะช่วย
        - ลดปริมาณคดีสู่ศาลสูง
        - รักษาความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษา
        - เพิ่มคุณภาพการพิจารณาคดี
    - การจัดให้มีคณะกรรมการชำนัญพิเศษ
    - การพัฒนาศูนย์องค์ความรู้ ให้เป็นเสมือนทีมวิชาการของศาล

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

4.7 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้รับบริการศาลชำนัญพิเศษ

4.7.1 การประชุม

วันที่ 15 พฤษภาคม 2552 เวลา 10.00 – 12.00 น.

ณ ห้องประชุม สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม อาคารศาลอาญา ชั้น 5 กรุงเทพฯ

4.7.2 ผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ

1. นางกอบกาญจน์ ชื่นยินดี	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
2. นายพิทักษ์ อบสุวรรณ	สำนักงานอัยการสูงสุด (สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว)
3. นายวีรนาท สุขมนต์	กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

4. นายสรรพสิทธิ์ คุมประพันธ์ มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก
5. นายสรรค์ชัย ชูเมือง กรมสรรพากร
6. นายศรัณรงค์ แก้วทะนงค์ กรมสรรพากร
7. นางสุนิสา วงศ์พัฒนกุล กรมสรรพากร
8. นางสุนีย์ เกษตรสุนทร กรมศุลกากร
9. นางจุฑาทิพย์ แผ่นเงิน กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน
10. นางนงภรณ์ รุ่งเพ็ชรวงค์ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
11. นายทศนิยม ชุ่มชาติ กรมการค้าต่างประเทศ
12. นายกนก ฌายีเนตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา
13. นายเศกสรรค์ แสนเสริม กรมบังคับคดี

4.7.3 ผู้แทนจากคณะกรรมการตรวจรับโครงการฯ และสถาบันวิจัยรพีฯ

1. นายรุ่งโรจน์ รื่นเริงวงศ์ ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์ (อดีตรองประธานศาลฎีกา)

หอสมุดกลางอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

4.7.4 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

(1) กรมสรรพากร

- คดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ จะต้องปฏิบัติงานร่วมกับศาลภาษีอากรกลางและศาลล้มละลายกลาง
- กรณีที่กรมสรรพากรแพ้คดีต้องให้ผู้ฟ้องคืนภาษี กรมสรรพากรมีความจำเป็นต้องอุทธรณ์ในทุกคดี ทำให้เกิดค่าใช้จ่าย/ค่าธรรมเนียมสูง บางกรณีสูงถึง 1 ล้านบาท โดยนับตั้งแต่วันพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น รวมทั้งมีความล่าช้าของระยะเวลาในการพิจารณาคดีในศาล
- การพิจารณาค่าธรรมเนียมศาลที่เหมาะสม กล่าวคือ เดิมการพิจารณาค่าธรรมเนียมพิจารณาภาษีของบริษัทในหลายรอบบัญชี (หลายปี) โดยพิจารณาเป็นรายบริษัท ในอัตราร้อยละ 2.5 ต่อปี แต่ไม่เกิน 200,000 บาท แต่ปัจจุบัน มีการพิจารณาประเมินภาษีตามรอบบัญชี (รายปี) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการสูงมาก ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในกระบวนการพิจารณาคดี เนื่องจากการตีความทางกฎหมาย
- การมีระบบการจัดการภายในของศาลที่ดี เพื่อป้องกันกรณีการฟ้องร้องซ้ำซ้อน เมื่อศาลได้สั่งให้มีการพิทักษ์ทรัพย์แล้ว

(2) กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน

- คดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่กรมฯ จะต้องปฏิบัติงานร่วมกับศาลแรงงาน

- ความไม่ชัดเจนของการใช้วิธีการพิจารณาความแพ่งและปกครอง ประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี ทำให้ผลการพิจารณาคดีต่างกัน
- ความจำเป็นของผู้พิพากษาสมทบ ทั้งนี้ โดยส่วนใหญ่ผู้พิพากษาสมทบแทบจะไม่มีบทบาทในการพิจารณาคดี เป็นเพียงองค์ประกอบในการพิจารณาคดีและการลงนามเท่านั้น

(3) มูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

- คดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะต้องปฏิบัติงานร่วมกับศาลเยาวชนและครอบครัว
- ความเชี่ยวชาญทางด้านเด็กและเยาวชนของบุคลากรศาลเยาวชนและครอบครัว โดยส่วนใหญ่พบว่า ผู้พิพากษามีอายุและประสบการณ์น้อย ไม่สัมพันธ์กับลักษณะคดี โดยอาจมีผลกระทบต่อการพิจารณาออกคำสั่งและพิพากษาคดีที่ได้รับผลการพิจารณาพิพากษาคดีเหมือนกับคู่ความทั่วไป อาจไม่เหมาะสมกับกรณีที่คู่ความเป็นเด็กและเยาวชนนัก
- ทัศนคติของศาลที่มีต่อผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญกับนักวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้ ควรพิจารณาผู้เชี่ยวชาญในสาขาอื่นๆ อย่างรอบด้านด้วย เช่น ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านจิตวิทยา เป็นต้น
- ศาลควรมีแผนการดำเนินงานในการฟื้นฟูเด็ก เยาวชนและครอบครัว อย่างครบวงจร
- การมีวิธีการพิจารณาคดีที่แตกต่างกัน ทำให้การดำเนินการฟ้องร้อง จะต้องพิจารณาแยกฟ้องว่าเป็นคดีด้านครอบครัว คดีแพ่งหรือคดีอาญา อาทิ คดีความรุนแรงในครอบครัว อาจต้องฟ้องเป็นคดีอาญา คดีหย่าร้างอาจต้องฟ้องเป็นคดีแพ่ง หรือ คดีเพิกถอนสิทธิปกครองอาจต้องฟ้องเป็นคดีครอบครัว เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากรวมทั้งใช้งบประมาณและเวลามากเกินความจำเป็น ดังนั้น ศาลควรปรับปรุงระบบการให้บริการประชาชน โดยให้คดีที่อยู่ภายใต้ขอบเขตการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ให้สามารถดำเนินการฟ้องร้องได้ที่ศาลเดียว (one-stop service)
- การสร้างความร่วมมือร่วมกับหน่วยงานและวิชาชีพอื่น เช่น กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานอัยการสูงสุด (สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว) นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เป็นต้น ในการฝึกอบรม ให้ความรู้ ศึกษาค้นคว้ากฎหมาย/องค์ความรู้ใหม่ๆ และให้ข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานของศาลชำนัญพิเศษ

(4) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

- เรื่องสิทธิมนุษยชนจะมีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต เสนอแนะให้มีศาลสิทธิมนุษยชนที่รวมทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- กรณีฟ้องร้องกรมสรรพากรให้แพ้คดีคืนภาษี กรมสรรพากรมีความจำเป็นต้องอุทธรณ์ในทุกคดีที่กรมฯ แพ้คดี ทำให้เกิดค่าใช้จ่าย/ค่าธรรมเนียมสูง บางกรณีสูงถึง 1 ล้านบาท โดยนับตั้งแต่วันพิพากษาคดีในศาลชั้นต้น

(5) กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีหน่วยงานด้านการบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนภายในหน่วยงาน การติดตามเด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานพินิจฯ ภายหลังจากการพิพากษาคดีสิ้นสุดแล้วของผู้พิพากษาสมทบ อาจไม่มีความจำเป็นนัก

(6) กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

- ศาลควรจัดให้มีระบบช่วยเหลือคู่ความ อาทิ
    - การมีระบบให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย เช่น การจัดหาทนาย
    - การมีระบบให้ความช่วยเหลือทางการเงิน เช่น ค่าธรรมเนียมที่ต่ำ
    - การมีระบบการคุ้มครองพยาน เป็นต้น
- พบการบริการและความร่วมมือในการดำเนินงานที่แตกต่างกันของศาลต่างๆ

(7) กรมการค้าต่างประเทศ

- พบปัญหาในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี เช่น การนำประมวลกฎหมายวิธีการพิจารณาความแพ่ง มาใช้กับคดีการค้าระหว่างประเทศ อาจจะไม่เหมาะสมนัก
- พบคดีจำนวนมาก ไปกองอยู่ที่สำนักงานอัยการ ที่ซึ่งอาจจะขาดความเข้าใจในบริบทการค้าระหว่างประเทศ
- ความรู้ความเข้าใจของผู้พิพากษาสมทบ ทั้งในด้าน
    - ระบบการคัดเลือกและแต่งตั้ง ที่ควรเปิดกว้างและโปร่งใส
    - ผลประโยชน์ทับซ้อน
    - บทบาทของผู้พิพากษาที่ชัดเจน

(8) กรมศุลกากร

- คดีที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะต้องปฏิบัติงานร่วมกับศาลภาษีอากรและศาลล้มละลาย
- พบปัญหาส่วนมาก ในเรื่องการขอความร่วมมือของศาลที่ไม่ชัดเจน และการให้เวลาของศาลที่น้อยเกินไป

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

(9) ด้านประสิทธิภาพการให้บริการของศาลชำนัญพิเศษ

<u>ด้านความสะดวกและความร่วมมือที่หน่วยงานได้รับ</u>

- สถานที่ตั้งของบางศาลที่ไม่สะดวก เช่น ศาลแรงงาน เป็นต้น
- ความร่วมมือระหว่างศาลเยาวชนฯและกรมพินิจฯ ที่ดีบ้าง/ไม่ดีบ้างในบางพื้นที่ เช่น การขอความร่วมมือเรื่องเอกสารประกอบสำนวน เป็นต้น ดังนั้น ควรมีการพูดคุยเพื่อแก้ปัญหาการดำเนินงานที่พบอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การออกระเบียบ/ข้อบังคับ ที่เป็นลายลักษณ์อักษร
- ทุกครั้งที่มีการออกกฎหมายใหม่ ศาลฯ ควรมีการบูรณาการอย่างรอบด้าน โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน องค์กรอิสระ และหน่วยงานวิชาชีพต่างๆ) ในการร่วมให้ข้อมูลและข้อคิดเห็น เพื่อให้มีความเข้าใจที่ตรงกัน จะได้ไม่ต้องมีการตีความกันอีกในอนาคต

<u>ด้านความรวดเร็วในการให้บริการของศาลชำนัญพิเศษ</u>

- พบความล่าช้าในการพิจารณาคดี ที่ผูกพันถึงดอกเบี้ยที่จะเกิดขึ้น (นอกเหนือจากเงินภาษี) ทั้งฝ่ายผู้เสียภาษีและฝ่ายกรมสรรพากร
- ผลการพิจารณาคดีของศาลทรัพย์สินฯ ส่วนใหญ่คู่ความจะเป็นบริษัท/หน่วยงานจากภาคเอกชน ทำให้การพิจารณาคดีที่ล่าช้า ส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินธุรกิจ ดังนั้น ศาลฯ ควรมีการปรับวิธีการพิจารณาคดีให้รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์มากขึ้น
- การแยกคดีพิจารณา (คดีแพ่ง คดีอาญาหรือคดีเยาวชนและครอบครัว) ก่อให้เกิดความล่าช้า

<u>ด้านความเหมาะสมของค่าใช้จ่ายและค่าตอบแทนของพยาน/ผู้ทรงคุณวุฒิ</u>

- หลักการพิจารณาค่าธรรมเนียมของศาลชั้นต้น
  - เดิม : พิจารณาตามทุนทรัพย์ที่ฟ้องร้อง
  - ปัจจุบัน : พิจารณาตามใบแจ้งหนี้ ทำให้ฐานการพิจารณาค่าธรรมเนียมสูงขึ้น
- หลักการพิจารณาค่าธรรมเนียมของศาลสูง ควรพิจารณาตามทุนทรัพย์ที่ได้มีการอุทธรณ์ มากกว่าจากพิจารณาทุนทรัพย์ตั้งแต่ศาลชั้นต้น เช่น ในศาลชั้นต้น ทุนทรัพย์ในการฟ้องร้อง จำนวน 1,000,000 บาท โจทย์ได้รับคืนไปเป็นจำนวน 900,000 บาท จากนั้นโจทย์ได้อุทธรณ์ต่อเป็นจำนวน 100,000 บาท ดังนั้น การพิจารณาค่าธรรมเนียมควรพิจารณาฐานเพียง 100,000 บาท ไม่ใช่ 1,000,000 บาท เป็นต้น
- ค่าใช้จ่าย/ค่าธรรมเนียมที่เกิดขึ้น เป็นอุปสรรคต่อคู่ความที่มีศักยภาพทางการเงินต่ำในการเข้าถึงความยุติธรรม ดังนั้น ศาลควรจัดให้มีระบบช่วยเหลือคู่ความอนาถา เช่น การจัดให้มีที่ปรึกษา/ทนายขอแรง เป็นต้น

<u>ด้านความเชื่อมั่นที่มีต่อการให้บริการของศาลชำนัญพิเศษ</u>

- การใช้กระบวนการพิจารณาคดีที่เหมาะสมกับคดีและการปฏิบัติงานจริง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- การใช้กฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชนที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้ศาลเป็นเครื่องมือของหน่วยงานภาคเอกชน
- ความไม่น่าเชื่อถือที่มาจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอก เช่น ที่มาและคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ ในเรื่ององค์ความรู้ทางด้านกฎหมาย ฯลฯ
- การมีระบบการพิจารณาพิพากษาคดีบนมาตรฐานเดียวกัน โดยอาจมีดุลพินิจตามข้อกฎหมายให้สามารถอ้างอิงได้และตามพื้นฐานของข้อเท็จจริง เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี
- การดำเนินงานของผู้พิพากษาที่มีอายุน้อย ควรมีระบบสนับสนุนความเข้มแข็ง เช่น การจัดให้มีผู้พิพากษาอาวุโส ช่วยกำกับการดำเนินงาน เป็นต้น
- พัฒนาระบบการบริหารจัดการคดี เช่น งานธุรการ/รับคำฟ้อง ให้สามารถตรวจสอบบุคคลล้มละลายได้ เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนจากการรับฟ้องคดีลูกหนี้ ที่ศาลเคยสั่งพิทักษ์ทรัพย์ไปแล้ว เป็นต้น

<u>บทบาทขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอนุวัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐไว้ในมาตรา 40 มาตรา 81 และมาตรา 87(3)</u>

- ควรมีกระบวนการใช้กฎหมายอย่างเป็นระบบ โปร่งใสและตรวจสอบได้
- การพิจารณาคดี ควรสนับสนุนให้มีการใช้ระบบไต่สวนมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดตั้งศาลของประเทศไทย
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 81 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม โดยมาตรา 81(4) ระบุให้ “จัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ดำเนินการเป็นอิสระเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม” ปัจจุบัน สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมได้จัดให้มีคณะกรรมการ/องค์กรปฏิรูปกฎหมาย เพื่อตอบสนองต่อการปฏิรูปกฎหมายที่ดำเนินการเป็นอิสระดังกล่าว

<u>ปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ</u>

- ระบบการบูรณาการกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการติดตามคดี เช่น ข้อมูลลูกหนี้ ที่จะให้แก่พนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ทำให้บางครั้ง กว่าจะทราบเรื่องและดำเนินการก็เลยกำหนดการพิทักษ์ทรัพย์ไปแล้ว เป็นต้น
- ศาลอาจะนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยสนับสนุนงานธุรการของศาล ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถสืบค้นข้อมูลได้ ตามลำดับชั้นความลับ (security level)

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

(10) สรุปสาระสำคัญ โดย นายรุ่งโรจน์ รื่นเริงวงศ์

- ระบบการจัดการงานธุรการคดี เช่น การคัดกรองข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การนัดหมาย ควรมีระบบการดำเนินงานที่ชัดเจนและสะดวก ทั้งนี้ สามารถดำเนินการปรับปรุงได้โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความเข้าใจและความเพียงพอของบุคลากร ไม่ให้มีการโยกย้ายบ่อยเกินไป
- สถานที่ตั้งของบางศาลชำนัญพิเศษ อาจไม่สามารถให้บริการได้โดยสะดวก
- การเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอก มาร่วมให้ข้อเสนอแนะและปรึกษาหารือกับศาล
- การตีความทางกฎหมายและความสอดคล้องกับบริบทที่เกิดขึ้นจริงของคดี โดยเฉพาะคดีพิเศษที่ต้องใช้กฎหมายพิเศษ บางกรณีไม่สามารถใช้ประมวลกฎหมายแพ่ง/อาญาได้
- ความล่าช้าในการดำเนินงาน โดยเฉพาะคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา เนื่องจากผู้พิพากษาศาลฎีกามีเพียง 100 คน จากผู้พิพากษาทั่วประเทศประมาณ 4,100 คน ทำให้อัตรากำลังที่มีอยู่ไม่สามารถรองรับคดีที่มีปริมาณมากเกินไปเช่นในปัจจุบัน
- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการที่มากเกินไป เช่น ค่าธรรมเนียมศาล ค่าใช้จ่ายในการจ้างทนาย เป็นต้น
- ความเชื่อมั่นที่มีต่อศาลชำนัญพิเศษ อาทิ การใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้กับคดีชำนัญพิเศษ การขาดความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี การที่ศาลถูกใช้เป็นเครื่องมือของผู้ไม่สุจริต ทัศนคติของผู้พิพากษาที่ควรพิจารณารอบด้าน และที่มา/คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ
- การมีระบบไกล่เกลี่ยพิจารณาพิพากษาคดีแต่พอดี โดยเฉพาะคดีแรงงาน ที่ปัจจุบันผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอกเห็นว่ามีการไกล่เกลี่ยมากเกินไป
- มาตรฐานการพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นระบบเดียว อย่างไรก็ดี ศาลก็ให้อำนาจการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้พิพากษาแต่ละท่านเป็นอิสระ
- การแก้ไขกฎหมาย อาทิ
    - การพัฒนาระบบรองรับกฎหมาย โดยเฉพาะคดีที่มีแนวโน้มจะมากขึ้นในอนาคต ได้แก่ คดีผู้บริโภค โดยอาจจะดำเนินการได้โดย การจัดหาทนาย เป็นต้น
    - ระบบการพิจารณาพิพากษาคดีปกครองที่อยู่ในศาลชำนัญพิเศษ
    - การแยกประเภทคดี (คดีกล่าวหาและไต่สวน) เพื่อการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยสำนักงานศาลยุติธรรมอาจดำเนินการฝึกอบรมและบริหารจัดการภายในได้

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

4.8 ประเด็นสำคัญจากการประชุมร่วมกับผู้แทนแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์และศาลชำนัญพิเศษ

4.8.1 การประชุม

วันที่ 11 มิถุนายน 2552 เวลา 9.30 – 12.00 น.

ณ ห้องพาโนรามา 1 ชั้น 14 โรงแรม ดิเอมเมรัลด์ รัชดา กรุงเทพมหานคร

4.8.2 ผู้แทนจากคณะกรรมการกำกับโครงการจ้างที่ปรึกษา

1. นายรุ่งโรจน์ รื่นเริงวงศ์	ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลอุทธรณ์
2. นายพงษ์รัตน์ เครือกลิ่น	ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 8
3. นางสาวสุนทรียา เหมือนพะวงศ์	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา
4. นางสาวภัทิรา เงินสยาม	นิติกร 5

4.8.3 ผู้แทนแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา

<u>แผนกคดีแรงงาน</u>

1. นางสาวสุจิตรา พัฒนภักดี	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

<u>แผนกคดีภาษีอากร</u>

1. นายนรินทร ตั้งศรีไพโรจน์	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

<u>แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ</u>

1. นายนวรัตน์ กลิ่นรัตน์	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
2. น.ส.ทศพร สีพึ่งธรรม	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยศาลฎีกา

<u>แผนกคดีล้มละลาย</u>

1. นายรัตน กองแก้ว	ประธานแผนกคดีล้มละลายในศาลฎีกา
2. นายพิสุทธิ์ ศรีขจร	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
3. นายวิรัตน์ วิศิษฏ์วงศกร	ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกองผู้ช่วยศาลฎีกา (เลขานุการแผนกคดีล้มละลายในศาลฎีกา)

<u>แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว</u>

1. นายสุวิทย์ พรพานิช	ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

<u>แผนกคดีผู้บริโภค</u>

1. นายสรเพชญ กฤติยาวงศ์	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยศาลฎีกา (เลขาแผนกคดีผู้บริโภคในศาลฎีกา)

<u>แผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ</u>

1. นายศิริชัย จิระบุญศรี	ประธานแผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจในศาลฎีกา

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

<u>แผนกคดีสิ่งแวดล้อม</u>

1. นายเกษม วีรวงศ์	ประธานแผนกคดีสิ่งแวดล้อมในศาลฎีกา
2. นางสาวอังคณา สินเกษม	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยศาลฎีกา

4.8.4 ผู้แทนจากศาลอุทธรณ์

<u>ศาลอุทธรณ์ภาค 1</u>

1. นายชัยสิทธิ์ ตราชูธรรม	ประธานศาลอุทธรณ์ภาค 1

4.8.5 ผู้แทนจากศาลแรงงานกลาง

1. นายพิสิษฐ นิ่งน้อย	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง
2. นายสมฤกษ์ โรจนสุพจน์	ผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง
3. นายพงศธร นิ่มมานพ	ผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง

4.8.6 ผู้แทนจากศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

1. นายสอนชัย สิราริยกุล	รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินฯ
2. นางสาวสมรศรี ตีระวัฒนานนท์	ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินฯ
3. นายธนัชพันธ์ วิสิทธวงศ์	ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินฯ
4. นางจรูญลัขณ์ อินทจาร รัตนราช	ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินฯ
5. นางกรกันยา สุวรรณพานิช	ผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินฯ

4.8.7 ผู้แทนจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

1. นายธีรพงศ์ เพ็ญตระการ	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนฯ
2. นายประวิทย์ อิทธิชัยวัฒนา	ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลเยาวชนฯ
3. นางจารุนันท์ อึ๊งภากรณ์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนฯ
4. นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงค์	ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนฯ

4.8.8 ผู้แทนจากศาลล้มละลายกลาง

1. นายอนันต์ วงษ์ประภารัตน์	อธิบดีศาลล้มละลายกลาง
2. นายสถาพร วิสาพรหม	รองอธิบดีศาลล้มละลายกลาง
3. นางสาวลดาวัลย์ อริยสิทธิ์	เลขานุการศาลล้มละลายกลาง

4.8.9 ผู้แทนจากสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์

1. นางสาวมาดี ธรรมสัจจกูล	ผู้อำนวยการ

4.8.10 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

(1) ด้านผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี

- การคัดเลือกและบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาให้แก่ศาลชำนัญพิเศษ มีแนวคิดที่จะให้แต่ละศาลชำนัญพิเศษจัดการสอบคัดเลือกแยก ตามความต้องการบุคลากรของแต่ละศาลที่อาจแตกต่างกัน แต่แนวคิดนี้อาจทำให้เกิดความยุ่งยากซ้ำซ้อนและรักษามาตรฐานการคัดเลือกบุคลากรของศาลได้ยาก ดังนั้น การดำเนินการตามแนวทางเดิมอาจมีความสะดวกมากกว่า แต่ควรจะต้องทำความเข้าใจและตกลงกับผู้ช่วยผู้พิพากษาตั้งแต่แรกบรรจุเข้าศาลชำนัญพิเศษ ให้พัฒนาความเชี่ยวชาญและก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่องในสายชำนัญพิเศษ
- ทั้งนี้ ในปัจจุบัน ได้มีการดำเนินการปรับปรุงระบบการคัดเลือกแล้ว
- การเปิดรับผู้ช่วยผู้พิพากษา/ผู้พิพากษา ที่สำเร็จการศึกษาในสาขาเฉพาะด้านจากต่างประเทศมากขึ้น เช่น ล้มละลาย ประกันภัย แต่บางครั้งอาจไม่ทันกาล
- เห็นด้วยกับแนวคิดในการให้ผู้พิพากษาเติบโตได้ในสายชำนัญพิเศษ โดยไม่มีผลกระทบต่อระบบอาวุโส
- สนับสนุนให้มีผู้พิพากษาอาวุโสอยู่กับศาลชำนัญพิเศษ เพื่อเป็นพี่เลี้ยง/ที่ปรึกษาให้กับผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ โดยอาจจะช่วยลดปัญหาเรื่องการเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษาได้
- ปัจจุบัน ผู้พิพากษาส่วนใหญ่เลือกทำคดีง่าย เนื่องจากใช้การศึกษาเพิ่มเติมและระยะเวลาน้อยกว่า ส่งผลต่อการพัฒนาองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของผู้พิพากษาคงที่/ลดน้อยลง
- จากภาระงานคดีของผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นที่มาก ทำให้ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ เมื่อความอาวุโสถึง จะย้ายไปสู่ศาลอุทธรณ์
- เห็นด้วยกับแนวคิดในการจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ ที่กำหนดให้คดีจากศาลชั้นต้น อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ และให้คดีที่อุทธรณ์เป็นที่สุดในชั้นอุทธรณ์นี้ โดยแนวคิดในการดำเนินการกับแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาอยู่ 2 กรณีคือ (1) ไม่มีแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา หรือ (2) ให้คงแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาไว้
- ความเคร่งครัดของระบบการคัดกรองคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา เพื่อลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลฎีกา ให้เหลือเฉพาะคดีที่มีปัญหาข้อกฎหมาย หรือคดีที่มีกระบวนพิจารณาที่ผิดพลาด ทั้งนี้ การดำเนินการสามารถทำได้โดย การสร้างความเข้มแข็งให้กับศาลอุทธรณ์ เช่น การสนับสนุนให้มีการเผยแพร่ผลการพิพากษาคดีในศาลอุทธรณ์มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เกิดความระมัดระวังในการพิจารณาพิพากษาคดี

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

- ปัจจุบันคดีแรงงานมีจำนวนมากขึ้น และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต ดังนั้น จึงควรพิจารณาถึงความจำเป็นของการมีศาลแรงงานทั่วประเทศเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

(2) ด้านการพัฒนาองค์ความรู้

- การจัดให้มีหลักสูตรการฝึกอบรมเฉพาะบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ ที่มีสาระสำคัญเฉพาะด้าน ให้มีความรู้และทันกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ อาจดำเนินการได้โดยคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม และคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
- ควรมีระบบกระตุ้นให้ผู้พิพากษาหมั่นไปฝึกอบรมและเพิ่มพูนความรู้ ในการฝึกอบรม สัมมนาและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเชิงวิชาการกับหน่วยงานอื่น ทั้งภายใน/ภายนอกศาล
- อธิบดีผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งต้องเป็นผู้ริเริ่มในการจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่บุคลากรศาลชำนัญพิเศษ
- ขาดหลักสูตรเฉพาะทางเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้ผู้พิพากษา

(3) ด้านการพัฒนาระบบการบริหารงาน

<u>การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ</u>

- เห็นด้วยกับแนวคิดในการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ ที่มีสถานะเป็นอนุกรรมการของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ทำหน้าที่ในการวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษโดยเฉพาะ

<u>การพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดี</u>

- ปัจจุบัน ศาลชั้นต้นมีการจัดการคดีได้มากขึ้น
- การนำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในศาลชำนัญพิเศษมีความเหมาะสม เพื่อช่วยให้กระบวนการพิจารณาคดีในศาลมีความรวดเร็วยิ่งขึ้น

<u>การบริหารงานบุคคล</u>

- ความชัดเจนในบทบาทของผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีต่อกระบวนการพิจารณาคดี คือ เป็นผู้ให้ความเห็น เป็นองค์คณะ เป็นพยาน หรือ เป็นที่ปรึกษาของผู้พิพากษา ฯลฯ
- ระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบที่มีมาตรฐานและโปร่งใส เพื่อลดผลกระทบที่จะมีต่อการพิจารณาพิพากษาคดี
- ควรมีการเผยแพร่แนวคิด/แนวทางที่ได้พัฒนาขึ้นให้กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ในเรื่องแนวคิดการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนผลงานวิจัยให้เป็นรูปธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ระบบไกล่เกลี่ย

- การไกล่เลี่ยข้อพิพาทควรนำมาใช้ในศาลภาษีอากร ทั้งนี้ ในต่างประเทศมีความสำเร็จมาก
- หน่วยงานของรัฐไกล่เกลี่ยไม่ได้ เนื่องจากติดขัดที่เบี้ยปรับ 100-200% ถ้าลดเบี้ยปรับผู้เสียภาษีอาจมีการยอมความมากขึ้น
- ทั้งนี้ อาจมีการดำเนินการแก้ไขให้มีการไกล่เกลี่ยได้ที่หน่วยงานจัดเก็บภาษี โดยมีมติคณะรัฐมนตรีรองรับ

ศาลชำนัญพิเศษ

- หลักการ 2 ชั้นศาลนี้ถูกต้องแล้ว
- มีศาลเยาวชนทั่วประเทศ 100 กว่าศาล ต้องใช้กฎหมายเยาวชน แต่บางศาลงานคดีแทบไม่มี ศาลเยาวชนควรเป็นชั้นเดียวแล้วขึ้นฎีกาเลย
- ผู้พิพากษาศาลฎีกาไม่มีโอกาสทำงานด้านปัญหากฎหมาย ถ้าสามารถตั้งศาลชำนัญพิเศษในศาลอุทธรณ์ แล้วให้คดีเสร็จสิ้น แล้วให้นำผู้พิพากษาศาลฎีกาลงมาใช้ได้ เพราะอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์มีเงินเดือนเท่ากับรองประธานศาลฎีกา
- ศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษมีจำนวน 10 ศาล แต่ 5 ศาลไม่มีศาลชั้นต้น

(4) ศาลล้มละลาย

- กฎหมายเปลี่ยนแปลง ต้องมีการศึกษา
- ประชาชนต้องการคุณภาพ ความรวดเร็ว ประหยัดและเป็นธรรม
- คดีขอชำระหนี้ และคดีเชื่อมโยงล้นมือจริงๆ
- ประสบการณ์ของผู้พิพากษาเป็นเรื่องสำคัญ ในเรื่องคำขอฟื้นฟู ผู้พิพากษาฟังข้อเท็จจริงครบถ้วนหรือไม่ ศาลฎีกาไม่ควรย้อนไปฟังใหม่ ให้ตัดสินไปได้เลย
- ศาลล้มละลายมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และความชำนาญพิเศษอยู่ ถ้าสามารถแก้ปัญหาความต่อเนื่องในชั้นศาลอุทธรณ์ได้ จะแก้ปัญหาได้ทั้งหมด
- การเลือกผู้พิพากษายังมีปัญหาคดีค้างมาก เพราะย้ายศาลแล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงและปริมาณคดีมาก ทั้งคดีล้มละลาย คดีที่เกี่ยวเนื่องและคดีฟื้นฟู ศาลล้มละลายมีจำนวนผู้พิพากษา 24 คน ซึ่งต้องนั่งบัลลังก์พิจารณาคดีทั้งนั้น ปี 2552 มีคดีเข้าสู่ศาลแล้วมากกว่า 6,000 คดี
- คำถามว่ามีผู้พิพากษาพอให้คัดเลือกไหม คำตอบคือไม่มีให้เลือก ถ้าต้นทางกำหนดให้ชัดเจนก็ไม่มีอีกเหมือนกัน เพราะฉะนั้นต้องอบรม ถ้ามีการจัดหลักสูตรอบรมให้ครบถ้วนทั้ง 5 ศาล ต้องอบรมให้มีความต่อเนื่อง

ห้องสมุดกฎหมายศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- การคัดเลือกทุกศาลยังเป็นศาลยุติธรรม ระบบคัดเลือก ระบบจัดสรรคน จะข้ามไปมาได้หรือไม่ ถ้าได้จะเกิดประโยชน์ต่อการพิจารณาพิพากษาคดี แต่อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อความก้าวหน้าในอาชีพ ถ้ามีการข้ามอาวุโสโดยไม่ยุติธรรมจะทำอย่างไร

(5) ศาลแรงงาน

- แนวความคิดของผู้พิพากษาอาจไม่ตรงกับนายจ้างและลูกจ้าง พอศาลตัดสิน กรมสรรพากรก็ไปแก้ระเบียบ
- การไกล่เกลี่ยควรใช้คนอื่นบ้าง
- ปัญหาใหญ่ที่สุดคือไม่ได้ผู้พิพากษาที่มีความรู้ความชำนาญด้านแรงงานอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีความรู้แล้ว ก็ต้องย้ายไปเป็นหัวหน้าคณะในศาลอื่น เมื่อขึ้นศาลอุทธรณ์ก็ไปทำคดีธรรมดา
- ส่งผลต่อเนื่องไปถึงการรับฟ้องในขั้นฎีกามากๆ รวม 3,000 คดี และอยู่ในศาลแรงงานกลางอีก 3,000-4,000 คดี ยังไม่รวมศาลแรงงานภาค
- การแก้ปัญหาต้องเปิดช่องทางพิเศษ ตั้งแต่ต้นสำหรับศาลชำนัญพิเศษ ถ้าใช้ความสมัครใจจะมีข้อขัดข้องตามมาอีก
- ศาลแรงงานกลางอยู่ได้เพราะผู้พิพากษาอาวุโส ท่านอยู่กันเกือบ 10 ปีแล้ว เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระเบียบให้ขึ้นศาลสูงได้
- ในการสืบพยานต้องมาเช้ากลับเย็น เขียนคำให้การ ไกล่เกลี่ยคดี ฯลฯ เมื่อขึ้นศาลอุทธรณ์ไม่ต้องสืบพยาน ไม่ต้องไปศาลทุกวัน

(6) ศาลเยาวชน

- การคัดเลือกผู้พิพากษาในปัจจุบันไม่คำนึงถึงสภาพความเหมาะสม
- ขาดการอบรมหลักสูตรพิเศษเฉพาะที่จำเป็นอย่างยิ่ง ส่วนผู้พิพากษาสมทบมีการอบรมต่อเนื่อง
- อธิบดีกลางดูแลทั่วราชอาณาจักร อธิบดีฯภาค ดูแลภาค อธิบดีฯกลางดูแลงานมากเกินไป ทำให้ขาดเอกภาพ ขาดความเชื่อมโยง ควรมีคณะกรรมการกลาง
- ศาลเยาวชนฯ มี 3 ศาล คดีมีปัญหาเรื่องระยะเวลา ถ้าผู้ต้องการอายุครบ 24 ปี หรือเกินแล้ว ศาลเยาวชนฯ ทำอะไรไม่ได้
- ผู้พิพากษาสมทบมีประมาณ 3,000 คน ระบบสอบคัดเลือกไม่เป็นมาตรฐาน ถูกแทรกแซง วิ่งเต้น แล้ว ก.ต. หยิบยกขึ้นมาพิจารณาอีก จะไม่เกรงใจ ไม่เคารพผู้บังคับบัญชา อ้างว่าถูกกลั่นแกล้ง ฯลฯ
- ภรรยาและครอบครัวของผู้พิพากษา นักการเมืองหรือบุคคลที่มีชื่อเสียง เริ่มอยากเป็นผู้พิพากษาสมทบมากขึ้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
library.coj.go.th

(7) ศาลทรัพย์สินทางปัญญา

- ในศาลทรัพย์สินทางปัญญา องค์ความรู้สำคัญที่สุด และเป็นเรื่องเฉพาะทางมากขึ้น เห็นด้วยกับการอบรม
- เห็นด้วยกับข้อเสนอศาลอุทธรณ์ในศาลชำนัญพิเศษ ไม่ควรยุบแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา แต่ต้องจำกัดจำนวนคดีอย่าให้เป็นแบบในปัจจุบัน
- การเทียบตำแหน่งทำได้ทันทีโดยใช้มติ ก.ต. แต่ควรหาข้อมูลมารองรับและเปรียบเทียบข้อดีข้อเสีย

(8) ศาลพิเศษอื่น ๆ

- ศาลพิเศษ – คดีพิเศษควรให้ความหมายอย่างไร
- ควรมีศาลพิเศษว่าด้วยคดีอาญาระหว่างประเทศหรือไม่ รวมทั้งควรมีการจัดการอย่างพิเศษใน 3 จังหวัดภาคใต้โดยระบบศาลพิเศษหรือไม่
- คดีผู้บริโภคและคดีพาณิชย์ที่มีมากมาย อาจจะต้องร่วมกันคิด
- ควรมีผู้ทรงคุณวุฒิในด้านกฎหมายศาลพิเศษที่ตระหนักถึงการพัฒนาในภาพรวม ซึ่งมิใช่เพียงแต่เรื่องการพิจารณาพิพากษาคดี แต่รวมถึงการพัฒนากฎหมาย ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น กฎหมายวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ที่กำลังพิจารณาอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรในปัจจุบันจำเป็นต้องได้ผู้มีความรู้ไปช่วยในการพิจารณาหรือไม่
- ถ้ามีคณะกรรมการศาลชำนัญพิเศษ เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่คณะกรรมการฯ ควรต้องทำให้เป็นองค์ความรู้ หลายเรื่องเป็นเรื่องสหวิทยาการ และหลายเรื่องเป็นเรื่องคนนอก

ห้องสมุดศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

4.9 สรุปสาระสำคัญจากการประชุมสัมมนาร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลักของศาลชำนัญพิเศษ

4.9.1 การประชุม

วันพฤหัสบดีที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2552 เวลา 9.00 น. – 12.00 น.

ณ ห้อง Platinum Hall ชั้น 3 โรงแรมแกรนด์ เมอเคียว ฟอร์จูน ถ.รัชดาภิเษก กรุงเทพฯ

4.9.2 ประเด็นสำคัญที่ได้รับ

ด้านโครงสร้างและการแต่งตั้งผู้พิพากษา

⌖ ในเรื่องการพัฒนาระบบ 3 ศาล คือ การจัดให้มีศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ เห็นว่า

- แนวทางที่ 1 การจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ แล้วให้มีการอุทธรณ์และฎีกาเหมือนคดีทั่วไป ประชาชนก็จะยิ่งอุทธรณ์ เนื่องจากจะเป็นระบบ 3 ศาล ส่งผลให้คดี

ล่าช้า โดยเฉพาะคดีความที่มีความยุ่งยากและซับซ้อน เช่น คดีภาษีอากร ซึ่งเหมือนกับมีกระบวนการพิจารณาคดี 3 รอบ ทำให้ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ ที่จัดตั้งเพื่ออำนวยความสะดวกและรวดเร็วให้กับประชาชน

- ดังนั้น แนวทางที่ 2 การจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ แล้วให้มีการฎีกาเฉพาะคดีปัญหาข้อกฎหมายหรือคดีที่มีกระบวนการพิจารณาคดีที่ผิดพลาด น่าจะเหมาะสมมากกว่า

- อย่างไรก็ดี ผู้เข้าร่วมการสัมมนาบางส่วนเห็นว่า การมีระบบ 2 ศาล คือศาลชั้นต้นกับศาลฎีกา น่าจะเหมาะสมมากกว่า เนื่องจากระบบ 3 ศาลจะทำให้ประชาชนจะดำเนินการซ้ำซ้อนหลายขั้นตอน ส่งผลให้กระบวนการพิจารณาคดีล่าช้าในที่สุด
- ควรพัฒนาโครงสร้างสำหรับศาลชำนัญพิเศษให้ชัดเจน
  - <u>สายศาลชำนัญพิเศษ</u> ที่มีลำดับชั้นศาลตั้งแต่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ และศาลฎีกาแผนกคดีชำนัญพิเศษ
    - ข้อดี – บุคลากรสามารถรักษาความต่อเนื่องทางวิชาชีพและองค์ความรู้เฉพาะด้านไว้ได้ ไม่ต่างกับบุคลากรในศาลปกติ
    - ข้อเสีย – ตำแหน่งผู้บริหาร โดยเฉพาะในระดับศาลอุทธรณ์ อาจมีมากเกินความจำเป็น
  - <u>สายศาลปกติ</u> ที่มีลำดับชั้นศาลตั้งแต่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา หากบุคลากรในสายนี้ต้องการพัฒนาวิชาชีพสู่สายศาลชำนัญพิเศษ ก็สามารถทำได้ โดยมีระบบการประเมินบุคลากร เช่น ระบบการทดสอบความรู้ เป็นต้น

ด้านผู้พิพากษา

<u>การแต่งตั้งและดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษา</u>

- การดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษนั้น “ห้ามออก ห้ามเป็น ห้ามไป” กล่าวคือ
  - “ห้ามออก” จากการเป็นผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษ เพื่อรักษาองค์ความรู้และความต่อเนื่องให้อยู่คู่ศาลชำนัญพิเศษ
  - “ห้ามเป็น” ผู้บริหาร อาทิ อธิบดี รองอธิบดี เมื่อถึงวาระ เนื่องจากสาระสำคัญของการดำเนินงานจะเน้นงานบริหาร มากกว่างานพิจารณาพิพากษาคดี ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะ
  - “ห้ามไป” อยู่ในสำนักงานศาลยุติธรรม ส่งผลต่อความต่อเนื่องในการพัฒนาองค์ความรู้เฉพาะของผู้พิพากษา
- เห็นด้วยกับแนวคิดการออกประกาศระเบียบของ ก.ต. ในเรื่องการแต่งตั้งและดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษา ให้มีการเทียบตำแหน่งของผู้พิพากษา เพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องความต่อเนื่องของวิชาชีพ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [library.coj.go.th]

ภาระงานของผู้พิพากษา

- ภาระงานของผู้พิพากษามีมาก โดยเฉพาะคดีภาษีอากรที่มีความยุ่งยากและซับซ้อน ทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการพิจารณาคดีมากกว่าคดีทั่วไป กล่าวคือ คดีภาษีอากร 1 คดี จะใช้ระยะเวลาพิจารณาคดีเทียบเท่ากับคดีทั่วไป 2 คดี หรือมากกว่า

ด้านการพัฒนาบุคลากร

- การพัฒนาบุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ จำเป็นอย่างมาก โดยควรมีการพัฒนาบุคลากรในทุกด้าน อาทิ การสนับสนุนทุนการศึกษาเฉพาะด้าน เช่น ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้ศาลชำนัญพิเศษมีความเชี่ยวชาญรอบด้าน

ด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

- ที่ประชุมยอมรับว่าระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลชำนัญพิเศษยังพัฒนาได้ค่อนข้างล่าช้าเนื่องจากความหลากหลายของระบบการดำเนินงาน เป้าหมายและรูปแบบการดำเนินการของแต่ละศาลที่แตกต่างกัน ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารที่ค่อนข้างเร็ว คือทุก 1 ปี ทำให้ไม่สามารถวางแผนและพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพนัก
- ปัจจุบันศาลเยาวชนและครอบครัวได้มีการพัฒนาซอฟแวร์ที่ดีและมีความละเอียดสูง โดยจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หากนำไปประยุกต์ใช้กับระบบศาล เพื่อช่วยให้การดำเนินงานและบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- อย่างไรก็ดี ปัจจุบันสำนักงานศาลยุติธรรม ได้กำลังพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศต้นแบบ หากดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็ควรขยายผลสู่ศาลชำนัญพิเศษต่อไป
- ดังนั้น ทุกศาลชำนัญพิเศษและสำนักงานศาลยุติธรรม ควรมีการพูดคุย แลกเปลี่ยนและบูรณาการ เพื่อเกิดความรวดเร็ว ลดขั้นตอนและลดค่าใช้จ่ายของศาลชำนัญพิเศษไปได้อย่างมาก

ด้านการเก็บค่าฤชาธรรมเนียม

- ศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันในการเก็บค่าฤชาธรรมเนียม ตามพระราชบัญญัติการจัดตั้ง เช่น พระราชบัญญัติการจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ และศาลล้มละลาย ระบุให้ศาลสามารถเก็บค่าฤชาธรรมเนียมได้ ในขณะที่ศาลแรงงานไม่อาจทำได้
- บางส่วนเห็นว่าค่าฤชาธรรมเนียมที่ศาลเก็บอยู่ในปัจจุบันเหมาะสมอยู่แล้ว เช่น ศาลแรงงาน ในขณะที่บางส่วนเห็นว่าควรมีการปรับปรุงค่าฤชาธรรมเนียม ให้สอดคล้องกับความซับซ้อนของคดี ระยะเวลาและทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการพิจารณาคดี เช่น ศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ ศาลภาษีอากร และศาลล้มละลาย
- อย่างไรก็ดี การเก็บค่าฤชาธรรมเนียมควรพิจารณาถึงเรื่องการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนด้วย เนื่องจากค่าฤชาธรรมเนียมที่มีอัตราสูงเกินไปอาจเป็นการจำกัดโอกาสในเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนได้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

- ปัจจุบันศาลล้มละลายเรียกเก็บค่าฤชาธรรมเนียมอยู่ที่ 500 บาทต่อคดี ทำให้มีคดีแพ่งทั่วไปจำนวนมากมาฟ้องที่ศาลล้มละลาย คิดเป็นกว่า 12,000 คดีต่อปี เพื่อต้องการความรวดเร็วในการพิจารณาคดี ส่งผลให้มีปริมาณคดีของศาลล้มละลายที่ส่วนใหญ่จะยุ่งยากและซับซ้อนเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น เห็นควรที่จะมีการปรับปรุงค่าฤชาธรรมเนียม หรืออาจปรับปรุงแก้ไขกฎหมายมูลหนี้ที่จะนำมาฟ้องในศาลล้มละลายให้สูงขึ้นจากเดิม เช่น สำหรับกรณีบุคคลธรรมดา คดีที่สามารถนำมาฟ้องในศาลล้มละลายได้ต้องมีมูลหนี้ตั้งแต่ 10 ล้านบาทขึ้นไป และ สำหรับนิติบุคคลต้องมีมูลหนี้ตั้งแต่ 20 ล้านบาทขึ้นไป เป็นต้น จะช่วยให้เกิดความเหมาะสมและยังช่วยลดปริมาณคดีของศาลล้มละลายได้อีกด้วย
- อย่างไรก็ดี ค่าฤชาธรรมเนียมควรได้รับการพิจารณาทั้งระบบ ไม่เพียงแต่ศาลชำนัญพิเศษแต่รวมถึงศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลอุทธรณ์ ฯลฯ เนื่องมาจากความหลากหลายของแต่ละศาล
- ผู้เข้าร่วมการสัมมนาส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดในการจัดสรรค่าฤชาธรรมเนียมที่จัดเก็บได้บางส่วนให้แก่ศาล เพื่อสนับสนุนการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานภายในและจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร เนื่องจากอาจทำให้เกิดข้อสงสัยต่อการอำนวยความยุติธรรมของศาล อีกทั้ง ค่าฤชาธรรมเนียมที่ศาลจัดเก็บนั้นมาจากประชาชน ดังนั้น จึงควรส่งคืนให้แก่ส่วนกลาง

ด้านหลักการพัฒนาระบบศาลชำนัญพิเศษ

- แนวคิดในการพัฒนาให้มีศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ อาจเป็นการเพิ่มขั้นตอนกระบวนการ ระยะเวลาและค่าใช้จ่ายให้กับประชาชนมากขึ้น ดั้งนั้น การพิจารณาทางเลือกควรยึดถือการอำนวยความยุติธรรมของประชาชนเป็นสำคัญ
- เป้าหมายในการพัฒนาระบบการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ควรให้ความสำคัญกับการอำนวยความยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ มากกว่าความสะดวกในการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ

ด้านผู้พิพากษาสมทบ

- การพัฒนาคุณภาพผู้พิพากษาสมทบอาจดำเนินการได้โดยกำหนดให้มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้พิพากษาสมทบในระยะเวลาที่ยังดำรงตำแหน่ง

ด้านการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ

- การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษขึ้นรับผิดชอบในการวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษมีความเหมาะสม แต่เพื่อเป็นหลักประกันความมีประสิทธิภาพและอำนาจในการทำงานของคณะกรรมการฯ ดังกล่าว จำเป็นต้องมีองค์ประกอบของคณะกรรมการฯ ที่สำคัญดังนี้
  - การกำหนดและออกระเบียบขึ้นรองรับการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษโดยระบุอำนาจหน้าที่และองค์ประกอบไว้อย่างชัดเจน

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- แต่งตั้งฝ่ายเลขาฯ ของคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษขึ้นเป็นคณะทำงาน
- มีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ
- มีการกำหนดวาระการประชุมคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษที่ชัดเจน
- มีการจัดทำรายงานประจำปี เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงาน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

5. สรุปบทเรียนที่ผ่านมา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง และประชุมร่วมกับศาลชำนัญพิเศษทั้ง 5 แห่ง พบบทเรียนที่สำคัญจากการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่ผ่านมา ทั้งจากสถานภาพปัจจุบัน กระบวนการดำเนินงาน ข้อดี รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ โดยสรุปตามประเด็นสำคัญ 4 ด้าน รายละเอียดดังนี้

1. ด้านผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี
2. ด้านการพัฒนาองค์ความรู้
3. ด้านการพัฒนาระบบการบริหารงาน
4. ด้านอื่นๆ

5.1 ด้านผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี

5.1.1 สถานภาพปัจจุบัน

- ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษามีความสำคัญต่อการพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษอย่างมาก เนื่องจากเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษทั้ง 5 แห่ง ต้องการให้การพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษดำเนินการโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในคดีนั้นๆ อีกทั้งปัจจุบันองค์ความรู้ที่ผู้พิพากษาใช้สำหรับการพิจารณาพิพากษาคดีก็เป็นลักษณะ "สหวิทยาการ" ที่ต้องบูรณาการองค์ความรู้ในหลายๆ ด้านประกอบกัน อาทิ คดีล้มละลาย นอกจากความรู้เกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายแล้วผู้พิพากษาจำต้องมีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจ การบริหาร เศรษฐกิจ การบัญชี การเงินอีกด้วย เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีรวดเร็วและเป็นธรรม
- ปัจจุบัน ระบบการบรรจุและแต่งตั้งตุลาการในศาลชำนัญพิเศษ เป็นระบบเดียวกันกับศาลยุติธรรมทั่วไป โดยการบรรจุข้าราชการตุลาการและคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ให้ประธานศาลฎีกาเป็นผู้สั่งบรรจุและคัดเลือกโดยมี 3 วิธีการ ได้แก่ การสอบคัดเลือก การทดสอบความรู้ หรือการคัดเลือกพิเศษ ซึ่งแต่ละวิธีการกำหนดคุณสมบัติไว้ในส่วนที่ 2 การสอบคัดเลือก การทดสอบความรู้ และการคัดเลือกพิเศษ มาตรา 26-31 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543
- ระบบการโยกย้ายและเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษา ให้ความสำคัญกับการแต่งตั้งตามระบบอาวุโส โดยผู้ที่อยู่ในลำดับอาวุโสสูงกว่าซึ่งพิจารณาจากลำดับที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาในครั้งแรก จะได้รับการพิจารณาก่อน โดยลำดับชั้นของตำแหน่งเป็นดังนี้
  - ศาลชั้นต้น ประกอบด้วยตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ผู้พิพากษาประจำศาล ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษา

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

หัวหน้าศาล รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาภาค อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น

- ศาลอุทธรณ์ ประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ภาค ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ รองประธานศาลอุทธรณ์ภาค รองประธานศาลอุทธรณ์ ประธานศาลอุทธรณ์ภาค ประธานศาลอุทธรณ์
- ศาลฎีกา ประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกา ประธานศาลฎีกา

ในแต่ละชั้นศาลบางตำแหน่ง ผู้พิพากษาสามารถเปลี่ยนได้โดยไม่มีผลกระทบต่อลำดับอาวุโส เช่น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ สามารถดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้นได้ โดยไม่กระทบต่อลำดับอาวุโส ดังรูปที่ 5.1

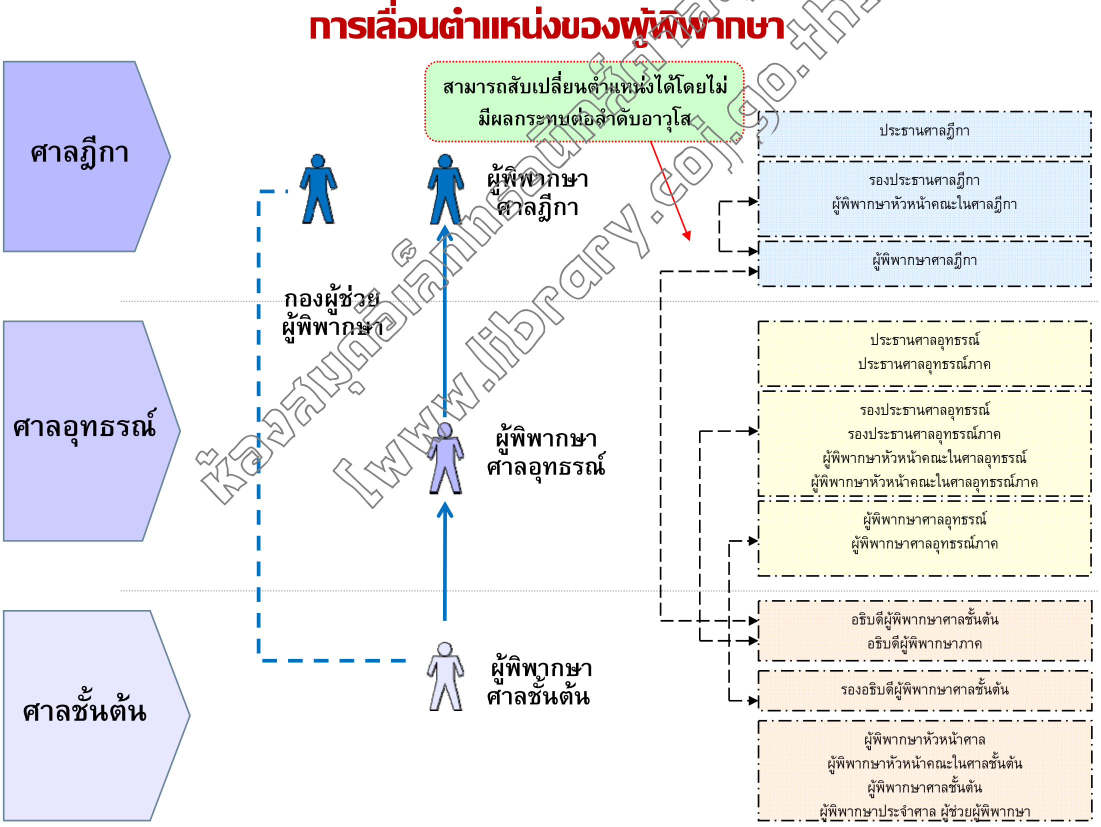

รูปที่ 5.1 การเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษาศาล

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

อนึ่ง การเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษาต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) โดยมีคณะอนุกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมประจำชั้นศาล (อ.ก.ต.) เป็นผู้พิจารณาจัดทำความเห็นเสนอ โดยการโยกย้าย

แต่งตั้งข้าราชการตุลาการประจำปีมีสองวาระ คือ วาระปกติ ดำเนินการประมาณเดือนสิงหาคมของแต่ละปี สำหรับข้าราชการตุลาการทุกตำแหน่ง โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคมของปีนั้น สำหรับผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนผู้มีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์ ให้มีผลตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ของปีถัดไป วาระพิเศษดำเนินการประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของปีถัดไปสำหรับการโยกย้ายแต่งตั้งเพิ่มเติมตามความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อแก้ไขข้อขัดข้องในการโยกย้ายแต่งตั้งตามวาระปกติ

5.1.2 ข้อดี

- ศาลชำนัญพิเศษดำเนินกระบวนพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในคดีนั้นๆ
- กฎหมายกำหนดให้แต่งตั้งผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ มาจากข้าราชการตุลาการ ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย เฉพาะเกี่ยวกับคดีที่ขึ้นสู่ศาลชำนัญพิเศษในแต่ละศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องพิจารณาแต่งตั้งผู้ที่มีอัธยาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน
- การนำระบบการพิจารณาคดีแบบครบองค์คณะและต่อเนื่องมาใช้ ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น
- ศาลชำนัญพิเศษสามารถออกข้อกำหนดของศาลได้เอง ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในกระบวนการปฏิบัติงานของศาลได้โดยรวดเร็ว

5.1.3 ปัญหา อุปสรรค

- คดีที่ขึ้นสู่ศาลชำนัญพิเศษ เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ กล่าวคือ ข้อเท็จจริงในคดีมีความซับซ้อน เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ หรือเกี่ยวข้องกับข้อตกลงระหว่างประเทศต่างๆ วิทยาการเฉพาะทางหลายเรื่อง ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีความซับซ้อนมากขึ้นในอนาคต ดังนั้น คุณสมบัติพิเศษของผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้เฉพาะด้าน
- การพิจารณาแต่งตั้งผู้พิพากษาซึ่งเป็นอำนาจของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม หรือ "ก.ต." ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส มากกว่าการคำนึงถึงความรู้ความสามารถของตัวผู้พิพากษาที่จะมาปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษอย่างแท้จริง แม้ว่าระบบอาวุโสจะมีข้อดี คือ เป็นการประกันในเรื่องความมั่นคงในวิชาชีพตุลาการ (security) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างไม่มีความวิตกกังวลต่อความก้าวหน้าในวิชาชีพ แต่ระบบดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการแต่งตั้งผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่ให้แต่งตั้งผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถเกี่ยวกับงาน

ของศาลนั้นและความเหมาะสมกับตำแหน่ง และทำให้เสียโอกาสในการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญที่ต่อเนื่อง และอาจส่งผลให้คู่ความไม่ได้รับสิ่งที่ดีที่สุด

- การดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษขาดความต่อเนื่อง เพราะเมื่อปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษถึงลำดับอาวุโสสูงสุด คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชั้นต้นแล้ว จะต้องเลื่อนตำแหน่งไปปฏิบัติงานในชั้นศาลอุทธรณ์เป็นระยะเวลากว่า 10 ปี ซึ่งในชั้นนี้ไม่มีโอกาสได้พิจารณาคดีชำนัญพิเศษซึ่งตนถนัด ทำให้องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับและสั่งสมมาไม่ได้นำไปใช้หรือพัฒนาต่อยอด และเมื่อเลื่อนตำแหน่งไปปฏิบัติงานเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาแม้มีแผนกคดีพิเศษ แต่ผู้พิพากษาส่วนใหญ่ก็ไม่ได้ปฏิบัติงานตามความเชี่ยวชาญเดิม เพราะบุคลากรมีน้อยองค์ความรู้เดิมไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงขาดความเชี่ยวชาญเพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษาคดี
- ศาลชำนัญพิเศษไม่สามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดี ในขณะที่ปริมาณคดีมีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

5.2 ด้านการพัฒนาองค์ความรู้

5.2.1 สถานภาพปัจจุบัน

- ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาการและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมขึ้น ประกอบกับคดีมีความยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษจำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- การพัฒนาองค์ความรู้หรือความชำนาญเฉพาะด้านของผู้พิพากษาส่วนใหญ่ ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล มากกว่าระบบการพัฒนาบุคลากรขององค์กร เนื่องจากขาดงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางอย่างเพียงพอ ดังนั้น การเรียนรู้หรือพัฒนาองค์ความรู้ของผู้พิพากษาจะอยู่ในระดับมากน้อยเพียงไร จึงขึ้นอยู่กับความสนใจและเครือข่ายสนับสนุนของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ผู้พิพากษาที่บรรจุใหม่มียังมีแนวโน้มให้ความสนใจและกระตือรือร้นในการฝึกอบรมและแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มเติมมากกว่าผู้พิพากษาอาวุโส
- การพัฒนาองค์ความรู้ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาพิพากษาคดี ของผู้พิพากษา ยังมีการดำเนินการค่อนข้างน้อย
- หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เช่น หลักสูตรพื้นฐานงานคดี หลักสูตรคอมพิวเตอร์ แต่ไม่มีการจัดหลักสูตรการอบรมในวิชาเฉพาะ สำหรับศาลชำนัญพิเศษ ที่ต้องการการพัฒนาองค์ความรู้ที่แตกต่างไป อาทิ ศาลล้มละลายต้องการ

องค์ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจ การเงิน การบริหาร หรือศาลเยาวชนและครอบครัว ต้องการองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาเด็กและการสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

5.2.2 ข้อดี

- ศาลชำนัญพิเศษมีการดำเนินการ เพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ของบุคลากรในด้านต่างๆ อาทิ การเขียนบทความทางวิชาการ การประชุมสัมมนาทางวิชาการทั้งภายในศาลยุติธรรมและเข้าร่วมกับหน่วยงานภายนอก การเป็นวิทยากรบรรยายให้กับสถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานภายนอก การศึกษาดูงานในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาต่อยอดและขยายองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษที่มีให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง
- ศาลชำนัญพิเศษทุกแห่งมีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้บริการ ได้แก่ ระบบอินเตอร์เน็ตบริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการพัฒนา จัดการและเผยแพร่องค์ความรู้ของศาลชำนัญพิเศษได้เป็นอย่างดี

5.2.3 ปัญหา อุปสรรค

- การฝึกอบรมบุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ ทั้งผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ และบุคลากรสนับสนุน ยังขาดหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและต่อเนื่อง
- การพัฒนาและส่งเสริมงานวิจัยและการเขียนบทความทางวิชาการของผู้พิพากษา ยังขาดรูปแบบและวิธีการเผยแพร่ที่ชัดเจน
- การสรุปบทเรียนที่ได้รับจากการพิจารณาพิพากษาคดีในแต่ละคดีหรือในคดีที่มีความสำคัญ มีดำเนินการไม่มากนัก ทำให้โอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกันระหว่างผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษเกิดขึ้นได้น้อย
- การจัดทำฐานข้อมูล เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ ใช้สนับสนุนการพิจารณาคดี และบริการเผยแพร่ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับคดี ระบบการสืบค้นข้อมูล ยังไม่ครบถ้วน ไม่เป็นระบบและขาดการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย (update) อย่างสม่ำเสมอ
- การพัฒนาระบบ e-library เพื่อให้บุคลากรภายในและบุคคลภายนอกใช้บริการยังดำเนินการไม่ได้เต็มที่ เนื่องจากติดขัดเรื่องงบประมาณ และขาดบุคลากร

5.3 ด้านการพัฒนาระบบการบริหารงาน

5.3.1 สถานภาพปัจจุบัน

- ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลชำนัญพิเศษ มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดดังตารางที่ 5.1

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

ตารางที่ 5.1 ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลชำนัญพิเศษ

ปี พ.ศ.	ปริมาณคดี			ดำเนินคดีเสร็จไป						อยู่ระหว่างดำเนินการ					
	จำนวนคดี			จำนวนคดี			ร้อยละ			จำนวนคดี			ร้อยละ		
	2549	2550	2551	2549	2550	2551	2549	2550	2551	2549	2550	2551	2549	2550	2551
ศาลล้มละลาย	18,364	25,012	25,734	9,027	16,303	10,229	49.16	65.18	39.75	9,337	8,709	15,505	50.84	34.82	60.25
ศาลภาษีอากร	749	536	533	556	348	377	74.23	64.93	70.73	193	188	156	25.77	35.07	29.27
ศาลแรงงาน	19,740	23,087	25496	13,933	14,367	20331	70.58	62.23	79.74	5,807	8,720	5,165	29.42	37.77	20.26
ศาลทรัพย์สินทางปัญญาฯ	8,449	8,072	7,960	7,463	7,079	6,788	88.33	87.7	85.28	986	993	1172	11.67	12.3	14.72
ศาลเยาวชนและครอบครัว	52,049	55,184	55,508	44,162	47,223	48,307	84.85	85.57	87.03	7,887	7,961	7,201	15.15	14.43	12.97

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- วิธีพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษแต่ละศาลมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาลยุติธรรมทั่วไป โดยกำหนดวิธีการที่เหมาะสมกับแต่ละประเภทคดีในแต่ละศาล โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลสะดวก สามารถพิจารณาคดีเสร็จสิ้นได้อย่างรวดเร็ว และคู่ความในคดีได้รับความเป็นธรรม
- ศาลชำนัญพิเศษมีปริมาณคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย โดยระบบไกล่เกลี่ยเป็นวิธีการที่คู่ความตกลงกันยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งการใช้ระบบนี้ปรากฏและได้ผลชัดเจนในศาลแรงงานซึ่งใช้ระบบไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทในกระบวนพิจารณาเป็นสำคัญ โดยให้ถือว่าคดีแรงงานมีลักษณะพิเศษอันควรระงับลงได้ด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อที่ทั้งสองฝ่ายจะได้มีความสัมพันธ์กันต่อไป และไม่ว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลแรงงานมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันได้เสมอ หรือในศาลเยาวชนและครอบครัว การพิจารณาคดีครอบครัวให้ความสำคัญต่อการตกลงประนีประนอมยอมความมากยิ่งกว่าที่จะให้คดียุติโดยคำพิพากษา โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว นอกจากนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวยังสามารถแต่งตั้งให้บุคคลอื่นเป็นผู้ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยได้ด้วย
- การพิจารณาคดีในศาลแรงงาน ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลเยาวชนและครอบครัว ต้องมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีความรู้และความเข้าใจใน

เรื่องเกี่ยวกับคดีร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาคดี อันจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วมีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น ดังเจตนารมณ์ของการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษทั้ง 3 ศาล

- การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลแรงงานจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบ เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงานเป็นการระงับข้อพิพาทขั้นสุดท้าย จึงต้องมีลักษณะเป็นองค์กรไตรภาคี กล่าวคือ คู่กรณีเป็นนายจ้างกับลูกจ้าง เพื่อให้การตัดสินข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเป็นธรรม จึงต้องมีตัวแทนนายจ้างและลูกจ้างทั้ง 2 ฝ่ายเข้าร่วมในฐานะที่เป็นผู้เข้าใจในปัญหาพิพาทที่เกิดขึ้นทั้ง 2 ฝ่าย และมีผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมเป็นคนกลาง
- การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบ เนื่องจากคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลทรัพย์สินฯ ต้องใช้องค์ความรู้เฉพาะด้านที่หลากหลายจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้พิพากษาไม่อาจเรียนรู้องค์ความรู้เหล่านี้ได้ทั้งหมด เช่น คดีเกี่ยวกับสิทธิบัตร ต้องใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ชีววิทยา ฯลฯ ประกอบการพิจารณา
- การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาสมทบ เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับเยาวชนและคดีครอบครัวต้องอาศัยความเข้าใจในปัญหาครอบครัว มีจิตวิทยาและความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด ดังนั้น หากมีบุคคลที่มีประสบการณ์ในการมีครอบครัว หรือเคยทำงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ หรือการอบรมเด็ก มาร่วมพิจารณาพิพากษาคดี จะทำให้หลักการพิพากษาคดีที่ต้องคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนซึ่งควรได้รับการฝึกอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ให้กลับตนเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการลงโทษเป็นไปได้มากขึ้น
- การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลภาษีอากร และศาลล้มละลาย ไม่มีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วม ให้อำนาจศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่อย่างไรก็ตาม การขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นในศาล โดยใช้หมายเรียก เป็นลักษณะการบังคับซึ่งไม่สามารถปฏิเสธได้
- อัตรากำลังของบุคลากร ทั้งงานคดีและงานช่วยพิจารณาคดี ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

5.3.2 ข้อดี

- ระบบการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง โดยให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่เลื่อนคดีจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

และเมื่อเสร็จการพิจารณาคดีให้ศาลรีบทำคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น

- อธิบดีผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ โดยอนุมัติของประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณา และการรับฟังพยานหลักฐานใช้บังคับในศาลได้ ซึ่งการที่ศาลชำนัญพิเศษสามารถออกข้อกำหนดของศาลได้เอง ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในกระบวนการปฏิบัติงานของศาลได้โดยรวดเร็ว
- ผู้พิพากษาสมทบ ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการพิจารณาพิพากษาคดี และการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ให้อำนาจสำนักงานศาลยุติธรรม เป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ งานส่งเสริมงานตุลาการ และงานวิชาการ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่ศาลยุติธรรม
- การแบ่งส่วนราชการภายในของสำนักงานศาลยุติธรรมและการกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ให้ทำเป็นประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) ซึ่งช่วยให้การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานภายในสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นไปได้โดยสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม (www.library.coj.go.th)

5.3.3 ปัญหา อุปสรรค

- ในแต่ละปีศาลชำนัญพิเศษทุกศาล ไม่สามารถดำเนินคดีให้เสร็จสิ้นไปได้ทั้งหมด ส่งผลให้มีปริมาณคดีสะสมเพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี เนื่องจากมีปริมาณคดีเก่าค้างข้ามปีจำนวนหนึ่ง รวมกับในแต่ละปีมีคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลเพิ่มจำนวนมากขึ้น
- ระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง และศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และศาลเยาวชนและครอบครัว โดยมีกระบวนการคัดเลือกและแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบใน 5 ขั้นตอนหลัก คือ การรับสมัครและจัดการฝึกอบรมเบื้องต้น การทดสอบคุณสมบัติ การประเมินและคัดเลือกโดยคณะอนุกรรมการคัดสรรผู้พิพากษาสมทบ คณะกรรมการคัดสรรผู้พิพากษาสมทบ และคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเป็นผู้อนุมัติและแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบ ยังไม่สามารถคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบที่มีคุณสมบัติเฉพาะทางที่พึงประสงค์ได้ทั้งหมด รายละเอียดดังรูปที่ 5.2

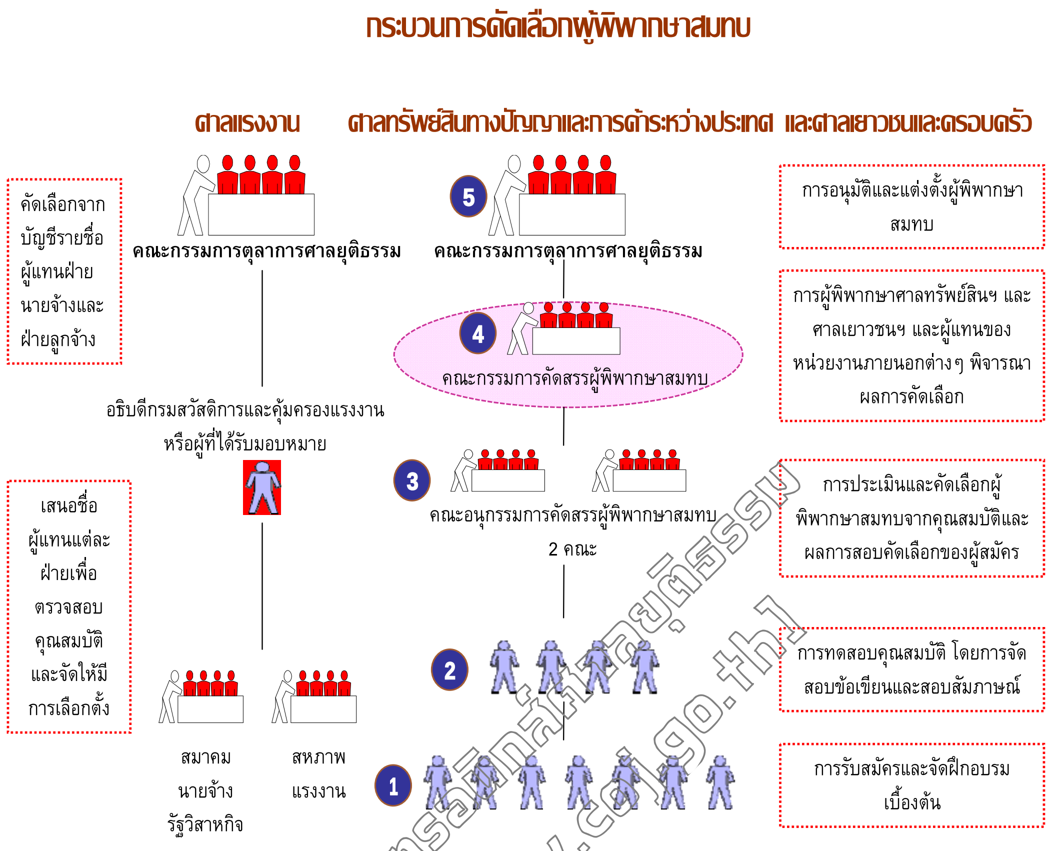

รูปที่ 5.2 กระบวนการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนัญพิเศษ

- การมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะพิจารณาคดี อาจไม่มีความจำเป็นในทุกคดี เนื่องจากอาจทำให้การพิจารณาคดีล่าช้ายิ่งขึ้นและสิ้นเปลืองงบประมาณ
- ความก้าวหน้าในวิชาชีพ (career path) และผลตอบแทนของข้าราชการศาลยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรตำแหน่งในส่วนคดีและส่วนช่วยพิจารณาคดีซึ่งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนระบบงานศาลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ไม่สร้างแรงจูงใจที่จะรักษาและพัฒนาข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่กับศาลยุติธรรมได้ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน เมื่อเปรียบเทียบกับศาลใหม่ เช่น ศาลปกครอง

กระบวนการสั่งสมองค์ความรู้ของบุคลากรไว้ในองค์กรขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากการกำหนดแนวทางและทิศทางการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงไปตามวาระของผู้บริหาร ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งสั้นมาก (1 ปี) นอกจากนี้ อธิบดีผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ ที่ดำรงตำแหน่งแต่ละวาระอาจไม่มีความรู้เฉพาะศาลชำนัญพิเศษนั้นๆ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม www.library.coj.go.th

5.4 ด้านอื่น ๆ

5.4.1 สถานภาพปัจจุบัน

- การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน พบว่า ปัจจุบันการเข้าถึงความยุติธรรมโดยตัวประชาชนเองกระทำได้ยาก เนื่องจากการฟ้องคดีและดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษแต่ละศาลมีขั้นตอนและเงื่อนไขการฟ้องและพิจารณาคดี แตกต่างกันไปในแต่ละประเภทคดี รวมทั้งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ
- การอนุวัตการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พบว่า กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 กำหนดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของประชาชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐไว้ในมาตรา 40 มาตรา 81 (3) และ (4) และมาตรา 87(3)
- ช่องว่างระหว่างระบบงานของศาลและการบังคับใช้ พบว่า ระบบงานศาลในการอำนวยความยุติธรรมในแก่ประชาชนมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจำนวนมาก ดังนั้น การบังคับให้เป็นไปตามบทบัญญัตินี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงาน องค์กร และภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้อง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

5.4.2 ข้อดี

- ศาลชำนัญพิเศษจัดให้มีการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาติดต่อศาล เพื่อให้ประชาชนดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลได้ง่ายยิ่งขึ้น อาทิ
  - การจัดหานิติกร/ที่ปรึกษาให้แก่คู่ความที่ต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการฟ้องคดีและการดำเนินกระบวนพิจารณาในศาล
  - การจัดหาทนายความ (ทนายขอแรง) ให้แก่คู่ความที่ไม่มีทนายความ หรือไม่สามารถจ้างทนายเองได้ โดยศาลจะกำหนดค่าทนายในอัตราที่ต่ำให้
  - การฟ้องคดีโดยไม่มีค่าธรรมเนียมในศาลแรงงาน
  - การกำหนดให้มีกระบวนพิจารณาคดีเฉพาะขึ้นในศาลชำนัญพิเศษ โดยให้ความสำคัญต่อวิธีพิจารณาคดีที่มีความเรียบง่ายและไม่ซับซ้อน
- การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของบุคลากรในทุกระดับในศาลชำนัญพิเศษทุกศาล ให้ความสำคัญและคำนึงถึงบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 ว่าด้วย “บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม” อยู่แล้ว
- หลักการอนุวัตการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 87(3) ว่าด้วยเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลยุติธรรม ปัจจุบันบางส่วนมีการดำเนินการโดย
  - กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 221 กำหนดให้คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมประกอบด้วยบุคคลภายนอก ได้แก่ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสองคน ซึ่งไม่เป็นข้าราชการตุลาการ และได้รับเลือกจากวุฒิสภา ซึ่งสามารถทำหน้าที่ในการ

ตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลยุติธรรมได้ทั้งใน 2 มิติหลัก คือ (1) สาระ/เนื้อหาของคำพิพากษา ที่เปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้ และ (2) ความประพฤติของผู้พิพากษา ตามกรอบจริยธรรมของสังคม แต่กระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจของศาลยุติธรรม โดยองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย ยังไม่มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน

- กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตรา 270 และมาตรา 271 ผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาหรือตำแหน่งตุลาการ ผู้ใดมีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้ โดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

5.4.3 ปัญหา อุปสรรค

- ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมของศาลชำนัญพิเศษ เช่น ศาลแรงงาน ลูกจ้างส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าหากเกิดกรณีพิพาทขึ้น ควรดำเนินการร้องเรียนหรือใช้สิทธิที่ไหน (ศาลแรงงานหรือศาลแพ่ง) มีขั้นตอนดำเนินการอย่างไร เพื่อให้ทันท่วงทีภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดได้ เนื่องจากการฟ้องคดีและดำเนินกระบวนพิจารณาคดีแรงงานมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ อาทิ กรณีการเลิกจ้าง ลูกจ้างสามารถดำเนินการได้ 2 วิธี ได้แก่ (1) การเสนอเรื่องไปยังพนักงานตรวจแรงงาน (2) การฟ้องศาลแรงงาน แต่กรณีการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมต้องฟ้องศาลเท่านั้น หรือการเลิกจ้างเพราะเหตุเกี่ยวกับดำเนินกิจกรรมสหภาพแรงงาน ต้องร้องเรียนต่อคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ก่อนจึงจะฟ้องคดีต่อศาลได้ ทำให้โอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างเป็นไปได้ยากขึ้น
- การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญให้บุคคลได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมตามที่กฎหมายกำหนดไว้อาจมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติที่ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ได้ทุกประการ
- การจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมายและการจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่เป็นอิสระตามมาตรา 81 (3) และ (4) ยังไม่ปรากฏผลเป็นรูปธรรม โดยอยู่ในขั้นตอนที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติรวมหลักการของร่างพระราชบัญญัติองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมาย พ.ศ. .... ที่คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเสนอ ร่าง

พระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. .... ที่กระทรวงยุติธรรมเสนอ และพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 เข้าด้วยกันเป็นกฎหมายฉบับเดียว ตามที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอ และให้นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนำเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป สรุปคือ ร่างพระราชบัญญัติองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมาย พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. .... ยังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี

- กระบวนการยุติธรรมมิได้อยู่ในความดูแลและควบคุมโดยศาลจนสิ้นสุดกระบวนการโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

6. บทวิเคราะห์
จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคของศาลชำนัญพิเศษ

จากการทบทวนศาลชำนัญพิเศษ ทั้ง 5 แห่ง ประกอบด้วย ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลล้มละลายกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งศาลเยาวชนและครอบครัว คณะที่ปรึกษาฯ ได้ศึกษาและวิเคราะห์ทั้งในด้าน (1) บริบทแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษ อาทิ โครงสร้างของระบบศาล ระบบการบริหารงาน นโยบายและยุทธศาสตร์ กฎหมาย/ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และ (2) บริบทภายในศาลชำนัญพิเศษ อาทิ โครงสร้างของศาลชำนัญพิเศษ กระบวนการดำเนินงานและการพิจารณาคดี การพัฒนา/จัดการ/เผยแพร่องค์ความรู้ การให้ความรู้และพัฒนาการเข้าถึงของประชาชน เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงบทเรียนสำคัญจากการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่ผ่านมาในมิติต่างๆ

นอกจากนี้ คณะที่ปรึกษาฯ ได้หารือร่วมกับผู้บริหาร ผู้พิพากษา ผู้ปฏิบัติของทุกศาลชำนัญพิเศษ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผลการทบทวนศาลชำนัญพิเศษข้างต้น มีความชัดเจนและสะท้อนสภาพการณ์ในเชิงปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

จากผลการทบทวนศาลชำนัญพิเศษและบทเรียนต่างๆ ที่ได้รับข้างต้น คณะที่ปรึกษาฯ จึงได้สังเคราะห์และสรุปจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค รวมทั้ง ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

6.1 จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อศาลยุติธรรมในภาพรวม ได้มีการดำเนินการมาแล้วอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2549-2552 ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้ จะวิเคราะห์เฉพาะสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อศาลชำนัญพิเศษโดยตรง โดยมีจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคในการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ดังต่อไปนี้

จุดเด่น

(1) ศาลชำนัญพิเศษดำเนินการโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(2) กฎหมายกำหนดให้แต่งตั้ง ผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ มาจากข้าราชการตุลาการ ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวกับกฎหมาย เฉพาะเกี่ยวกับคดีที่ขึ้นสู่ศาลชำนัญพิเศษในแต่ละศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาลเยาวชนและครอบครัว จะต้องพิจารณาแต่งตั้งผู้ที่มีอัธยาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน

(3) ผู้พิพากษาสมทบ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการพิจารณาพิพากษาคดี และการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมข้อพิพาท และมีจิตกุศลช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชน รวมทั้งการดำเนินกิจการต่างๆ ของศาลชำนัญพิเศษ

(4) ศาลภาษีอากรและศาลล้มละลาย ไม่มีผู้พิพากษาสมทบแต่กฎหมายให้อำนาจในการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นได้

(5) การนำระบบการพิจารณาคดีแบบครบองค์คณะและต่อเนื่องมาใช้ ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น

(6) มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ซึ่งให้อำนาจสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นส่วนราชการที่เป็นหน่วยงานอิสระ มีฐานะเป็นนิติบุคคล และมีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวกับงานธุรการ งานส่งเสริมงานตุลาการและงานวิชาการ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่ศาลยุติธรรม รวมทั้งเสริมสร้างให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

(7) การแบ่งส่วนราชการภายในของสำนักงานศาลยุติธรรมและการกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ให้ทำเป็นประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) ซึ่งช่วยให้การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานภายในสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นไปได้โดยสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

(8) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 168 กำหนดในวรรคแปดและวรรคเก้าว่ารัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับการบริหารงาน โดยอิสระของรัฐสภา ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ รวมทั้ง ในการพิจารณางบประมาณรายจ่ายของรัฐสภา ศาลและองค์กรตามวรรคแปด หากหน่วยงานนั้นเห็นว่า งบประมาณรายจ่ายที่ได้รับการจัดสรรให้นั้นไม่เพียงพอ ให้สามารถเสนอคำขอแปรญัตติต่อคณะกรรมาธิการได้โดยตรง

(9) ปริมาณคดีของศาลชำนัญพิเศษที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จมากกว่าร้อยละ 50 ของปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย (เป้าหมายร้อยละ 65)

(10) ศาลชำนัญพิเศษสามารถออกข้อกำหนดของศาลได้เอง ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในกระบวนการปฏิบัติงานของศาลได้โดยรวดเร็ว

(11) มีแผนแม่บทและเทคโนโลยีสารสนเทศ ปีพ.ศ. 2547-2551 ของสำนักงานศาลยุติธรรม ที่จะสนับสนุนการพัฒนากระบวนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนมากยิ่งขึ้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
library.coj.go.th

จุดด้อย

(1) การแต่งตั้งบุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกตามระบบอาวุโส มากกว่าการคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ในคดีชำนัญพิเศษ ที่จะมาปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษอย่างแท้จริง

(2) การสอบคัดเลือกผู้ช่วยผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษ ไม่มีการสอบคัดเลือกเฉพาะ เพื่อคัดสรรผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง เข้าบรรจุให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพาษาในศาลชำนัญพิเศษ

(3) การดำรงตำแหน่งในศาลชำนัญพิเศษขาดความต่อเนื่อง เนื่องมาจากการเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษาทั่วไปเป็นไปตามลำดับชั้นอาวุโสของตำแหน่งข้าราชการตุลาการ ทำให้ศาลชำนัญพิเศษ จำเป็นต้องลงทุนพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ

(4) เมื่อผู้พิพากษาปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษถึงขั้นสูงสุดแล้ว จะต้องเลื่อนตำแหน่งไปปฏิบัติงานในศาลอุทธรณ์ ซึ่งในชั้นนี้จะไม่มีโอกาสได้พิจารณาคดีชำนัญพิเศษซึ่งตนถนัด ทำให้องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับและสั่งสมมาไม่ได้นำไปใช้หรือพัฒนาต่อยอด เมื่อเลื่อนตำแหน่งไปปฏิบัติงานเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา แม้มีแผนกคดีพิเศษผู้พิพากษาส่วนใหญ่ก็ไม่เลือกปฏิบัติงานตามความเชี่ยวชาญเดิม เพราะองค์ความรู้เดิมไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง คือขาดความเชี่ยวชาญเพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษาคดี

(5) อธิบดีผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ อาจไม่มีความรู้เฉพาะศาลชำนัญพิเศษนั้นๆ และวาระการดำรงตำแหน่งสั้นมาก (1 ปี) ทำให้ยากต่อการวางแผนและผลักดันการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษในระยะยาวได้

(6) ศาลชำนัญพิเศษไม่สามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการพิจารณาคดี ให้อยู่กับศาลชำนัญพิเศษในระยะยาวได้ ในขณะที่ปริมาณคดีมีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

(7) การปฏิบัติงานเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาในแผนกคดีพิเศษของศาลฎีกา ยิ่งต้องการความเชี่ยวชาญมากกว่าปกติ แม้ผู้พิพากษาศาลฎีกาจะเป็นผู้มีประสบการณ์สูง แต่ก็มิได้ผ่านการพิจารณาพิพากษาคดีชำนัญพิเศษมาอย่างต่อเนื่อง

(8) กระบวนการสั่งสมองค์ความรู้ไว้ในองค์กร ขาดความต่อเนื่อง เนื่องจากการกำหนดแนวทางและทิศทางการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงไปตามวาระของผู้บริหาร

(9) อัตรากำลังของบุคลากรทั้งงานคดี และงานช่วยพิจารณาคดีไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

(10) วิชาชีพ (career path) และผลตอบแทน ของข้าราชการศาลยุติธรรม ไม่สร้างแรงจูงใจที่จะรักษาและพัฒนาข้าราชการ ที่มีความรู้ความสามารถให้กับศาลยุติธรรมได้ เมื่อเปรียบเทียบกับศาลใหม่ เช่น ศาลปกครอง

(11) ขาดระบบการดูแลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้พิพากษาสมทบ ทั้งในเรื่องของงบประมาณ สถานที่ บุคลากรสนับสนุน เป็นต้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

(12) มีการจัดทำโครงการและการจัดสรรงบประมาณตามแผนแม่บทสารสนเทศน้อยกว่าที่กำหนดในแผน

(13) การพัฒนากระบวนการพิจารณาคดีของศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2549-2552 ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

(14) การพัฒนาระบบศาลชำนัญพิเศษที่ทันสมัย และสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ศาลสิ่งแวดล้อมตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2549-2552 ยังไม่ได้ดำเนินการ รวมทั้งการร่วมพัฒนากฎหมาย กฎระเบียบ ข้อตกลง หรืออนุสัญญาฯระหว่างประเทศที่จะเอื้อต่อการพัฒนาประเทศก็ยังไม่มีการริเริ่มดำเนินการ

(15) ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาไม่ได้ปรับโครงสร้างอัตรากำลัง อุปกรณ์สนับสนุน และงบประมาณเพื่อรองรับคดีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 239) และคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกรัฐสภา (มาตรา 239 - 340) และคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 275 - 278) ทำให้มีปริมาณคดีค้างในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาสะสมมาก

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

โอกาส

(1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 168 กำหนดให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับการบริหารงานโดยอิสระของศาล และเปิดโอกาสให้ศาลสามารถเสนอคำขอแปรญัติต่อคณะกรรมาธิการงบประมาณได้โดยตรง

(2) นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกฎหมายที่ดำเนินการเป็นอิสระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมายของประเทศ รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ โดยต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายนั้น ประกอบด้วย (มาตรา 81 วรรค 3) และรัฐต้องจัดให้มีกฎหมายเพื่อจัดตั้งองค์กรเพื่อการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมที่ดำเนินการเป็นอิสระ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม (มาตรา 81 วรรค 4)

(3) มีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 ที่จะกำหนดการแบ่งส่วนราชการภายในของสำนักงานศาลยุติธรรม และงานวิชาการ ซึ่งสามารถปฏิรูปองค์กรในสำนักงานให้ทันสมัย มีประสิทธิภาพทั้งด้าน ธุรการ บริการ และวิชาการ ให้รวดเร็ว ทันต่อเวลา คุ้มค่าเงิน และสมปรารถนาของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน

(4) เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความทันสมัยก้าวหน้าและราคาถูกลงมาก หน่วยงานภาครัฐได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้อย่างกว้างขวาง ศาลชำนัญพิเศษควรถือโอกาสนี้พัฒนาศูนย์ข้อมูลสารสนเทศและระบบเครือข่าย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดี การสืบพยาน การบริหารจัดการคดี การบริการ

ประชาชน ฯลฯ และการเพิ่มโอกาสการพัฒนาบุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ ทั้งระบบให้มีศักยภาพในการใช้งานและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อุปสรรค

(1) ภาวะเศรษฐกิจถดถอยของโลก ผนวกกับความไม่มั่นคงของรัฐบาล และปัญหาสังคมทุกรูปแบบจะก่อให้เกิดปัญหาคดีล้นศาลเพิ่มขึ้นอีก โดยเฉพาะในศาลชำนัญพิเศษต่างๆ ซึ่งดูแลความยุติธรรมด้านสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ

(2) กระแสประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน ความขัดแย้งทางการเมือง ตลอดจนการคุ้มครองผู้บริโภคและผู้ด้อยโอกาส การล้มละลายหรือปิดบริษัท จะก่อให้เกิดคดีความต่างๆ เพิ่มโดยเฉพาะคดีอาชญากรรม คดีข้อพิพาทในการเลิกจ้าง คดีล้มละลาย คดีภาษีอากร และคดีเยาวชนและครอบครัว

(3) สถานภาพธรรมาภิบาลของประเทศไทยในมาตรฐานสากลไม่ว่าจะเป็นเรื่องโรฮิงญา การให้ความคุ้มครองกับผู้ถือหุ้น สิทธิเจ้าหนี้ การบังคับใช้กฎหมาย ประสิทธิผลของระบบยุติธรรม และระดับคอร์รัปชั่น ยังอยู่ในระดับต่ำ (อาจดีกว่า อินโดนีเซีย และ ฟิลิปปินส์)

(4) ในเวทีการค้าระหว่างประเทศมีการนำเหตุผลและมาตรการทางด้านการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา และทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นอุปสรรคต่อการค้ามากำหนดเงื่อนไขการผลิตและจำหน่ายสินค้ามากขึ้น ดังนั้นการกำหนดนโยบาย แผน และมาตรการของประเทศไทยต่อการเจรจาต่อการปฏิบัติตามพันธกรณี ต่อการปรับตัวของผู้ผลิตและผู้ประกอบการ และต่อการเสริมสร้างองค์ความรู้เหล่านี้ให้ผู้พิพากษา จะต้องอยู่บนพื้นฐานความรู้เท่าทันสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงและความเข้าใจต่อความเกี่ยวโยงของความตกลงในระดับต่างๆ

(5) การแยกศาลยุติธรรมออกจากกระทรวงยุติธรรม ทำให้การอำนวยความยุติธรรม หลังจากการพิจารณาพิพากษาคดีขาดความต่อเนื่อง และก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อผู้ได้รับโทษโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน ซึ่งกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นผู้รับช่วง ซึ่งแต่เดิมผู้พิพากษาสมทบจะทำหน้าที่ติดตามดูแลการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องโทษจนกว่าจะสิ้นสุดกระบวนการพัฒนา/ฟื้นฟู นอกจากนี้ในการบังคับคดี โดยเฉพาะในคดีล้มละลาย หรือคดีที่เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟู การดูแลความต่อเนื่องไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกรมบังคับคดีมีบุคลากรจำกัด ฯลฯ

(6) กฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มอบหมายภารกิจให้ศาลฎีกา พิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 275 - 278) และคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกรัฐสภา (มาตรา 239 - 340) และให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาคดีเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น (มาตรา 239) ทำให้ภาระงานของศาลฎีกาและศาลอุทธรณ์เพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยที่โครงสร้างอัตรากำลัง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

และอุปกรณ์สนับสนุน รวมทั้ง งบประมาณไม่สามารถรองรับได้ และก่อให้เกิดคดีค้างศาลสะสม โดยยังไม่มีทางที่จะสะสางได้

6.2 ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จ

จากการทบทวนการดำเนินงานของทุกศาลชำนัญพิเศษในประเทศไทย และระบบศาลชำนัญพิเศษในต่างประเทศ คณะที่ปรึกษาได้ทำการสังเคราะห์บทเรียนที่ได้รับข้างต้นและพบว่าการที่ระบบศาลชำนัญพิเศษของประเทศจะสามารถประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการซึ่งเกิดขึ้นจากแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ (1) ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี (2) ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ความรู้ (3) ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ อัตรากำลัง อุปกรณ์สนับสนุน แผนยุทธศาสตร์ และระบบการบริหารงาน และ (4) ปัจจัยสู่ความสำเร็จอื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.2.1 ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี

ผู้พิพากษาและการพิจารณาคดีที่มีลักษณะพิเศษของศาลชำนัญพิเศษ ถือเป็นกลไกที่สำคัญยิ่งต่อระบบศาลชำนัญพิเศษของประเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษก็เพื่อให้การพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษดำเนินการโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในคดีนั้นๆ อีกทั้ง ศาลชำนัญพิเศษมีวิธีพิจารณาความเฉพาะและสามารถออกข้อกำหนดที่เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลได้เอง ทำให้สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาข้อขัดข้องในกระบวนการปฏิบัติงานของศาลได้โดยรวดเร็ว ดังนั้น ผู้พิพากษาและการพิจารณาคดีนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนให้กลไกในการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลชำนัญพิเศษ และการบริหารจัดการคดีมีประสิทธิภาพ สามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างรวดเร็วเป็นธรรมยิ่งขึ้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ	ความสำคัญ
1. ผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษต้องเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้เฉพาะด้าน	คดีที่ขึ้นสู่ศาลชำนัญพิเศษ เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีที่ขึ้นสู่ศาลชั้นต้นโดยทั่วไป กล่าวคือ ข้อเท็จจริงในคดีมีความซับซ้อนเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ หรือเกี่ยวข้องกับกฎหมายและข้อตกลงระหว่างประเทศต่างๆ วิทยาการเฉพาะทางหลายเรื่อง ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีความซับซ้อนมากขึ้นทุกที ด้วยเหตุนี้ จึงควรได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาซึ่งมีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์คดีในเรื่องนั้นๆ อันจะทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วมีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้น

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ	ความสำคัญ
2. การดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษอย่างต่อเนื่อง	ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับมีกฎหมายที่มากขึ้นและมีความยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษต้องมีความเชี่ยวชาญ ซึ่งการดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษอย่างต่อเนื่องจะทำใ องค์ความรู้ที่มีได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความเชี่ยวชาญเพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษาคดีและทำให้องค์ความรู้และประสบการณ์ที่ ได้รับและสั่งสมมาได้นำไปใช้หรือพัฒนาต่อยอดทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สามารถอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นไปอย่างเที่ยง ธรรม รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ตามที่มุ่งหวังไว้
3. การพิจารณาแต่งตั้งผู้พิพากษาโดยให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถของตัวผู้พิพากษาที่จะมาปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษอย่างแท้จริง	การพิจารณาแต่งตั้งผู้พิพากษาโดยให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถของตัวผู้พิพากษามากกว่าระบบอาวุโสจะทำให้ศาลชำนัญพิเศษไม ต้องสูญเสียบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดี ในขณะที่ปริมาณคดีมีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

6.2.2 ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ความรู้

ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาการและเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมขึ้นและมีความยุ่งยากซับซ้อนยิ่งขึ้น ทำให้บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษจำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น

การสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ของบุคลากรในด้านต่างๆ การพัฒนาองค์ความรู้ การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลชำนัญพิเศษ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ	ความสำคัญ
1. การจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ	องค์ความรู้เฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับคดีของศาลชำนัญพิเศษ ส่วนใหญ่จะอยู่กับตัวบุคคลมากกว่าอยู่กับศาลชำนัญพิเศษ ด้วยเหตุนี้ ศาลชำนัญพิเศษ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดเก็บองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ อาทิ การสนับสนุนให้ผู้พิพากษาจัดทำบทวิเคราะห์และสรุปคดีที่สำคัญ การสัมมนาระหว่างบุคลากรภายในศาลชำนัญพิเศษ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นต้น และสังเคราะห์เพื่อให้เกิดความรู้ชัดแจ้ง แล้วประมวลเข้าสู่ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อรวบรวม เก็บ นำมาใช้ และเผยแพร่ต่อไป

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ	ความสำคัญ
2. การฝึกอบรมบุคลากรของศาลชำนัญพิเศษในหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและต่อเนื่อง	หลักสูตรการพัฒนาบุคลากรของสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เช่น หลักสูตรพื้นฐานงานคดี หลักสูตรคอมพิวเตอร์ แต่ไม่มีการจัดหลักสูตรการอบรมในวิชาเฉพาะ สำหรับศาลชำนัญพิเศษ ที่ต้องการการพัฒนาองค์ความรู้ที่แตกต่างไป อาทิ ศาลล้มละลายต้องการองค์ความรู้เกี่ยวกับธุรกิจ การเงิน การบริหาร หรือศาลเยาวชนและครอบครัว ต้องการองค์ความรู้ด้านจิตวิทยาเด็กและการสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น ดังนั้น หากมีการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมและการศึกษาต่อที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรศาลชำนัญพิเศษ จะทำให้ศาลชำนัญพิเศษมีบุคลากรที่มีความรู้คามสามารถ ส่งผลให้การดำเนินงานของศาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์สำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

3. การบูรณาการกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเพิ่มพูนและต่อยอดองค์ความรู้	เนื่องจากบริบททางระบบเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาลชำนัญพิเศษจะต้องมีการสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก เพื่อการบูรณาการและแลกเปลี่ยนความรู้/ประสบการณ์อย่างเป็นระบบ โดยอาจทำได้ใน 3 ระดับ คือ (1) หน่วยงานภายในศาลยุติธรรม อาทิ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม เพื่ออำนวยการจัดหลักสูตรพัฒนาองค์ความรู้ให้กับบุคลากรของศาล (2) หน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม อาทิ กรมบังคับคดี กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อให้ศาลดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและสุดกระบวนการ (3) หน่วยงานอื่นนอกกระบวนการยุติธรรม อาทิ สถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เชิงวิชาการด้านเศรษฐกิจ/สังคม/กฎหมายที่ทันสมัย

6.2.3 ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารงาน

ปัจจุบันปัญหาคดีล้นศาลเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลยุติธรรมเผชิญ เช่นเดียวกันกับศาลชำนัญพิเศษ โดยในแต่ละปีศาลชำนัญพิเศษไม่สามารถดำเนินคดีให้เสร็จสิ้นไปได้ทั้งหมด ส่งผลให้มีปริมาณคดีเก่าค้างข้ามปีจำนวนหนึ่งมากน้อยตามปริมาณและความซับซ้อนของคดี ทำให้การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษจึงกลายเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จที่สำคัญต่อเป้าหมายการให้บริการประชาชนที่กำหนดไว้ เพราะการมีระบบการบริหารจัดการที่ดี จะช่วยให้ศาลชำนัญพิเศษดำเนินงานได้โดยสะดวก รวดเร็ว และเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาคดีให้กับบุคลากรในทุกระดับ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ	ความสำคัญ
1. การกำหนดเป้าหมาย ในการพิจารณาคดี	ทุกศาลชำนัญพิเศษพบปัญหาคดีล้นศาล มากบ้างน้อยบ้างตามลักษณะของแต่ละศาล ประกอบกับคดีที่มีแนวโน้มจะมีปริมาณมากในอนาคต ดังนั้น ศาลชำนัญพิเศษ จึงควรมีการกำหนดเป้าหมายการพิจารณาคดี โดยมุ่งหวังให้มีร้อยละของคดีค้างศาลลดลงเรื่อย ๆ เพื่อให้สอดรับกับเจตนารมณ์ในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนได้อย่างเที่ยงธรรม รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ
2. การเร่งปรับปรุงระบบ การบริหารจัดการคดีที่ดี	ศาลชำนัญพิเศษจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการคดี อาทิ การบริหารระบบนัดคู่ความ การจัดการและกระจายปริมาณคดีให้เหมาะกับความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษา หรือเพิ่มความเข้มแข็งของนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ เพื่อลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลได้อีกทางหนึ่ง
3. การปรับปรุงกระบวนการ ดำเนินงาน	กระบวนการดำเนินงานที่สะดวกและคล่องตัว จะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ ดังนั้น การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของศาลชำนัญพิเศษ ทั้งนี้ ศาลชำนัญพิเศษสามารถดำเนินการได้ในหลายรูปแบบ อาทิ - การจัดการสารสนเทศของศาล เพื่อให้สามารถสืบค้นข้อมูล สถิติที่เกี่ยวข้องกับคดี ได้โดยสะดวกและจะทำให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น - การสนับสนุนงบประมาณ/ค่าตอบแทน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรทำงานได้อย่างเต็มที่และต่อเนื่อง เป็นต้น
4. กำหนดวิธีการที่เหมาะสมกับ แต่ละประเภทคดีในแต่ละศาล	วิธีพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษแต่ละศาลมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาลยุติธรรมทั่วไป การกำหนดวิธีการที่เหมาะสมกับแต่ละประเภทคดีในแต่ละศาลมีเจตนารมณ์เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลสะดวก สามารถพิจารณาคดีเสร็จสิ้นได้อย่างรวดเร็ว และคู่ความในคดีได้รับความเป็นธรรม ดังนั้น การนำระบบไกล่เกลี่ยมาใช้มากขึ้นในศาลชำนัญพิเศษ จะทำให้คู่ความสามารถยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายน้อยลง จำนวนคดีที่ต้องพิจารณาในศาลลดลง
5. ระบบการคัดเลือกผู้พิพากษา สมทบในศาลชำนัญพิเศษที่ สามารถคัดเลือกผู้พิพากษา สมทบที่มีคุณสมบัติเฉพาะ ทางที่พึงประสงค์ได้	ผู้พิพากษาสมทบเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการพิจารณาพิพากษาคดี และการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

ปัจจัยสู่ความสำเร็จ	ความสำคัญ
6. การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะของข้าราชการศาลยุติธรรม ในหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดสรรอัตรากำลังที่เหมาะสม	การพัฒนาระบบการบริหารจัดการทุกส่วน โดยใช้ระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องยกระดับความรู้และทักษะของบุคลากรในทุกส่วนที่เกี่ยวข้องและอาจเลยไปถึงการปรับบทบาท ภารกิจ และแม้กระทั่งโครงสร้างขององค์กร เพื่อให้เป็นองค์กรที่ยึดภารกิจเป็นหลักและทำงานเป็นเครือข่าย (networking organization) จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมใหม่ (retrain) ฟื้นฟูใหม่ (rehabilitation) และจัดสรรงานใหม่ (reassign) เพื่อให้องค์กรเป็นองค์กรเรียนรู้ (learning organization) ที่แท้จริง
7. ความก้าวหน้าในวิชาชีพ (career path) และผลตอบแทนของข้าราชการศาลยุติธรรมที่เหมะสม	ข้าราชการศาลยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรตำแหน่งในส่วนคดีและส่วนช่วยพิจารณาคดี จะมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนระบบงานของศาลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น ความก้าวหน้าในวิชาชีพ (career path) และผลตอบแทนที่เหมาะสมจะสร้างแรงจูงใจที่จะรักษาและพัฒนาข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถให้อยู่กับศาลยุติธรรมได้ต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน
8. การกำหนดนโยบายการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่มีความชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน	การกำหนดแนวทางและทิศทางการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงไปตามวาระของผู้บริหาร ซึ่งมีวาระการดำรงตำแหน่งสั้นมาก (1-2 ปี) นอกจากนี้ อธิบดีผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ ที่ดำรงตำแหน่งแต่ละวาระอาจไม่มีความรู้เฉพาะศาลชำนัญพิเศษนั้นๆ ทำให้ทิศทางการพัฒนาของศาลชำนัญพิเศษขาดความต่อเนื่องชัดเจน
9. การพัฒนาระบบ e-court/ e-office และเทคโนโลยีสารสนเทศ	ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้และการแข่งขันด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเริ่มเปิดกว้างไปสู่การสืบพยานด้วยวีดีโอคอนเฟอเรนซ์ และการให้บันทึกคำให้การผ่านอินเทอร์เน็ท การพัฒนาระบบ e-court และ e-office กำลังจะเริ่มขึ้นอย่างแข็งขันและจริงจัง โดยเฉพาะในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้ในทุกขั้นตอนของการบริหารงานศาลและการพิพากษาคดีเป็นสิ่งที่จะเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับศาลยุติธรรมของประเทศ
10. การเพิ่มงบประมาณให้แก่ศาลยุติธรรมทั้งระบบ เพื่อใช้ในการปรับโครงสร้าง เพิ่มบุคลากร จัดหาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ	ปัญหาคดีล้นศาลจะแก้ไขไม่ได้ถ้าไม่แก้ที่โครงสร้าง (โดยเฉพาะศาลฎีกา) และอาจมีความจำเป็นจะต้องจัดตั้งศาลเลือกตั้งเป็นการเฉพาะ การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาบุคลากร ต้องใช้งบประมาณ ถ้าพิจารณาว่าขณะนี้บุคลากรของศาลทั้งหมดมีเพียง 10,000 คนเศษ และงบประมาณรายจ่ายมีเพียงปีละ 10,000 ล้านบาทเศษ แล้วย้อนกลับมาดูว่างบประมาณของหน่วยงานระดับกรมหลายหน่วยงานได้รับงบประมาณรายจ่ายมากกว่าศาลยุติธรรมทั้งระบบซึ่งต้องอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนทั้งประเทศด้วยความเที่ยงธรรม รวดเร็ว และเสมอภาค จะเห็นว่า ตราบใดที่รัฐยังไม่ยอมเห็นความสำคัญของการอำนวยความยุติธรรมให้แก่พลเมืองของประเทศอย่างแท้จริง ความล่าช้าของการพิจารณาพิพากษาคดีและปัญหาคดีล้นศาลจะแก้ไม่ได้ และความยุติธรรมที่ล่าช้า คือ การปฏิเสธความยุติธรรม (Justice delayed is justice denied) การเพิ่มงบประมาณรายจ่ายให้แก่ศาลยุติธรรมเป็นกลไกด่านแรกที่จะแก้ปัญหาอื่นๆ ได้ทั้งหมด

7. แนวทางการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ

จากการทบทวนหลักการและระบบการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ และการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นร่วมกับผู้แทนของทุกศาลชำนัญพิเศษ ผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีพิเศษ ผู้รับบริการศาลชำนัญพิเศษ และสรุปบทเรียนที่ผ่านมาจากการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ทั้งสถานการณ์ปัจจุบัน ข้อดี ปัญหาอุปสรรค รวมทั้งปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ และสังเคราะห์แนวทางการจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษ พบว่า ศาลชำนัญพิเศษควรมีการพัฒนาศักยภาพใน 3 ด้านที่สำคัญ คือ ด้านผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ และด้านการพัฒนาระบบการบริหารงาน ซึ่งมีรายละเอียดแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

7.1 ด้านผู้พิพากษาและการพิจารณาคดี

7.1.1 การบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาให้อยู่กับศาลชำนัญพิเศษ

1) แนวทางดำเนินการ

- การจัดให้มีระบบการคัดเลือกและบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาให้แก่ศาลชำนัญพิเศษที่ตรงกับความรู้และประสบการณ์ โดยวิธีการทำข้อตกลงหรือเงื่อนไขในการบรรจุแต่งตั้งผู้ช่วยผู้พิพากษาที่เลือกสอบวิชาเฉพาะเกี่ยวกับกฎหมายที่ใช้ในกระบวนพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษตั้งแต่แรก ให้บรรจุเข้าปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษ เพื่อให้พัฒนาความเชี่ยวชาญและเติบโตได้อย่างต่อเนื่องในสายชำนัญพิเศษ
- การสร้างระบบสนับสนุนการคัดเลือกแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ โดยกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาที่ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้พิพากษาประกอบระบบอาวุโสในสัดส่วนที่สูงมากขึ้น อาทิ
    - ผู้ที่มีคุณวุฒิหรือวุฒิการศึกษาเฉพาะด้านเกี่ยวกับกฎหมายสำหรับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชำนัญพิเศษโดยตรง เช่น กฎหมายภาษีอากร กฎหมายแรงงาน กฎหมายล้มละลาย
    - ผู้ที่มีประสบการณ์ก่อนการบรรจุรับราชการตุลาการจากหน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้องในศาลชำนัญพิเศษ เช่น ประสบการณ์ทำงานอยู่ในกรมสรรพากร
    - ผู้ที่มีประวัติผ่านการฝึกอบรมองค์ความรู้เฉพาะด้านเพิ่มเติม
- การแต่งตั้งบรรจุผู้พิพากษาอาวุโสให้ปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษ เนื่องจากการที่ผู้พิพากษาอาวุโสเป็นบุคลากรที่มีประสบการณ์และสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีต่างๆ รวมทั้งคดีชำนัญพิเศษ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ

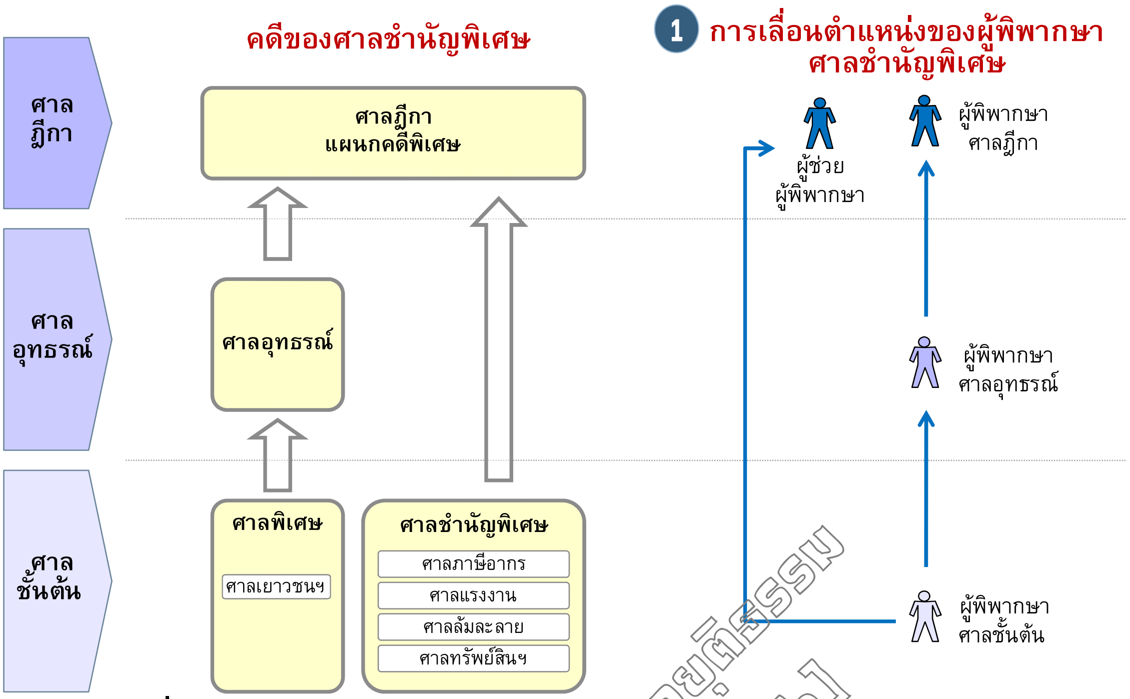

รูปที่ 7.1 การบรรจุผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาให้อยู่กับศาลชำนัญพิเศษ

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ศาลชำนัญพิเศษมีบุคลากรที่มีความรู้ ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ ในการพิจารณาคดี ตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่ต้องการให้มีการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในคดีนั้นๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) อนุมัติให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง และการเลื่อนเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2545 รวมทั้ง ระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการบรรจุข้าราชการตุลาการอื่นๆ
- คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม กำหนดแนวทางในการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง และการเลื่อนเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2545 รวมทั้งระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการบรรจุข้าราชการตุลาการอื่นๆ ที่ได้แก้ไข

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

7.1.2 การจัดตั้งให้มีศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ

ในการพิจารณาเปรียบเทียบโครงสร้างการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลชำนัญพิเศษกับการเลื่อนตำแหน่งของผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ เพื่อให้การดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษามีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานโดยไม่กระทบต่อลำดับอาวุโสในการเลื่อนตำแหน่งและสามารถดำรงตำแหน่งในศาลชำนัญพิเศษได้อย่างต่อเนื่อง จึงเสนอให้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษขึ้น และมีแนวทางในการดำเนินการ 2 แนวทาง ดังต่อไปนี้

7.1.2.1 การจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ โดยมีแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาและไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์การยื่นฎีกา

1) แนวทางการดำเนินการ

- <u>การจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ</u> ดำเนินการให้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษขึ้น โดยยังคงมีแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาเช่นเดิม และแก้ไขหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชำนัญพิเศษให้สอดคล้องกับโครงสร้างศาลชำนัญพิเศษที่มีชั้นอุทธรณ์นี้ รวมทั้งไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์การยื่นฎีกา กล่าวคือ กำหนดให้คดีที่พิจารณาพิพากษาเสร็จสิ้นจากศาลชำนัญพิเศษชั้นต้น ที่ต้องการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษก่อน แล้วจึงสามารถนำคดียื่นฎีกาในชั้นศาลฎีกา แผนกคดีพิเศษได้ปกติต่อไป
- <u>การพัฒนาระบบศาลอุทธรณ์ให้เข้มแข็งได้รับการยอมรับ</u> โดยการสร้างให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีเกิดความเชื่อมั่นต่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นเดียวกับที่มีต่อคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลฎีกาเพื่อให้ยอมรับการสิ้นสุดคดีในชั้นอุทธรณ์ ลดการนำคดียื่นฎีกาในชั้นศาลฎีกา ด้วยวิธีการเผยแพร่คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ไปสู่สาธารณะให้มากขึ้นและจัดทำแนวคำพิพากษาเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาพิพากษาคดีในชั้นศาลอุทธรณ์

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
library.coj.go.th

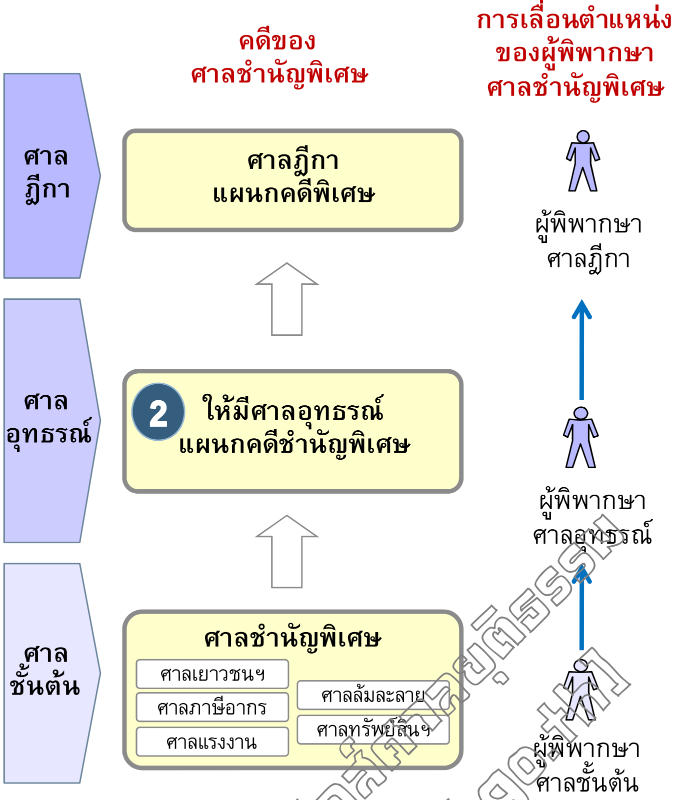

รูปที่ 7.2 การจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ โดยมีแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ผู้พิพากษาสามารถดำรงตำแหน่งได้ต่อเนื่องในศาลชำนัญพิเศษ โดยไม่กระทบต่อการพิจารณาตามระบบอาวุโส
- ศาลชำนัญพิเศษสามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดีได้อย่างต่อเนื่อง เพราะมีชั้นศาลอุทธณ์ แผนกคดีพิเศษรองรับการบรรจุเลื่อนตำแหน่งได้ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงไปปฏิบัติงานในศาลอื่น
- ประชาชนได้รับการอำนวยความยุติธรรมที่รวดเร็วขึ้น จากการที่มีการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในคดีนั้นๆ

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ แผนกคดีพิเศษขึ้น และแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งจากที่กำหนดให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งไปโดยตรงยังศาลฎีกาเป็นการยื่นไปยังศาลอุทธรณ์ แผนกคดีพิเศษ

7.1.2.2 การจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ โดยมีแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกา และมีการกำหนดหลักเกณฑ์การยื่นฎีกา

1) แนวทางการดำเนินการ

- ให้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษขึ้น โดยมีแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาแต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์การยื่นฎีกา และแก้ไขหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชำนัญพิเศษให้สอดคล้องกับโครงสร้างศาลชำนัญพิเศษที่มีชั้นอุทธรณ์นี้ กล่าวคือ กำหนดให้คดีที่พิจารณาพิพากษาเสร็จสิ้นจากศาลชำนัญพิเศษชั้นต้น ที่ต้องการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ และให้คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีที่อุทธรณ์ในข้อเท็จจริงเป็นที่สุดในชั้นอุทธรณ์นี้
- กรณีคดีที่จะยื่นฎีกาในชั้นศาลฎีกากำหนดหลักเกณฑ์ให้ยื่นได้เฉพาะคดีใน 2 ลักษณะเท่านั้น ได้แก่ (1) คดีที่มีปัญหาข้อกฎหมาย และ (2) คดีที่มีกระบวนพิจารณาที่ผิดพลาด โดยกรณีนี้ต้องได้รับอนุญาตจากศาลฎีกาก่อนรับคดีเข้าพิจารณา เพื่อเป็นการลดภาระการพิจารณาคดีในชั้นฎีกาให้น้อยลง

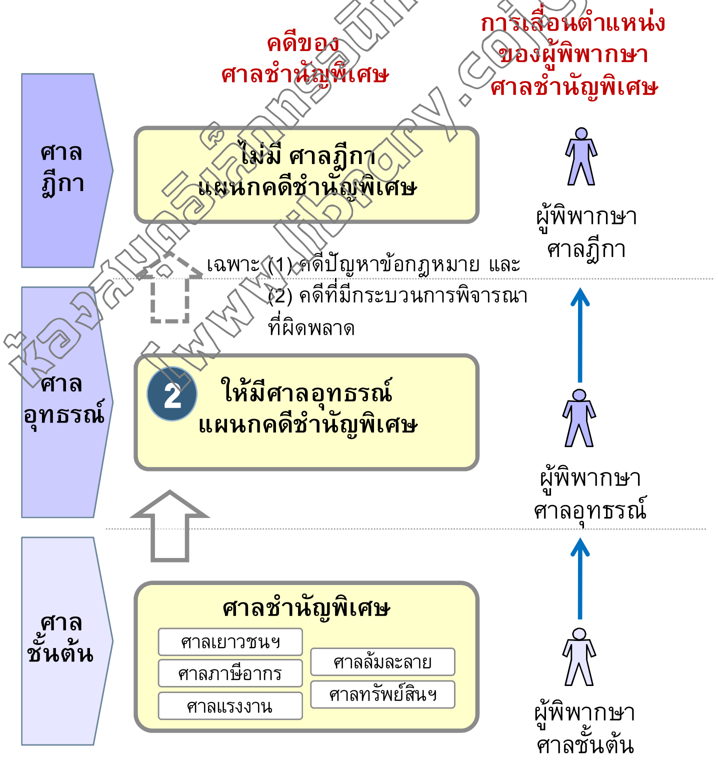

รูปที่ 7.3 การจัดตั้งให้มีศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ
โดยมีแผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาแต่มีการกำหนดหลักเกณฑ์การยื่นฎีกา

ห้องสมุดวิจัยสำนักงานศาลยุติธรรม www.library.coj.go.th

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ผู้พิพากษาสามารถดำรงตำแหน่งได้ต่อเนื่องในศาลชำนัญพิเศษ โดยไม่กระทบต่อการพิจารณาตามระบบอาวุโส
- ศาลชำนัญพิเศษสามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดีได้อย่างต่อเนื่อง เพราะมีชั้นศาลอุทธรณ์ แผนกคดีพิเศษรองรับการบรรจุเลื่อนตำแหน่งได้ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงไปปฏิบัติงานในศาลอื่น
- ประชาชนได้รับการอำนวยความยุติธรรมที่รวดเร็วขึ้น จากการที่มีการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในคดีนั้นๆ ประกอบกับการพิจารณาคดีพิเศษส่วนใหญ่จะสิ้นสุดในชั้นอุทธรณ์ ซึ่งมีบุคลากรจำนวนเพียงพอในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนมากกว่าการนำคดีขึ้นพิจารณาในชั้นฎีกา ซึ่งมีข้อจำกัดของจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานเมื่อเทียบกับปริมาณคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณา

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ แผนกคดีพิเศษขึ้น และแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง
- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลฎีกา แผนกคดีพิเศษ โดยให้ศาลฎีกามีโครงสร้างเดียวไม่จำเป็นต้องแยกออกเป็นแผนกคดีพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

7.1.2.3 เปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของการจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ โดยมีและไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์การยื่นฎีกา

รูปแบบ	ข้อดี	ข้อเสีย
ไม่มี การกำหนดหลักเกณฑ์ การยื่นฎีกา ในศาลฎีกา	1. ผู้พิพากษาสามารถดำรงตำแหน่งได้ต่อเนื่องในศาลชำนัญพิเศษ โดยไม่กระทบต่อการพิจารณาตามระบบอาวุโส 2. ศาลชำนัญพิเศษสามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดีได้อย่างต่อเนื่อง 3. ประชาชนได้รับการอำนวยความยุติธรรมที่รวดเร็วขึ้น 4. ประชาชนสามารถใช้สิทธิในกระบวนการทางศาลได้ทั้ง 3 ชั้นศาล	1. ไม่สนับสนุนให้เกิดการลดภาระการพิจารณาคดีในชั้นฎีกาให้น้อยลง เนื่องจากสามารถยื่นฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งในชั้นศาลฎีกาได้เช่นเดิม 2. การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีมีความล่าช้ามากขึ้น
มี การกำหนดหลักเกณฑ์ การยื่นฎีกา ในศาลฎีกา	1. ผู้พิพากษาสามารถดำรงตำแหน่งได้ต่อเนื่องในศาลชำนัญพิเศษ โดยไม่กระทบต่อการพิจารณาตามระบบอาวุโส 2. ศาลชำนัญพิเศษสามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดีได้อย่างต่อเนื่อง 3. ประชาชนได้รับการอำนวยความยุติธรรมที่รวดเร็วขึ้น 4. ลดภาระการพิจารณาคดีในชั้นฎีกาให้น้อยลง เนื่องจากจำกัดลักษณะคดีที่จะยื่นฎีกาในชั้นศาลฎีกาได้เฉพาะคดีที่มีปัญหาข้อกฎหมาย และ คดีที่มีกระบวนพิจารณาที่ผิดพลาดเท่านั้น	1. การกำหนดหลักเกณฑ์การยื่นฎีกาในศาลฎีกาต้องมีการแก้ไขหรือยกเลิกกฎหมายทำให้ต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการ 2. อาจลดสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 219 ระบุว่า “ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่ที่มีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในรัฐธรรมนูญนี้หรือตามกฎหมายอื่น”

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

7.1.3 การออกระเบียบ/ข้อบังคับศาลยุติธรรมให้ตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชำนัญพิเศษ เทียบเท่ากับตำแหน่งผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์

ในอดีต เคยมีระเบียบภายใน/ข้อบังคับภายในศาลยุติธรรมกำหนดให้ตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชำนัญพิเศษเทียบเท่ากับตำแหน่งผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์มาแล้ว และผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์มาเป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษแล้วเลื่อนขึ้นเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา แต่แนวทางนี้ถูกยกเลิกไป กลับไปใช้แนวทางเดิม

1) แนวทางดำเนินการ

- ให้ประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของ ก.บ.ศ. ออกระเบียบ/ประกาศศาลยุติธรรม เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ให้ตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลชำนาญพิเศษเทียบเท่ากับตำแหน่งผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ และให้ตำแหน่งผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลอุทธรณ์เทียบเท่ากับตำแหน่งอธิบดีผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษแล้วเลื่อนขึ้นเป็นผู้พิพากษาศาลฎีกาต่อไป
- อย่างไรก็ดี การออกระเบียบ/ประกาศเป็นเพียงการดำเนินการในระยะสั้น จึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงกลับไปสู่ระบบปัจจุบันได้ง่าย

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ผู้พิพากษาสามารถดำรงตำแหน่งได้ต่อเนื่องในศาลชำนัญพิเศษ โดยไม่กระทบต่อการพิจารณาตามระบบอาวุโส
- ศาลชำนัญพิเศษสามารถรักษาบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการพิจารณาคดีได้อย่างต่อเนื่อง เพราะมีชั้นศาลอุทธณ์ แผนกคดีพิเศษรองรับการบรรจุเลื่อนตำแหน่งได้ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงไปปฏิบัติงานในศาลอื่น
- ประชาชนได้รับการอำนวยความยุติธรรมที่รวดเร็วขึ้น จากการที่มีการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในคดีนั้นๆ
- การใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติสามารถดำเนินการได้ทันทีโดยไม่ต้องแก้ไขกฎหมาย

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- ก.บ.ศ. พิจารณาระเบียบ/ประกาศศาลยุติธรรม และนำเสนอต่อประธานศาลฎีกาเพื่อให้ความเห็นชอบ

ห้องสมุดกลางอนุกลสำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

7.2 ด้านการพัฒนาองค์ความรู้

การพัฒนาองค์ความรู้ในศาลชำนัญพิเศษมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณา 3 ประเด็น ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้ การพัฒนาบุคลากร และการเผยแพร่องค์ความรู้ จึงเสนอให้มีแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ ซึ่งดำเนินการได้ 3 แนวทาง ดังต่อไปนี้

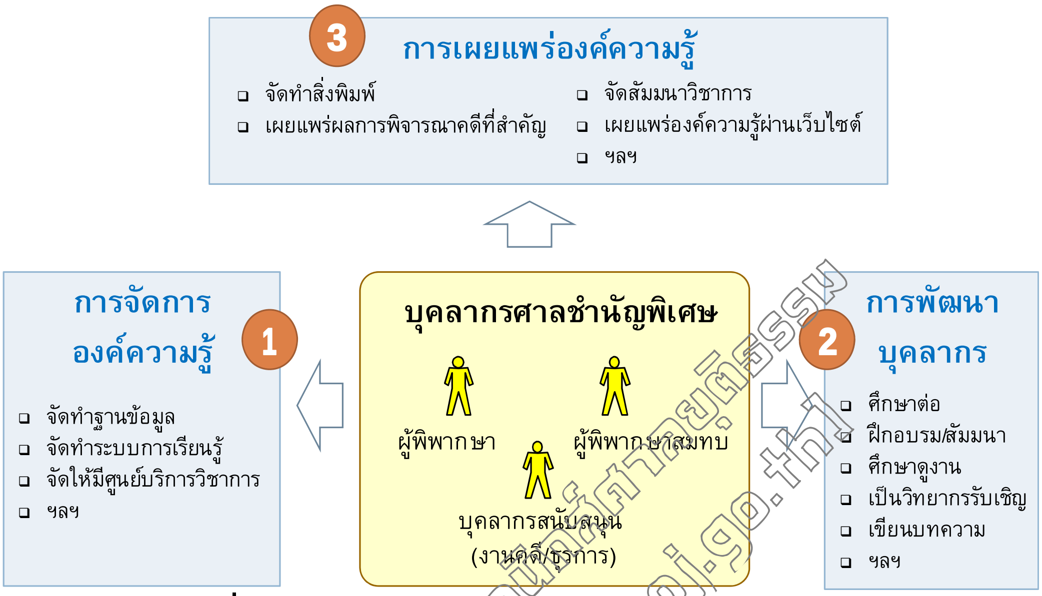

รูปที่ 7.4 แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ในศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

7.2.1 การจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ

1) แนวทางดำเนินการ

- <u>การพัฒนาระบบฐานข้อมูล</u> โดยให้มีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษ เช่น กฎหมายและองค์ความรู้อื่นๆ ที่ใช้ประกอบในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลง ข้อมูลเกี่ยวกับคดีที่อยู่ในการพิจารณาของศาล คำพิพากษาหรือแนวทางการวินิจฉัยและตีความข้อกฎหมายที่เป็นบรรทัดฐานสำหรับใช้ในการพิจารณาคดีในศาล บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและองค์ความรู้เฉพาะด้าน หรือบทวิเคราะห์ในคดีสำคัญหรือคดีที่เป็นที่สนใจของสาธารณะ เป็นต้น
- <u>การจัดทำระบบการสืบค้นข้อมูลที่เหมาะสม</u> โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (index หรือ keywords ที่สำคัญ) มาใช้ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการสืบค้น ค้นคว้า และพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกศาลชำนัญพิเศษ โดยบูรณาการระบบสืบค้นข้อมูลให้เป็นระบบเดียวกันในทุกศาลของระบบศาลยุติธรรมเพื่อให้สามารถค้นหาได้โดยง่ายและมีศูนย์กลางฐานข้อมูลใน

การสืบค้นเดียวกัน และอาจมีการกำหนดระดับการใช้งานต่างกันในแต่ละศาลชำนัญพิเศษ

- <u>การจัดตั้งศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ</u> ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษแก่บุคลากรศาลชำนัญพิเศษ และบุคคลภายนอกที่สนใจ ทำให้การบริหารจัดการความรู้เกี่ยวกับศาลชำนัญพิเศษในแต่ละแห่งมีหน่วยงานที่เป็นแกนหลักในการดูแลรับผิดชอบที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อจัดตั้งศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษขึ้นแล้ว ก็จะต้องกำหนดตำแหน่งเชิงภาระหน้าที่ (functional positioning) ของศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษนี้ให้เหมาะสม โดยจะต้องมีภาระหน้าที่ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานที่มีอยู่แล้วในศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่ง โดยกำหนดให้ศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ มีฐานะเป็นศูนย์หนึ่งภายใต้ส่วนบริหารงานทั่วไปของศาลชำนัญพิเศษ (รูปที่ 7.5)

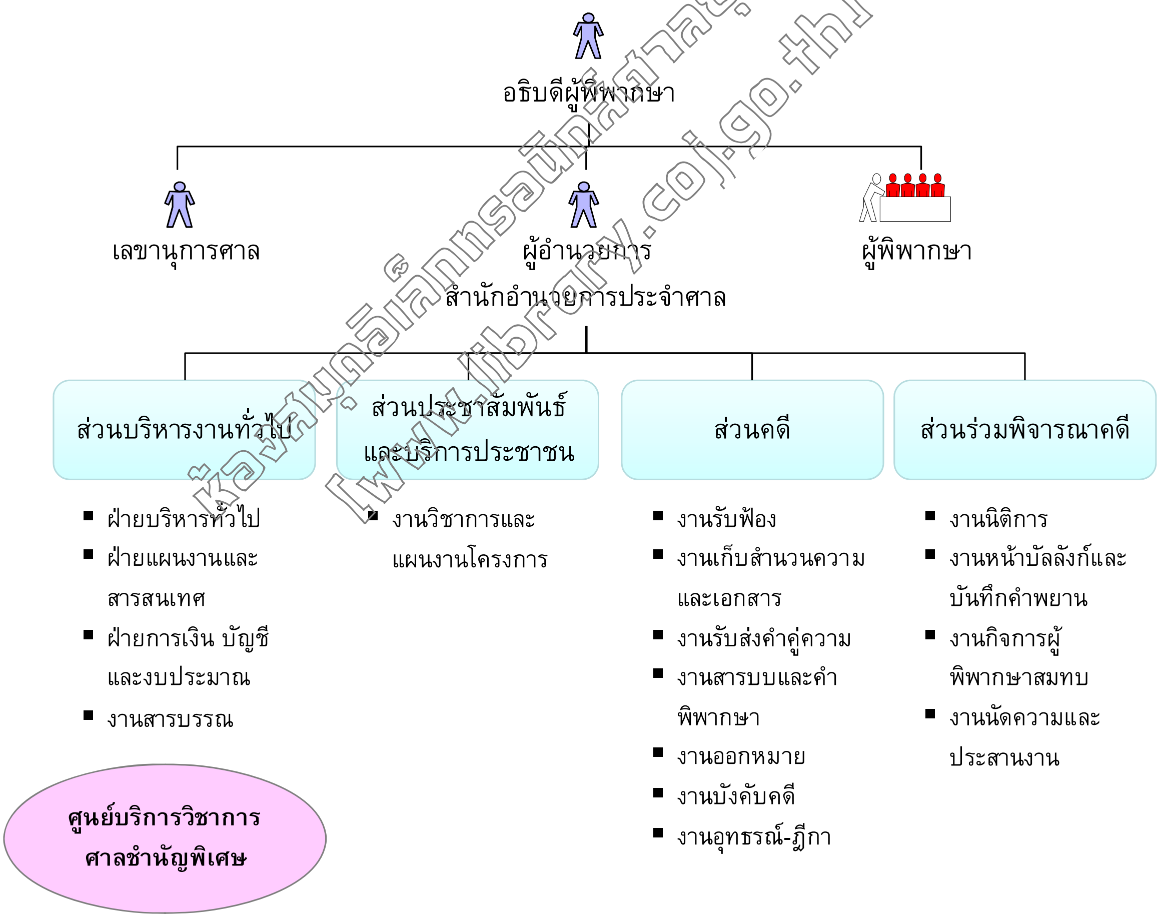

รูปที่ 7.5 โครงสร้างศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ศาลชำนัญพิเศษมีระบบฐานข้อมูลและระบบการสืบค้นข้อมูลต่างๆ เพื่อการบริการและเผยแพร่ ที่ครบถ้วนและทันสมัย สามารถสืบค้นข้อมูลง่ายขึ้น และค้นหาข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว
- ศาลชำนัญพิเศษมีหน่วยงานกลางในการพัฒนาและบริหารจัดการองค์ความรู้เชิงวิชาการสำหรับศาลชำนัญพิเศษ ทำให้มีความคล่องตัว และสามารถบริหารจัดการองค์ความรู้ของศาลชำนัญพิเศษได้อย่างต่อเนื่อง ทันต่อสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้ง ทำให้ต้นทุนดำเนินการ (transaction cost) ในการแสวงหาความรู้ของบุคลากรศาลไม่เกิดขึ้นมากเกินความจำเป็น

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำหน้าที่รับผิดชอบในการออกแบบระบบการสืบค้นข้อมูลที่เหมาะสม และดำเนินการให้ศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง โดยอาจจัดอบรมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ระบบการสืบค้นนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านสารสนเทศในศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
- ส่วนงานเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่ง เป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษทั้งหมด และวางแผนกำหนดเงื่อนเวลาให้มีการปรับปรุงข้อมูลที่มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
- ศาลชำนัญพิเศษส่วนกลางในแต่ละแห่ง ได้แก่ ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลายกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง และศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดตั้งศูนย์บริการวิชาการขึ้น

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

7.2.2 การส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ

1) แนวทางดำเนินการ

- การวางแผนพัฒนาและกำหนดหลักสูตรการศึกษาต่อ ฝึกอบรม ศึกษา ดูงานของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสม โดยการให้คณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งอาจดำเนินการโดยตั้งคณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาและกำหนดหลักสูตรฯ ขึ้น มีองค์ประกอบจากผู้บริหารศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง ทำหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาและกำหนดหลักสูตรที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษ

- <u>การจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากร</u> ให้คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากรอย่างเพียงพอ ทั้งการจัดให้มีทุนการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและเอก การจัดหลักสูตรการฝึกอบรม การเข้าร่วมสัมมนาของบุคลากรของศาลชำนัญพิเศษทั้งในและต่างประเทศ
- <u>การกำหนดพันธะผูกพันบุคลากรที่ได้รับทุนการศึกษาหรือฝึกอบรม</u> โดยการกำหนดเงื่อนไขสำหรับบุคลากรที่ได้รับทุนการศึกษาต่อหรือผ่านการฝึกอบรม ให้ปฏิบัติงานต่อเนื่องในศาลชำนัญพิเศษในระยะเวลาหนึ่งตามความเหมาะสม เพื่อให้มีโอกาสในการนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดขยายผลแก่บุคลากรในศาลและพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ
- <u>การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะของข้าราชการศาลยุติธรรม ในหลักสูตรที่มีความเหมาะสมและต่อเนื่อง</u> เนื่องจากการพัฒนาระบบการบริหารจัดการทุกส่วน โดยใช้ระบบสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องยกระดับความรู้และทักษะของบุคลากรในทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยจัดให้มีการฝึกอบรมใหม่ (retrain) ฟื้นฟูใหม่ (rehabilitation) และจัดสรรงานใหม่ (reassign) เพื่อให้องค์กรเป็นองค์กรเรียนรู้ (learning organization) ที่แท้จริง

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ ได้รับการเสริมสร้างและพัฒนาความรู้ในหลักสูตรที่มีความเหมาะสม ส่งผลให้ศาลชำนัญพิเศษมีบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดี ทำให้การพิจารณาคดีมีความรอบคอบมากยิ่งขึ้น สามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้ตามเจตนารมณ์
- ข้าราชการศาลยุติธรรม ได้รับการยกระดับความรู้และทักษะที่เหมาะสม สนับสนุนการพัฒนาระบบการบริหารจัดการทุกส่วน โดยใช้ระบบสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากรในศาลชำนัญพิเศษอย่างเพียงพอ
- สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม มีภารกิจในการดำเนินการฝึกอบรมประจำปี ของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ ให้ความสำคัญต่อแผนพัฒนาและหลักสูตรการศึกษาต่อ ฝึกอบรม ศึกษาดูงานของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษที่กำหนดขึ้น โดยนำมาเป็นภารกิจที่นำมาปฏิบัติในแผนการฝึกอบรมประจำปีของสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

7.2.3 การเผยแพร่องค์ความรู้แก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

1) แนวทางดำเนินการ

- <u>การกำหนดภารกิจงานเผยแพร่องค์ความรู้แก่สาธารณชน</u> โดยการกำหนดให้ภารกิจงานเผยแพร่องค์ความรู้เป็นแผนการดำเนินงานประจำปีของศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง โดยระบุเป้าหมายการดำเนินงาน กิจกรรมที่ต้องทำ และตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินการ เช่น
  - การจัดทำสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษ อาทิ ขั้นตอนการฟ้องร้องคดี ค่าธรรมเนียมศาล เป็นต้น
  - การเผยแพร่ผลการพิจารณาคดีที่สำคัญหรือเกิดขึ้นมากในศาล อันจะเป็นข้อมูลสำคัญให้แก่ประชาชนในการพิจารณาว่าควรจะนำคดีของตนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาลหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้น
  - การจัดสัมมนาวิชาการร่วมกับสถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปีละ 1 ครั้ง

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทั้งในเชิงรับ คือ สามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเมื่อมีคดีที่ต้องขึ้นสู่ศาล และเชิงรุก คือ การป้องกันตนไม่ให้มีข้อพิพาทเกิดขึ้นจนเป็นคดีที่ต้องขึ้นสู่ศาล และสามารถพิจารณาถึงความคุ้มค่าในการนำคดีของตนเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาล เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่าย (transaction costs) ที่จะเกิดขึ้น อันจะส่งผลทำให้ปัญหาคดีล้นศาลลดลงได้

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- ศาลชำนัญพิเศษ รับผิดชอบในการดำเนินการจัดทำแผนการดำเนินงานประจำปี และปฏิบัติงานตามแผนงานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

7.3 ด้านการพัฒนาระบบการบริหารงาน

การพัฒนาระบบการบริหารงานศาลชำนัญพิเศษมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณา 3 ประเด็น ได้แก่ การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ การบริหารจัดการคดี และการบริหารงานบุคคล จึงเสนอให้มีแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารงาน ซึ่งดำเนินการได้ 3 แนวทาง ดังต่อไปนี้

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

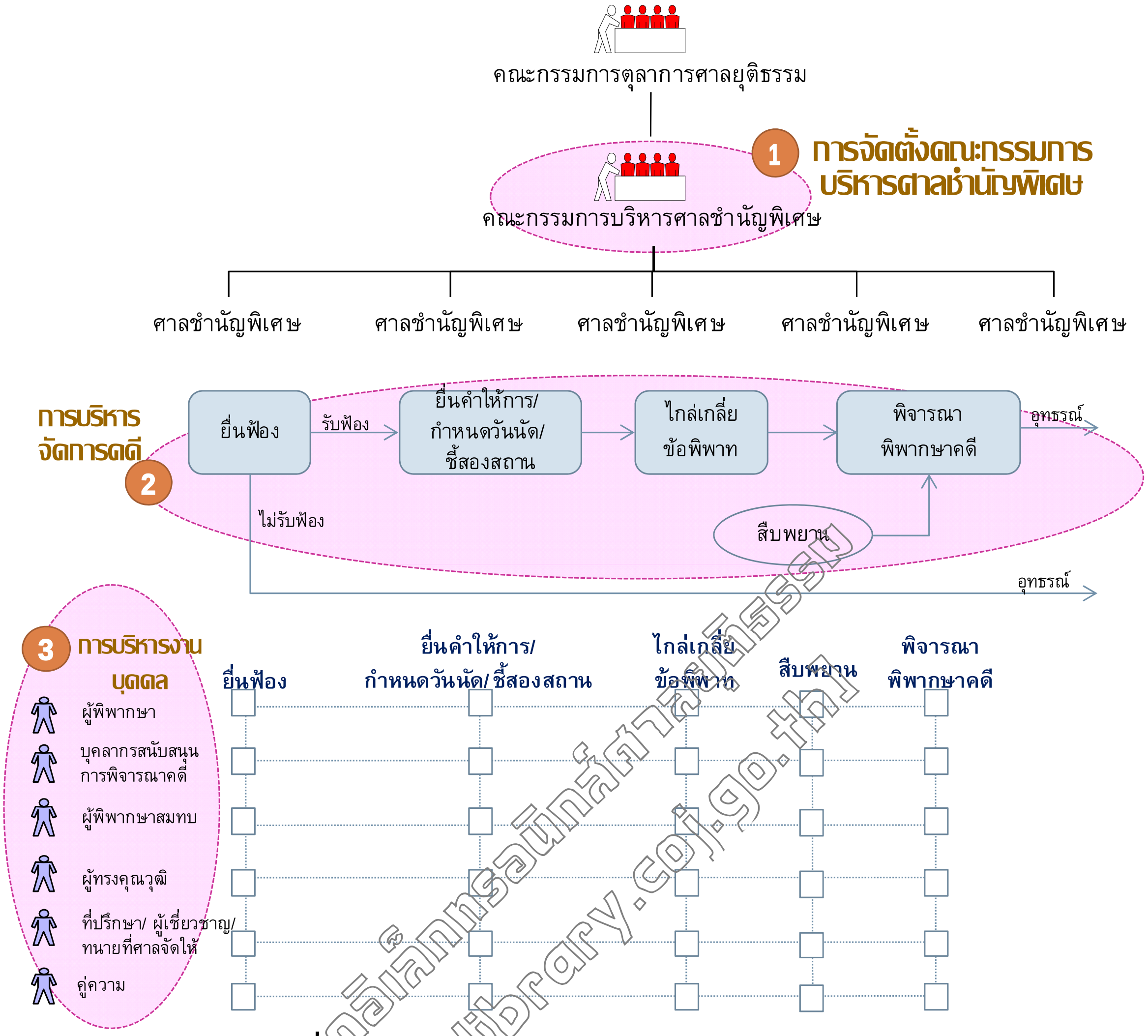

รูปที่ 7.6 การพัฒนาระบบบริหารงานศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

7.3.1 การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ

1) แนวทางดำเนินการ

- <u>สถานะและองค์ประกอบ</u> ให้คณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษมีสถานะเป็นอนุกรรมการของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ เป็นผู้แทนจากศาลชำนัญพิเศษจำนวนหนึ่ง และเป็นผู้แทนจากคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมอีกจำนวนหนึ่ง
- <u>อำนาจหน้าที่</u> ให้คณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษมีอำนาจหน้าที่ในการวางแผนกำหนดทิศทางการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทิศทางเชิงนโยบายของศาลชำนัญพิเศษ อาทิ
  - การพิจารณาและอนุมัตินโยบายและยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งจัดทำโดยผู้บริหารของศาลชำนัญพิเศษ โดยคณะกรรมการบริหารศาล

ชำนัญพิเศษสามารถให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงนโยบายและยุทธศาสตร์ศาลชำนัญพิเศษให้เหมาะสมได้

- การพิจารณาเสนอสัดส่วนงบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอกับความจำเป็นในการปฏิบัติภารกิจ การบริหารจัดการของศาลชำนัญพิเศษต่อคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอนุมัติงบประมาณ
- การประเมินผลการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ คณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษจะเป็นผู้ประเมินผลการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษเพื่อการวัดผลว่าศาลชำนัญพิเศษนั้นสามารถดำเนินงานตามนโยบายยุทธศาสตร์ และภารกิจที่ได้รับมอบหมายไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่มากน้อยเพียงใด

<u>แนวทางการดำเนินงาน</u> เพื่อเป็นหลักประกันความมีประสิทธิภาพและอำนาจในการทำงานของคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ จำเป็นต้องกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้

- การกำหนดและออกระเบียบขึ้นรองรับการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ โดยระบุอำนาจหน้าที่และองค์ประกอบไว้อย่างชัดเจน
- แต่งตั้งฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษขึ้นเป็นคณะทำงาน
- ได้รับจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม
- มีการกำหนดวาระการประชุมคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษที่ชัดเจน
- มีการจัดทำรายงานประจำปี เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงาน

ทั้งนี้ คณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษนี้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อกำกับให้ศาลชำนัญพิเศษมีแนวทางการพัฒนาและการดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ แต่มิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการในเชิงการปฏิบัติงานของศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่ง โดยจะไม่ทำหน้าที่ในการควบคุมหรือบังคับบัญชาการดำเนินงานในระดับกิจกรรม อาทิ การบริหารงานคดี การบริหารงานบุคคล ซึ่งยังคงให้เป็นอำนาจของอธิบดี ในฐานะผู้บริหารศาลชำนัญพิเศษเช่นเดิม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ศาลชำนัญพิเศษมีการบริหารงานที่เป็นระบบเดียวกัน และมีทิศทางการบริหารจัดการที่ชัดเจนไปในแนวทางเดียวกัน แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารของศาลชำนัญพิเศษ ได้แก่ อธิบดีผู้พิพากษาในศาลชำนัญพิเศษ ในทุกปี ก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อนโยบายการบริหารงานในระดับภาพรวม

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาอนุมัติให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ โดยออกระเบียบบริหารศาลยุติธรรมจัดตั้งและกำหนดรายละเอียดขององค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษนี้
- อธิบดีผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ ในฐานะผู้บริหารศาลชำนัญพิเศษ พิจารณาและเสนอบุคคลที่มีความเหมาะสมในฐานะผู้แทนของศาลชำนัญพิเศษ เพื่อแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

7.3.2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการคดี

1) แนวทางดำเนินการ

- <u>การขยายการให้บริการแก่ประชาชน</u> โดยการจัดตั้งศาลระดับภาคหรือจังหวัดเพิ่มเติมในศาลชำนัญพิเศษที่มีจำนวนคดีล้นศาล เพื่อให้ประชาชนได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วเป็นธรรมมากขึ้น และรับภาระค่าใช้จ่ายในการรับบริการน้อยลง
- <u>การกำหนดเป้าหมายในการพิจารณาคดี</u> เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยการวางนโยบายกำหนดกรอบแนวทางปฏิบัติงานของผู้พิพากษาให้มีการกำหนดเงื่อนเวลาสิ้นสุดในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในแต่ละลักษณะคดีให้สอดคล้องกับความยากง่ายหรือซับซ้อนของคดี โดยไม่ขัดต่อการใช้สิทธิของคู่ความตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความคดีชำนัญพิเศษได้กำหนดไว้
- <u>การพัฒนาระบบการพิจารณาเก็บค่าฤชาธรรมเนียมของศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสม</u> โดยการพัฒนาระบบการพิจารณาเก็บค่าฤชาธรรมเนียมของศาลชำนัญพิเศษ ให้สอดคล้องกับระยะเวลาและความยากง่ายหรือซับซ้อนในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี รวมทั้ง ระยะเวลาและทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการพิจารณาคดี
- <u>การพัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยในศาลชำนัญพิเศษ</u> โดยการส่งเสริมการนำวิธีการไกล่เกลี่ยรูปแบบต่างๆ ในการประนอมข้อพิพาทและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ยุติคดีในศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งวิธีการนี้เป็นวิธีการที่สะดวกและไม่

ยุ่งยากซับซ้อน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับความยุติธรรมจากหลายช่องทางอย่างเหมาะสม เป็นการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลหรือกระบวนการยุติธรรม ลดระยะเวลาและภาระค่าใช้จ่ายทั้งของภาครัฐและประชาชน ยุติความขัดแย้งและสร้างความสมานฉันท์ปรองดองให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

- การสร้างการยอมรับผลดีของการประนอมข้อพิพาทและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก โดยการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ประชาชนและสังคม ถึงสถานการณ์ความรุนแรง และผลเสียหายที่เกิดจากข้อขัดแย้งและข้อพิพาทในสังคม รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาและตัวอย่างความสำเร็จในการดำเนินงาน
- ส่งเสริมการนำวิธีการไกล่เกลี่ยรูปแบบต่างๆ ในการประนอมข้อพิพาทและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ยุติคดีในศาลชำนัญพิเศษ เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการทางศาล โดยทางเลือกในการแก้ปัญหาความขัดแย้งมีหลายรูปแบบ อาทิ
  - การออกข้อกำหนดให้ยื่นเพื่อผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ย กรณีวงเงินไม่เกินจำนวนที่กำหนด เช่น 1 ล้านบาท
  - การไกล่เกลี่ยโดยใช้คนกลาง (Mediation, Conciliation)
  - กระบวนพิจารณาย่อยในศาล (Mini Trial)
  - Rent-A-Judge
  - Summary Jury Trials
  - Peer Review
  - Early Neutral Evaluation
- การสนับสนุนและผลักดันให้มีการดำเนินงานจากระดับนโยบายและมีกฎหมายรองรับ โดยการ
  - การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมของศาลชำนัญพิเศษ เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของระบบการไกล่เกลี่ยเพื่อประนอมข้อพิพาท โดยผ่านการจัดประชุมสัมมนาให้ความรู้ สร้างความเข้าใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องและจริงจัง
  - กำหนดเป็นนโยบายร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมที่สนับสนุนให้นำระบบการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทมาใช้เพื่อลดปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ลดระยะเวลาและภาระค่าใช้จ่ายในการบริหารงานของศาล
  - พัฒนาหรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ รวมทั้งแรงจูงใจและข้อปฏิบัติต่างๆ ให้เอื้ออำนวยต่อการนำมาตรการไกล่เกลี่ยข้อ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

พิพาทรูปแบบต่างๆ มาใช้ เช่น กฎหมายสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรเกี่ยวกับศูนย์ไกล่เกลี่ยในศาลชำนัญพิเศษ เป็นต้น

- ผลักดันให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย กระบวนการ และวิธีการไกล่เกลี่ยที่เหมาะสมสำหรับศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งอย่างชัดเจน

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- คู่ความในคดีได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมมากขึ้น เนื่องจากมีกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหลายรูปแบบมากขึ้น ทำให้สามารถยุติคดีข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้เร็วขึ้น
- คู่ความรับภาระค่าใช้จ่ายลดลง เนื่องจากใช้ระยะเวลาในการยุติข้อพิพาทได้เร็วขึ้น
- ปริมาณคดีค้างศาลในศาลชำนัญพิเศษลดลง

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษระดับภูมิภาคหรือจังหวัดขึ้น
- ผู้บริหารในศาลชำนัญพิเศษ ดำเนินการกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการคดีเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายในการพิจารณาคดี การพัฒนาระบบการพิจารณาเก็บค่าฤชาธรรมเนียมของศาล โดยการแก้ไขหรือออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดี การจัดเก็บค่าฤชาธรรมเนียม และการดำเนินกระบวนพิจารณาเรื่องการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาบังคับใช้ในศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งเป็นอำนาจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

7.3.3 การบริหารงานบุคคล

7.3.3.1 ผู้พิพากษาสมทบ

1) แนวทางดำเนินการ

- <u>การพัฒนาระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ</u> โดยการกำหนดระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบที่มีหลักเกณฑ์การพิจารณาจากคุณสมบัติที่เหมาะสมอย่างรอบด้านและความจำเป็น ต่อการร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นสำคัญ
- <u>การกำหนดอัตราค่าตอบแทน</u> โดยการกำหนดอัตราค่าตอบแทนแก่ผู้พิพากษาสมทบที่เหมาะสมกับคุณวุฒิ องค์ความรู้ ประสบการณ์ และเวลาที่อุทิศให้ในการปฏิบัติงาน และเป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกศาลชำนัญพิเศษ

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสามารถสนับสนุนเสริมสร้างให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมของศาลชำนัญพิเศษมากขึ้น เนื่องจากได้รับบริการจากบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ค่าตอบแทนผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนัญพิเศษ

7.3.3.2 บุคลากรสนับสนุนการพิจารณาคดี

1) แนวทางดำเนินการ

- <u>การพัฒนาระบบความก้าวหน้าในวิชาชีพ (career path) และผลตอบแทนหรือเงินเดือนที่เหมาะสม</u> โดยอ้างอิงจากระบบการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานที่มีลักษณะงานใกล้เคียงกัน อาทิ ศาลปกครอง
- <u>กรณีศึกษา : ระบบการบริหารงานบุคคลของศาลปกครอง</u>
  - *การบริหารงานบุคคลตำแหน่งธุรการทั่วไป* มีลักษณะเช่นเดียวกับศาลชำนัญพิเศษ กล่าวคือ มีคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครองเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการ และมีการนำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการพลเรือนสามัญมาใช้บังคับเช่นกัน
    - คณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครองมีอำนาจออกระเบียบ หรือประกาศเกี่ยวกับการบริหารงานทั่วไป การบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สินและการดำเนินการอื่นของสำนักงานศาลปกครอง
    - การกำหนดตำแหน่งและการให้ได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษของข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการพลเรือนสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ คำว่า “ก.พ.” ให้หมายถึงคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- อัตราเงินเดือน อัตราเงินประจำตำแหน่ง และการให้ได้รับเงินประจำตำแหน่ง และการจ่ายเงินเดือนและเงินเงินประจำตำแหน่งข้าราชการฝ่ายศาลปกครอง ให้นำบทบัญญัติที่ใช้บังคับแก่ข้าราชการพลเรือนในกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม
- ข้าราชการฝ่ายศาลปกครองมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการเช่นเดียวกับข้าราชการพลเรือน

■ *การบริหารงานบุคคลตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง* เปรียบเทียบได้กับตำแหน่งนิติกรในศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งมีระบบบริหารงานลักษณะแตกต่างกัน ในประเด็นความก้าวหน้าในวิชาชีพ (career path) และค่าตอบแทนที่ได้รับ ดังนี้

- การเลื่อนตำแหน่งและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ระดับตำแหน่งของพนักงานคดีปกครองมีความก้าวหน้าไปถึงตำแหน่งผู้บริหาร กล่าวคือ มีตั้งแต่ระดับ 3 ถึงระดับ 10 และการเลื่อนตำแหน่งพนักงานคดีปกครองเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นมีหลักเกณฑ์กำหนดไว้แน่นอนตามระเบียบคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายศาลปกครองว่าด้วยการบรรจุ การเลื่อน การย้ายข้าราชการฝ่ายศาลปกครองให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครอง พ.ศ. 2544 ทำให้เกิดความมั่นคงในวิชาชีพและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานต่อเนื่องในศาลปกครอง
- ข้าราชการฝ่ายศาลปกครองผู้ดำรงตำแหน่งในสายงานอื่นสามารถย้ายเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานคดีปกครองได้ โดยจะต้องผ่านการสอบคัดเลือก การทดลองปฏิบัติงานด้านคดีปกครอง การประเมินความเหมาะสมของบุคคล การประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักเกณฑ์ที่สำนักงานศาลปกครองกำหนดในแต่ละระดับ

■ *การกำหนดเงินค่าตอบแทนพิเศษ*

- พนักงานคดีปกครองมีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนพิเศษ ตามระดับของตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 3 ถึงระดับ 10 เพิ่มเติมจากเงินเดือนที่ได้รับปกติ
- อัตราเงินค่าตอบแทนพิเศษ ดังนี้
  - พนักงานคดีปกครองระดับ 3 และ 4 ได้รับอัตราเดือนละ 2,000 บาท

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ สำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

- พนักงานคดีปกครองระดับ 5 และ 6 ได้รับอัตราเดือนละ 3,000 บาท
- พนักงานคดีปกครองระดับ 7 ได้รับอัตราเดือนละ 5,000 บาท
- พนักงานคดีปกครองระดับ 8 ได้รับอัตราเดือนละ 8,500 บาท
- พนักงานคดีปกครองระดับ 9 (ชช.) ได้รับอัตราเดือนละ 19,800 บาท
- พนักงานคดีปกครองระดับ 10 (ชช.) ได้รับอัตราเดือนละ 26,000 บาท

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนงานคดีและช่วยพิจารณาคดี ที่มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้การดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลให้เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น และปฏิบัติงานในองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ประชาชนได้รับบริการที่ดีขึ้น

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาแก้ไขหรือออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมหรือประกาศที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำนักงานศาลยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

7.3.3.3 ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษา/ทนายที่ศาลจัดให้ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์

1) แนวทางดำเนินการ

- <u>การกำหนดบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม</u> โดยการกำหนดบทบาทของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษา ทนายที่ศาลจัดให้ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ในการเป็นผู้ให้ความรู้เพื่อสนับสนุนการพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษ และไม่ควรใช้บุคลากรเหล่านี้ให้อยู่ในฐานะพยานในศาล แต่ให้ความสำคัญโดยการแต่งตั้งเป็นบุคลากรดำเนินงานภายใต้ศาลชำนัญพิเศษ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น
- <u>การกำหนดอัตราค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นมาตรฐานเดียวกัน</u> กำหนดอัตราค่าตอบแทนให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษา ทนายที่ศาลจัด

ให้ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ที่เหมาะสมและเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยอาจจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่วมกันระหว่างทุกศาลชำนัญพิเศษ

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ศาลชำนัญพิเศษ มีผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่ให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษ และสนับสนุนให้การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง ในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

7.4 ด้านการพัฒนาระบบ e-court/ e-office และเทคโนโลยีสารสนเทศ

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้และการแข่งขันด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเริ่มเปิดกว้างไปสู่การสืบพยานด้วยวีดีโอคอนเฟอเรนซ์ และการให้บันทึกคำให้การผ่านอินเทอร์เน็ท การพัฒนาระบบ e-court และ e-office กำลังจะเริ่มขึ้นอย่างแข็งขันและจริงจัง โดยเฉพาะในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่นำมาใช้ในทุกขั้นตอนของการบริหารงานศาลและการพิพากษาคดีเป็นสิ่งที่จะเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับศาลยุติธรรมของประเทศ ดังนั้น การพัฒนาระบบ e-court/ e-office และเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลชำนัญพิเศษให้มีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1) แนวทางดำเนินการ

- <u>การพัฒนาระบบ e-court/ e-office ที่สอดคล้องกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ</u> เริ่มต้นจากการสำรวจเบื้องต้น เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการที่จะพัฒนาระบบ e-court/ e-office มาใช้กับการดำเนินงานด้านการศาล โดยพิจารณาปัจจัยสนับสนุนต่างๆ อาทิ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เครือข่าย ดูว่าสามารถรองรับการทำงานได้หรือไม่ งบประมาณที่ต้องนำมาใช้ ซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการพัฒนาระบบ ความคุ้มค่าในการลงทุนและประโยชน์ ศึกษาเป้าหมายและความต้องการของผู้ใช้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เป็นต้น
- <u>การวิเคราะห์และเลือกใช้ระบบ e-court/ e-office</u> เป็นการศึกษาขั้นตอนการทำงานและปัญหาที่เกิดขึ้น ของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่รองรับการพัฒนาระบบ e-court/ e-office ที่มีในปัจจุบัน รวมทั้ง ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและความ

ต้องการของกลุ่มเป้าหมายผู้ใช้บริการระบบ e-court/ e-office ของศาลชำนัญพิเศษเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจวางแผนและออกแบบระบบที่เหมาะสม จากนั้นจึงกำหนดต้นแบบของระบบ e-court/ e-office ติดตั้ง และทดลองใช้โดยในขั้นตอนนี้ต้องมีการจัดทำคู่มือสำหรับการใช้งานระบบและฝึกอบรมบุคลากรผู้ใช้งานให้พร้อม

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ประโยชน์ที่ศาลชำนัญพิเศษจะได้รับจากการดำเนินการระบบ e-court/ e-office คือ สามารถใช้ประโยชน์จากเครือข่ายเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในองค์กรโดยไม่ต้องลงทุนเพิ่มมากนัก ทำให้การดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษจะรวดเร็วขึ้น ส่งผลในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยรวมดีขึ้น และสามารถลดค่าใช้จ่ายของศาลลงไปได้มาก
- การดำเนินกระบวนพิจารณาพิพากษาคดี และติดตามผลการพิจารณาคดีของบุคลากรศาลและประชาชนที่รับบริการง่าย เป็นระบบ และรวดเร็วมากขึ้น
- ศาลชำนัญพิเศษมีการประสานงานด้านเทคโนโลยีการสื่อสารเป็นหนึ่งเดียว ช่วยให้มีระบบการทำงานที่สามารถประสานงานระหว่างกันได้เสมือนว่าเป็นระบบเดียวกันทั้งองค์กร ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
- การจัดเก็บเอกสารในระบบดิจิตอลจะทำให้เกิดความปลอดภัย และสืบค้นได้ง่าย ซึ่งมีมาตรฐานเดียวกันสามารถนำไปใช้กับระบบสารสนเทศในทุกส่วนของศาลชำนัญพิเศษได้เหมือนกัน

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์กระทรวงยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

3) ปัจจัยความสำเร็จหรือล้มเหลว

- <u>นโยบายที่ชัดเจน</u> เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เนื่องการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในองค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ และมีความเชื่อมั่นในการนำพาองค์กรเข้าสู่ยุคอิเล็กทรอนิกส์ และเป็นแบบอย่างให้กับบุคลากรในการใช้ระบบดังกล่าว
- <u>ความพร้อมของบุคลากร</u> เนื่องจากระบบการทำงานจะมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการนำระบบ e-court/ e-office มาใช้ ดังนั้น การให้ความรู้และการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง
- <u>ความพร้อมในการบริหารจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐาน</u> ถึงแม้ว่าปัจจุบัน การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตสามารถทำได้ทั่วไป แต่ในทางปฏิบัติอาจจะประสบปัญหาในเรื่องของการจัดการทรัพยากร การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพขององค์กร
- <u>ความพร้อมในซอฟต์แวร์</u> ศาลชำนัญพิเศษมีความจำเป็นจะต้องจัดทำซอฟต์แวร์ขึ้นเฉพาะ เนื่องจากมีระบบงานลักษณะเฉพาะขององค์กร

7.5 ด้านการจัดสรรงบประมาณให้แก่ศาลยุติธรรมทั้งระบบ

การพัฒนาการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามแนวทางต่างๆ ทั้งการปรับปลี่ยนโครงสร้าง การจัดการองค์ความรู้ การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และการพัฒนาบุคลากรที่เสนอ เพื่อแก้ปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาพิพากษาคดี และปัญหาคดีล้นศาล และทำให้สามารถบริการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างเที่ยงธรรม รวดเร็ว และเสมอภาคตามเจตนารมณ์ จำเป็นจะต้องใช้งบประมาณจำนวนมากสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม ปัจจุบัน งบประมาณ[1] ที่สำนักงานศาลยุติธรรมได้รับน้อยมาก เมื่อเทียบกับภารกิจการอำนวยความยุติธรรมให้กับประชาชนทั้งประเทศ โดยงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2552 ของสำนักงานศาลยุติธรรมและตัวอย่างหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

1. สำนักงานศาลยุติธรรม	**11,177,418,300**	**บาท**
2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	**69,882,938,200**	**บาท**
3. สำนักงานอัยการสูงสุด	**5,936,788,200**	**บาท**
4. กรมราชทัณฑ์	**8,666,628,500**	**บาท**
5. แผนงานแก้ไขปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้	**20,912,317,900**	**บาท**
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ	1,818,314,800	บาท
- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน	7,535,000,000	บาท
- สำนักงานข่าวกรองแห่งชาติ	85,000,000	บาท
- กระทรวงกลาโหม	7,824,402,600	บาท
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	474,118,500	บาท
- กระทรวงมหาดไทย	2,061,312,100	บาท
- กระทรวงยุติธรรม	78,748,900	บาท
- กระทรวงศึกษาธิการ	461,533,700	บาท
- กระทรวงสาธารณสุข	573,887,300	บาท

1) แนวทางดำเนินการ

- ผู้บริหารศาลยุติธรรมเสนอของบประมาณจากรัฐบาลเพิ่มขึ้น เพื่อจัดสรรให้แก่ศาลยุติธรรมทั้งระบบอย่างเพียงพอ
- ผู้บริหารศาลยุติธรรมพิจารณาจัดสรรงบประมาณรายจ่ายให้แก่หน่วยงานศาลยุติธรรม ศาลชำนัญพิเศษ และหน่วยงานสนับสนุนทั้งระบบอย่างเหมาะสม โดย

[1] ที่มา: พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2552

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

การจัดทำคำขอเพื่อเสนอของบประมาณรายจ่าย และแยกงบประมาณรายจ่ายไปยังหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดให้ชัดเจนและเพียงพอแก่ศาลยุติธรรมทั้งระบบ โดยให้หน่วยงานศาลชำนัญพิเศษ และหน่วยงานสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ปรากฏในเอกสาร พ.ร.บ.งบประมาณรายจ่ายฯ ด้วย

2) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ศาลมีงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร ระบบการบริหารจัดการ โครงสร้างพื้นฐาน ฯลฯ ที่จะสามารถให้บริการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนได้อย่างเที่ยงธรรม รวดเร็ว และเสมอภาคตามยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมที่กำหนดไว้
- ความล่าช้าของการพิจารณาพิพากษาคดี และปัญหาคดีล้นศาลในศาลชำนัญพิเศษและศาลยุติธรรมทั่วไปลดลง
- ศาลสามารถให้บริการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนได้อย่างเที่ยงธรรม รวดเร็ว และเสมอภาคตามยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมที่กำหนดไว้

3) หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) ได้รับงบประมาณและพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้หน่วยงานได้อย่างเพียงพอ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

8. แนวทางในการจัดตั้งและบริหารศาลชำนัญพิเศษ

การพัฒนาแนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสม รวมทั้งระบบการบริหารจัดการที่ระบุองค์ประกอบและตัวชี้วัดผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการกำกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่จะตั้งขึ้นใหม่ต่อไป มีดังนี้

8.1 กระบวนการพิจารณาเพื่อจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ

กระบวนการพิจารณาเพื่อจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษเป็นการกำหนดประเด็นสำคัญที่จำเป็นต้องพิจารณา เพื่อประเมินความจำเป็นและเหมาะสมในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้นใหม่ ซึ่งประเด็นที่สำคัญมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

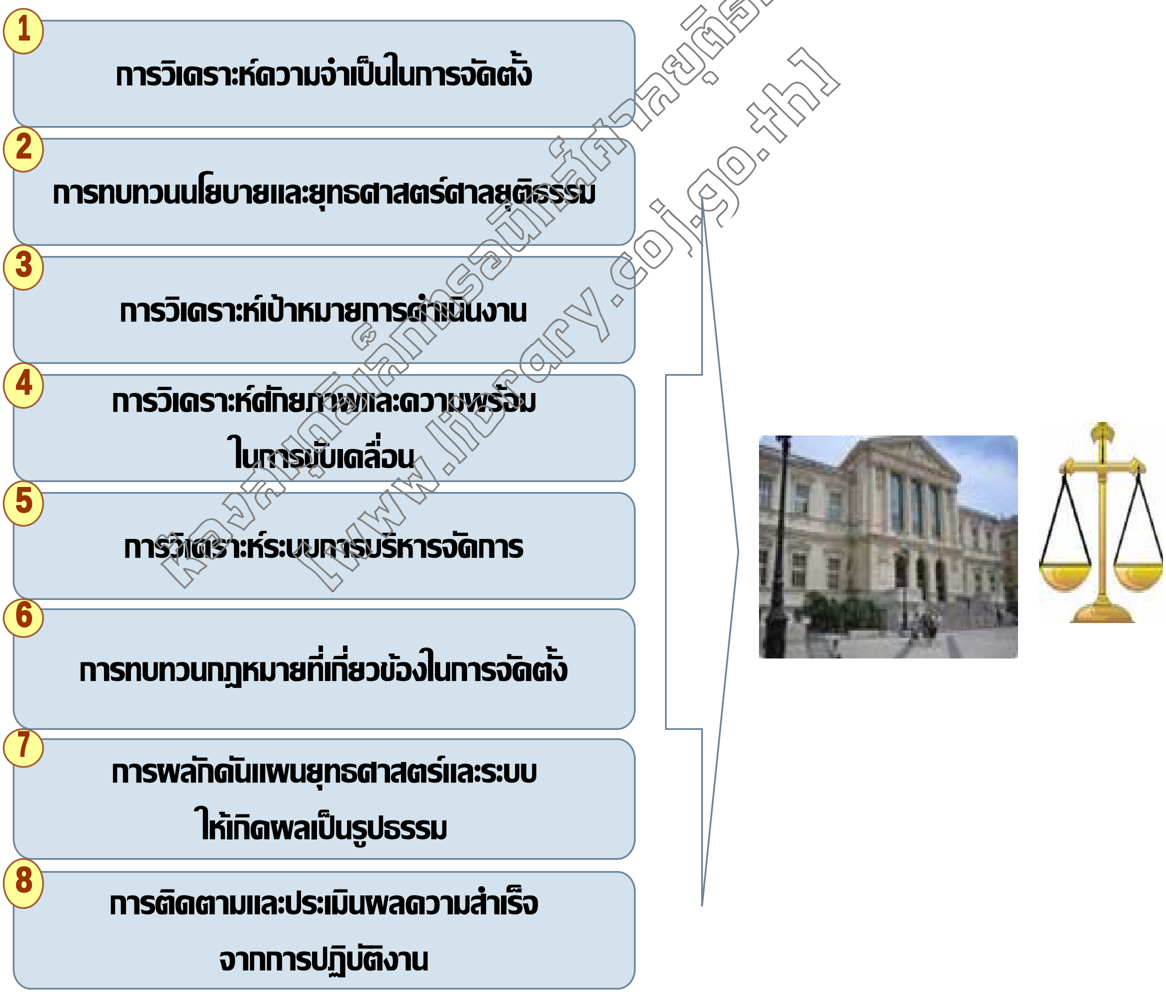

รูปที่ 8.1 แนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความจำเป็นในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ

รูปที่ 8.2 การวิเคราะห์ความจำเป็นในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์และประเมินความจำเป็นในเบื้องต้นของการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษว่ามีความจำเป็นเพียงใด และการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้นจะคุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้ไป

แนวทางดำเนินการ

การวิเคราะห์และประเมินความจำเป็นในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษดำเนินการได้โดย

- การพิจารณาปริมาณคดีเป้าหมายในการจัดตั้งที่ขึ้นสู่การพิจารณาในศาลยุติธรรมที่ผ่านมาและวิเคราะห์แนวโน้มปริมาณคดีในอนาคตจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีที่เปลี่ยนแปลงไป โดยหากมีปริมาณคดีมากและในอนาคตมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนมากขึ้นย่อมมีความจำเป็นในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้น
- การพิจารณาความยุ่งยากซับซ้อนและความล่าช้าในการพิจารณาคดี รวมทั้งองค์ความรู้เฉพาะด้านที่จำเป็นและต้องการสำหรับใช้ในกระบวนการพิจารณาคดีว่ามีความซับซ้อนหลากหลายพียงใด โดยหากการพิจารณาคดีมีความยุ่งยากซับซ้อน ใช้ระยะเวลานาน และต้องใช้ความรู้เฉพาะด้านทั้งข้อกฎหมายและความรู้ทั่วไปประกอบการพิจารณาคดีซับซ้อนและจำนวนมากย่อมแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม

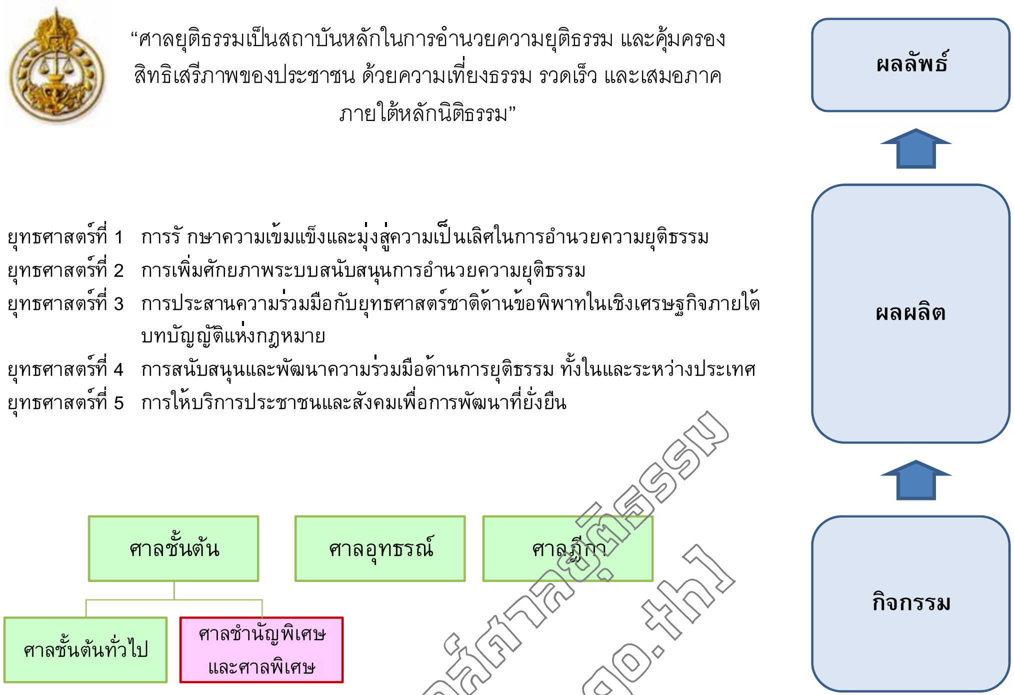

รูปที่ 8.3 การทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม

หอสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

วัตถุประสงค์

เพื่อตรวจสอบว่าเหตุผลและความจำเป็นในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษนั้น มีความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาระบบศาลยุติธรรมหรือไม่ และสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลยุติธรรมให้บรรลุตามเป้าหมายนโยบายและยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรมมากน้อยเพียงใด

แนวทางดำเนินการ

การวิเคราะห์ความสอดคล้องของการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษกับทิศทางการพัฒนาระบบศาลยุติธรรมดำเนินการได้โดยการพิจารณาวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม และวิเคราะห์ให้เห็นว่าการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้นจะสามารถบรรลุวิสัยทัศน์ศาลยุติธรรมที่เป็นสถาบันหลักในการอำนวยความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ด้วยความเที่ยงธรรม รวดเร็ว และเสมอภาค ภายใต้หลักนิติธรรมได้ยิ่งขึ้น และมีระบบการบริหารงานของศาลชำนัญพิเศษที่สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ของศาลยุติธรรมทั้ง 5 ประการ ได้แก่

- ✡ **ยุทธศาสตร์ที่ 1** การรักษาความเข้มแข็งและมุ่งสู่ความเป็นเลิศในการอำนวยความยุติธรรม พิจารณาว่าการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้น จะทำให้การ

พิจารณาพิพากษาคดีรวดเร็ว เป็นธรรมและเสมอภาคมากขึ้น มีการนำระบบการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่นมาใช้ในกระบวนพิจารณาคดี และประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และสามารถเข้าถึงระบบอำนวยความยุติธรรมของศาลยุติธรรมในพื้นที่ต่างๆ ง่ายและเร็วขึ้น

- ✡ **ยุทธศาสตร์ที่ 2** การเพิ่มศักยภาพระบบสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรม พิจารณาว่าการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้นจะมีระบบสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรมที่พร้อมดำเนินการอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ทั้งการทบทวน ยกเลิก และปรับปรุงกฎระเบียบและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานให้ทันสมัย และระบบการทำงานด้านการบริหารจัดการของสำนักงานในระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (e-office)
- ✡ **ยุทธศาสตร์ที่ 3** การประสานความร่วมมือกับยุทธศาสตร์ชาติด้านข้อพิพาทในเชิงเศรษฐกิจภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย พิจารณาว่าการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้นจะสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติในด้านการอำนวยความยุติธรรมภายใต้หลักนิติธรรม
- ✡ **ยุทธศาสตร์ที่ 4** การสนับสนุนและพัฒนาความร่วมมือด้านการยุติธรรมทั้งในและระหว่างประเทศ พิจารณาว่าการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้นจะสามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานความร่วมมือด้านการยุติธรรมกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างศาลชำนัญพิเศษกับศาลในต่างประเทศ
- ✡ **ยุทธศาสตร์ที่ 5** การให้บริการประชาชนและสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พิจารณาว่าการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษขึ้นจะสามารถสนับสนุนให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารและความรู้ทางกฎหมาย และการปฏิบัติตัวเมื่อมาศาลยุติธรรมมากขึ้น และมีการนำความคิดเห็นที่ได้รับจากการรับฟัง เรื่องราวร้องทุกข์ มาพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงการบริหารจัดการงานศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์เป้าหมายการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินว่าศาลชำนัญพิเศษที่ประสงค์จะจัดตั้ง มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานไว้ชัดเจน และมีแผนการดำเนินงานที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางดำเนินการ

การวิเคราะห์เป้าหมายการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่ประสงค์จะจัดตั้งดำเนินการได้โดย

- พิจารณาว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นว่ามีการกำหนดไว้ชัดเจนหรือไม่ และมีตัวชี้วัดผลการดำเนินงานทั้งเชิงผลผลิตและผลลัพธ์ที่สะท้อนประสิทธิภาพของการดำเนินงานได้อย่างแท้จริง รวมทั้ง มีแผนการดำเนินงานหรือแผนการลงทุน และแผนการระดมและพัฒนาบุคลากรปฏิบัติงานของศาลชำนัญพิเศษทั้งผู้พิพากษาและบุคลากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ และเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ สามารถปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมในการขับเคลื่อน

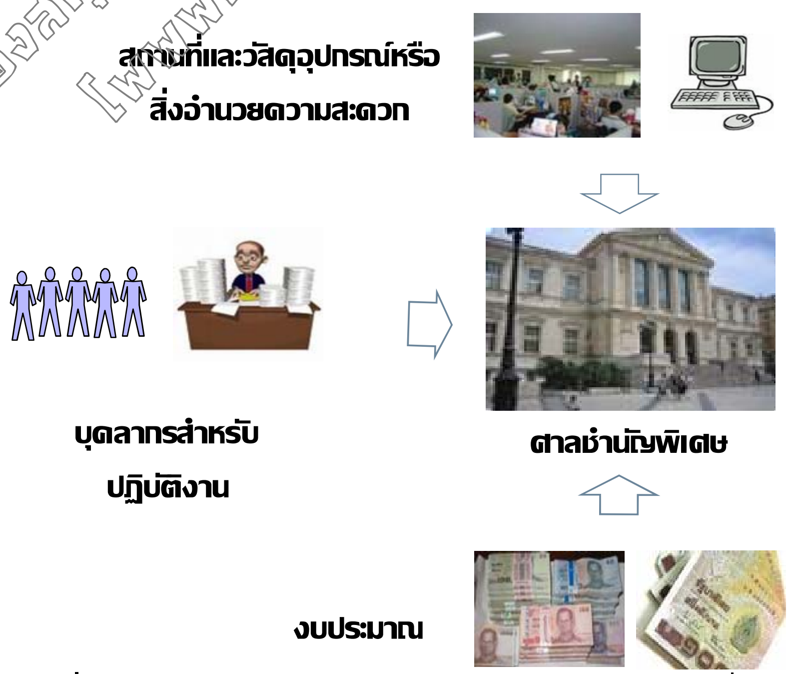

รูปที่ 8.4 การวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมในการขับเคลื่อน

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินศักยภาพและความพร้อมของศาลชำนัญพิเศษ ทั้งในด้านสถานที่จัดตั้งศาล บุคลากรดำเนินงาน งบประมาณสนับสนุนการบริหารจัดการ และวัสดุอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ว่ามีศักยภาพเพียงพอในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้การจัดตั้งและดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษบรรลุแผนที่กำหนดไว้ได้เพียงใด

แนวทางดำเนินการ

การวิเคราะห์ศักยภาพและความพร้อมในการขับเคลื่อนของศาลชำนัญพิเศษที่ประสงค์จะจัดตั้งดำเนินการได้โดย

- ประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านสถานที่สำหรับจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ และวัสดุอุปกรณ์หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใช้สำหรับการปฏิบัติงานว่ามีความเหมาะสม สะดวกเพียงพอต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้บริการแก่ประชาชน
- ประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านบุคลากรสำหรับปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นว่ามีจำนวนผู้พิพากษาและบุคลากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ และเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ สามารถปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษนั้นๆ ได้
- ประเมินศักยภาพและความพร้อมด้านงบประมาณสนับสนุนว่ามีนโยบายในการจัดสรรงบประมาณเพียงพอสำหรับการบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษที่จัดตั้งขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หอสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ระบบการบริหารจัดการ

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินว่าศาลชำนัญพิเศษ มีระบบการบริหารจัดการในด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ และระบบการบริหารจัดการดังกล่าวสามารถส่งเสริมการดำเนินการของศาลชำนัญพิเศษได้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ

แนวทางดำเนินการ

การวิเคราะห์ระบบการบริหารจัดการในด้านต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพของศาลชำนัญพิเศษที่ประสงค์จะจัดตั้ง พิจารณาจาก

- นโยบายและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ชัดเจนเป็นเอกภาพ โดยศาลชำนัญพิเศษต้องมีการบริหารงานที่เป็นระบบเดียวกัน และมีทิศทางการบริหาร

จัดการที่ชัดเจนไปในแนวทางเดียวกัน ซึ่งแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารของศาลชำนัญพิเศษ ก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อนโยบายการบริหารงานในระดับภาพรวม

- ระบบการบริหารจัดการคดีที่มีประสิทธิภาพ โดยศาลชำนัญพิเศษมีวิธีพิจารณาความเฉพาะ การกำหนดเป้าหมายในการพิจารณาคดีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดี การพัฒนาระบบการพิจารณาเก็บค่าฤชาธรรมเนียมของศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสม การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือก อาทิ ระบบการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทมาใช้ในศาลชำนัญพิเศษ ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนได้รับการอำนวยความยุติธรรม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ด้วยความเที่ยงธรรม รวดเร็ว และเสมอภาคภายใต้หลักนิติธรรมได้ยิ่งขึ้น และมีต้นทุนในการรับบริการน้อยลง ทำให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมง่ายขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 การทบทวนและปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย/ ระเบียบ/ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องในการจัดตั้ง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

วัตถุประสงค์

เพื่อทบทวนและปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย/ ระเบียบ/ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษที่ต้องการจัดตั้งขึ้นให้เหมาะสมและสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ กฎหมาย/ระเบียบ/ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ การบริหารจัดการองค์กรศาลชำนัญพิเศษ การบริหารจัดการคดี รวมทั้ง ตัวบทกฎหมายที่ต้องใช้ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาล

แนวทางดำเนินการ

เพื่อทบทวนและปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย/ ระเบียบ/ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษที่ต้องการจัดตั้งขึ้น ดำเนินการโดย

- จัดตั้งคณะอนุกรรมการพิจารณาทบทวนและปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย/ ระเบียบ/ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษที่ต้องการจัดตั้งขึ้น ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับกฎหมาย/ ระเบียบ/ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษที่ต้องการจัดตั้งขึ้นทำหน้าที่ในการทบทวนกฎหมาย/ ระเบียบ/ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาว่ากฎหมาย/ ระเบียบ/ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องใดบ้างที่ต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

- จัดทำร่างแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย/ ระเบียบ/ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษที่ต้องการจัดตั้งขึ้นเสนอผู้ที่มีอำนาจในการอนุมัติพิจารณาได้แก่ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.)

ขั้นตอนที่ 7 การผลักดันแผนยุทธศาสตร์ (roadmap) และระบบให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

เพื่อผลักดันแผนยุทธศาสตร์ (roadmap) และระบบการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่ได้พัฒนาขึ้นให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

แนวทางดำเนินการ

การผลักดันแผนยุทธศาสตร์ (roadmap) และระบบการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่ได้พัฒนาขึ้นให้เกิดผลเป็นรูปธรรม สามารถดำเนินการได้โดยการผลักดันแผนยุทธศาสตร์ (roadmap) และระบบการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่ได้พัฒนาขึ้นไปสู่ผู้ที่มีอำนาจในการอนุมัติและตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางการบริหารงานของศาลชำนัญพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้น ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) และคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.)โดยอาจใช้วิธีการระดมความคิดเห็นและเผยแพร่ข้อมูล เพื่อให้เกิดการขยายผลต่อไป

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ขั้นตอนที่ 8 การติดตามและประเมินผลความสำเร็จจากการปฏิบัติงาน

วัตถุประสงค์

เพื่อติดตามและประเมินผลความสำเร็จของศาลชำนัญพิเศษว่าสามารถดำเนินงานได้บรรลุตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ อย่างไร อันจะเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

แนวทางดำเนินการ

เนื่องจากศาลชำนัญพิเศษเป็นรูปแบบศาลยุติธรรมเช่นเดียวกับศาลยุติธรรมอื่น จึงต้องดำเนินงานให้สอดคล้องกับพันธกิจตามยุทธศาสตร์ ดังนั้น การติดตามและประเมินผลความสำเร็จจากการปฏิบัติงานของศาลชำนัญพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้น จึงต้องเป็นไปตามผลผลิต และตัวชี้วัดผลผลิตที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม

8.2 ระบบการบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษ

การบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสม ซึ่งระบุองค์ประกอบและตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่ชัดเจน จะเป็นส่วนสำคัญที่ใช้เป็นแนวทางในการกำกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ ให้สามารถดำเนินงานเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการการประชุมร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและการวิเคราะห์บริบทการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษแล้ว คณะที่ปรึกษาจึงเสนอระบบการบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษที่สอดคล้องกับข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม ค่าตัวชี้วัด (ตัวเลขต่างๆ) ที่กำหนดเป็นร่างเบื้องต้น สามารถปรับปรุงได้ตามสถานการณ์และสถานภาพของศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่ง อีกทั้ง บางตัวชี้วัดที่กำหนดเป็นตัวชี้วัดระยะยาวที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจไม่สำเร็จภายใน 1 ปี ดังนี้

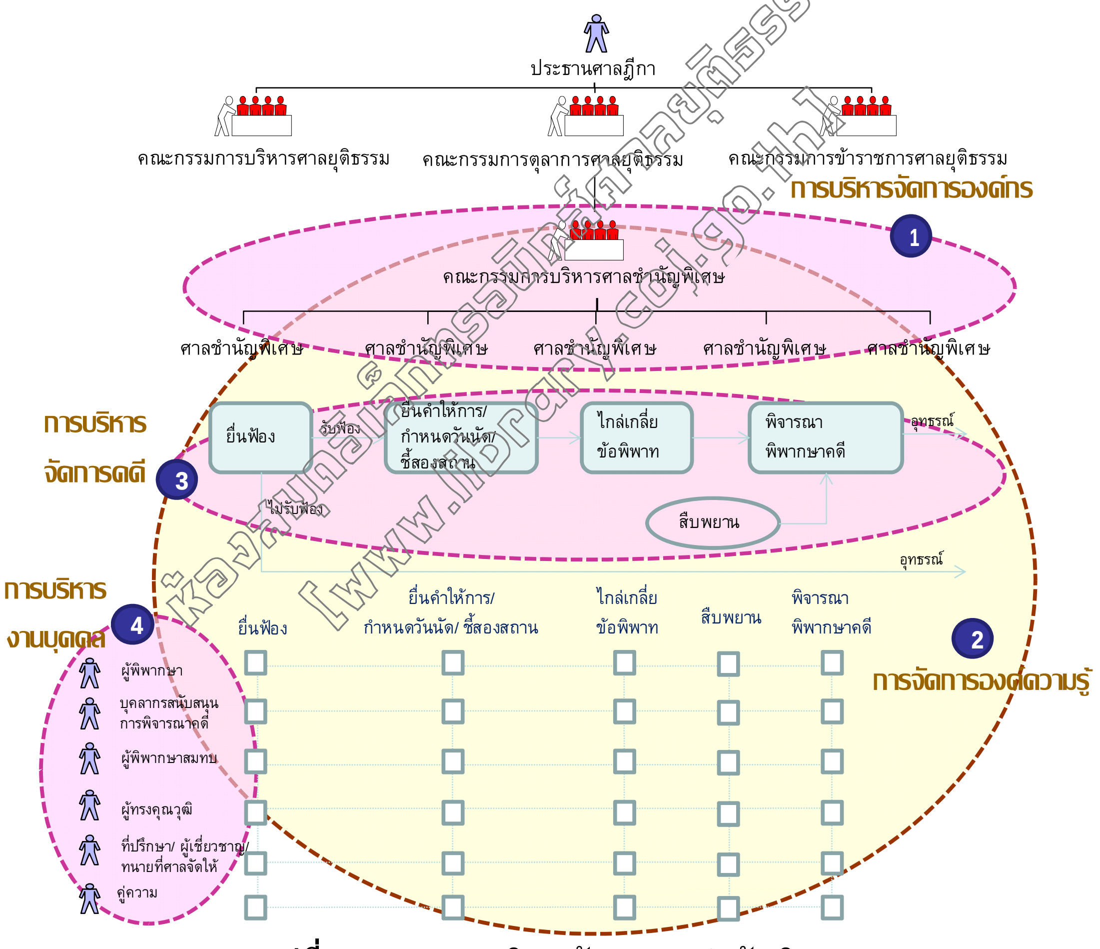

รูปที่ 8.5 ระบบการบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดกลางสำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

8.2.1 การบริหารจัดการองค์กร

(1) การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ

องค์ประกอบ

- การบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษจำเป็นต้องมีคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ เพื่อทำหน้าที่วางแผนและกำหนดนโยบายการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษเพื่อให้ศาลชำนัญพิเศษทั้งที่มีอยู่เดิมและที่จัดตั้งขึ้นใหม่มีแนวทางการบริหารจัดการไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน โดยคณะกรรมการฯ มีสถานะ องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ ดังนี้

หัวข้อ	แนวทาง/หลักเกณฑ์
สถานะ	อนุกรรมการของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม
องค์ประกอบ	มี 2 ส่วนคือ เป็นผู้แทนจากศาลชำนัญพิเศษจำนวนหนึ่ง และเป็นผู้แทนจากคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมอีกจำนวนหนึ่ง
อำนาจหน้าที่	กำหนดทิศทางการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ ได้แก่ ▪ การพิจารณาและอนุมัตินโยบายและยุทธศาสตร์ของศาลชำนัญพิเศษ ▪ การพิจารณาเสนองบประมาณที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการปฏิบัติภารกิจ ▪ การประเมินผลการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ
กระบวนการคัดเลือก/แต่งตั้ง	คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเป็นผู้คัดเลือก สรรหา และแต่งตั้ง
วาระการดำรงตำแหน่ง	ดำรงตำแหน่งได้วาระละ 3 ปี

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม www.library.coj.go.th

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

- ศาลชำนัญพิเศษทุกแห่งมีทิศทางการดำเนินงานด้านต่างๆ ได้แก่ การบริหารจัดการคดี การบริหารงานบุคคล การบริหารจัดการองค์ความรู้ ที่สอดคล้องกันและมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรในภาพรวมในระดับใกล้เคียงกัน

8.2.2 การบริหารจัดการองค์ความรู้

(1) การจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ

องค์ประกอบ

- <u>หน่วยงานที่รับผิดชอบ</u> ให้ศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งจัดตั้งศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ มีฐานะเป็นศูนย์หนึ่งภายใต้ส่วนบริหารงานทั่วไปของศาล

ชำนัญพิเศษ ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษแก่บุคลากรศาลชำนัญพิเศษ และบุคคลภายนอกที่สนใจ

- <u>วิธีการ</u> พัฒนาระบบฐานข้อมูล โดยให้มีการรวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้ที่ครอบคลุมขอบเขตระบบงานศาลชำนัญพิเศษและกระบวนการยุติธรรมศาลชำนัญพิเศษทั้งระบบ รวมทั้ง จัดทำระบบการสืบค้นข้อมูลที่เหมาะสม โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (index หรือ keywords ที่สำคัญ) มาใช้ เพื่อสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการสืบค้น ค้นคว้า และพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกศาลชำนัญพิเศษ โดยบูรณาการระบบสืบค้นข้อมูลให้เป็นระบบเดียวกันในทุกศาลของระบบศาลยุติธรรม

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

- ศาลชำนัญพิเศษมีระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัย 1 ระบบ และมีระบบการสืบค้นข้อมูลที่เหมาะสมใช้งานได้ง่าย
- ข้อมูลและองค์ความรู้ที่รวบรวมในระบบฐานข้อมูลครอบคลุมขอบเขตระบบงานศาลชำนัญพิเศษและกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษ
- บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษทั้งผู้พิพากษาและบุคลากรสนับสนุนไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 .ใช้ข้อมูลและองค์ความรู้จากระบบฐานข้อมูล เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน
- ประชาชนทั่วไปที่รับบริการไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีความพึงพอใจต่อการให้บริการสืบค้นข้อมูลและการให้บริการของศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

(2) การพัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากร

องค์ประกอบ

- <u>หน่วยงานที่รับผิดชอบ</u> ได้แก่ สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งมีภารกิจในการดำเนินการฝึกอบรมประจำปีของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ โดยอาจดำเนินการโดยตั้งคณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาและกำหนดหลักสูตรฯ ขึ้น ที่มีองค์ประกอบจากผู้บริหารศาลชำนัญพิเศษทุกแห่งทำหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาและกำหนดหลักสูตร และคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) สนับสนุนการดำเนินงานโดยการพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากรในศาลชำนัญพิเศษอย่างเพียงพอ
- <u>วิธีการ</u> โดยวางแผนพัฒนาและกำหนดหลักสูตรการศึกษาต่อ ฝึกอบรม ศึกษาดูงานของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานในศาลชำนัญพิเศษ รวมทั้ง กำหนดพันธะผูกพันบุคลากรที่ได้รับทุนการศึกษา

หรือฝึกอบรม โดยการกำหนดเงื่อนไขสำหรับบุคลากรที่ได้รับทุนการศึกษาต่อ หรือผ่านการฝึกอบรม ให้ปฏิบัติงานต่อเนื่องในศาลชำนัญพิเศษในระยะเวลาหนึ่งตามความเหมาะสม เพื่อให้มีโอกาสในการนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดขยายผลแก่บุคลากรในศาลและพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

- สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมจัดหลักสูตรการฝึกอบรมของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษที่เป็นผู้พิพากษาและบุคลากรสนับสนุนที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างน้อยปีละ 1 หลักสูตร
- บุคลากรศาลชำนัญพิเศษผ่านการศึกษาต่อ ฝึกอบรม ศึกษา ดูงานที่เหมาะสมและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยมีบุคลากรเข้าร่วมอย่างน้อย 2 คนต่อศาลชำนัญพิเศษ 1 แห่ง

(3) การเผยแพร่องค์ความรู้แก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบ

- <u>หน่วยงานที่รับผิดชอบ</u> ได้แก่ ศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งจัดตั้งขึ้น หรือฝ่ายประชาสัมพันธ์ของศาลชำนัญพิเศษในกรณีที่ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์บริการวิชาการขึ้น
- <u>วิธีการ</u> กำหนดภารกิจงานเผยแพร่องค์ความรู้แก่สาธารณชน โดยการกำหนดให้ภารกิจนี้เป็นแผนการดำเนินงานประจำปีของศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง โดยระบุเป้าหมายการดำเนินงาน กิจกรรมที่ต้องทำ และตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินการ เช่น การจัดทำสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษ การเผยแพร่ผลการพิจารณาคดีที่สำคัญหรือเกิดขึ้นมากในศาล

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

- ศาลชำนัญพิเศษกำหนดให้มีภารกิจงานเผยแพร่องค์ความรู้แก่สาธารณชนในแผนการดำเนินงานประจำปีเป็นประจำทุกปี
- ศาลชำนัญพิเศษมีการจัดทำสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้รายไตรมาส
- ศาลชำนัญพิเศษมีการจัดสัมมนาวิชาการร่วมกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

8.2.3 การบริหารจัดการคดี

องค์ประกอบ

- หน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ ผู้บริหารในศาลชำนัญพิเศษ โดยดำเนินการกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการคดี และแก้ไขหรือออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดีในศาลชำนัญพิเศษ
- วิธีการ
  - กำหนดเป้าหมายในการพิจารณาคดี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยมีการกำหนดเงื่อนเวลาสิ้นสุดในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในแต่ละลักษณะคดีให้สอดคล้องกับความยากง่ายหรือซับซ้อนของคดี แต่ไม่ขัดต่อการใช้สิทธิของคู่ความตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความคดีชำนัญพิเศษได้กำหนดไว้
  - พัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยในศาลชำนัญพิเศษ โดยการส่งเสริมการนำวิธีการไกล่เกลี่ยรูปแบบต่างๆ ในการประนอมข้อพิพาทและกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้ยุติคดีในศาลชำนัญพิเศษ
  - พัฒนาระบบการพิจารณาเก็บค่าฤชาธรรมเนียมของศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสม โดยการพัฒนาระบบการพิจารณาเก็บค่าฤชาธรรมเนียมของศาลชำนัญพิเศษ ให้สอดคล้องกับระยะเวลาและความยากง่ายหรือซับซ้อนในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

- ผลการดำเนินงานด้านการอำนวยความยุติธรรมของศาลชำนัญพิเศษบรรลุตามตัวชี้วัดที่กำหนดตามแผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม ได้แก่
- ปริมาณคดีแล้วเสร็จในศาล ดังนี้
  - ปริมาณคดีในศาลฎีกา แล้วเสร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ภายในปี 2552
  - ปริมาณคดีในศาลชั้นอุทธรณ์แล้วเสร็จ ภายในปี 2552 ดังนี้
    - คดีแล้วเสร็จภายใน 6 เดือน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 45
    - คดีแล้วเสร็จเกิน 6 เดือน แต่ไม่เกิน 1 ปี ไม่เกินร้อยละ 30
    - แล้วเสร็จเกิน 1 ปี แต่ไม่เกิน 2 ปี ไม่เกินร้อยละ 20
  - ปริมาณคดีในศาลชั้นต้นแล้วเสร็จไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ภายในปี 2552
- ปริมาณคดีแพ่งที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลชั้นต้น คิดเป็นร้อยละ 40 ของปริมาณคดีที่ฟ้องร้องต่อศาลในปี 2551
- ปริมาณคดีที่ไกล่เกลี่ยสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 65 ของปริมาณคดีที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ภายในปี 2552
- ประชาชนผู้รับบริการของศาลชำนัญพิเศษจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 มีความเชื่อมั่นว่าศาลชำนัญพิเศษสามารถเป็นที่พึ่งในการอำนวยความยุติธรรม

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

ให้แก่สาธารณชนได้อย่างน่าพอใจภายในปี 2552 โดยมีการสำรวจจากองค์กรที่น่าเชื่อถือ ทุกระยะเวลา 2 ปี

8.2.4 การบริหารงานบุคคล

องค์ประกอบ

- หน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) พิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ค่าตอบแทนผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนัญพิเศษ และเกี่ยวกับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้ง แก้ไขหรือออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมหรือประกาศที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำนักงานศาลยุติธรรม
- วิธีการ
  - ผู้พิพากษาสมทบ พัฒนาระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ โดยการกำหนดระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบที่มีหลักเกณฑ์การพิจารณาจากคุณสมบัติที่เหมาะสมอย่างรอบด้าน และความจำเป็นต่อการร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นสำคัญ รวมทั้ง กำหนดอัตราค่าตอบแทนสำหรับผู้พิพากษาสมทบที่เหมาะสมกับคุณวุฒิ องค์ความรู้ประสบการณ์ และเวลาที่อุทิศให้ในการปฏิบัติงาน และเป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกศาลชำนัญพิเศษ
  - บุคลากรสนับสนุนการพิจารณาคดี พัฒนาระบบความก้าวหน้าในวิชาชีพ (Career path) และผลตอบแทนหรือเงินเดือนที่เหมาะสม โดยอ้างอิงจากระบบการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานที่มีลักษณะงานใกล้เคียงกัน อาทิ ศาลปกครอง
  - ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษาหรือทนายที่ศาลจัดให้ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ กำหนดบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม โดยการกำหนดบทบาทให้อยู่ในฐานะเป็นผู้ให้ความรู้เพื่อสนับสนุนการพิจารณาคดีในศาลชำนัญพิเศษ รวมทั้ง กำหนดอัตราค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยอาจจัดตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่วมกันระหว่างทุกศาลชำนัญพิเศษ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
library.coj.go.th

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน

- ศาลชำนัญพิเศษมีระบบการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบ ที่มีหลักเกณฑ์การพิจารณา จากคุณสมบัติที่เหมาะสมอย่างรอบด้านและเป็นมาตรฐานเดียวกัน เป็นจำนวน 1 ระบบ
- บัญชีอัตราค่าตอบแทนสำหรับผู้พิพากษาสมทบ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษา/ทนายที่ศาลจัดให้ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ที่เหมาะสม เป็นจำนวน 1 บัญชี
- ผู้พิพากษาสมทบ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสามารถสนับสนุนเสริมสร้างให้การพิจารณาพิพากษาคดีมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- ประชาชนที่รับบริการร้อยละ 80 มีความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมของศาลชำนัญพิเศษมากขึ้น เนื่องจากได้รับบริการจากบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างแท้จริง
- บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนงานคดีและช่วยพิจารณาคดีเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น โดยมีอัตราการลาออกจากตำแหน่งลดลงจากเดิมร้อยละ 10

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

9. บทบาทของหน่วยงานหลัก เพื่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ

การขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษตามแนวทางการพัฒนาศักยภาพศาลชำนัญพิเศษที่มีอยู่เดิมและที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ในอนาคตจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดบทบาทของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในการรับผิดชอบในภารกิจต่างๆ ให้ชัดเจน ซึ่งคณะที่ปรึกษาฯ เสนอแนะบทบาทของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษไว้ ดังนี้

9.1 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการกำหนดโครงสร้างองค์กรศาลชำนัญพิเศษ

(1) คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.)

- การจัดตั้งให้มีศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษ เพื่อให้โครงสร้างการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีของศาลชำนัญพิเศษ กับการเลื่อนตำแหน่งผู้พิพากษาศาลชำนัญพิเศษ มีความสอดคล้องกับการปฏิบัติงานโดยไม่กระทบต่อลำดับอาวุโสในการเลื่อนตำแหน่ง และผู้พิพากษาสามารถดำรงตำแหน่งในศาลชำนัญพิเศษได้อย่างต่อเนื่อง จึงเสนอให้มีการจัดตั้งศาลอุทธรณ์แผนกคดีชำนัญพิเศษขึ้น ดังนั้น คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) จึงมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์ของศาลชำนัญพิเศษตามแนวทางที่เสนอ โดยการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์ แผนกคดีพิเศษขึ้น และแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง จากที่กำหนดให้การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งไปโดยตรงยังศาลฎีกา เป็นการยื่นไปยังศาลอุทธรณ์ แผนกคดีพิเศษ เพื่อให้เกิดศาลชำนัญพิเศษที่มีโครงสร้างการบริหารงานที่เหมาะสมมีประสิทธิภาพ

9.2 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์กรศาลชำนัญพิเศษ

การบริหารจัดการศาลชำนัญพิเศษจำเป็นต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษขึ้น เพื่อทำหน้าที่วางแผนและกำหนดนโยบายการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษ เพื่อให้ศาลชำนัญพิเศษทั้งที่มีอยู่เดิมและที่จัดตั้งขึ้นใหม่มีแนวทางการบริหารจัดการไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน ดังนั้น การขับเคลื่อนให้เกิดระบบการบริหารจัดการองค์กรโดยคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษดังกล่าว หน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน

ห้องสมุดสำนักงานศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ได้แก่ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) และคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) ซึ่งแต่ละคณะกรรมการฯ มีบทบาท ดังนี้

(1) คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.)

- คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.) มีบทบาทในการพิจารณาอนุมัติให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 47 ของ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และกำหนดรายละเอียดขององค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษนี้ เนื่องจากเสนอให้คณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษที่ตั้งขึ้นมีฐานะเป็นคณะอนุกรรมการ ภายใต้การการกำกับดูแลของ ก.ต.

(2) คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.)

- เนื่องจากคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในโดยตรงในการกำหนดนโยบายการบริหารงานศาลยุติธรรมทั้งระบบ ดังนั้นการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษขึ้น ต้องอยู่ภายใต้ความเห็นชอบของ ก.บ.ศ. ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศาลชำนัญพิเศษจะต้องออกเป็นกฎหมาย หรือระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ย่อมเป็นบทบาทของ ก.บ.ศ. ตามอำนาจหน้าที่

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
http://www.library.coj.go.th

9.3 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์ความรู้ศาลชำนัญพิเศษ

(1) ศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่ง

- การจัดการองค์ความรู้ของศาลชำนัญพิเศษให้เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบจำเป็นจะต้องจัดตั้งศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ มีฐานะเป็นศูนย์หนึ่งภายใต้ส่วนบริหารงานทั่วไปของศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่ง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษแก่บุคลากรศาลชำนัญพิเศษและบุคคลภายนอกที่สนใจ ดังนั้น ศาลชำนัญพิเศษส่วนกลางในแต่ละแห่ง ได้แก่ ศาลแรงงานกลาง ศาลภาษีอากรกลาง ศาลล้มละลายกลาง ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง และศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง จึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดตั้งศูนย์บริการวิชาการดังกล่าวขึ้น

(2) สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ

- การขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์ความรู้ของศาลชำนัญพิเศษให้เกิดประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย

เหมาะสม และสามารถนำไปใช้สนับสนุนการปฏิบัติงานของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษได้จริง ดังนั้น สำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงมีบทบาทสำคัญและรับผิดชอบในการออกแบบระบบการสืบค้นข้อมูลที่เหมาะสม และดำเนินการให้ส่งเสริมให้บุคลากรศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง โดยอาจจัดอบรมความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการใช้ระบบการสืบค้นนี้ให้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานด้านสารสนเทศในศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค หรือการจัดทำคู่มือการใช้งานระบบสืบค้นข้อมูลออกแจกจ่ายเพื่อประชาสัมพันธ์แก่บุคลากรศาลชำนัญพิเศษ เป็นต้น

(3) ส่วนงานเทคโนโลยีสารสนเทศ ภายใต้ศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่ง

- องค์ประกอบที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนการบริหารจัดการองค์ความรู้ของศาลชำนัญพิเศษให้เกิดประสิทธิภาพอีกประการ คือ การมีข้อมูลหรือความรู้ต่างๆ เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษที่ทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม ครบถ้วน สมบูรณ์ และเพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานหลักทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ซึ่งส่วนงานเทคโนโลยีสารสนเทศของศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่ง ควรเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษทั้งหมดดังกล่าว และต้องดำเนินการโดยวางแผนกำหนดเงื่อนเวลาให้มีการปรับปรุงข้อมูลที่มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

(4) ส่วนงานประชาสัมพันธ์/วิชาการ ภายใต้ศาลชำนัญพิเศษ

- การเผยแพร่องค์ความรู้แก่สาธารณชนอย่างต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งในการสนับสนุนให้ประชาชนหรือผู้รับบริการอำนวยความยุติธรรมจากศาลชำนัญพิเศษมีโอกาสในการรับรู้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาล ซึ่งจะทำให้ประชาชนหรือผู้รับบริการสามารถเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่กระบวนการทางศาลได้ อันจะทำให้การดำเนินงานของศาลเป็นไปโดยราบรื่น สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานที่รับผิดชอบให้เกิดการขับเคลื่อนการเผยแพร่องค์ความรู้แก่สาธารณชนนี้ขึ้น ได้แก่ ศูนย์บริการวิชาการศาลชำนัญพิเศษ หากศาลชำนัญพิเศษแต่ละแห่งจัดตั้งขึ้น แต่ในกรณีที่ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์บริการวิชาการขึ้นฝ่ายประชาสัมพันธ์/ฝ่ายวิชาการของศาลชำนัญพิเศษในแต่ละแห่งควรเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ โดยการจัดทำแผนการดำเนินงานประจำปีกำหนดรูปแบบการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม และเป้าหมายที่กำหนดไว้

(5) สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

- การดำเนินการฝึกอบรมประจำปีของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษ ทั้งผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่สนับสนุน จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อแผนพัฒนาและหลักสูตรการศึกษาต่อ ฝึกอบรม ศึกษาดูงานของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษที่กำหนดขึ้นเป็นหลักสูตรเฉพาะ ดังนั้น สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการฝึกอบรมบุคลากรศาลยุติธรรม จึงควรมีบทบาทสำคัญนี้ โดยอาจดำเนินการโดยตั้งคณะอนุกรรมการวางแผนพัฒนาและกำหนดหลักสูตรฯ ขึ้น มีองค์ประกอบจากผู้บริหารศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง ทำหน้าที่ในการวางแผนพัฒนาและกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมประจำปีของบุคลากรศาลชำนัญพิเศษอย่างเหมาะสมและเพียงพอ และนำมาเป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติในแผนการฝึกอบรมประจำปีของสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

9.4 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการบริหารงานบุคคลศาลชำนัญพิเศษ

การพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลของศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรที่สำคัญหลายฝ่าย อาทิ (1) ผู้พิพากษา ที่ต้องมีระบบการบรรจุและการแต่งตั้งผู้ช่วยผู้พิพากษาและผู้พิพากษาให้อยู่กับศาลชำนัญพิเศษไปอย่างต่อเนื่อง (2) ผู้พิพากษาสมทบ ที่ต้องกำหนดระบบการคัดเลือกที่มีหลักเกณฑ์การพิจารณาจากคุณสมบัติที่เหมาะสมอย่างรอบด้าน และความจำเป็นต่อการร่วมเป็นองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นสำคัญ รวมทั้ง กำหนดอัตราค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับคุณวุฒิ องค์ความรู้ ประสบการณ์ และเวลาที่อุทิศให้ในการปฏิบัติงาน และเป็นมาตรฐานเดียวกันในทุกศาลชำนัญพิเศษ (3) บุคลากรสนับสนุนการพิจารณาคดี ที่ต้องพัฒนาระบบความก้าวหน้าในวิชาชีพ (career path) และผลตอบแทนหรือเงินเดือนที่เหมาะสม และ (4) ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่ปรึกษา/ทนายที่ศาลจัดให้ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ที่ต้องกำหนดบทบาทในกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม เป็นต้น ดังนั้น การขับเคลื่อนให้การดำเนินงานด้านการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลของศาลชำนัญพิเศษให้เกิดผล หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องมีบทบาท ดังนี้

(1) คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.)

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.) มีบทบาทหลักที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไข/ออกพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ระเบียบ หรือประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ระบบการบริหารงานบุคคลของศาลชำนัญพิเศษขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น
    - การแก้ไขพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาล

หอจดหมายเหตุศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

ยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง และการเลื่อนเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2545 รวมทั้ง ระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการบรรจุข้าราชการตุลาการอื่นๆ

- การแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ค่าตอบแทนผู้พิพากษาสมทบในศาลชำนัญพิเศษ
- การแก้ไขหรือออกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมหรือประกาศที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำนักงานศาลยุติธรรม
- การแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษทุกแห่ง ในบทบัญญัติที่เกี่ยวกับผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ

(2) คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม (ก.ต.)

- คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม มีบทบาทหลักที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการบรรจุ แต่งตั้งผู้พิพากษาที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 และระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง และการเลื่อนเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2545 รวมทั้ง ระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวข้องกับการบรรจุข้าราชการตุลาการอื่นๆ ที่ได้ที่ได้แก้ไขให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาบุคลากรที่เสนอไว้

9.5 หน่วยงานที่มีบทบาทขับเคลื่อนการบริหารจัดการคดีศาลชำนัญพิเศษ

การพัฒนาระบบบริหารจัดการคดีของศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งมีแนวทางการดำเนินงาน คือ 1) การกำหนดเป้าหมายในการพิจารณาคดี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยมีการกำหนดเงื่อนเวลาสิ้นสุดในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในแต่ละลักษณะคดีให้สอดคล้องกับความยากง่ายหรือซับซ้อนของคดี 2) พัฒนาระบบการไกล่เกลี่ยในศาลชำนัญพิเศษมาใช้ยุติคดีในศาลชำนัญพิเศษ 3) พัฒนาระบบการพิจารณาเก็บค่าฤชาธรรมเนียมของศาลชำนัญพิเศษที่เหมาะสม ดังนั้น การขับเคลื่อนให้การดำเนินงานด้านการบริหารจัดการคดีของศาลชำนัญพิเศษให้เกิดผลสำเร็จ หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องมีบทบาท ดังนี้

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

(1) ผู้บริหารศาลชำนัญพิเศษ

- ผู้บริหารศาลชำนัญพิเศษ มีบทบาทในการกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการคดี เกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายในการพิจารณาคดี การพัฒนาระบบการพิจารณาเก็บค่าฤชาธรรมเนียมของศาล โดยการแก้ไขหรือออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการบริหารจัดการคดี การจัดเก็บค่าฤชาธรรมเนียม และการดำเนินกระบวนพิจารณาเรื่องการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาบังคับใช้ในศาลชำนัญพิเศษ ซึ่งเป็นอำนาจตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ

9.6 หน่วยงานที่มีบทบาทสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ

(1) คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม (ก.บ.ศ.)

- คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม มีบทบาทหลักในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณ มีการจัดสรรสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้ง บุคลากรปฏิบัติงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษอย่างเพียงพอต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาศาลชำนัญพิเศษตามแนวทางที่เสนอแนะ

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

บรรณานุกรม

จรัญ ภักดีธนากุล, “ระบบศาลไทยและแนวทางการจัดระบบศาลชำนัญพิเศษ”, วารสารกฎหมายศาลแพ่ง 2, 2 (ธ.ค.2548), 75-82.

ชุมพล จันทรทิพย์ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (แก้ไขเพิ่มเติมโดย สมลักษณ์ จัดกระบวนพล) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2550).

ธนกร วรปรัชญากูล, “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส”, วารสารดุลพาห 51, 1(ม.ค.-เม.ย.2547), 50-68.

ธีรยุทธ บุญมี, “ตุลาการภิวัฒน์”, สำนักพิมพ์วิญญูชน, (2549).

ธีระพล อรุณะกสิกร และคณะ, “รวมกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา”, สำนักพิมพ์วิญญูชน, (2549).

ณกรณ์ กุลพิโมกข์, “กฎหมายล้มละลาย”, ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, (2549).

พรรณี สวนเพลง, “เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมสำหรับการจัดการความรู้”, บริษัท ซีเอดยูเคชั่น จำกัด , (2552).

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พร้อมด้วยข้อกำหนดคดีภาษีอากร แบบพิมพ์ศาลภาษีอากร พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง คำพิพากษาฎีกาคดีภาษีอากร, สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, (2549).

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน บันทึกวิเคราะห์สรุปสาระสำคัญ กฎกระทรวง ผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน เขตอำนาจศาลแรงงาน ข้อกำหนดการดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลแรงงาน คำพิพากษาฎีกาที่ใหม่-สำคัญ , สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, (2552).

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว กฎกระทรวง พระราชกฤษฎีกา แนวทางปฏิบัติคุ้มครองเยาวชนคดีอาญา ฐานความผิด คำพิพากษาศาล พระราชบัญญัติส่งเสริมครอบครัว, สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, (2552).

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

มาตรฐานแรงงานไทยกับ 10 อนุสัญญาแรงงาน, สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, (2550).

ระบบศาลประเทศญี่ปุ่น, Supreme Court of Japan, Intellectual Property High Court.

ระบบศาลประเทศฝรั่งเศส, Embassy of France in Washington (2007) “The French Justice System”; และ Ministry of Justice.

ระบบศาลประเทศเยอรมัน, Federal Ministry of Justice, www.bmj.bund.de.

ระบบศาลประเทศสหรัฐอเมริกา, www.uscourts.gov, www.law.emory.edu, U.S. Court of International Trade.

ระบบศาลประเทศอังกฤษ, Her Majesty’s Courts Service, www.hmcourts-service.gov.uk.

ระบบศาลประเทศออสเตรเลีย, The Land and Environmental Court of NSW (2007) “Annual review 2007”; Attorney-General’s Department, Australian Government; Australian Law Postgraduate Network และ Lawlink New South Wales, NSW Government.

ราชบัณฑิตยสถาน “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542”.

รายงานวิทยาลัยการยุติธรรม, (2551).

รายงาน “บทบาทของกฎหมายล้มละลายและศาลล้มละลายต่อระบบเศรษฐกิจไทย”, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545).

รายงาน “โครงการวิจัยบทบาทของผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัว : ศึกษาเปรียบเทียบกับกรณีของฝรั่งเศส”, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2548).

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 และ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550.

วิชัย ตันติกุลานันท์, “คำอธิบายกฎหมายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม”, ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร, (2550).

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

วิเชียร เปรมชัยสวัสดิ์, "ระบบฐานข้อมูล", สำนักพิมพ์สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี(ไทย-ญี่ปุ่น), (มิ.ย. 2551).

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง, http://www.cipitc.or.th/ ประกอบด้วย

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539

ศาลปกครอง, http://www.admincourt.go.th/ ประกอบด้วย

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาศาลปกครอง พ.ศ. 2542

ศาลเยาวชนและครอบครัว, http://www.jvnc.coj.go.th/ ประกอบด้วย

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548

ศาลภาษีอากรกลาง, http://www.judiciary.go.th/taxc/ ประกอบด้วย

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. 2528

ศาลแรงงาน, http://www.lbc.coj.go.th/ ประกอบด้วย

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522
- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550

ศาลล้มละลายกลาง, http://www.cbc.coj.go.th/ ประกอบด้วย

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ. 2542

สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์, "หนึ่งปีสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ หนึ่งปีนิติศาสตร์เสวนา", (2550).

สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์, "สองปีสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สองปีนิติศาสตร์เสวนา", (2551).

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

สำนักงานศาลยุติธรรม, “วันศาลยุติธรรม บทสัมภาษณ์บุคคลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของศาลยุติธรรมกับภาวะวิกฤตของชาติ”, (2550).

สำนักงานศาลยุติธรรม, http://www.coj.go.th/ ประกอบด้วย

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม พ.ศ. 2549-2552
- พระราชบัญญัติเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง พ.ศ. 2538 พระราชบัญญัติเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551
- พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543
- ระเบียบคณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของสำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2544
- ระเบียบคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การโยกย้ายแต่งตั้ง และการเลื่อนเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2545.

ไชยยศ เหมะรัชตะ, “ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา”, สำนักพิมพ์นิติธรรม, (2551).

ไพโรจน์ กัมพูสิริ, “ย่อหลักกฎหมายครอบครัว”, สำนักพิมพ์นิติธรรม, (2551).

Jack Greenburg, Judicial Process and Social Change, St. Paul, Minn : West Publishing Co. 1997.

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
[www.library.coj.go.th]

ภาคผนวก: แผนการดำเนินโครงการวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้และสร้างศักยภาพศาลยุติธรรมในศาลชำนัญพิเศษ

เพื่อให้การดำเนินโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ คณะที่ปรึกษาฯ ได้แบ่งแผนการดำเนินงานเป็น 4 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

รายละเอียด	**ระยะเวลาการดำเนินงาน (เดือน)**											
	2551			2552								
	ต.ค.	*พ.ย.*	*ธ.ค.*	*ม.ค.*	*ก.พ.*	*มี.ค.*	*เมย.*	*พ.ค.*	*มิ.ย.*	*ก.ค.*	*ส.ค.*	*ก.ย.*
1) กำหนดหลักการ แนวคิด และพัฒนาแผนการดำเนินงาน												
- ระดมความคิดเห็นระหว่างสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์และคณะที่ปรึกษา เพื่อกำหนดกรอบหลักการ แนวคิด และแผนการดำเนินงาน	■											
- กำหนดขอบเขตและแนวทางการดำเนินโครงการ	■											
- พัฒนาโครงร่างแนวคิด	■											
- พัฒนาแผนการดำเนินงาน	■											
รายงานเบื้องต้น *(จำนวน 20 ชุด)*	◆											
2) จัดทำรายงานความก้าวหน้า												
- ศึกษาและวิเคราะห์สาระสำคัญของระบบและหลักการในบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ อาทิ (1) แผนยุทธศาสตร์ศาลยุติธรรม และ (2) โครงสร้างผลผลิตตามระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ (3) ตัวบทกฎหมายและระเบียบสำคัญ		■										
- ทบทวนหลักการ แนวทางการดำเนินงานและระบบการบริหารจัดการของศาลชำนัญพิเศษในต่างประเทศ		■	■									
- ศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงานจากเอกสารของศาลชำนัญพิเศษ ทั้ง 5 แห่ง ประกอบด้วย ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลายกลาง และศาลเยาวชนและครอบครัว ในประเด็นต่างๆ อาทิ (1) โครงสร้าง อำนาจหน้าที่และความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายในศาลยุติธรรม (2) ระบบงานของศาลชำนัญพิเศษ (3) การพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านความยุติธรรมเพื่อประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดี (4) การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน (5) การให้ความรู้ด้านความยุติธรรมแก่ประชาชน (6) การอนุวัตการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และ (7) ช่องว่างระหว่างระบบงานของศาลและการบังคับใช้ เป็นต้น		■	■	■								
- สรุปบทเรียนที่ผ่านมาในด้านปัญหา/ จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรค/ ปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ				■	■							
รายงานความก้าวหน้า *(จำนวน 20 ชุด)*					◆							

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม [www.library.coj.go.th]

รายละเอียด	ระยะเวลาการดำเนินงาน (เดือน)											
	2551			2552								
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เมย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
3) จัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์												
- ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้แทนของศาลชำนัญพิเศษ ทั้ง 5 แห่ง เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ประกอบการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานและระบบการบริหารจัดการ ให้สอดคล้องกับบริบทการดำเนินงานจริงมากยิ่งขึ้น						■	■					
- สัมภาษณ์เชิงลึกผู้ใช้บริการศาลชำนัญพิเศษต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นแล้วหรือกำลังจะจัดตั้ง ประมาณ 5 -10 คนในเขตกรุงเทพและปริมณฑล เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาลชำนัญพิเศษ โดยเฉพาะประเด็นเรื่องความเชื่อมั่นในความรู้และความเชี่ยวชาญของผู้พิพากษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาพิพากษาคดีและระบบงานของศาลชำนัญพิเศษ						■	■					
- สังเคราะห์ข้อมูลและประเด็นสำคัญต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาในข้างต้น เพื่อทำการจัดทำร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ที่ประกอบด้วย (1) ร่างแนวทางการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เหมาะสมสำหรับศาลชำนัญพิเศษ การจัดการองค์ความรู้ของศาลชำนัญพิเศษ และการพัฒนาระบบงานของศาลชำนัญพิเศษ (2) ร่างแนวทางในการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษ และระบบการบริหารจัดการที่ควรจะเป็น และ (3) ร่างข้อเสนอแนะบทบาทของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง						■	■	■				
ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ *(<u>จำนวน 20 ชุด</u>)*								◆				
4) จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์												
- จัดการประชุมใหญ่ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องหลัก อาทิ (1) บุคลากรของศาลชำนัญพิเศษในปัจจุบัน ทั้ง 5 แห่ง (2) ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายศาลชำนัญพิเศษ ทั้งในส่วนของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ ผู้ทรงคุณวุฒิ ข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ ทนายความ และองค์กรภาคประชาชน (3) ผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายของศาลยุติธรรม และ/หรือ (4) ประชาชน และภาคประชาสังคมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาลชำนัญพิเศษต่างๆ ที่จัดตั้งขึ้นแล้ว หรือที่กำลังจะจัดตั้งขึ้นในอนาคต									■	■		
- จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์										■	■	■
รายงานฉบับสมบูรณ์ พร้อมแผ่น CD *(<u>จำนวน 200 ชุด</u>)*												◆
การถ่ายทอดองค์ความรู้												
- ตลอดระยะเวลาการดำเนินโครงการ คณะที่ปรึกษาฯจะร่วมดำเนินงานกับสถาบันวิจัยพีพัฒนศักดิ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แนวทางการจัดตั้งศาลชำนัญพิเศษที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม และอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์และการเรียนรู้ในต่างประเทศ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์ศาลยุติธรรม
www.library.coj.go.th